

TÜRK İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU YAYIN ORGANI
ISSN 1300-6843 Temmuz - Ağustos 2004 • Sayı: 362

BASKILAR ve TEHDİTLER TÜRK-İŞ'İ YILDIRAMAZ...

DOSYA:

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Salih KILIÇ
Genel Başkan

Mustafa KUMLU
Genel Sekreter

Ergün ATALAY
Genel Mali Sekreter

Mustafa TÜRKEL
Genel Eğitim Sekreteri

Çetin ALTUN
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
TÜRK-İŞ Adına
Genel Başkan
Salih KILIÇ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:
Hasan Tahsin BENLİ

GRAFİK - TASARIM:
Münir GÜRAN

FOTOĞRAFLAR:
Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ
TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sk. No. 10
Yenişehir / ANKARA
Tel: 433 31 25 (4 Hat)
Tel: 433 38 24 (Basın Bürosu)
Fax: 433 68 09 - 433 85 80
<http://www.turkis.org.tr>
e-mail: turkis@turkis.org.tr

DERGİMİZ BASIN AHLAK
YASALARINA UYAR

Baskı :
Ziraat Matbaacılık A.Ş.
Tel : 384 73 44 - 45

BASKI TARİHİ : 16.09.2004

124 TAKVİM

Çalışma Yaşamında
Temmuz - Ağustos 2

121 TAKVİM

TÜRK-İŞ'in Gündeminden

118 ARAŞTIRMA

Ağustos'2004 Gıda Harcaması

115 ANKET

"Kadınların Sendika Yönetimlerine
Seçilmeleri ve Bu Görevlerindeki
Konumlarına İlişkin Durumları"

112 GÖRÜŞ

Gıda Yasası Tüketiciye Güvence Veremedi

Sinan VARGİ
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma ve
Tüketici Sorunları Uzmanı

109 GÖRÜŞ

Sosyal Güvenlikte Yapılmak İstenen Değişiklikler

Namık TAN
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

106 ARAŞTIRMA

Bölgesel Asgari Ücret

Enis BAĞDADIOĞLU
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

101 GÖRÜŞ

Ahi Birliklerinde İş Hayatının
Düzenlenmesi

Dr. Yusuf EKİNCİ
TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

2 BAŞYAZI

İşçi Hareketinde Kara Bir Leke...

Salih KILIÇ
Genel Başkan

4 HABER

Baskılar Bizi Yıldırılmaz

13 HABER

TÜRK-İŞ Çorum İşçisinin Yanında

14 HABER

Deri-İş Genel Kurulu Yapıldı

15 HABER

Kristal-İş Genel Kurulu Yapıldı

16 HABER

**'Kerkük'teki Gelişmeler Işığında
Türkiye ve Ortadoğu" Paneli**

71 HABER

Tamer Eralan'ı Kaybettik

72 SÖYLEŞİ

**"Sendikalar Çalışma Yaşamının
En Önemli Dayanağıdır"**

Mustafa BALBAY
Cumhuriyet Gazetesi Ankara Temsilcisi

77 SÖYLEŞİ

"Eğitim ve Örgütlenme Birbirini Bütünlemeli"

Özcan KARABULUT

83 TARTIŞMA

**Sendikal Mücadele Kadınlarla
Daha Güçlü**

17

92 GÖRÜŞ

**8. Gözden Geçirme Yeni Bir
Stand-by Gibi**

Doç. Dr. Aziz KONUKMAN
TÜRK-İŞ Danışmanı

İşçi Hareketinde Kara Bir Leke...

Geçtiğimiz yaz sendikal harekette yaşananlar, Türkiye sendikacılık tarihine eşi benzeri görülmemiş bir kara leke olarak geçecektir. Bir işçi konfederasyonunun, sendikal ahlaka, demokratik teamüllere ve sendikal mücadeleye yakışmayacak bir ölçüde, kamu bürokratları aracılığıyla Orman-İş Sendikamız üyeleri üzerinde kurdukları baskı, sendikal hareketimiz için bir utanç vesilesidir.

İşçi hareketinin doğası gereği rekabeti ve mücadeleyi içeren bir yapısı vardır. Ancak işçi hareketi aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeyde bir dayanışmayı, kardeşliği, işbirliğini ve karşılıklı saygıyı da kendisine ilke edinmiştir. TÜRK-İŞ 52 yıllık onurlu mazisinde işçi hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ve korunması için mücadele etmiş ve bu uğurda mücadele eden tüm yasal ve demokratik kuruluşlarla işbirliği ve dayanışma içerisinde olmuştur.

Ancak Hak-İş Konfederasyonu Orman-İş Sendikamızda örgütlü işçilerimizi her türlü etik dışı yollara sendikalarından koparmıştır. Devletin bazı bürokratları aracılığıyla açıkça siyasi baskı kurmuş, tehdit ve yalan vaat gibi bir işçi örgütüne yakışmayan yöntemler kullanmıştır.

Hak-İş Konfederasyonu, bu tutum ve davranışlarıyla toplumsal ve sendikal barışı bozmuştur. Sendikal bütünlüğe, onarılması çok güç bir zarar vermiştir. TÜRK-İŞ bu yapılanları unutmayacak, sendikal hareketin üzerine düşen

bu kara lekeyi silene kadar yasal ve demokratik mücadelesini sürdürecektir.

* * *

Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda önemli aşamalardan geçmektedir. Aralık 2004, Türkiye'nin müzakere tarihi alması için bir dönüm noktasıdır. Ülkemizde birçok alanda yapılan reformlar, yeni düzenlemeler, Avrupa Birliği müktesebatına uygun yeni kurumlar ve hepsinden de önemlisi demokratikleşme yolunda atılan adımlar bizler için sevindiricidir.

Ancak üzülerken belirtmek gerekir ki, Avrupa Birliği bugüne kadar sendikal hak ve özgürlükler konusunda Türkiye'den tek bir talepte dahi bulunmamıştır. Türkiye'de azınlıkların ve etnik unsurların hakları konusunda elinden gelen çabayı gösteren AB, bu ülkenin işçileri, memurları, emeklileri için tek bir çaba dahi göstermeyerek bir çifte standart ortaya koymaktadır.

Bunun nedenleri kanımca açıktır;

Avrupa sermayesi, Türkiye'deki onlar için uygun olan yatırım ortamının değişmesini istememektedir. Türkiye'yi bir ucuz işçilik ülkesi olarak görmek istemektedirler. Türkiye'de sendikal hak ve özgürlüklerin gelişmesinin Avrupa sermayesi için bir ucuz işçi cenneti olan Türkiye'nin bu niteliğinin değişmesi olarak görmektedirler.

Bir uygarlık projesi olarak sunulan Avrupa Birliği'nin bu çifte standardı kabul edilemez. Türkiye, Avrupa Birliği'ne eşit koşullarda, aynı hak ve özgürlüklere sahip bir ülke olarak girmelidir.

Türk işçisi Avrupa'nın kölesi değildir. Eğer Türkiye, Avrupa Birliği'ne girecekse, Avrupalı bir işçi hangi hak ve özgürlüklere sahipse, Türk işçisi de aynı hak ve özgürlüklere sahip olmalıdır. Türk sendikaları, Avrupa'daki sendikaların sahip oldukları tüm hak ve özgürlükleri kullanabilmelidir.

Türkiye'de temsil ettikleri kitlenin hak ve çıkarlarını korumak kadar, ülkemizin tüm sorunlarının çözümü üzerinde çaba gösteren, ülkemizin ve halkımızın refahı ve mutluluğu için

mücadele eden kurumların başında sendikalar gelmektedir. Bu ülkede 12 Eylül'den sonra demokratikleşme taleplerini yüksek sesle gündeme getiren kurum sendikalardır.

Bu nitelikleri itibariyle sendikaların taleplerinin dikkate alınması, sendikal hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi yönünde somut adımlar atılması gerekmektedir.

* * *

Dergimizin baskıya girdiği günlerde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenlenen 9. Çalışma Meclisi toplanacak. Bu Meclisin 12 yıl aradan sonra yeniden toplanıyor olması bizim açımızdan sevindiricidir.

Ancak bu etkinliğin, yapılmış olmak için yapılıyor değil, çalışma yaşamının acil ve önemli taleplerine çözüm aranması ve gereken somut adımların atılması için yapılması gerekmektedir.

Bu Çalışma Meclisi'nde ele alınacak konulardan biri de, Bakanlık tarafından yasalaştırılması düşünülen Kıdem Tazminatı Fonu tasarısının da bu toplantıda görüşülecek olmasıdır.

Kıdem tazminatı hakkı ülkemizde önemli mücadelelerle elde edilen kutsal bir haktır. İlk yürürlüğe girdiği tarihten bu yana da yaklaşık 20 kez düzenleme yapılmış ve her keresinde işçilerimizin çıkarları doğrultusunda iyileştirmeler getirilmiştir.

Oysa Bakanlık tarafından hazırlanan bu taslak, hem işleyişte çıkacak önemli aksaklıklar hem de hak kaybı bakımından çalışanlar için büyük sakıncaları içermektedir.

TÜRK-İŞ, kıdem tazminatı müessesesinin çağın gereklerine uygun bir biçimde yeniden düzenlenmesini, çalışma yaşamının yeni kavramlarıyla birlikte geliştirilmesini elbette ki kabul edebilir. Ancak işçinin bu kutsal hakkını geriletecek, bu hakkın kullanımını zorlaştıracak, işçilerimizin aleyhine olacak hiçbir düzenlemeyi kabul etmeyecek ve bu konudaki tavrını açık bir biçimde ortaya koyacaktır.

Salih KILIÇ
Genel Başkan

TÜRK-İŞ, Orman-İş Sendikamıza Yönelik Baskıları Kınadı

Baskılar Bizi Yıldırıramaz

✓ **HAK-İŞ Konfederasyonu'nun bazı Orman Bakanlığı bürokratlarını aracı kullanarak yaptığı girişimler sendikal ahlakla bağdaşmaz.**

✓ **HAK-İŞ'in ve Bakanlık yetkililerinin bu tutumu tüm yurttta protesto edildi.**

Ayayasa'nın 51. maddesine göre, hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın 31. maddesine göre, işveren, işçilere, sendikaya üye olmaları veya olmamaları konusunda baskı uygulayamaz, işçilerin sendika üyeliği nedeniyle ayrımcılık yapamaz. Bu suçun cezası, işçinin ücretinin bir yıllık tutarından az olmamak üzere tazminattır.

2821 sayılı Sendikalar Yasası'nın 38. maddesine göre, bir işverenin bir işçi sendikasının kurulmasını teşvik etmesi veya bir işçi sendikasını denetim altına almaya çalışması veya kendi kontro-

l altında bir işçi sendikası kurulmasını teşvik ve tahrik etmesi yasaktır. Bu suçun cezası, bir aydan altı aya kadar hapistir.

Türkiye’de 2 Haziran 2004 tarihinden beri Anayasa’nın ve Sendikalar Kanunu’nun bu maddeleri göz göre göre ve tüm uyarılara rağmen ihlal edilmektedir.

TÜRK-İ’e bağlı Orman-İ Sendikası ve yesi orman işçileri, Hükümetin bilgisi dahilinde, evre ve Orman Bakanlığı’nın büyük baskısı altında kalmıştır. Bakanlık, tüm uyarılara rağmen, baskılarını sürdürmüş ve HAK-İ’e destek olmuştur. Hükümet, tüm başvurulara rağmen, Anayasanın ve Sendikalar Kanununu’nun sürekli ve sistemli bir biçimde ihlal edilmesi karşısında, susarak suça ortak olmaktadır.

HAK-İ Konfederasyonu ise, sendikal gelenekleri çiğneyerek, işverenle işbirliği içinde, işçinin ekmeğiyle oynamakta, Orman-İ’ten istifa etmesi için işçiye baskı yapmakta, işçiyi işveren tarafından iten çıkarılmakla tehdit etmektedir.

Orman-İ Sendikası, tarım-ormancılık işkolunda en büyük işçi örgütüdür. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 20 Temmuz 2004 günü Resmi Gazete’de yayımlanan ikolu istatistiklerine göre, Orman-İ’in yesi sayısı 75.695’tir.

Resmi istatistiklere göre, HAK-İ’e bağlı Tarım Orman-İ Sendikası ise yalnızca 837 üyeye sahiptir.

1975 yılında kurulan Orman-İ Sendikası evre ve Orman Bakanlığı ile bu Bakanlığa bağlı Orman Genel Müdürlüğü, AĞaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü ve Araştırma MdrlĞleri işyerlerinde çalışan işçiler adına yaklaşık 30 yıldır toplu sözleşme imzalamaktadır.

Orman-İ Sendikası’nda seçim kaybeden bazı ube yöneticileri, gerekli hukuki işlemleri tamamlamadan, 2003 yılında Tarım Orman-İ Sendikası adıyla bir sendika kurma çabasına girdiler. Ancak, kurucu olarak belirtilen kişilerin bir bölümünün kurucu olamayacağının anlaşılması üzerine, sendikanın kuruluu aksadı. Ayrıca, kurucular heyetinde yer alan bazı kişilerin imzalarının sahte olduğu yolunda ihbarlar yapıldı. Tarım Orman-İ, bazı milletvekillerinin desteğiyle, çalışmalarına baladı. Ancak, Tarım Orman-İ yöneticileri, Orman-İ yesi işçilerin büyük tepkisiyle karılatılar ve rgtlenemediler.

Tarım-orman işkolunda kendi güçleriyle Orman-İ karşısında bir alternatif oluturamayan çevreler, bu kez farklı bir yöntem denemeye baladı. Bu farklı yöntem, siyasilerin TÜRK-İ’i ve bağlı sendikaları kendi denetimi altına alma çabasının ilk adımı oldu.

2 Haziran 2004 günü Orman Genel Müdürü Osman Kahveci, Orman-İ yöneticilerine TÜRK-İ’ten ayrılmaları ve HAK-İ’e ye olmaları teklifinde bulundu. Bu konu, tutanakla tespit edildi.

Aynı gün akşamı Orman-İ Sendikası Genel Başkanı Mehmet Kafes ve Genel Mali Sekreteri Baki Yüksel, evre ve Orman Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Bünyamin Karaca tarafından davet edildi. Bünyamin Karaca, Orman-İ’in HAK-İ’e geçmesi teklifini bu görüşmede de tekrarladı ve ‘‘HAK-İ’e ye olmanız için siyasi iradenin en tepesinden bize baskı yapıyor; yneticiliğinizi kaybetmekten korkmayın; yapılacak seçimlerde yneticiliğinizin devamı konusunda size teminat veriyoruz; hatta HAK-İ yönetimine de girersiniz; aksi halde ne sizin ve ne de Sendikanız için iyi olmaz’’ dedi. Bu durum da tutanakla tespit edildi.

evre ve Orman Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Bünyamin Karaca 4 Haziran 2004 günü Orman-İ Sendikası Genel Merkezi’ni ziyaret ederek, Orman-İ’in HAK-İ’e geçmesi konusunda baskı yaptı ve diğer i-

Genel Başkan Kılıç ve Orman-İş Genel Başkanı Kafes, defalarca basın toplantısı düzenleyerek yapılan baskıları belgeleriyle kanıtladılar. Bu toplantılardan birine HAK-İŞ'e bağlı Öz Tarım-İş Sendikası Başkanı Emin Dindaroğlu da katıldı.

kollarında da benzer girişimlerin yaşanacağını belirtti.

Orman-İş Sendikası bu kanundışı tehditler karşısında boyun eğmedi. Orman-İş Sendikası Genişletilmiş Başkanlar Kurulu, 8 Haziran 2004 günü yaptığı toplantısında TÜRK-İŞ üyeliğinin sürmesi kararını oybirliğiyle kabul etti ve kamuoyuna açıkladı.

Bu kararın ardından, Orman-İş Sendikası üyelerine yoğun bir baskı uygulanmaya başlandı.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın bazı bölge müdürleri ve işletme müdürleri, Bakanlığın üst düzey bazı bürokratlarının

açık talimatıyla işçiye baskı uygulamaya başladılar. Birçok bölgedeki işçiler, müdürler tarafından düzenlenen toplantıya zorla götürüldü ve bu toplantılarda müdürler tarafından işten çıkarılmakla veya sürülmekle tehdit edildi. Bazı işçilerin görev yerleri değiştirildi. Birçok bölgede müdürler, görev başındaki işçileri mesai saatleri içinde resmi arabalara bindirerek notere götürdü ve noter parasını da karşılayarak Orman-İş üyelerini Orman-İş Sendikası'ndan istifa ettirdi ve HAK-İŞ'e bağlı Tarım Orman-İş Sendikası'na üye yaptırttı. Antalya Serik'te belgelendiği gibi, orman yangını sürerken, yangınla mücadele işçileri arazözlerle note-

re götürülüp istifaya zorlandı. HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu, bazı bölgelerde işverenle birlikte işyerlerine gitti ve gerçekdışı beyan ve vaatlerle işçilere baskı uyguladı.

Orman-İş Sendikası'nın ve üyelerinin maruz kaldığı sürekli ve sistemli baskılar, Orman-İş Sendikası ve TÜRK-İŞ tarafından Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a, Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe'ye ve diğer yetkililere tekrar tekrar iletildi. Ancak baskılar azalmadığı gibi, daha da artırıldı.

Bu durum, Hükümetle HAK-İŞ'in uyumlu bir tutum içinde olduğunu da göstermektedir. Saldırının hedefi TÜRK-

İş'tir, özgür ve demokratik sendikacılıktır. Saldırının ilk hedefi ise, mevsimlik işçilerin sayısının yüksek olduğu ve işçilerin dağınık durumda bulunduğu Orman-İş Sendikası'dır. Orman-İş'in ardından diğer sendikalara da işveren destekli bir saldırı başlamıştır ve sürecektir.

Bu saldırıyı protesto etmek amacıyla 16 Temmuz 2004 gününü tüm illerde Orman bölge ve il müdürlüklerinin önünde basın açıklamaları yapıldı.

Bu basın açıklamalarında aşağıdaki bildiri okundu.

BASKILAR, TEHDİTLER VE RÜŞVETLER BİZİ YILDIRAMAYACAKTIR

"Hükümet destekli bir Konfederasyonun TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızda örgütlü işçilerimizi her türlü yalanla, tehditle ve rüşvetle sendikalarından koparma girişimleri son aylarda artmıştır. Özellikle Tarım, Orman ve Belediye işkolunda örgütlü sendikalarımıza yönelik bu etik dışı baskılar Orman-İş Sendikamızı devletin bürokratları aracılığıyla tehdit edecek boyutlara varmıştır.

Devletin olanaklarını kullanarak, bizim ödediğimiz vergilerden maaş alan ama bir Kon-

TÜRK-İŞ, bakanlık koridorlarında, müşavir odalarında değil, fabrikalarda, tezgah başlarında kurulmuş büyük bir örgüttür.

federasyonun tetikçiliğini yapanlar, işçilerimizi tehdide varan bir baskıyla ve hileyle sendikalarından koparmaya çalışıyorlar. Yalanlarla, dolanlarla ve hiçbir zaman gerçekleşmeyecek vaatlerle notere götürüp istifa ettiriyorlar.

Bu yaklaşım sendikal ahlaka, sendikal rekabete sığmaz.

Hukukla ve kamunun taraf-sızlığı ilkesiyle bağdaşmaz.

Birilerinin koltuğunun altında bin bir türlü yalanla sürdürülen bu çabalar mertliğe sığmaz... Yigittliğe sığmaz...

Bunu yapanlar şunu bilmelidir ki;

TÜRK-İŞ, 52 yıllık onurlu mazisiyle işçi sınıfının tek ve gerçek örgütüdür.

Bünyesinde her türlü siyasi görüşten kişi ve sendikayı barındıran bir emek ocağıdır.

TÜRK-İŞ, bakanlık koridorlarında, müşavir odalarında değil, fabrikalarda, tezgah başla-

rında kurulmuş büyük bir örgüttür.

Tarihi boyunca birçok saldırıyla, baskıyla başa çıkmıştır ve hala dimdik ayaktaadır.

TÜRK-İŞ büyüktür... TÜRK-İŞ güçlüdür...

TÜRK-İŞ, 33 sendikasıyla birlikte güçlüdür ve kaya gibi sağlamdır...

Soruyoruz herkese: Yel kayadan ne alır...

TÜRK-İŞ bugüne kadar olduğu gibi bugün de tüm işçilerin birliğini ve bütünlüğünü savunmaktadır. Bu ülkede işçilerin, memurların, emeklilerin, işsizlerin, tüm dar ve sabit gelirli insanların sorunlarının ve çıkarlarının ortak olduğunu bilmektedir.

Türk-iş ülkemizin birliği ve bütünlüğü için, tüm emekçilerin hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi için, kısacası ülkemiz ve halkımız için ne yapılması gerekiyorsa herkesle birlikte olmuştur ve olacaktır.

Ancak bu birliktelik için TÜRK-İŞ'in tek koşulu vardır. Bu birlikteliğin sendikal ahlaka, yasal ve meşru bir rekabete uygun olması gerekmektedir.

Devletin olanaklarını kullanarak, bizim ödediğimiz vergilerden maaş alan ama bir Konfederasyonun tetikçiliğini yapanlar, işçilerimizi tehdide varan bir baskıyla ve hileyle sendikalarından koparmaya çalışıyorlar.

Ancak TÜRK-İŞ, varlığına, örgütlerine, adına yapılan saldırıları karşılıksız bırakmayacaktır.

TÜRK-İŞ bugüne kadar olduğu gibi bundan taviz veremeyecek ve sendikal mücadeleyi çirkinleştirenlerle mücadele edecektir. TÜRK-İŞ tek başına da kalsa, mücadelesini yasal ve meşru zeminde sürdürecektir.

Demokrasi için, ekmek için, barış ve özgürlük için mücadele edecektir.

TÜRK-İŞ'in kavgası yoksulluktur... Açlıklardır... İşsizliklerdir... Haksızlıklardır... Adaletsizliklerdir...

Türk-İŞ'in kavgası daha güzel bir Türkiye içindir...

Ancak TÜRK-İŞ, varlığına, örgütlerine, adına yapılan saldırıları karşılıksız bırakmayacaktır.

Temsil etmekten onur duyduğu üyelerine ve sendikalarına sahip çıkacaktır.

Avrupa Birliği ve ILO normlarını, Anayasamızı, yasalarımızı ve demokratik teamüllerimizi hiçe sayarak, baskı ve rüşvetle sendikal rekabet yapanlara karşı kavgaya verecektir.

Bunları yapanların ipliğini pazara çıkaracaktır."

Yapılan bu protesto eylemlerinin ardından TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, bu saldırıları görmüşek üzere 22 Temmuz 2004 günü olağanüstü toplandı.

Başkanlar Kurulu açış konuşmasını yapan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç şunları söyledi:

"İşçi hareketinin doğası gereği rekabeti ve mücadeleyi içeren bir yapısı vardır. Ancak işçi hareketi aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeyde bir dayanışmayı, kardeşliği, işbirliğini ve karşılıklı saygıyı da kendisine ilke edinmiştir. Çünkü hangi çatı ya da isim altında olursa olsun, hepimizin tek ve ortak hedefi, temsil ettiğimiz kitlenin, işçi hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ve korunmasıdır.

TÜRK-İŞ kurulduğu günden bugüne kadarki 52 yıllık onurlu mazisinde işçi hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ve ko-

runması için mücadele etmiş ve bu uğurda mücadele eden tüm yasal ve demokratik kuruluşlarla işbirliği ve dayanışma içerisinde olmuştur. Ancak bugün geline nokta, varlığını ve geleceğini bir siyasi harekete endekslemiş olan bir başka konfederasyonun, bu ilkeleri hiçe sayan yaklaşımlarıyla karşı karşıya bulunuyoruz.

HAK-İŞ Konfederasyonu son bir yıldır TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızda örgütlü işçilerimizi her türlü etik dışı yollara başvurarak sendikalarından koparma girişiminde bulunmaktadır. HAK-İŞ Konfederasyonu, devletin bazı bürokratları aracılığıyla siyasi baskı kurarak, tehdit, yalan vaat ve rüşvet gibi bir işçi örgütüne yakışmayan yöntemlerle özellikle tarım, orman ve belediye iş kollarında örgütlü sendika üyelerimiz üzerinde baskı oluşturmaktadır.

HAK-İŞ Konfederasyonu'nun sendikal ahlak ile hiçbir

Saldırıları sürerken yapılan Orman-İş Ankara Şubesi genel kuruluna katılan Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Çetin Altun, "TÜRK-İŞ'e el uzatmaya kalkanlar bunun bedelini ödeyeceklerdir" diye konuştu.

şekilde bağdaştıramadığımız bu girişimlerini şiddetle kınıyoruz.

HAK-İŞ ve bazı devlet bürokratlarının bir süredir gizli olarak yürüttükleri bu faaliyetler Konfederasyonumuz tarafından yakından izlenmiş ve birçok kez bertaraf edilmiştir. Ancak son 45 gündür Konfederasyonumuz üyesi Orman-İş Sendikası üzerinde yoğunlaşan saldırılar büyük bir artış göstermiştir.

Saldırıların ilk günlerinde Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan üst düzey bir bürokrat, Orman-İş Sendikası Genel Başkanı Sayın Mehmet Kafes ile Genel Mali Sekreteri Sayın Baki Yüksel'i makamına davet etmiş ve TÜRK-İŞ üyeliğinden ayrılarak HAK-İŞ'e geçmeleri yönünde baskıda bulunmuştur. HAK-İŞ Konfederasyonu üyeliğine geçmeleri durumunda kendilerine HAK-İŞ Yönetim Kurulu üyeliği vaadinde de bulunan bu bürokrat sözleriyle Orman-İş yönetimini açıkça tehdit etmiştir.

Orman-İş Yönetimi, TÜRK-İŞ'e ve işçi hareketine yakışan onurlu bir tavırla söz konusu tehditlere itibar etmemiştir.

Buna karşılık HAK-İŞ ve yandaş bürokratları stratejilerini değiştirmiş ve Orman Bölge

HAK-İŞ Konfederasyonu'nun sendikal ahlak ile hiçbir şekilde bağdaştıramadığımız bu girişimlerini şiddetle kınıyoruz.

Müdürlüklerindeki Orman-İş üyelerini zorla istifa ettirerek, bir yıl önce HAK-İŞ bünyesinde kurulmuş olan "Tarım ve Orman İşçileri Sendikası" adındaki tabela sendikaya geçmeleri doğrultusunda baskıda bulunmaya başlamışlardır. Bu zorlamalarla Orman-İş Sendikası'ndan yaklaşık 1000 üye istifa ettirilmiştir. Bu strateji dahilinde 27 Orman Bölge Müdürlüğünden birer işçi HAK-İŞ genel merkezine çağırılmış ve genel Başkan Salim Uslu ile görüşürüldükten sonra üst düzey bir bürokratin makamına götürülmüşlerdir.

İşçilerimize, ilgili üst düzey bürokrat ve HAK-İŞ yöneticileri tarafından Orman-İş Sendikası'ndan istifa etmeleri söylenmiş ve kendilerine istifa dilekçe örnekleri ile HAK-İŞ'e bağlı söz konusu tabela sendikaya üyelik fişleri dağıtılmıştır.

HAK-İŞ'in tabela sendikasına üye olmayı ret eden işçiler ise farklı muameleye tabi tutulmakta, sürgün tehditleriyle kar-

şılaşmaktadır. Devletin olanaklarını kullanarak, bizim ödediğimiz vergilerden maaş alan ama bir konfederasyonun tetikçiliğini yapanlar, işçilerimizi tehdide varan bir baskıyla ve hileyle sendikalarından koparmaya çalışıyorlar. Yalanlarla, dolanlarla ve hiçbir zaman gerçekleştiremeyecekleri vaatlerle, üstelik devletin araçlarını kullanarak notere götürüp istifa ettiriyorlar.

Bugünkü siyasal iktidarın gücünden ve nimetlerinden yararlanarak büyümeyi fırsat gören HAK-İŞ Konfederasyonu tarafından sürdürülen ve sendikal ahlak ile bağdaşmayan bu eylemler derhal durdurulmalıdır. HAK-İŞ ile işbirliği içindeki bazı devlet bürokratlarının anayasamızı, yasalarımızı ve uluslararası sözleşmeleri ihlal eden faaliyetlerine son verilmelidir.

Devleti yönetenler her şeyden önce adil, eşitlikçi ve saygıya dayanan bir yaklaşım sergilemek zorundadırlar. Hiçbir güç işçilerin sendikalarını kendi demokratik ve özgür iradeleleriyle seçmelerine engel olamaz. Özgür iradenin olmadığı yerde zor vardır, baskı vardır.

Bu yasa ve ahlak dışı girişimde bulunanlar şunu bilmelidir: TÜRK-İŞ, 52 yıllık onurlu

Devleti yönetenler her şeyden önce adil, eşitlikçi ve saygıya dayanan bir yaklaşım sergilemek zorundadırlar. Hiçbir güç işçilerin sendikalarını kendi demokratik ve özgür iradeleriyle seçmelerine engel olamaz.

mazisiyle işçi sınıfının tek ve gerçek örgütüdür. Bünyesinde her türlü siyasi görüşten kişi ve sendikayı barındıran bir emek ocağıdır.

TÜRK-İŞ, bakanlık koridorlarında, müşavir odalarında değil, fabrikalarda, tezgah başlarında kurulmuş büyük ve güçlü bir örgüttür. Tarihi boyunca birçok saldırıyla, baskıyla başa çıkmıştır ve hala dimdik ayakta. Bu türden baskılara ve tezgahlara boyun eğmemiştir.

TÜRK-İŞ'in sendikal birlik-telik ve ortak mücadele için tek koşulu vardır. Bu birlikteliğin sendikal ahlaka, yasal ve meşru bir rekabete uygun olması gerekmektedir. TÜRK-İŞ bundan taviz vermeyecektir ve sendikal mücadeleyi çirkinleştirenlerle mücadele edecektir.

HAK-İŞ Konfederasyonu, bu tutum ve davranışlarıyla toplumsal ve sendikal barışı bozmaya, sendikal bütünlüğü parçalamaya çalışmaktadır. Sendikal hareketin demokratik gelişimine, birliğine ve bütünlüğüne en çok ihtiyaç duyulan bir dönemde, bunların yaşanması büyük bir talihsizliktir. Ancak TÜRK-İŞ, sendikal ahlaka sığmayan bu davranışı sergileyen ve tüm uyarılarımıza rağmen bu tutumunda ısrar eden HAK-İŞ Konfederasyonu ile hiçbir platformda birlikte olmayacaktır.

TÜRK-İŞ, varlığına ve örgütlerine yapılan bu saldırıları karşılıksız bırakmayacaktır. Temsil etmekten onur duyduğu

Orman Bakanlığı bürokratlarının tutumunu protesto etmek için Bakanlık önüne siyah çelenk bırakıldı.

üyelerine ve sendikalarına sahip çıkacaktır. TÜRK-İŞ, bağlı bulunan 33 sendikasıyla birlikte Orman-İş Sendikamızın yanındadır ve sonuna kadar yanında olacaktır.

Avrupa Birliği ve ILO normlarını, Anayasamızı, yasalarımızı ve demokratik teamüllerimizi hiçe sayarak, baskı ve rüşvet-

le sendikal rekabet yapanlara karşı kavga verecektir.

Başkanlar Kurulumuz tüm bu gelişmeleri değerlendirecek, TÜRK-İŞ'e karşı bu sinsî kampanyaları yürütenlere hak ettikleri dersi verecek önlemleri gündemine alacaktır."

Toplantının ardından yayın-

lanan bildiride ise şu görüşlere yer verildi:

“TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, 22 Temmuz 2004 günü Ankara’da olağanüstü gündemle toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, Sakarya’da meydana gelen tren faciasında yaşamını yitirenlere Allah’tan rahmet, yaralıları acil şifalar dilemektedir.

Başkanlar Kurulumuz, HAK-İŞ Konfederasyonu’nun son bir yıldır TÜRK-İŞ’e bağlı sendikalarımızda örgütlü işçilerimizi her türlü etik dışı yollara başvurarak sendikalarından koparma girişiminde bulunmasını kınamaktadır. HAK-İŞ Konfederasyonu’nun, devletin bazı bürokratları aracılığıyla siyasi baskı kurarak, tehdit ve yalan vaat gibi bir işçi örgütüne yakışmayan yöntemlerle özellikle tarım, orman ve belediye işkollarında örgütlü sendika üyelerimiz üzerinde oluşturdukları baskının bir an önce durdurulmasını talep etmektedir.

Başkanlar Kurulumuz, tüm siyasi ve bürokratik baskılara rağmen TÜRK-İŞ’e ve işçi hareketine yakışan onurlu bir tavır gösteren ve söz konusu tehditlere itibar etmeyen Orman-İş Sendikamızı kutlamakta ve tüm örgütsel varlığıyla Orman-İş Sendikamızın yanında olduğunu ilan etmektedir.

Bugünkü siyasal iktidarın gücünden ve nimetlerinden yararlanarak büyümeyi fırsat gören HAK-İŞ Konfederasyonu ta-

rafından sürdürülen ve sendikal ahlak ile bağdaşmayan bu eylemler derhal durdurulmalıdır. HAK-İŞ ile işbirliği içindeki bazı devlet bürokratlarının ana-yasamızı, yasalarımızı ve uluslararası sözleşmeleri ihlal eden faaliyetlerine son verilmelidir.

Başkanlar Kurulumuz, toplumsal ve sendikal barışı bozmaya, sendikal bütünlüğü parçalamaya çalışan, sendikal hareketin demokratik gelişimine, birliğine ve bütünlüğüne yönelik eylemlerde bulunan, sendikal ahlaka sığmayan bu davranışı sergileyen ve tüm uyarılarımıza rağmen bu tutumunda ısrar eden HAK-İŞ Konfederasyonu ile bundan böyle hiçbir platformda birlikte olmamayı kararlaştırmıştır.

Başkanlar Kurulumuz, orman işçilerimize yönelik bu baskıları protesto etmek üzere, 26 Temmuz 2004 Pazartesi gününden itibaren Orman Bölge Müdürlüklerinin bulunduğu illerde, işyerlerinde ve AK Parti merkezlerinde protesto gösterileri yapılmasını, baskıların devam etmesi ve bir siyasi sonucun alınamaması halinde de eylemlerin artarak devam etmesini kararlaştırmıştır.”

Alınan karar uyarınca eylemler yapıldı. 9 Ağustos 2004 günü ise TÜRK-İŞ’te gerçekleştirilen basın toplantısından sonra Çevre ve Orman Bakanlığı’na yapılan bir yürüyüşle ve Bakanlığa siyah çelenk bırakılarak, bu baskılar protesto edildi.

TÜRK-İŞ, Orman-İş Sendikası’nın sürdürdüğü mücadeleyi kararlı bir biçimde destekledi. Çeşitli illerde yapılan basın açıklamalarında ve gösterilerde etkili bir katılımın gerçekleşmesini sağladı. Özellikle Antalya Serik’te orman yangını sürerken yangınla mücadele işçilerinin resmi araçlarla notere götürülüp Orman-İş’ten istifa ettirilmeleri, TÜRK-İŞ Antalya il temsilcisi Mehmet Ustali’nin düzenlediği basın toplantılarıyla kamuoyuna duyuruldu.

TÜRK-İŞ bu kanundışı uygulamaları Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu’na (ICFTU), Avrupa Sendikalar Konfederasyonu’na (ETUC) ve Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (ILO) bildirdi. Orman-İş’in üyesi bulunduğu Uluslararası İnşaat ve Ağaç İşçileri Sendikaları Federasyonu ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a gönderdiği bir yazıda, baskıları protesto etti. Uluslararası Çalışma Örgütü de baskı iddiaları konusunda bilgi talep etti.

TÜRK-İŞ Orman-İş’le başlayan ve diğer işkollarında da gündeme gelen kanundışı saldırılara karşı demokrasiyi, özgür sendikacılığı, işçi hak ve özgürlüklerini savunmaya devam edecektir.

TÜRK-İŞ'i Çökertme Operasyonu mu?

TÜRK-İŞ ile Hak-İş Konfederasyonları arasında bir süredir alttan alta cereyan eden çatışma, TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu'nun bildirisiyle kamuoyuna yansıdı. Bildirinin giriş paragrafı, çatışmanın boyutunu anlamamıza yetiyor:

“Hükümet destekli bir konfederasyonun TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızda örgütlü işçilerimizi her türlü yalanla, tehditle ve rüşvetle sendikalarından koparma girişimleri son aylarda artmıştır. Özellikle tarım, orman ve belediye işkolunda örgütlü sendikalarımıza yönelik bu etik dışı baskılar, Orman-İş sendikamızı devletin bürokratları aracılığıyla tehdit edecek boyutlara varmıştır.”

Ağır iddia ve suçlamaları içeren bu bildirinin hedefinde AKP hükümetinin yanı sıra, Hak-İş var. Hak-İş daha ağırlıklı var; çünkü, küçük de olsa bazı gazetelerin sayfalarında yer bulan haberlere göre, kimi işyerlerinde iki konfederasyona bağlı sendikaların üyeleri arasında, tek-meli, yumruklu kavgalar çıkıyor.

Konfederasyonlar arasında gittikçe sertleşen rekabetin, kendilerine sorulduğunda “haberdar olmadıklarını” ifade eden bazı bakan ve bürokratların aksine, AKP iktidarının himayesi altında körüklendiğine ilişkin iddialar ve dikkate değer olgular da mevcut.

Iddialar, bu kadarla da kalmıyor: operasyonun kağıt, pet-ro-kimya, çimento gibi işkollarında örgütlü TÜRK-İŞ sendikalarına yaygınlaştırılacağı, bu işkollarında isimlerinin başına “öz” sıfatı eklenmiş “naylon” sendikalar kurularak TÜRK-İŞ'in safdışına itileceği yolunda hazırlıklardan söz ediliyor.

Bütün bunlar doğruysa, neler oluyor? Devlet ve kamu yönetiminde “sistemli kadrolaşma” konusunda geçmiş iktidarlara “solladığı” görülen AKP iktidarı, sendikal alana da el atarak, ideolojik ve siyasi çizgisiyle uyumlu Hak-İş'i başat konuma getirirken, TÜRK-İŞ'ten “intikam” almayı mı tasarlıyor?

Bu değerlendirme TÜRK-İŞ çevrelerinde ve ilgili kamuoyunda ciddi ölçüde kabul görüyor. Şayet böyleyse, iktidar kendince gerekçeler bulmakta fazla sıkıntı çekmez! Bir kere TÜRK-İŞ, Refah Partisi-Dogruyol Partisi karma hükümetini düşüren “28 Şubat” sürecinde aktif katkıda bulunmuş bir işçi konfederasyonu. Bu, RP geleneğinin “neo-liberal versiyonu” olan AKP açısından hiç de “içe sindirilebilir” ve “unutulabilir” olmasa gerek.

TÜRK-İŞ, bu çizgisini AKP iktidarı karşısında da koruyor. Konfederasyon Başkanlar Kurulu'nun, hükümetin imam-hatip liselerinin “önünü açma”, Yüksek Öğretim Kurulu Kanunu'nu bu yolda değiştirme girişimine

net biçimde karşı çıktığı, henüz hafızalarda.

Bir başka ve belki de öncelikli amaç, iktidarın kendisine “sempatiyle” bakmadığı bilinen TÜRK-İŞ'in sendikal tabanını parçalayarak, zaten var olan ve mevcut ekonomik durum nedeniyle keskinleşme ihtimali her zaman yüksek işçi muhalefeti-nin gücünü ve sesini kısmak olabilir. TÜRK-İŞ parçalanarak zayıflatılır, Hak-İş bu “parçaların” ilavesi veya “öz filanca sendikalarının” kurulması yoluyla güçlendirilir. Böylece, “muhalefetin sesi”, “iktidarın sesine” dönüşür!

Bu somut operasyon, önümüzdeki zaman diliminde Sendikalar Kanunu'nda yapılması öngörülen değişikliklerle kalıcı hale getirilirse, kimse şaşırmasın! Halen taslak çalışmaları süren değişiklikler arasında, mevcut işkolları sayısının azaltılması ve bu yapılırken bazı işkollarının birleştirilmesi de bulunuyor.

Biz gazetecileri bile, meslekî özellik ve kimliğimizin tamamen erimesine ve silinmesine yol açacak “haberleşme” işkoluna atmayı düşünenler, TÜRK-İŞ'in etkin olduğu işkollarını ortadan kaldırarak, işini bitirmeyi neden düşünmemesinler?

Biz gene de uyaralım: Sendikal alanda yapılmak istenenler, yapanlara da, bunlardan yararlanmayı umanlara da “hayır” getirmez!

Toprak Sanayii İşçilerinin Onur Mücadelesi

TÜRK-İŞ Çorum İşçisinin Yanında

Çorum'daki tuğla ve kiremit fabrikalarında sigortasız ve sendikal haklardan yoksun olarak çalıştıkları gerekçesiyle eylem yapan ve bu nedenle de işten atılan işçilerin mücadelesi sürüyor.

İşten atılan binlerce işçi işyerleri önünde birikerek haklarını almak için mücadele başlattı. İşçiler adına yapılan açıklamada, insan onuruna yaraşır çalışma koşullarına kavuşana dek mücadele edeceklerini söyledi.

TÜRK-İŞ, mücadelenin baş-

ladığı günden itibaren her aşamada Çorum işçilerinin yanında yer aldı. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Çorum'daki işverenler ve Bakanlık yetkilileriyle sorunun çözümü için girişimlerde bulunurken, Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türkel ve Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Çetin Altun Çorum'a giderek işçilere destek verdiler.

Türkel ve Altun, 5 Ağustos 2004 günü Çorum'a giderek buradaki üç bin işçiye 45 ton tutarında gıda yardımı yaptı. Burada

bir konuşma yapan Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Çetin Altun, "Sigortalı olma ve sendikalaşma haklarını kullanmak isterken işten çıkarılan bu işçilerimizin haklı mücadelelerini sonuna kadar destekliyoruz. Bu mücadele, Türkiye'yi bir ucuz işçi cennetine çevirmek isteyen ve insanlık dışı çalışma koşulları yaratan tüm işverenlere karşı verilen onurlu bir mücadeledir. TÜRK-İŞ, bu onurlu mücadeleyi sürdüren arkadaşlarımızın yanındadır" dedi.

Deri-İş Genel Kurulu Yapıldı

**Yeniden Genel Başkanlığa seçilen Yener Kaya:
"Özelleştirme üretimsizlik ve işsizlik demektir"**

Türkiye Deri-İş Sendikası'nın 28. Olağan Genel Kurulu 28-29 Ağustos 2004 günlerinde İstanbul'da yapıldı.

Divan başkanlığına Basın-İş Sendikası Genel Başkanı Ali Ekber Güvenç, yardımcılıklarına Petrol-İş Sendikası Genel Sekreteri Mustafa Çavdar ve TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak seçildi.

Genel Kurula TÜRK-İŞ adına Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Türkel katıldı ve bir konuşma yaptı.

Genel Kurulun açış konuşmasını yapan Deri-İş Sendikası Genel Başkanı Yener Kaya, özelleştirmenin üretimsizlik ve işsizlik olduğunu söyledi.

Kaya konuşmasında özetle şu görüşlere yer verdi:

"Her zaman söyledik özelleştirme: üretimsizlik ve işsizlik demektir. Özelleştirmeye baştan beri karşı çıktık ve çıkmaya devam edeceğiz.

Özelleştirme adı altında kamu işletmeleri yerli ve yabancı şirketlere peşkeş çekildi. Yeni hortumcular türedi, eski hortumculara af

geldi. Hortumlanan 37 milyar dolar banka sahiplerine kaldı.

Bu iktidar döneminde de kayıt dışı çalışmaya göz yumuldu. Bugün 5 milyon sigortalının yanısıra en az 5 milyon da sigortasız işçi çalışıyor. Aileleri ile birlikte 20 milyona yakın insanımız sosyal güvenlik hakkından yoksun.

Öte yandan devlet 10 katrilyona yakın vergi ve sigorta primi kaybına uğruyor. Bu vergiler ve primler toplansa hem sigortanın açığı kapatılır, hem de yeni yatırımlar için kaynak yaratılmış olur.

Kayıt dışı çalışma, aynı zamanda sorumluluklarını yerine getiren ve kanunlara uyan işverenlerle, kanunlara uymayan sorumsuz işverenler arasında haksız rekabete yol açmaktadır.

Onun için kayıt dışı çalışmanın ve kayıt dışı ekonominin bir an evvel kayıt altına alınması gerekir.

Bu iktidar döneminde çalışanların hakları gasp edildi. İş Yasası değiştirildi, esnek çalışma esas alınarak 4857 sayılı yeni iş yasası çıkarıldı. Sermayenin istekleri yerine getirildi.

Koalisyon hükümeti tarafından çıkarılan iş güvencesi yasası kuşa çevrildi, caydırıcı özelliği yok edildi.

Hükümet şimdi de kıdem tazminatı hakkımızı elimizden almak için yeni hazırlıklar yapıyor, işverenleri kıdem tazminatı ödemekten kurtarmak istiyor.

Kıdem Tazminatı Fonu'nun kurulması halinde, işverenler daha kolay ve daha rahat işçi çıkaracaklardır."

Yapılan seçimler sonucunda Deri-İş Sendikası'nın yeni Yönetim Kurulu aşağıdaki gibi oluştu:

Genel Başkan	: İ. Yener KAYA
Genel Başkan Yrd.	: Musa SERVİ
Genel Teşkilatlanma Sek.	: Gürsel MENTEŞE
Yönetim Kurulu Üyesi	: Yusuf GÖKÇE
Yönetim Kurulu Üyesi	: Resul BEKTAŞ
Yönetim Kurulu Üyesi	: Zeynel ERDOĞAN
Yönetim Kurulu Üyesi	: İdris İMAT

Kristal-İş Sendikası Genel Kurulu Yapıldı

Kristal-İş, Çimento, Cam, Seramik ve Toprak Sanayii İşçileri Sendikası 14. Olağan Genel Kurulu 20 Ağustos 2004 Cuma günü İstanbul'da toplandı.

Genel Başkan Mustafa Bağçeci açış konuşmasında üçüncü bin yılın eşğinde çalışanların sorunlarını dile getirdi. Küreselleşmenin çalışanlar açısından yarattığı tehlikelere değindi. Bağçeci, küreselleşmenin yarattığı olanakların emekçiler lehine kullanılmadığını ve küreselleşmenin daha büyük eşitsizlikler ve dengesizlikler yarattığını vurguladı. Bağçeci konuşmasında küresel piyasaya karşı küresel emek dayanışmasının sağlanması gerektiğini vurguladı.

Genel Kurul Divan Başkanlığı'na TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Divan Başkan Yardımcılıklarına Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkm ile TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükkucak, divan üyeliklerine ise Kristal-İş Sendikası üyeleri Sinan Uçar ve Ender Balcı oy birliği ile seçildiler.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı ve divan başkanı Salih Kılıç Genel Kurula hitaben bir konuşma yaptı.

Genel Başkanlığa seçilen Bilal Çetintaş

Kılıç, Kristal-İş'in ve üyelerinin kararlılığını ve mücadele azmini kutladığını belirtti. Salih Kılıç, konuşmasında hükümetin izlemiş olduğu ekonomik politikaların yeni krizlere yol açabileceğini vurguladı. Kılıç, konuşmasında hükümetle ve mafyayla işbirliği içinde sendikacılık yapılamayacağını, bununla sonuna kadar mücadele edeceklerini belirtti.

Genel kurulda kıdem tazminatının korunması, sendikal yasaların demokratikleştirilmesi, sosyal güvenliğin piyasaya karşı korunması ve SSK'nın demokratikleştirilmesi, işsizlik sigortasının yeniden ele alınması konularında kararlar alındı.

Genel Kurulda örgütlenme seferberliği kararı alındı ve Türkiye'nin bütün illerinde şube açabilmesi için Genel Merkez Yönetim Kurulu'na yetki verildi.

Kristal-İş Genel Başkanlığına seçilen Bilal Çetintaş Kristal-İş Sendikası Lüleburgaz Şube Başkanlığı ve Kırklareli İl Temsilciliği görevlerini sürdürmekteydi.

Genel Başkanlığa seçilen Bilal Çetintaş, yaptığı konuşmada "Biz üye sayısı bakımından küçük bir sendika ancak kararları ve etki alanı itibari ile büyük bir sendikayız. Yeni dönemde önemli sorunların çözüm beklediğini ve birliktelikle bu sorunların altından kalkacaklarını" belirtti.

Yapılan seçimler sonucunda Kristal-İş Sendikası'nın yeni Genel Merkez Yönetim Kurulu aşağıdaki gibi oluştu:

Genel Başkan : **Bilal ÇETİNTAŞ**
 Genel Başkan Vekili : **Engin YILMAZ**
 Genel Sekreter : **Münür DİNLER**
 Genel Mali Sekreter : **Hasan BİLGİÇ**
 Genel Eğitim Sekreteri : **Polat AKBAŞ**

"Kerkük'teki Gelişmeler Işığında Türkiye ve Ortadoğu"

Paneli Yapıldı

Kılıç: "Irak'ta istikrarın sağlanması ülkemizin çıkarınadır"

Konfederasyonumuz tarafından düzenlenen "Kerkük'teki Gelişmeler Işığında Türkiye ve Ortadoğu" konulu panel 24 Ağustos 2004 günü Genel Merkezimizde yapıldı. Panele TBMM Başkan Vekili Sadık Yakut, milletvekilleri Mahfuz Güler ve Bayram Meral, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ve çok sayıda izleyici katıldı.

Panelin açış konuşmasını yapan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Irak'taki gelişmeleri değerlendirerek, "Irak'ın istikrarının sağlanması hem ülkemiz hem de bölgede yaşayan Türkmenler için son derece önemlidir" dedi.

Kılıç konuşmasında özetle şu görüşlere yer verdi:

"Irak'ta bir süredir yaşanan gelişmeler ve Irak Savaşıyla ortaya çıkan tablo, Irak, başta Türki-

ye olmak üzere, komşularımız ve bütün Ortadoğu ülkelerini yakından ilgilendirmektedir. Savaştan sonra Irak'ta ortaya çıkan tablo şöyle görünmektedir: Iraklı Kürtler, ABD'yle olan ilişkileriyle, Kerkük'teki demografik yapıyı kendi lehlerine değiştirmek istemektedirler. Bu duruma Türkmenler, Şii ve Sünni Araplar itiraz etmektedir, muhalif koalisyon oluşturmaktadır. Yeni Kerkük bugün Irak'ın meselesi, geçmişte olduğu gibi, bugün de daha önemini kazanmış durumdadır. Başka bir ifadeyle, mevcut politikaların ve uygulamaların devam etmesi, Kerkük'ün Saraybosna'ya dönüşmesi, iç savaşın çıkması ve sürmesi ihtimalini artırmaktadır. Biz Kerkük'ün demografik yapısının değiştirilmesine, Kürt bölgesine dahil edilmesine karşı çıkıyoruz, Türkmenlerin haklarının sınırlandırılmasına karşıyız. Bölgede

ve Ortadoğu'da teröre, terör örgütlerinin varlığına, sonuçta Irak'ın bölünmesine karşı çıkıyoruz. Irak'ın üniter yapısı içerisinde, Kerkük'e özel bir statü verilecek, böyle bir formül geliştirilecekse, böyle bir özel statünün korunması konusunda Türkiye'nin garantör olması şarttır."

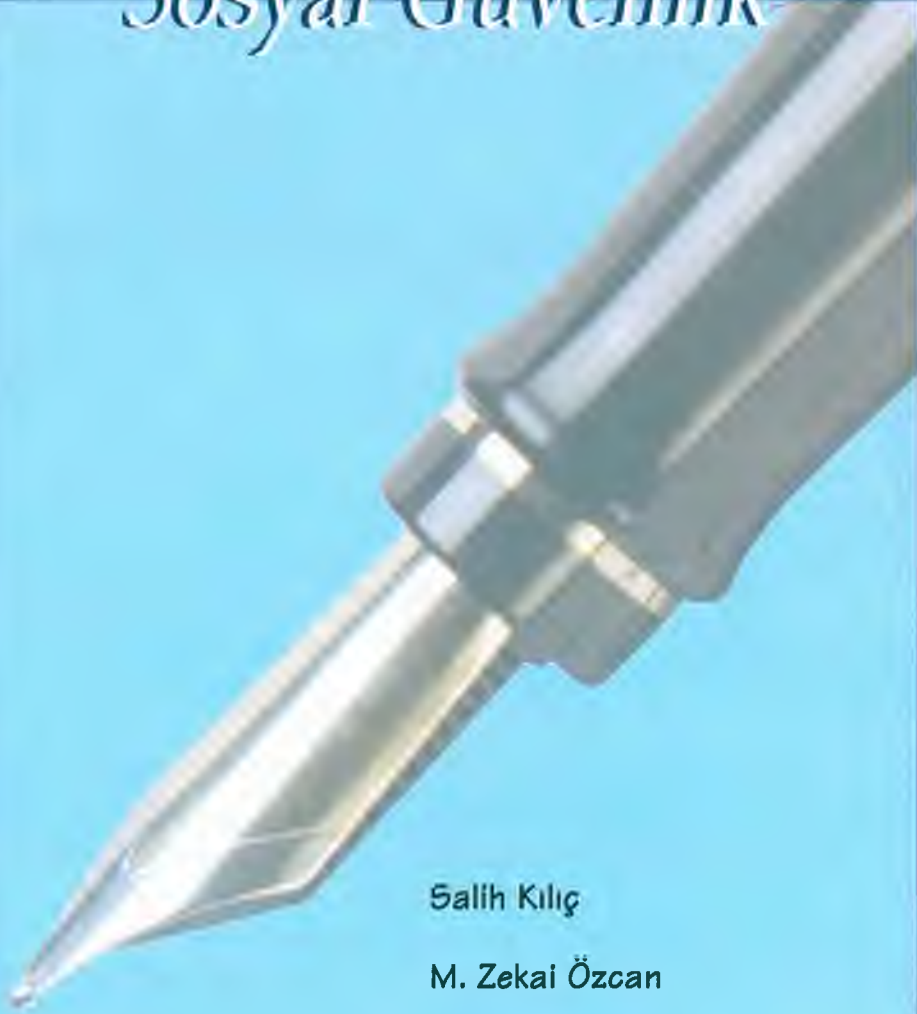
Kılıç'ın konuşmasının ardından panele geçildi. Paneli TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı Dr. Yusuf Ekinci yönetti.

Panele konuşmacı olarak İstanbul Bilgi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan, Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Osman Metin Öztürk, Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Ünal ve TUSAM adına Hatice Miray Vurmay katıldı.

Panelin tam metnini Dergimizin eki olarak bulabilirsiniz.

DOSYA:

Sosyal Güvenlik

Salih Kılıç

M. Zekai Özcan

Kemal Kılıçdaroğlu

Prof. Dr. Yusuf Alper

Prof. Dr. Alpaslan Işıkli

Prof. Dr. Ali Rıza Okur

Prof. Dr. Ali Nazım Sözer

Yrd. Doç. Dr. Levent Akın

Editörden

Sosyal Güvenlik Sistemimizin Yeniden Yapılanması Tekrar Gündemde

1980'li yıllardan itibaren ülke ekonomisindeki olumsuz gelişmeler, yaşanan krizler sosyal güvenlik kuruluşlarımızı da etkilemiştir.

Özellikle söz konusu kurumlarımızın özerklikten yoksun olmaları, üst yöneticilerinin liyakat yerine siyasi tercihlerle göre atanmaları, kurumları akıllı yönetimden uzaklaştırmış kaynaklarının israf edilmesine neden olmuştur.

Tüm bu olumsuzluklara siyasilerin sisteme popülist yaklaşımlarla yaptıkları müdahaleler de eklenince kurumların aktüeryal dengeleri bozulmuş giderek açıkları büyümüş, 2003 yılı sonu itibarıyla 16 katrilyon liraya yükselmiştir.

Sosyal güvenlik açıklarının genel bütçeye önemli miktarda yük getirmesi sistemin yeniden yapılandırılması düşüncesini gündeme getirmiştir. Bu düşüncede sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması görüşü tek çözüm yolu olarak görülmüştür.

Bu görüşe dayanarak 1999 yılında sosyal tarafların görüş ve önerileri dikkate alınmadan Sosyal Güvenlik Reformu adı altında ki düzenlemeler yapılmıştır.

Söz konusu düzenlemelerin sistemin giderek açıklarını kapatarak sürdürülebilir bir yapıya kavuşturacağı ısrarla belirtilmiştir. Ancak açıklamaların aksine 1999 yılında üç sosyal güvenlik kurumunun toplam açığı 1.1 trilyon iken 2003 yılı sonunda 15.8 trilyon ulaşmış, bütçe dengelerini tehdit eder duruma gelmiştir.

59. Hükümet tarafından da sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılarak Tek Çatı altında toplanması gündeme getirilmiştir. Bu amaçla 2003 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanan Kanun Taslakları sosyal taraflara gönderilerek görüşleri istenmiştir.

Ancak hiçbir sağlıklı temele dayanmayan, hatta kanuni tekniğine dahi uymayan bu taslaklara dayalı çalışmalar Bakanlık tarafından durdurularak yerine bugünlerde kamuoyuna tanıtılan Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform projesi hazırlanmıştır.

Bu projenin de dayanak noktası öncekiler gibi sistemin tek çatı altında toplanmasıdır. Yoksullukla mücadele, işçi ücretlerinin etkinleştirilmesi, kayıt dışı istihdamla mücadele, aktif istihdam politikalarının izlenmesi, yatırımların teşvik edilmesi gibi hususları öne çıkartması projenin daha gerçekçi temellere dayandırılmak istendiğini göstermektedir. Ancak sigortalıların, sosyal sigorta hak ve yükümlülüklerinde elde ettikleri kazanımlarda götürücü düzenlemeleri içermesi, sağlık hizmetlerinin piyasalaştırılmasını amaçlaması çok endişe vericidir.

Projenin başarılı olması tek çatı gibi dayatmalardan kaçınıp, elde edilmiş hakları geriye götürmeden özellikle sağlığın piyasalaştırılmasından kaçınarak, sosyal taraflarla görüşüp uzlaşılı halde, ülke koşulları ile örtüşen düzenlemelerin yapılmasına bağlıdır.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ın Kurumun 46. Genel Kurulunda yaptığı konuşmada belirttiği gibi 'yarından emin olma duygusunun sosyal barışın temel dayanaklarından biri olduğu asla unutulmamalıdır.'

Bu nedenle sosyal güvenlik dosyasında sizlerle siyasilerin, bilim adamlarının ve konunun uzmanlarının düşüncelerini paylaşmak, görüş ve önerilerini bilgilerinize sunmak istedik.

Celal TOZAN

“Sosyal Barış İçin Yarından Emin Olmak Gerekir”

Salih KILIÇ
TÜRK-İŞ Genel Başkanı

Çalışanlar ve işverenler bakımından vazgeçilmez olan SSK'nın gelirleri iyi yönetilmediğinden diğer sosyal güvenlik kurumları gibi 1995 sonrası açık vermeye başlamıştır. Sosyal güvenlik kurumlarına bugün itibariyle bakıldığında ise, en büyük bütçe açığını Emekli Sandığı'nın verdiği görülmektedir.

Ancak SSK'nın bütçe açığına daha çok dikkat çekilerek, sigortalılara ve işçi emeklilerine haksızlık yapılmakta, SSK bilinçli olarak yıpratılmaktadır.

Oysa ki, 35 milyon gibi ülke nüfusunun yarısına hizmet sunan SSK'ya yapılan hazine yardımları çok sınırlı kalmaktadır. 2004 yılında faize 65 katrilyon lira kaynak ayrılmıştır. Sosyal güvenlik kuruluşlarına ayrılan kaynak ise, bazı kesimlerce abartılarak sunulmaktadır.

Anayasamız, sosyal devlet ilkesini ve sosyal güvenlik haklarını güvence altına almıştır. Bunun anlamı şudur. Devlet, her aşamada, sosyal güvenlik haklarının korunması ve geliştirilmesinde önemli görevler üstlenmiştir. Ekonomik amaç ve araçlar ile sosyal amaçlar bağdaştırılmak zorundadır. Banka mevzuatına verilen güvenceden çok daha fazlası insanın sosyal güvenliğine verilmelidir.

İnsana önem veren anlayış ile sosyal sigorta sisteminin hastaneleri olarak kurulan kurum hastanelerinin devredilerek sağlık hizmetlerinin piyasalaştırılması bireysel emekliliğin özendirilmesi görüşleri bizi endişelendirmektedir.

Oysa ki sağlık, bu derecede piyasaların acımasızlığına terk edilemez. Piyasaların her tür toplumsal sorunu kendi kendine çözeceğine inanacak kadar iyimser olan bir gün gelir kafasını taşlara vurur. Sağlık, işsizlik, eşitsizlik, eğitim bunlar devletin önemli rol oynamasını gerektiren meselelerdir. IMF reçeteli sağlık politikası istemiyoruz. Bu politika değişmelidir.

Kuruluş amacı sigortalılara Anayasal hakları olan Sosyal Sigorta hizmetlerini sunmak olan kurumun özerk yönetim yapısını kaybetmesinden itibaren, misyonuna uygun yönetilememesi, kurum kültüründen uzaklaşması, çalışanları ve hizmet alanları üzen yaygın yolsuzluk iddialarının öne çıkması, toplumdaki imajının bozulmasına neden olmuştur.

Yöneticilerin, kurumun amacına uygun vizyon belirleyip, projeler üretip hayata geçirmeleri, etkin kurum kültürü oluşturmaları, ortak etik davranış biçimleri ortaya koymaları, üretilen hizmetlerde kalite anlayışının benimsenip hayata geçirilmesi, halinde bugünkü kötü imajın silinmesine imkan sağlanacaktır.

Ancak ülke nüfusumuzun yaklaşık 35 milyonuna hizmet sunan kurumun, kötü yönetilmesinden, kaynaklarının israf edilmesinden kaynaklanan sorunlarının faturasının işçi ve yasalara bağlı işverenlere ödetirme görüşleri geçmişte olduğu gibi bugünde devam etmektedir.

Emekli dul ve yetimlere verilen aylıklar, insanca yaşamlarını sürdürmekten çok uzaktır. İşçi emeklilerinin yıllardır beklediği intibaklar yapılmamış, aylıklar arasındaki farklılıklar giderilmemiştir.

Yıllardan beri sürmekte olan ekonomik istikrarsızlığın neden olduğu büyüme hızındaki düşüş, sosyal güvenlik kurumlarını da olumsuz etkilemiş, aktüeryal dengelerinin bozularak finansman açıklarının önemli ölçülerde büyümesine yol açmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumlarının aktif-pasif dengelerindeki bozulmaya paralel olarak açıklarının da giderek büyümesi, sistemin yeniden yapılandırılmasını gündeme getirmiştir.

Sistemdeki olumsuz gelişmeler, sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanmasının sorunun yegane çözüm yolu olarak algılanmasına neden olmuştur. Ancak sosyal tarafların görüş ve önerileri ile ülkemizin ekonomik ve çalışma hayatının kendine özgü koşulları dikkate alınmadan, IMF istekleri doğrultusunda, sosyal sigorta haklarını kısıma, prim yükünü ağırlaştırma, emeklilik yaşını yükseltme, esaslarına dayandırılan düzenlemeler uygulamaya konmuştur. Ülke koşulları ile bağdaşmayan bu düzenlemelere her yıl müdahale edilmek zorunda kalınmış, böylece oluşturulan sistem bugün için kendi içinde bozulmuştur.

Bu olumsuz gelişmelere bağlı olarak kurumların aktif pasif dengeleri daha da bozulmuş, 1999 yılında üç kurumun ortalama 2,06 olan aktif-pasif dengesi, 1,7'ye düşmüş, 3 katrilyon lira olan açıkları, 16 katrilyon liraya yükselmiştir.

Hiç kuşkusuz gelişmiş ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinde de sorunlar yaşamaktadır. Bu ülkelerdeki sorunlar nüfusun yaşlanmasından kaynaklan-

maktadır. Gelişmiş ülkelerde 60 yaş ve üstü nüfus, genel nüfusun %20'lerini oluşturmaktadır. Fransa, Kanada ve Almanya da her 5 kişiden biri 60 yaşın üstündedir. 2020 yılında yaşlı nüfusun oranının %30'a ulaşacağı hesaplanmaktadır. Bu nedenle sözkonusu ülkelerde kendi koşullarına uygun çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Yaşlıların yeniden çalışma hayatına katılmalarına ilişkin projeler uygulanmaktadır.

Oysa ki ülkemizde nüfus çok gençtir. 60 yaş ve üstü, genel nüfusumuzun %7'sini oluşturmaktadır. 2020 yılında da hı ülkemizin yaşlı nüfusu, OECD ülkelerinin çok gerisinde olacaktır. Genel nüfusun %12'sini oluşturacağı hesaplanmaktadır.

Nüfusumuzun genç olması sosyal güvenlik sistemimizin önemli avantajı olması gerekir iken, izlenen yanlış politika ve uygulamalar buna olanak vermemiştir. Yatırımların teşvik edilip uygun istihdam politikalarının izlenilmemesi, ekonomik olmayan, ülke ekonomisine yeni yükler getiren özelleştirme uygulamaları ile çok sayıda işçinin işten çıkarılıp erken yaşta emekli olmaya zorlanması, işsizlik oranının her yıl artarak 2003 yılı sonu itibarıyla eksik istihdam dahil %15,5'e yükselmesi sonucunu doğurmuştur.

Bu olumsuzluklar Sosyal Sigortalar Kurumunun aktif-pasif dengesini alt üst etmiş, kurumun finansman sıkıntısına düşmesine neden olmuş, bugünkü tabloyu ortaya çıkartmıştır.

Ülke ekonomisini ve sosyal güvenlik kurumlarını özellikle Sosyal Sigortalar Kurumunu olumsuz etkileyen diğer bir faktör ise kayıt dışı ekonomi ve istihdamdır. Yapılan hesaplamalarda kayıt dışı ekonomi ülke ekonomisinin %44'ünü oluşturmaktadır.

Kayıtdışı ekonomi büyüklüğünde, ülkemiz, dünya sıralamasında başlarda yer almaktadır. Kayıtdışı istihdam ise İşkur kayıtlarına göre işgücünün %50'sini oluşturmaktadır. Kayıt dışı istihdam nedeniyle yıllık prim ve vergi kaybının 2003 yılında 20 katrilyon liraya ulaştığı hesaplanmaktadır.

Sosyal güvenlik kurumlarının içinde bulundukları sorunların diğer bir nedeni ise özerk yönetimden yoksun olmalarıdır. Ancak sosyal güvenlik kurumlarının teşkilat yapılarını oluşturan K.H.Kararnameler ile bu kararnameleri temel olarak alan kanunlarla kurumların mevcut özerk yapıları dahi kaldırılıp Bakanlığa bağlı kuruluşlar haline dönüştürülmüştür.

Ne yazık ki 46.sını yaptığımız Genel kurulun yönetimi ibra etme, kurum başkanını seçme bütçe, kadro ve yatırımları onama yetkisi yoktur. Karar organı değildir. Kurum personeli Devlet Memurları kapsamındadır. 68 bin çalışanın 66 bini Emekli Sandığına prim ödemektedir. Oysa ki özerklikten yoksun, siyasiye duyarlı yönetimlerin kurumu hangi düzeye getirdiği ortadadır.

Bugün 2004 yılının ikinci yarısına girilmiş olmasına karşın kurumun 2003 yılı bilançosunu halen çıkartamamış olması özerk olmayan yönetim yapısındaki yetersizliğin bir başka kanıtıdır.

Liyakat ilkelerinden uzak siyasi tercihlerle atanan yöneticiler SSK'yı ekonomik olarak da iyi yönetemediklerinden dolayı kaynakları korunamamış yatırımları yapılamamış, hizmet satın alınması benimsenmiştir.

Yatırımların yapılamayışının diğer bir engeli ise DPT den onay alma zorluğu olmuştur. Özellikle kurumun sağlık sektörü alanındaki yatırımları bilinç-

li olarak engellenmiş, her yıl artan miktarda sağlık hizmetlerini daha yüksek maliyetlerde dışardan satın almak zorunda bırakılarak kaynakları israf edilmiştir.

Kurumun sağlık yatırım harcamaları 2000 yılında 32 trilyon 926 milyar lira iken dışardan satın aldığı sağlık hizmetine ödediği miktar 407 trilyon 232 milyar liradır. 2003 yılında ise artış yatırım harcamaları aleyhine daha da bozulmuş, sağlık yatırım harcamaları tutarı 50 trilyon 229 milyar olarak gerçekleşir iken dışardan satın alınan sağlık hizmetlerine 1 katrilyon 600 trilyon lira ödenmiştir. Sadece 2003 yılında dışardan satın alınan sağlık hizmetleri için ödenen miktarın %20'si sağlık yatırımına ayrılmış olsa idi 16 adet 250 yataklı tam donanımlı hastane yapılması mümkün olabilecekti ve kurum dışardan sağlık hizmeti alma yerine sağlık hizmeti satarak kendine kaynak yaratmış olabilecekti. Kurumun ihtiyaçlarına yönelik yatırımların gerçekleştirilmemesinin sağlık hizmetlerinde yarattığı olumsuz sonuçlar gerekçe gösterilerek 2004 yılında özel sağlık kurumlarıyla protokoller akedilmiştir. Bu protokoller iki yönden önemli sakıncalar içermektedir. Biri tümüyle ücretsiz tedavi görme hakkına sahip olan hastalardan protokol dışında ek ücret alınmasını meşrulaştırması, diğeri ise dışarı transfer edilen kurum kaynaklarının miktarında önemli artışlara yol açarak sağlık hizmetlerinin piyasalaştırılması sonucunu doğurmasıdır. Bu da giderek sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi anlamını taşımaktadır.

Kurumun sağlık tesislerinde sürdürülmesine devam edilen diğer bir israf ise insan kaynağıdır. Yetiştirilmeleri büyük maliyetlere ulaşan 430 hekim mesleklerinden uzak Başhekim ve yardımcı-

sı olarak yönetim alanında çalıştırılmakta iken aynı branşlarda uzman hekim sınırlılığı yaşanmaktadır.

Sağlık tesislerinin ortak kullanımına ilişkin protokol kurum hekimlerinde huzursuzluğa yol açmıştır. Kurum tarafından yapılan ödemelere dayalı olarak Sağlık Bakanlığı hekimlerinin döner sermayeden 7 milyar liraya kadar ödenek alması iki grup hekim ücretleri arasında adil olmayan farklılık oluşturmuştur.

Prim affı gibi popülist yaklaşımlar, kurumların prim tahsilatını olumsuz etkilemiş prim alacağı stoklarını artırmıştır. Kurumun prim alacağı 4 katrilyon 9 trilyon liraya ulaşmıştır.

Kısaca özetlemeye çalıştığım hususlar kurumun içinde bulunduğu sorunların kaynağını oluşturmaktadır.

Tüm bu sorunların, sosyal taraflarla müşterek hareket edilerek ülke koşullarına uygun şekilde çözüme kavuşturulması olanaklı iken bugün de 1999 yılında olduğu gibi IMF'nin istekleri doğrultusunda, işçi ve işverenin Prim yükünün artırılarak gelirlerin artırılması, sosyal sigorta haklarının daraltılıp ulaşılmasının güçleştirilerek giderlerinin azaltılması, anlayışına dayalı Tek çatı adı altında yapılacak düzenlemeler ile sorunların çözümleneceğine inanılmaktadır. Yapılacak düzenlemelerde sosyal taraflarla mütabakatın sağlanarak norm ve standart birliği sağlanmalıdır.

Sosyal güvenlik kurumlarının uygulamaları ve farklılıklarının oluşması sebepleri siyasi müdahaleler ve kötü yönetimlerdir. Sorunların çözülmesi de bu olumsuzlukların giderilmesine bağlıdır. Sosyal sigorta kurumları tam bir özerk yapıya kavuşturulmadıkça, kendilerine özgü finansal sorunları kendi sistemleri

içinde çözülmedikçe, kurumlar arasında norm ve standart birliği sağlanmadıkça, sistemin sorunlarını aşmak olanaksızdır.

Finansal sorunların aşılması ise; Uygun ve etkin istihdam politikalarının izlenmesi, genel bütçedeki yatırım payları miktarlarının yeni istihdam alanları yaratacak yeterlikte artırılması, stratejik öneme haiz olan kurumların özelleştirilmesinden ve sosyal içerikten yoksun özelleştirme uygulamalarından mutlaka vazgeçilmesi, reel sektörün sorunları ivedilikle çözüme kavuşturulup, yatırımlara teşvik edecek uygulamaların hayata geçirilmesi, kayıt dışı ekonomi ve istihdam ile etkin olarak mücadele edilmesi, işçi ücretlerinin etkinleştirilmesi, devletin düzenli prim ödemesine katkıda bulunması, sağlık politikasında stratejik hedeflerin belirlenerek buna göre yatırımların planlanması (Örneğin Malatya'nın bugün zorunlu sigortalı sayısı 32 bin Düzce'nin 15 bin 800'dür. Teşvik uygulamaları dikkate alınarak gelecekteki artışlara göre bu illerdeki sağlık yatırımları planlanmalıdır.) gibi faktörlerin hayata geçirilmesine bağlıdır.

Sözkonusu faktörlerin uygulamaya konulması halinde, Sosyal Sigortalar Kurumunun aktüeryal dengesinin sağlanarak finansal sorununun aşılması mümkün olabilecek, tam özerkliğine kavuşturulması ile de etkin ve verimli yönetim sağlanarak kaynaklarının israfı önlenecektir. Böylece geleceğe daha güvenle ve umutla bakmamıza olanak sağlanacaktır. Yarından emin olma duygusunun, sosyal barışın temel dayanaklarından biri olduğu asla unutulmamalıdır. Sosyal taraflar olarak SSK'yı birlikte geliştirmek ve daha iyi hizmet sunulması bakımından bizlere de önemli görevler düşmektedir.

SSK Nereye?

Mehmet Zekai ÖZCAN
AKP Ankara Milletvekili
(SSK Eski Genel Müdürü)

Nüfusumuzun yaklaşık % 48'ine hizmet sunan, ülkemizin en büyük sosyal güvenlik kuruluşu olan SSK, ilk kurulduğunda, sigorta mantığı açısından, aktüeryal dengeleri gözetken, son derece sağlıklı ve gerçekçi temeller üzerinde bir yapıya sahipti. Ancak, başlangıçta bu sağlam temeller üzerinde kurulan SSK, 1969 yılında çıkartılan 1186 sayılı yasayla **aktüeryal denge** dikkate alınmadan ve dünya da benzeri olmayan bir biçimde Emeklilikte yaş sınırını kaldırarak, 38, 43 gibi çok genç yaşta iştirakçilerine emekli olma hakkı getirmiş; bu yetmiyormuş gibi, 3 Genel 12 çeşitli borçlanma yasaları çıkartılmak suretiyle de haksız yere yüz binlerce kişi emekli sistemine dahil edilmiştir. Bu durum, **Fon sistemine** göre kurulmuş olan Sosyal Sigortalar Kurumu'nun kaynaklarını süratle erimesine, kısa bir süre içinde de fon sisteminden fiilen **dağıtım sistemine** geçmesine sebep olmuştur.

SSK, **kısa ve uzun vadeli sigorta kolları** primlerini kendisi topladığından ve bu sigorta kolları ile ilişkin hizmetleri yine **kendisi sunmaya** çalıştığından, bu yönüyle dünya da benzeri olmayan bir konuma sahiptir.

Yaşlılık, malullük ve ölüm sigorta kolları uzun zamandır ciddi açıklar vermektedir. Sigortalılarına sağlık hizmeti sunmak üzere oluşturulan ve kısa vadeli sigorta kolu olarak bilinen **sağlık si-**

gortası da son yıllarda açık vermeye başlamıştır. Kurumdan sağlık hizmeti almakta olan sigortalılar, verilen bu hizmetin gerek kalitesi ve gerekse insana insanca değer verme prensibine aykırı görüntüsünden hoşnut değildir. Kurumdan emekliliğe hak kazanmış olan sigortalıların aylıkları **mevcut bütçe imkanları çerçevesinde ve hatta bir kısım dengelerin bozulma riski göz önüne alınarak TÜFE'nin çok üstünde gelir artışı sağlanmış**, ancak yine de insanca yaşama kriterlerinin yakalandığı ve kurumdan emekli olan insanların tatmin olabilecekleri bir seviyeye yükseltilmesi gerçekleştirilememiştir. Bugün icraatın başında bulunan Hükümetimizin aldığı ve uyguladığı radikal kararlarla, açıkların hızla kapatılması ve oluşturulacak kaynakların hak sahibi olan sigortalıları tatmin edebilecek biçimde dağıtılması hedeflenmektedir. **Hükümetimiz, mevcut Sosyal Güvenlik Sistemini tamamen değiştirerek; Emeklilik Sistemiyle Sağlık Sisteminin birbirinden ayıracak ve Emeklilik Sistemini tek çatı altında toplayacaktır.**

Bu haliyle Kurumun hayatiyetini sürdürmesinin mümkün olmadığı şu başlıklar altında özetleyebiliriz:

1- Kurumun İdari Yapısı

Kurum, idari ve mali bakımdan özerk tüzel kişilikte bir Devlet Kurumu olarak kurulmuştur. Böylece Kurum,

merkezi idarenin hiyerarşik yapısı ve denetiminin dışında yasalarla belirlenen kamu hizmetlerini uygulamakla görevlendirilmiştir. Nitekim, kurumun ilk Yönetim Kurulu Başkanı olan Prof. Dr. E.HISCH ve Genel Müdür V. BAYRU'dan; zamanın Çalışma Bakanı Sadi İRMAK, bakanlık hizmetlerinde kullanmak üzere 1 Milyon TL tutarında bir kaynak talebinde bulunur. Ancak "fonların ne amaçla kullanılacağına belli olduğu, bunun için talebin herhalde yanlış yazıldığı" da *vurgulanmak suretiyle, talep Yönetim Kurulu Başkanı tarafından reddedilir*. Gösterilen tepki sadece talebin reddiyle kalmaz, bu anlayıştaki bakanlıkla çalışmanın da doğru olmadığı düşüncesiyle o günün yönetimi görevlerinden istifa ederler.

Bu anlayışla kurulan bir Sosyal Sigortalar Kurumu, 50 sene sonra tanınmaz hale gelmiştir. Kurulustan bugüne geçen dönem içerisinde görev yapmış kimi bakanların, Kurumu sınırsız kullanma gibi bir eğilime girdikleri bilinmekte ve hatta bu eğilimlerine ayak uyduracak yöneticileri de titizlikle (!) seçtikleri üzüldükçe gördüğümüz bilinen bir gerçektir. Geçmişte yaşanan hadiseler ve gerçekleşen keyfi uygulamalar belirtilen evsafı yöneticilerin görev yaptıklarının kanıtı olsa gerek..! Özerk (!) Kurumun Başkanlığına getirilecek kimselerden **önceden istifa dilekçesini alarak atama yaptıkları**, hatta gerektiğinde yine ilgili başkanın bilgisi dışında da (hazır) istifa dilekçesinin işleme konulduğu acı ama bilinen gerçeklerdendir.

Nedense, Ülke nüfusunun % 48'ine hizmet sunan Türkiye'nin en büyük Sosyal Güvenlik Kurumunda bu ilkelik ve keyfilikler sürerken, ne siyaset dün-

yasından ne de Kurumun gerçek sahibi olan işçi ve işveren kuruluşlarından beklenen ve gösterilmesi gerekli olan tepkiler görülmemiştir.

Kurum, 3 seneye yakın bir süre Anayasa Mahkemesince iptal edilen ve bu sebeple hukuki dayanağı olmayan KHK ile bölünerek şişirilmiş, hantallaştırılmış, işçi, işveren ve emeklilerin temsil edildiği Yönetim Kurulunun yetkileri ellerinden alınmış, yine taraflardan sessizliği bozabilecek ciddi bir tepki ortaya konmamıştır.

Bugün, Kurumun özerkliği kağıt üzerinde olup, fiiliyatta ise özerk olduğu söylenemez. Birim amiri olan ve, en önemli görevleri yapan Kurum Daire Başkanlıkları, Yönetim Kurulunun bilgisi dışında ilgili Bakanlarca alınmakta ve atanmaktadırlar. Dolayısıyla Kurum bu hantal teşkilat yapısıyla, işlerini seri şekilde sürdürmesi, iştirakçilerine hizmet sunması mümkün olmamaktadır.

Mevcut hantal zihniyet, 16 Trilyon TL harcayarak inşa ettiği Kozaklı Hidrotermal Sağlık Tesisini, hiç kullanmadan çürütmüş, yapılan düzenleme ile 3 yıldır **Kurumun çok başlı olması yanlışlığından dolayı**, üniteler birbirlerinin görüşlerini almak için yazıyla günlerini geçirmekte, göstermelik kiralama ilanları ile zaman savmaktadırlar...

2- Aktüeryal Denge

1950 Yılında (5417 Sayılı Yasayla), kadın ve erkek emeklilik yaşı 60 olarak belirlenmiştir. O tarihte hayatta kalma ümidi; erkeklerde 41 yaş, kadınlarda 39 yaşıdır.

1969 Yılında bilinen 1186 Sayılı Yasayla yaş sınırı kaldırıldığında yani er-

kekte 43, kadında 38 yaşa emeklilik hakkı verildiğinde, hayatta kalma ümidi erkekte 54, kadında 57 yaştır. Bugün hayatta kalma ümidi erkekte 67, kadında 71 yaştır. Hayatta kalma yaşı artarken emeklilik yaşı aksine azaltılmıştır. 1969'da aktif / pasif oranı 11 iken, bu oran süratle azalmış, bugün zorunlu sigortalıların aylık alanlara oranı 1,40'a inmiştir. **Başka bir deyişle 3 kişi çalışacak 2 emekliyi finanse edecektir. Bunun mümkün olmadığı açıktır.** Bugün SSK'nın uzun vadeli sigorta kolundan topladığı prim, bu sigorta kolundaki giderinin ancak **% 57'sini** karşılamaktadır. Bu son derece olumsuz ve Kurumu çıkmaza sürükleyen bir gerçektir.

2003'te SSK'nın açığının GSMH'ya oranı %1.3 dolayında olmuştur. 2004'te SSK'nın toplam açığının 6.3 Katrilyon TL olacağını söylemek mümkündür. Bu kadar büyük açığın ilanihaye (şüphesiz Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'nın iştirakçileri göz önünde tutulursa onların açıkları çok daha büyüktür) Genel Bütçeden karşılaması mümkün görülmemektedir. Bu büyük açıklar, şüphesiz emekli maaşlarını sınırlamakta, hatta daha düşük düzeyde kalmasını zorlayacak bilinmek istenmeyen gerçeklerdir.

3- Sağlık Hizmetleri

Sağlık hizmetleri sunumunda, sigortalıların memnun olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine tedavi için uzun süreli gün verilmekte, hasta-doktor ilişkisinde olmaması gereken bilinen durumlar tekerrür etmektedir. İlaç tüketimi kontrolsüz artmıştır. 2003'te 2.450 Katrilyon TL olan ilaç tüketimi, 2004'te 3 Katrilyon TL'yi aşacağı anlaşılmaktadır. Oysaki ilaç tüketimi toplam sağlık

harcamaları içindeki oranı 7 sene önce % 35,7 iken, bugün **% 48'i** aşmıştır. Dışardan alınan hizmet yine dokuz sene önce, toplam sağlık harcamaları içindeki oranı % 22'lerde iken bugün % 32'lere ulaşmıştır. Toplam sağlık harcamasının bu yıl için 6,3 Katrilyon TL olacağı sanılmaktadır. Bu durum **sağlık sigortasından alınan primlerin, giderleri karşılamadığı, sürekli aradaki farkın olumsuz yönde büyüdüğü** görülmektedir. Hizmetin istenen düzeyde karşılanamamasını normal kabul etmek gerekir. Çünkü 10 sene önce SSK'da muayene edilen kişi sayısı 33 milyon iken bugün 65 milyon kişiye ulaşmıştır. Tedavi hizmetlerinde iki katı bir artış olmuş iken, ciddi anlamda SSK sağlık tesisi yönünden büyümemiştir. Bugün için SSK'nın yatak sayısı **34.400** civarındadır. Türkiye nüfusunun % 48'ine sağlık hizmeti sunan Kurumun, Türkiye'de toplam 182.000 yatak içindeki payı ancak **% 18** dolayındadır. Türkiye'de 10.000 kişiye 25.6 yatak düşerken SSK'da 10 yatak düşmektedir. SSK'nın sadece Türkiye ortalamasını yakalaması için toplam 77.000 yatağa ihtiyacı bulunmaktadır. Bu farkı karşılamak için her biri 250 yataklı **180** yeni hastaneye ihtiyaç duyulmaktadır ki, bugünkü SSK açıklarıyla bunun gerçekleşmesi mümkün değildir.

Bu durum SSK'nın bilinçli olarak hizmet sunamaz hale getirildiğinin bir göstergesidir.

Bu yazıda mevcut durum özetlenmiştir. Görülen gerçek; doğru kurulan SSK'nın bugün yanlış yere geldiğidir.

Hükümetimizce yapılacak reform niteliğindeki radikal değişiklikler ve çözüm yolları, bir başka yazı konusu olacaktır.

Sosyal Güvenlik Sisteminin "Yeniden Yapılanması"

Kemal KILIÇDAROĞLU
CHP İstanbul Milletvekili
(SSK Eski Genel Müdürü)

Sosyal Güvenlik Kavramı

Kamunun doğrudan yurttaşlarla karşı karşıya olduğu yaygın hizmet alanlardan birisi de sosyal güvenliktir. Anayasa Mahkemesi bir kararında sosyal güvenliği şöyle tanımlamaktadır. "Sosyal güvenlik, tüm boyutlarıyla değerlendirildiğinde, insanlığın eski ve derin gereksinmesinin somut belirtisidir. Bu gereksinme, yarından emin olma isteğidir. Tehlikeyle karşılaşılan ve yoksulluğa düşen bireye asgari bir güvence sağlamak, sosyal güvenliğin varoluş nedenidir. Çağdaş hukuk sistemleri karşılaştırıldığında, sosyal güvenlik deyiminin, "sosyal risk" olarak kavramını yaratan kimi olayların sonuçlarını onarma düşüncesine bağlandığı görülür. Böylece sosyal güvenlik kavramı, gelirleri ne olursa olsun, kişilere belirli sosyal riskler karşısında ekonomik güvence sağlama görevine sahip kurum ve kuruluşları kapsar. Başka bir deyimle sosyal güvenlik, bir mesleki, fizyolojik ya da sosyoekonomik riskten ötürü geliri sürekli veya geçici olarak kesilmiş kimselerin geçinme ve yaşama gereksinimlerini karşılayan bir sistemdir." (E.1990/5 K.1990/28)

Sosyal güvenlik hizmetleri üç ayrı şekilde sunulur. Bunlar sırasıyla **sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetler**dir. Ancak, Türkiye'de sosyal güvenlik denilince akla ilk gelen sosyal sigorta kuruluşlarıdır. Bu nedenle söylemlerde zaman zaman ciddi hatalar yapılmakta, kavramlar karıştırılmaktadır.

Devletin Sosyal Güvenlik Hizmeti Sunumu

Kamu, sosyal güvenlik hizmetlerini oldukça dağınık bir yapı içinde vermektedir. Dolayısıyla bu yapı kaynak savurganlığı dışında, yoğun bir bürokratik yapıya da yol açmakta ve sistemde verimliliği düşürmektedir. Aşağıdaki tablo bu konuda hiçbir yoruma yer vermeyecek kadar açıktır. Bu dağınık tablonun oluşumunda iki temel etken rol oynamıştır. Bunlardan ilki, siyasal yaşamımızda yer alan koalisyon hükümetleridir. Bakanlara (Özellikle de Devlet Bakanlarına) bağlanacak kamu kurumunu belirlemek için, sosyal güvenlik kuruluşları, koalisyonu oluşturan hükümet üyeleri arasında bölüştürülmüştür. İkinci etken ise, sosyal güvenlik sistemini bugüne değin hiçbir iktidarın bir bütün olarak görememesi ya da görmek istememesidir.

Kuşkusuz bu yapının da yeniden ele alınıp, düzeltilmesi gerekmektedir. Ancak temel konumuz sosyal sigorta sisteminin yeniden yapılanması olduğundan, bu konuya daha fazla girilmemiştir.

Sosyal Sigorta Sisteminin Örgütlenmesinden Kaynaklanan Sorunlar

Sosyal sigorta kuruluşlarının en temel sorunu örgütlenmelerindeki yetersizliktir. Bu kuruluşların, kuruluş yasalarında, "**idari ve mali özerklik**"ten söz edilse bile, bu kuruluşların gerçek anlamda özerklikleri yoktur. Çünkü:

Sıra No	Sosyal Güvenlik Kuruluşları	Bağlı Olduğu Bakanlık veya Kuruluş
1	Sosyal Sigortalar Kurumu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
2	Bağ-Kur	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
3	Türkiye İş Kurumu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
4	Emekli Sandığı	Maliye Bakanlığı
5	Sosyal Güvenlik Kurumu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
6	OYAK	Milli Savunma Bakanlığı
7	Amele Birliği	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
8	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Genel Sekreterliği	Devlet Bakanlığı
9	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	Valilikler
10	Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı	Devlet Bakanlığı
11	Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü	Devlet Bakanlığı
12	Özürlüler İdaresi Başkanlığı	Devlet Bakanlığı
13	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	Başbakanlık
14	Sağlık Bakanlığı (Yeşil Kart Uygulaması)	Sağlık Bakanlığı
15	Türkiye Kızılay Derneği	Bağımsız/ Özel Yasası var
16	İlksan - İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı (4357 sayılı Yasa)	Milli Eğitim Bakanlığı
17	Yüksek Öğrenim, Kredi ve Yurtlar Kurumu	Milli Eğitim Bakanlığı
18	Afet İşleri Genel Müdürlüğü	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
19	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	Başbakanlık
20	506 sayılı Yasanın Geç. 20. Maddesi uyarınca kurulan banka ve sigorta şirketlerine ait vakıflar veya sandıklar	Özerk yapıya sahip olup, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının denetimine tabidirler

i) Bu kuruluşların genel müdürlerini, ve genel müdür yardımcılarını, (SSK'da ayrıca daire başkanlarını) sosyal tarafların görüşünü dahi almadan siyasal irade belirler.

ii) Yönetim kurullarında, seçimle gelenler değil, atamayla gelenler ağırlıktadır. Dolayısıyla kararlar da siyasal iktidarların damgası vardır.

- iii) Bu kuruluşların genel kurulları tümüyle göstermelidir. Genel kurulların tek işlevi üç yıl için seçimle gelen yeni üyeyi ve yedeğini belirlemektir. Çünkü, genel kurulların yönetim kurulunu aklama görevi yoktur. Bu görev yasayla TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KIT) komisyonuna verilmiştir. Oysa bu kuruluşlar KIT değildir.
- iv) Yatırım programları, bağlı oldukları Bakanca onaylanmadığı sürece, bu kuruluşlar yatırım yapamazlar. Bu gerçek, sonuçta bağlı olunan Bakanın seçim bölgesine yatırım yapmayı bir anlamda zorunlu kılan bir tabloyu ortaya çıkarıyor.
- v) Bu kuruluşların çalışmalarıyla ilgili yönetmelikler, bağlı olunan Bakanlığın onayı olmadan yürürlüğe giremiyor. Dolayısıyla, yönetimde yöntemler bağlı olunan Bakanın tercihleriyle belirleniyor.
- vi) Bu kuruluşların bütçeleri, genel kurullarının veya yönetim kurullarının onayı ile yürürlüğe girmez. Bütçelerinin, yürürlüğe girmesi için bağlı olunan Bakanın onayı gereklidir.
- vii) Sosyal sigorta kuruluşları ile ilgili yasa tasarıları çoğu kez, bu kuruluşların bilgisi dışında ve tümüyle siyasal beklentiler gözetilerek bağlı olunan Bakanlıkça hazırlanır. Sonuçta, kaynak tüketimine yol açan cömert sigortacılık anlayışı yerleşir.
- viii) Sosyal sigorta kuruluşlarının, bağlı oldukları bakanlıkların "**denetim ve gözetim**" yetkisi bu kuruluşlar üzerinde genellikle siyasal baskı kurmak amacıyla kullanılır.

Sonuç olarak, bu kuruluşların yönetiminde ortaya çıkan gerçek, "**idari ve mali özerkliğinin**" bağlı bakanlıklarca sindirilemediğidir. Bunun içindir ki, bu kuruluşların üst yönetimi bürokraside en hızlı değişimi yaşayan birimler olmuşlardır. Örneğin SSK'da bir genel müdürün ortalama görev süresi bir yıl 7 aydır.

Sosyal Sigorta Sistemine Genel Bütçeden Katkı

Sosyal sigorta sistemi, zamanında önlem alınamadığı için ciddi açıklar vermeye başlamış ve bu açıklar Genel Bütçe içinde her yıl giderek artmıştır. Örneğin, SSK'nın emeklilik sigortası ilk kez 1970 yılında, 2.794.736.702.01 lira açık verdiğinde hiçbir önlem alma gereği dahi duyulmamıştır. Çünkü siyasal iktidar, SSK'nın kendi birikimlerinden açıkları kapatmasını uygun görmüş, ancak bu birikimlerin bir süre sonra tükeneyeceği kimsenin aklına gelmemiştir. Aşağıdaki tablo, sosyal sigorta kuruluşlarına Genel Bütçeden yapılan yıllık katkıları göstermektedir.

Genel Bütçeden sosyal sigorta sistemine yapılan katkıların büyüklüğünü ve yıllar itibarıyla gelişimini daha kolay algılayabilmek için aşağıdaki tabloya bakmak daha uygun olacaktır.

Kuşkusuz, Devletin Genel Bütçeden kendi sosyal sigorta sistemine kaynak ayırması doğal karşılanabilir. Ancak bu katkının, Türkiye için bu aşamada gerçekleşmesi doğru değildir. Çünkü Türkiye'nin genç nüfus yapısı buna uygun değildir. Bu nüfus yapısıyla, Türkiye'nin bırakınız sosyal sigorta sistemine katkıda bulunmak, sosyal sigorta sisteminin önemli fonlara sahip olması ve bu fonların da Türkiye ekonomisine hizmet etmesi gerekirdi...

Sosyal Sigorta Kuruluşlarına Genel Bütçeden Yapılan Ödemeler (Milyar TL)

Yıl	Toplam	SSK	Emekli Sandığı	Bağ-Kur
1990	1.225	-	1.225	-
1991	1.599	-	1.559	-
1992	4.000	-	4.000	-
1993	11.000	-	11.000	-
1994	34.480	14.480	20.000	-
1995	108.205	59.205	41.000	8.000
1996	335.300	146.000	119.200	70.100
1997	760.000	337.000	300.000	123.000
1998	1.400.000	451.000	514.000	435.000
1999	2.750.000	1.105.000	1.035.000	610.000
2000	3.225.685	400.000	1.775.000	1.050.685
2001	4.792.000	730.000	2.625.000	1.437.000
2002	10.945.000	3.180.000	4.822.000	2.943.000
2003	15.795.000	4.650.000	6.145.000	5.000.000

Kaynak : Maliye Bakanlığı Kamu Hesapları Bülteni

Sosyal Sigorta Kuruluşlarına Genel Bütçeden Yapılan Katkıların GSMH İçindeki Payı (%)

Yıl	Toplam	SSK	Emekli Sandığı	Bağ-Kur
1990	0.31	-	0.31	-
1991	0.25	-	0.25	-
1992	0.36	-	0.36	-
1993	0.55	-	0.55	-
1994	0.89	0.37	0.51	-
1995	1.38	0.75	0.52	0.10
1996	2.24	0.97	0.80	0.47
1997	2.59	1.15	1.02	0.42
1998	2.62	0.84	0.96	0.81
1999	3.51	1.41	1.32	0.78
2000	2.57	0.32	1.41	0.84
2001	2.71	0.41	1.49	0.81
2002	4.00	1.16	1.76	1.08
2003	4.39	1.27	1.73	1.39

Kaynak : Maliye Bakanlığı – Kamu Hesapları Bülteni

Sosyal Sigorta Sisteminin Yeniden Yapılanması

Yukarıda kısaca, sosyal sigorta sisteminin içinde bulunduğu açmazları özetlemeye çalıştım. Aslında, sistemin sorunları bilinmektedir. O kadar ki, bugün sokaktaki yurttaşımıza bile sorulsa, pek çok sorunu hemen özetleyebilir. Çünkü, sorunlar artık gizlenemez boyutlara ulaşmıştır. O kadar ki, sosyal sigorta sistemi bugün artık bir sorunlar yumağı görünümündedir. Bu sorunlara sağlıklı çözümler üretmek ve sistemi, sigortalıya sağlıklı hizmet sunacak konuma getirmek durumundayız. Çünkü bir toplumda yaşayanların, geleceğe güvenle bakmalarının tek yolu sağlıklı bir sosyal güvenlik sisteminden geçmektedir. Ancak yapılacak önerilerin öncelikli;

- Uygulanabilir olması,
- Bürokrasiyi olabildiğince azaltması,
- Verimliliği göz ardı etmemesi,
- Kayıt dışı çalışmayı özendirmemesi, aksine olabildiğince daraltması

Gerekmetedir. Bu bağlamda, bazı önerileri satır başlarıyla sunmaya çalışacağım.

Öneriler

- **Tek çatı altında, ancak sigorta dalları itibariyle örgütlenme:**

Mesleki dayanışma anlayışına göre oluşturulan ve kurumlararası norm ve standart farklılaşmasına yol açan bugünkü örgütlenmeden vazgeçilerek, sigorta dalları itibariyle **"tek çatı"** altında bağımsız birim olarak örgütlenmeye gidilmelidir. Bir başka anlatımla, çatı, **"Sosyal Sigorta Kurumları Başkanlığı"** adı altında 9 sigorta dalından (alt birimler) oluşmalıdır. 9 sigorta dalı, Türkiye'nin imzaladığı ve Paramentosundan geçirdiği **"Sosyal**

Güvenliğin Asgari Normları"nı belirleyen 102 sayılı ILO sözleşmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin uluslararası alanda oluşturmayı taahhüt ettiği bu sigorta dalları şunlardır.

- Yaşlılık
- Malullük
- Ölüm
- İş kazaları
- Meslek hastalığı
- Hastalık
- Analık
- İşsizlik
- Aile yardımları

Türkiye, halen **"aile yardımları"** sigorta kolunu uygulamamaktadır.

Sigorta dalları itibariyle tek çatı altında örgütlenecek olan yeni modelle, her bir sigorta kolunun ayrı hesapları olacak ve bu birimler yalnızca sigortacılık yapacaklardır. Bugün için ayrı ayrı oluşturulan teknolojik alt yapı da, doğal olarak tek altyapıya dönüşecektir.

- **Sosyal güvenlik temel yasası:**

"Tek çatı" uygulamasına paralel olarak, bugün için çok dağınık bir yapı sergileyen sosyal güvenlikle ilgili yasaların tümü yürürlükten kaldırılmalı ve bir **"Sosyal Güvenlik Temel Yasası"** çıkarılmalıdır. Bu konuda Devlet Planlama Teşkilatınca yapılmış bir çalışmanın var olduğunu belirtmek isterim.

Bu yasada, sosyal sigortacılıkla ilgili bir tasarı parlamentoya sunulduğunda en az 50 yıllık bir aktüeryal hesabın, yasa gerekçesiyle birlikte parlamentoya sunulması zorunluluğu getirilmelidir. 10.12.2003 tarihinde Parlamentoda kabul

edilen, 5018 sayılı "**Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu**"nda, bu konuda önemli bir adım atılmış ve 20 yıllık bir aktüerya hesabının tasarının ekinde olması zorunluluğu getirilmiştir. Ancak bu yasal düzenlemeye karşın, Parlamenteoya gelen tasarılar da bu ilkeye uyulmamıştır. Doğal olarak insan AKP iktidarına sormadan edemiyor. "**Şayet bir yasayı uygulamayacaksanız, niçin böyle düzenlemeleri kabul ediyorsunuz?**"

- **İdari ve mali özerklik:**

Sosyal Sigorta Kurumları Başkanlığı, idari ve mali açıdan özerk bir kurum olmalıdır. Yönetim organları; başkan, yönetim kurulu ve genel kuruldan oluşmalı ve yönetim kurulunda sosyal taraflar daha ağırlıklı temsil edilmelidir. İdari özerklik açısından sağlıklı bir yapının oluşması için, Başkan Genel Kurulca seçilmeli ve görev süresinin bitimine kadar görevden alınmamalıdır.

- **Sosyal tarafların denetimi:**

Sosyal Sigorta Kurumları Başkanlığı, sosyal tarafların genel kurulda seçtiği ve nitelikleri yasayla tanımlanan "**Denetim Kurulu**" tarafından genel kurul adına sürekli denetlenmelidir. Kurum bütçesi ve kesin hesapları ile bilançoları da bağımsız dış denetim raporu ile birlikte genel kurulun onayına sunulmalıdır. Kurum ayrıca, merkezi idarenin denetimine de açık olmalıdır. Düzenlenecek yasada Başkanlığın, her bir sigorta dalı için en az 50 yıllık bir aktüerya hesabını genel kurula sunması zorunluluğu getirilmelidir. Böylece, Genel Kurula katılan sosyal taraflar, ilgili sigorta dalının gelecekte nasıl bir tablo sergilediğini görme olanağına kavuşacaklardır. Bu anlayış, sosyal tarafların daha sorumlu davranmalarına da yol açacaktır.

- **Ayrıcalıklı emekli aylığı alanların durumu:**

Devletin belli görevlerde bulunanlara ayrıcalıklı emekli aylığı sağlamak istemesi durumunda, aktüeryal hesaplara göre doğan parasal sapmalar genel bütçeden finanse edilmelidir. Örneğin bir genel müdüre daha iyi bir emekli aylığı ödenmesinin öngörülmesi halinde, aynı miktarda prim ödeyen sıradan bir sigortalıya bağlanan aylığı aşan kısım genel bütçeden karşılanmalıdır.

- **Sosyal sigorta kuruluşlarının prim toplama yükümlülüğünün dışında tutulması:**

Türkiye bugün, sosyal sigorta primlerinin toplanması açısından da ciddi savurganlıklara yol açan bir politikayı yıllardır sürdürmektedir. Örneğin, bir işveren; yanında çalıştırdığı işçinin vergisini vergi dairesine, primini SSK'ya, kendi sosyal sigorta primini de Bağ-Kur'a ödemektedir. Üç ayrı kurum, üç ayrı beyanname, üç ayrı yasal sorumluluk... Niçin? Uygur bir ülkede olduğu gibi, niçin üç ayrı yükümlülüğünü tek beyanname ile vergi dairesine ödemesin? Bu yol mutlaka açılmalıdır. SSK kapsamındaki sigortalıların primleri muhtasar beyanname ile Bağ-Kur kapsamındaki sigortalıların primleri de katma değer vergisi beyannamesi ile vergi dairelerince toplanmalıdır. Böylece, her kurumun kendi gelirlerini toplaması uygulamasına son verilmelidir. Bu uygulama olağanüstü bir tasarrufu beraberinde getirme yanında, ayrıca bürokrasiyi de büyük ölçüde ortadan kaldıracaktır. Primler, vergileri toplayan Gelirler İdaresince toplanmalı ve ilgili kuruluşların hesaplarına düzenli olarak aktarılmalıdır.

- **Ulusal Sağlık Sigortası:**

Bu arada Ulusal Sağlık Sigortasına ge-

çilmeli, bu sigorta kolunun primleri genel bütçeden aktarmalar ve sigortalıların katkılarında oluşmalıdır. Bu çerçevede her yurttaş Ulusal Sağlık Sigortası kapsamına alınmalıdır. Her yurttaşın bir sosyal güvenlik numarası ve kartı olmalı, bu sigorta dalı, iyi çalışan ve yeniden tanımlanmış bir sağlık politikası ile güçlendirilmelidir. Bu modelin en önemli ayaklarından biri de, sağlık personeli için öngörülen tam zamanlı çalışma olmalıdır.

● **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu (SYDF), "Sosyal Güvenlik Fonu"na dönüştürülmelidir:**

Bugün ve gelecekte sağlık harcamalarının kamu açısından ciddi bir sorun olacağı açıktır. Dolayısıyla olası yüklerin tümünün genel bütçeden finanse edilmesi gerçekçi bir yaklaşım değildir. Ulusal sağlık sigortasına geçildiğinde, artık her doğan kişinin sağlık güvencesi olacaktır. Bu fonun kaynağı, (özellikle sigortalı olmayanların primlerinin karşılanması açısından) önemli ölçüde, halen var olan "SYDF" olmalıdır. Böylece kaynakların dağılımı önlenmeli, daha sağlıklı planlamalar yapılmasının yolu açılmalıdır.

● **Prim karşılığı olmayan ödeme yükümlülüklerine son verilmelidir:**

Sosyal sigorta kuruluşları aktüeryal dengeleri olan kuruluşlardır. Dolayısıyla bu kuruluşların, prim karşılığı olmayan ödemelerden kesinlikle uzak tutulması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle Emekli Sandığı'na verilmiş olan bazı görevler (Örneğin, emekli ikramiyelerinin ödenmesi, 65 yaşın üzerindeki kimsesizlere yapılan ödemeler gibi) kaldırılması gerekmektedir. Aynı şekilde SSK ve Bağ - Kur'un ödediği "sosyal yardım zammı" uygulamasına da son verilmelidir. Bugün için, SSK ve Bağ-Kur'un ödediği sosyal yardım zammının yükü oransal olarak

çok düşmüşse de, bunun kaldırılması gerekmektedir. Çünkü uygulama, sigorta ilkelerine aykırıdır. Bu tür ödemeler Genel Bütçeden finanse edilmelidir.

● **Sonuç:**

Kuşkusuz, sosyal sigorta sistemi ile ilgili olarak çözüm önerileri her zaman tartışılabilir. Aslında tartışılmalıdır da... Çünkü ciddi sorunları bünyesinde taşıyan bu sistemin, daha fazla gecikilmeden sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Gecikilen her süre, Türkiye'nin kaynaklarının savurganca harcanmasına yol açacaktır. Ayrıca bu konuda Türkiye'nin daha fazla gecikme lüksü de kalmamıştır. Bu bağlamda, yukarıdaki önerileri bu alanda sadece bir başlangıç olarak da kabul edebiliriz. Kanıma göre, bu önerilerin gerçekleşmesi halinde;

- Personel sayısı yüzde 70 oranında azalmış,
- Türkiye'nin sadece belli illerinde (en fazla 10 ilinde) örgütlenmiş,
- Sadece sigortacılık yapan,
- Prim toplama yükümlülüğü olmayan
- Sınırlı sayıda profesyonel kadrolarla büyük fonları yöneten,
- İdari ve mali açıdan özerk
- Her zaman ve her ortamda hesap verebilen,
- Fonları son derece dikkatli ve özneli kullanan, kaynaklarını sürekli sorgulayan,
- Sosyal tarafların olabildiğince etkin olduğu (dolayısıyla siyasal müdahalelerin olabildiğince asgariye indirildiği)

Bir sosyal sigorta sistemi ortaya çıkacaktır.

Sosyal Güvenlik Sistemimizde Reform Arayışları

Prof. Dr. Yusuf ALPER

Uludağ Üniversitesi, İİBF
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

2 Temmuz 2004 tarihinde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı ile Bakanlığa bağlı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Başkan Vekili tarafından açıklanan ve **"ikinci kuşak sosyal güvenlik reformu"** olarak sunulan çalışmalar, Türk sosyal güvenlik sistemi ile ilgili yeni ve köklü değişikliklerin yapılacağı ve 1990'lı yılların başından itibaren sürekli ve öncelikli olarak gündemde olan sosyal güvenlik sistemimizle ilgili tartışmaların önümüzdeki dönemde de yoğun olarak devam edeceğini ortaya koymaktadır. Kamuoyunun çok kısa ve özet olarak **"sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması"** olarak değerlendirdiği bu çalışmaların temel gerekçeleri:

- **Adil ve kolay erişilebilir,**
- **Yoksulluğa karşı etkin koruma sağlayan,**
- **Mali açıdan sürdürülebilir,**

bir sosyal güvenlik sistemi oluşturma, olarak açıklanmıştır. Herkes tarafından kabul edilebilecek bu amaçlara yenilerini de eklemek mümkündür. Konu ile ilgili daha kapsamlı bir çalışmanın (raporun) tartışılmak üzere kamuoyuna ve özellikle de sosyal taraflara sunulmasının gündemde olduğu bugünlerde, gündeme getirilen reform çalışmalarını daha sağlıklı olarak değerlendirebilmek için, bu alanda son 10-15 yılda meydana gelen gelişmeleri ana hatları ile hatırlamak ve daha önce yapılan reform niteliğindeki düzenlemeleri ve ulaşılan sonuçları vurgulamak faydalı olacaktır. Çünkü, nihayetinde bu re-

form önerileri de daha önce bu alanda meydana gelen gelişmelerin bir devamı niteliğindedir ve önceki dönemi değerlendirmeden, daha önce yapılan reform çalışmalarının sonuçlarını vurgulamadan yeni reform çalışmaları ile ortaya çıkmak ve savunmak kolay değildir.

1990'lı Yıllar ve Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Genel Görünümü

Türk sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılması veya sistemde reform yapılması ile ilgili tartışmalar 1990'lı yılların başında yoğun olarak gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. 1990'lı yılların sonu itibarıyla, sağlanan olumlu gelişmeler bakımından Türk sosyal güvenlik sisteminin geldiği noktayı aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür:

- **Bütün çalışan kesimlerini kapsama alacak kurumsal yapı ve mevzuat alt yapısı tamamlanmıştır,**
- **Yarım yüzyılı aşan bir sosyal güvenlik tecrübesine sahip olunmuş ve sosyal güvenlik geleneği oluşmaya başlamıştır,**
- **Özellikle sosyal sigortalar fiziki yapılanma insan gücü bakımından belirli bir seviyeye gelmiştir,**
- **Genel nüfusun % 85 i sosyal güvenlik, % 80'i sağlık sigortası kapsamına alınmıştır,**
- **Aile ödenekleri sigortası dışında bütün sigorta kolları oluşturulmuştur,**

- *Sosyal tarafların sosyal güvenlik anlayışında olumlu gelişmeler sağlanmıştır,*

Bu olumlu gelişmeler yanında, aynı dönemde Türk sosyal güvenlik sistemi çok yönlü ve ciddi problemlerle de karşılaşmıştır. Bu problemler de yine ana hatları ile şu başlıklar altında toplanabilir:

- *Sistem ile doğrudan ilgili tarafların sosyal güvenliğe bakış açıları, sosyal güvenlik sistemimizin rayından çıkmasına yol açan sapmalar göstermiştir,*
- *Sosyal güvenlik için tahsis edilen kaynakların yetersizliği yanında etkin olmayan bir kaynak kullanımı da söz konusu olmuştur,*
- *Sağlanan önemli gelişmelere rağmen gerek kişi olarak gerekse tehlikeler bakımından kapsamla ilgili boşluklar vardır,*
- *Kurumsal yapı tamamlanmış olmakla birlikte dağınık ve etkin olmayan bir organizasyon yapısı vardır,*
- *Karmaşık, anlaşılması zor ve hak kayıplarına yol açan bir sosyal güvenlik mevzuatı vardır,*
- *Sosyal sigorta kurumları arasında norm ve standart birliği yoktur,*
- *Gerek nakdi ödemeler, gerekse hizmete çevrilerek sunulan yardımlar başta olmak üzere sağlanan sosyal güvenlik garantisinin seviyesi genel olarak yetersizdir,*
- *Finansman açıkları başta olmak üzere bütün sosyal sigorta kurumlarının çok yönlü ve ciddi finansman problemleri vardır,*
- *Bütün sosyal tarafların şikayet ettiği ve genel bir memnuniyetsizlik havası yaratan bir görünümü vardır,*

1990'lı yıllarda sosyal güvenlik sistemi ile ilgili tartışmalar, genel çizgileri yukarıda verilmeye çalışılan bu görüntü üzerine yürütülmüştür.

Sosyal Güvenlik Reformunda Birinci Dönem: 1999-2003 Ne Yapıldı?

Sosyal güvenlik sisteminin problemleri, 1990'lı yılların başından itibaren sosyal tarafları konu ile ilgili çözüm arayışlarına itmiştir. Nitekim, başta işçi ve işveren sendikaları olmak üzere çeşitli meslek odaları sosyal güvenlik sisteminin problemlerinin çözümüne yönelik öneriler içeren çalışmalar yapmış ve raporlar yayınlamıştır. Yine bu dönemde görev alan ve çoğunluğu koalisyon hükümeti olan siyasi iktidarların tamamı hükümet programlarında, sosyal güvenlik sisteminin iyileştirilmesi ve yeniden yapılandırılmasına yönelik bir düzenlemeler yapacağı hususuna yer vermişlerdir. Bu arada, yine siyasi iktidarlar tarafından Dünya Bankası kredisi ile ILO uzmanlarına kapsamlı bir sosyal güvenlik reformu raporunun hazırlanması bu dönemde gerçekleşmiştir.

Kapsamlı bir sosyal güvenlik reformunun ilk adımı olarak kabul edilen 1999 tarih ve 4447 sayılı Kanunla getirilen değişiklikler, 1990'lı yıllar boyunca sürdürülen tartışmaların sonucu olarak çıkarılmış ve hayata geçirilmiştir. 4447 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerin, Türk sosyal güvenlik sisteminin **"duvara çarp-mak üzere"** olduğu bir dönemde, kaçınılmaz olarak alınması gereken tedbirleri içeren **"adeta sistemdeki kanamayı durdurmak için yapılan ilk ve acil müdahale olduğu"** niteliğinde olduğu ileri sürülmüş ve tamamlayıcı düzenlemelerin de gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Mali endişelere öncelik veren hükümler ihtiva ettiği için yoğun olarak eleştirilen 4447 sayılı Kanunla getirilen değişik-

liklerin temel özelliği, sosyal sigorta kurumlarının gelirlerini artıran, giderlerini kısan düzenlemeleri eş zamanlı olarak hayata geçirerek finansman açıklarını zaman içinde ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler ihtiva etmesidir. Bu çerçevede; prime esas kazançların yükseltilmesi, prim oranlarının yükseltilmesi, sigortalıların bazı yardımlardan faydalanmak için katkı paylarının artırılması, aylık alma şartlarının süre ve prim gün sayısı bakımından yükseltilmesi, emekli olma yaşının yükseltilmesi, aylık bağlama oranlarının düşürülmesi, aylıkların hesabında dikkate alınan parametrelerin değiştirilmesi, kayıt dışı çalışmayı önleyecek tedbirlerin alınması gibi değişiklikler yapılmıştır. 4447 sayılı Kanunla ilgili dikkat çekici hususlardan birisi de, Kanun SSK ve Bağ-Kur ile ilgili kapsamlı ve birbirine paralel hükümler ihtiva ederken, emekli olma yaşı ile ilgili düzenlemeler dışında Emekli Sandığı kapsamındaki sigortalılara yönelik değişikliklere yer vermemiş olmasıdır. *Halbuki, kapsama aldığı kişi sayısı da dikkate alınınca finansman açığı en yüksek olan ve en fazla müdahale edilmesi gereken sosyal sigorta kurumunun Emekli Sandığı olduğu herkes tarafından bilinmektedir.*

4447 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerin devamı olarak, 2000 yılı ekim ayında Kanun Hükmünde Kararnamelerle sosyal güvenlik sisteminin kurumsal yapısını değiştirmeye yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Ancak, hukuki süreçle ilgili yanlışlıklar dolayısıyla KHK'lerin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi, sosyal sigorta kurumlarının düzenleyici mevzuatları olmaksızın 2 yıldan fazla bir süre faaliyet göstermeleri gibi az rastlanan bir durumla karşılaşılması sonucunu doğurmuştur. KHK'lerle getirilen kurumsal yapı ile ilgili düzenlemelerin en dikkat çekici yönlerinden birini, *SSK, Bağ-Kur ve İş Bulma Kurumu ile ilgili değişiklikler*

yapılırken ve bu kurumlar yeni oluşturulan Sosyal Güvenlik Kurumu çatısı altına alınırken Emekli Sandığının bu düzenlemeler dışında kalması olmuştur.

Bu dönemde, Türk sosyal güvenlik sistemi bakımından ileriye yönelik dönemler için önemli etkileri olacak düzenlemelerden birini de 2001 yılı nisan ayında yürürlüğe giren **"Bireysel Emeklilik"** kanunu olmuştur. Bireysel emeklilik sistemi ile ilgili yasal ve kurumsal yapının tamamlanarak hayata geçirilmesi, ILO raporunda dile getirilen **çok ayaklı sosyal güvenlik** sistemine geçişle ilgili önemli bir adım olmuştur.

Bu dönemle ilgili son önemli gelişme, 2003 yılı temmuz-ağustos aylarında, daha önce KHK'lerle düzenlenen SSK, Bağ-Kur ve İŞKUR ile ilgili mevzuat boşluğunun giderilmesine yönelik kanunların yürürlüğe girmesi ile gerçekleştirilmiştir. Kurumsal yapı ile ilgili düzenlemeler yanında sosyal sigorta kanunları ile ilgili değişiklikler de içeren bu Kanunların yürürlüğe girmesi ile sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılmasına yönelik bir dönem tamamlanmıştır.

Ne Oldu?

1999 yılında 4447 sayılı Kanunla başlayan ve 2003 yılında 4956 ve 4958 sayılı Kanunlarla tamamlanan birinci dönemde, yapılan düzenlemelerin sosyal güvenlik sistemine yönelik sonuçlarını özellikle değerlendirmek gerekir. Ancak, bu değerlendirmeyi yaparken, bütün ekonomik ve sosyal göstergeleri olumsuz etkileyen 2001 yılı şubat ayında patlak veren Türk ekonomisinin son dönemde yaşadığı en ciddi ve kapsamlı ekonomik krizi ve etkilerini gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Alınan bütün teşvik edici ve cezai tedbirlere rağmen kayıt dışı çalışmayı azaltma mümkün olamamış, hatta 2001 krizi dolayısıyla artmıştır. Halbuki, sosyal gü-

venlik sisteminin finansman yapısı bakımından kısa dönemde iyileşmeyi sağlayacak en önemli faktör kayıt dışı çalışmanın azaltılması olacaktır.

4447 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerden beklenen sosyal sigorta kurumlarının açıklarının giderilmesi hedefi ise, 2000 yılının ilk yarısında sağlanan geçici iyileşmenin dışında gerçekleştirilememiştir. 2001 yılı ekonomik krizinin yanı sıra, emeklilikte kademeli geçişle ilgili ilk düzenlemenin Anayasa mahkemesince iptali ve daha yumuşak bir kademeli geçişin benimsenmesi, ekonomik istikrar programı ve kriz sebebiyle emekli sayısındaki artışlar, sosyal sigorta kurumlarının finansman açıklarının azaltılmasına yönelik düzenlemeleri etkisiz kılmıştır. Ancak, bu dönemde sosyal güvenlik kurumlarının açıklarının mutlak değer olarak artmakla birlikte, GSMH'ye oran olarak gelişme seyri bakımından nisbi bir iyileşmenin olduğu gerçeğini de kabul etmek gerekir.

Sosyal Güvenlik Reformunda İkinci Dönem: 2003 ve Sonrası

4447 sayılı Kanunla getirilen değişikliklerden arzu edilen sonuçların alınamamış olması ve sosyal sigorta kurumlarının kurumsal yapısı ile ilgili düzenlemelerin arzu edilen sonuçları vermemesi, 2002 kasımında büyük bir çoğunlukla gelen siyasi iktidarı yeni ve kapsamlı düzenlemeler yapma arayışına itmiştir. Nitekim, bu arayışların sonucu olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının internet sayfasında, (www.calisma.gov.tr/projeler/tekcati.ht) kamuoyunun bilgilendirilmesi ve tartışılması amacıyla 15 Ocak 2003 tarihli "**Sosyal Güvenliğin Tek Çatı Altında Toplanması ve Genel Sağlık Sigortasının Oluşturulması**" başlığı altında "**Hükümet Programı ve Acil Eylem Planı Çerçevesinde ÇSGB'nin Sorumluluğunda Yürütülen Faaliyetler**" başlığı altında bir rapor ya-

yınlanmıştır. Rapor esas olarak **sosyal güvenlik alanında;**

- *Sağlık Hizmetlerinin Sunumu ile Finansmanının Ayrılması,*
- *Genel Sağlık Sigortası Sistemi ve Kurumunun Kurulması,*
- *Uzun Vadeli ve Kısa Vadeli Sigorta Programlarının Birbirinden Ayrılması,*
- *Prim Karşılığı Olmayan Ödemelerin Kaldırılması,*
- *Bütünleştirilmiş bir Sosyal Güvenlik Ağının Kurulması,*
- *Bütünleştirilmiş Bir Sosyal Hizmet ve Yardım Ağı ve Kurumsal Yapının Oluşturulması,*
- *Sosyal Güvenlik Kuruluşlarında Norm ve Standart Birliğinin Sağlanması,*

hedeflerini öngörmüş, bu amaçları gerçekleştirmek için ÇSGB başta olmak üzere çeşitli bakanlıklar, kamu kuruluşları ve sosyal taraf temsilcilerinden oluşan 8 ayrı komisyon oluşturulduğu belirtilmiştir. Bu komisyonlarca gerçekleştirilen çalışmalardan, nüfusun tamamını kapsama almaya yönelik **Genel Sağlık Sigortası Sistemi** oluşturulması ile ilgili çalışmalar ile **Emeklilik Sigortaları Sistemi** oluşturularak **Norm ve Standart Birliğinin Sağlanması** ile ilgili çalışmalar en kapsamlı çalışmaları olarak dikkati çekmiştir. Bu iki çalışma alanına ilaveten **Sosyal Yardım ve Hizmet Sistemi** oluşturulması ve herkese tek bir sosyal güvenlik numarasının verilmesi ve ortak veri tabanı oluşturulması ile başlayan ve Türk sosyal güvenlik sisteminin kurumsal yapısı ve işleyiş esaslarının yeniden yapılandırılmasına yönelik projeler de bu çalışmalarda yer almıştır.

Bu çalışmaların en zayıf noktasını, hayata geçirilmesi ile ilgili olarak öngörülen zaman çizelgesinin gerçekçi olmaması

oluşturmuştur. Nitekim, raporun son kısmında belirtilen ve 2003 yılı sonuna kadar olan 4 er aylık 3 dönemde gerçekleştirilmesi öngörülen araştırma ve fizibilite sürecinin tamamlanması, mevzuat çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve yasal düzenleme sürecinin tamamlanması ile reformun 1.1.2004 tarihi başında uygulanmaya başlanması hedefi gerçekleşmemiştir. Öte yandan, böyle kapsamlı bir proje siyasi iktidarın programında iken TBMM'nin gündeminde SSK, Bağ-Kur ve İş Bulma Kurumunun yeniden yapılandırılması ile ilgili mevzuat değişikliklerinin bulunması ve bunların 2003 yılı temmuz-ağustos aylarında yasalaşması Acil Eylem Planı kapsamında gerçekleştirileceği belirtilen reform çalışmalarının inandırıcılığı konusunda soru işaretleri doğurmuş ve nitekim kamuoyu da bu projeyi gerektiği yoğunlukta gündemine almamış ve tartışmamıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının, bu dönemde Türk sosyal güvenlik sisteminde reform yapılmasına yönelik ikinci adım çalışmalarını yine kendi internet sayfasında duyurduğu (www.calisma.gov.tr/mevzuat/tasari_taslaklari.htm) "**Acil Eylem Planı Reform Tasarı Taslakları**" başlığı altındaki mevzuat çalışmaları oluşturmuştur. Bu çalışmalar,

- **Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortalı Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı**
- **Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanunu Tasarısı**
- **Sosyal Güvenlik Kurulu Başkanlığı Kanunu Tasarı Taslağı ve Gereçekçeleri**
- **Genel Sağlık Sigortası Sistemi ve Sağlık Sigortası Kurumu Kanunu Tasarısı Taslağı**

başlıkları altında toplanmıştır. Bakanlık, bu taslaklarla getirilen düzenlemeler-

le ilgili olarak sosyal tarafların görüşlerini istemiş, 2003 yılının sonbaharı ile 2004 yılının ilk aylarında sosyal taraflarca da bu taslakları esas alan sosyal güvenlik reformu ile ilgili tartışmalar yapılmıştır. Ancak, hiçbir zaman bu tartışmalar konunun öneminin gerektirdiği yoğunlukta olmamıştır. Bunun sebepleri arasında, SSK, Bağ-Kur ve İŞKUR ile ilgili kurumsal yapıya yönelik kapsamlı düzenlemelerin yeni hayata geçirilmiş olması yanında, siyasi iktidarın da bu konudaki kararlılığını açıkça ortaya koymaması yer almıştır. **Kı-sacası, kamuoyu, 3 sosyal sigorta kurumunun birleştirilmesi gibi her zaman dile getirilen ancak bir türlü hayata geçirilemeyen bir değişikliği de ihtiva eden bu reformun hayata geçirilmesine yönelik çalışmaları inandırıcı bulmamıştır.**

2004 yılı Haziran ayı sosyal güvenlik reformu yapılmasına yönelik olarak tartışmaların tekrar yoğunlaştığı bir dönem olmuş, ÇSGB ile SGK Başkanlığı tarafından çeşitli ortamlarda kapsamlı bir sosyal güvenlik reformu yapılacağı, reformun ana esaslarını 3 sosyal sigorta kurumunun tek çatı altında toplanarak birleştirilmesi ve genel sağlık sigortası oluşturulması olacağı beyan edilmiştir. Bu dönem içinde, ÇSGB'nın beyanlarına paralel ve eş zamanlı olarak Dünya Bankası ve Uluslar arası Para Fonu yetkilerinden de sosyal güvenlik reformu yapılması gerektiği ile ilgili açıklamalar gelmiş ve görüş bildirilmiştir. 2 temmuz 2004 günü ÇSG Bakanı ile SGK Başkan Vekili tarafından genel esasları açıklanan "**yeni sosyal güvenlik reformu**" ile ilgili esaslar, 1999-2004 arasındaki son 5 yıllık döneme son noktayı koyan ve yeni bir dönemi başlatan gelişmelerin başlangıcı olmuştur.

Yeni Sosyal Güvenlik Reformunun Temel Esasları: Niçin Reform?

Sosyal güvenlik sistemi ile ilgili düzenlemeler ve özellikle de son açıklamada

belirtildiği bütün bir sistemin işleyişini ve kurumsal yapısını değiştirecek reform niteliğindeki kapsamlı değişiklikler, geniş toplum kesimlerinin günlük hayatlarını ve geçim standartlarını çok yakından ilgilendiren değişikliklerdir. Diğer alanlarla ilgili düzenlemelerden farklı olarak da sosyal güvenlikle ilgili düzenlemeler geriye ve ileriye dönerek uzun dönemli etkileri olan değişiklikler niteliğindedir. 2 temmuz 2004 de açıklanan sosyal güvenlik reformu kapsamındaki düzenlemeler bu niteliktedir ve Türk insanının bugün ve gelecekteki günlük hayatını etkileyecek önemli değişiklikler içermektedir.

Yeni sosyal güvenlik reformunun temel amacının, başlangıç kısmında da belirtildiği gibi, nihai amaç olarak,

- *Adil ve kolay erişilebilir,*
- *Yoksulluğa karşı etkin koruma sağlayan,*
- *Mali açıdan sürdürülebilir,*

bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak olduğu belirtilmiş olmakta birlikte, yeni reformun somut gerekçeleri olarak;

- *Sosyal sigorta kurumlarının finansman açıklarının artarak devam etmesi ve bu açığın Türk ekonomisinin işleyişini olumsuz etkilemesi,*
- *Bugün için bir avantaj olarak görülen genç nüfus yapısının önümüzdeki 25 yıllık dönemde hızla değişerek nüfus yaşlanması dolayısıyla bir dezavantaja dönüşecek olması,*
- *Geniş kaynak tahsisine rağmen mevcut sistemin işleyiş özellikleri dolayısıyla yoksullukla mücadelede etkin olmaması,*
- *Gerek kapsama alınan nüfus, gerekse sağlanan yardımlar bakımından mevcut sistemin ilgili tarafların sosyal güvenlik ihtiyacı taleplerini karşılamada yetersiz kalması,*

gibi sebepler belirtilmiştir. Yine, bu yazının başlangıç kısmında belirtildiği gibi, bu amaçlara ve gerekçelere itiraz etmek mümkün olmadığı gibi ve yeni gerekçeler de ilave edilebilir. Ancak, bu tür bir yeni yapılanmaya giderken mevcut sistemin bu noktaya nasıl geldiği veya getirildiğinin de iyi vurgulanması da gerekir. Bu, yalnızca bir durumu tespit amacıyla yapılacak vurgu olmayıp, yeni bir sosyal güvenlik reformu gündeme getiriliyorsa bunun gerekçelerinin güçlü ve kamuoyu tarafından kabul edilebilir olması için hayati öneme sahiptir. 1999-2003 arasında gerçekleştirilen temel değişiklikler ve arada getirilen düzenlemelerle ***Türk sosyal güvenlik sistemi yorulmuştur.*** Bu yorgunluk giderilmeden, benzer yanlışların yapılmayacağı inancı oluşturulmadan ve kamuoyunun güveni sağlanmadan yeni hedefleri gerçekleştirmeye yönelik atılım yapmak kolay değildir.

Yeni Sosyal Güvenlik Reformu ve Getirdikleri

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından, yeni sosyal güvenlik reformu ile ilgili olarak daha ayrıntılı bilgiler ihtiva eden geniş kapsamlı bir raporun (***Beyaz Kitap***), yakın zamanda kamuoyuna sunulacağı belirtilmekle birlikte, basın toplantısı ile kamuoyuna yapılan açıklamalardan ve takip eden dönemdeki beyanlardan yeni sistemin temel özellikleri aşağıdaki şekilde belirginleşmiştir:

- ✓ *Emekli Sandığı da dahil olmak üzere 3 sosyal sigorta kurumunu tek çatı altında toplanacak ve norm ve standart birliği sağlayan tek bir emeklilik mevzuatı olacaktır. Bu yeni sistem yeni sigortalılar için bütün özellikleriyle, mevcut sigortalılar için de kademeli olarak uygulanacaktır.*

- ✓ *Bütün nüfusu kapsayacak, herkesin eşit ve adil bir sağlık hizmeti almasını sağlayacak, zorunlu katılım esasına dayanan, ödeme gücü olmayanların primlerinin devlet tarafından karşılandığı, sağlık hizmetleri arzının da sistem olarak sevk zinciri oluşturacak şekilde yeniden düzenlendiği bir **genel sağlık sigortası** oluşturulacaktır.*
- ✓ *Halen dağınık ve etkin olarak çalışmayan sosyal yardım ve hizmet kurumları birleştirilerek, bütün muhtaç kesimlerin kapsama alınmasını sağlayacak, herkes için geçerli bir yoksulluk sınırı belirlenerek bu sınırın altında kalanlara yönelik etkin bir koruma sağlayacak bir **sosyal yardım ve hizmet ağı** oluşturulacaktır.*
- ✓ *Sosyal güvenlik reformunun ilk üç ayağının etkin şekilde işlemesini ve birbirine entegre edilmesini **sağlayacak merkezi bir kurumsal yapı ve işleyiş sistemi** oluşturulacaktır. T.C. vatandaşlık numarasının bütün sosyal güvenlik işlemlerinin yürütülmesi için esas alınması başta olmak üzere merkezi bir veri tabanı ve işleyiş ağı oluşturulacaktır.*

Kamuoyuna açıklanan bu düzenlemeler, esas olarak 2003 yılı başında Bakanlığın internet sayfasında yer alan Acil Eylem Planı kapsamındaki çalışmalar ile yine 2003 yılı ortalarında hazırlanan Reform Tasarı Taslaklarında yer alan esaslarla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bu bakımdan açıklanan hususlar konu ile ilgili sosyal taraflar için yeni ve ilk defa dile getirilen hususlar değildir.

Açıklamada, yeni sosyal güvenlik sisteminin temel yapısı ile ilgili yenilikler yanında emeklilik yaşı, aylıkların hesaplanması, prime esas kazançların belirlenmesi, reformun sosyal güvenlik kurumla-

rının finansman açıklarına etkisi ve geçiş dönemi ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Bu çerçevede, 2035 yılına kadar emekli olma yaşlarının değişmeyeceği bu yıldan sonra kademeli olarak 61 ve 63 e yükseltileceği, yıllık 2.7 olan aylık bağlama oranının 2040 yılına kadar geçen dönemde 1.5 seviyesine düşürüleceği, sosyal güvenlik kurumlarının açıklarının ancak 2045 yılında sıfırlanacağı hususları dile getirilmiştir.

Açıklamanın son kısmında Reformun gerçekleştirilmesi ile ilgili bir iş takvimi de verilmiş ve 2004 yılı sonunda mevzuatla ilgili düzenlemelerin tamamlanacağı ancak sistemin hayata geçirilmesi ile ilgili çalışmaların 2007 yılına kadar uzayan 3 yıldan uzun bir süreyi kapsayacağı belirtilmiştir.

Yeni Sosyal Güvenlik Reformu ve Kamuoyu

Yeni sosyal güvenlik reformuna kamuoyunun tepkisi, önce açıklamayı duyuran yazılı ve görsel basından gelmiş, bunu yazılı basının ekonomi sayfalarındaki yorumlar ve köşe yazıları takip etmiştir. Haber niteliğindeki yorumlarda reformun olumsuz yönleri dile getirilirken köşe yazılarında sosyal güvenlik reformunun gerekliliği ile ilgili yazılar ve yorumlar yer almıştır.

Başta sendikalar olmak üzere konu ile doğrudan ilgili sosyal tarafların tepkileri ve görüşleri ise SGK tarafından kamuoyuna açıklanacak olan ayrıntılı rapordan sonra ve muhtemelen eylül ayı başından itibaren yoğunlaşacak ve şekillenecektir. Bu noktada, Emekli Sandığının da ilk defa genel bir sosyal güvenlik sistemi reformu ile ilgili düzenlemelere dahil edilmesi dolayısıyla memur sendikalarının ve kamu kesimi çalışanlarının tepkisi merakla beklenmektedir. *Sosyal tarafların reforma yaklaşımı, çok doğal olarak siyasi iktidar*

gibi sosyal güvenlik kurumlarının açıklarının kapatılması gibi uzun vadeli ve makro hedefler açısından değil, temsil ettikleri kesimlerin kişisel refahını etkileyen daha kısa vadeli günlük etkileri açısından olacaktır.

Yeni sosyal güvenlik reformu ile ilgili kamuoyuna yönelik **en talihsiz gelişme**, sosyal güvenlik reformunun Dünya Bankası tarafından istendiği ve siyasi iktidarın da bunu *"adeta bir dayatma ile"* gerçekleştirmek durumunda kaldığı kanaatinin oluşması olmuştur. Kamuoyunda bu kanaatin oluşmasına sebep, Bakanlık açıklamasından önceki günlerde Dünya Bankası uzmanlarınca benzer açıklamaların yapılması ve hatta bu konuda bir rapor hazırlandığı iddiasının dile getirilmesi olmuştur. Bu durum, reform çalışmalarını yürüten Bakanlık ve SGK Başkanlığının özellikle sonbahardan itibaren sosyal taraflarla yürütülecek görüşmelerde ve çalışmalarda bu kanaatin ortadan kaldırılması için önemli bir zaman ve enerji harcamasını gerektirecektir. Biraz daha kötümsen olarak değerlendirmek gerekirse, sosyal güvenlik reformu ile ilgili tartışmaların belirli bir mantık temeli ve makul üzerine yürütülmesini ve tartışılmasını önleyecektir. ***Bu süreç içinde Dünya Bankası ve IMF tarafından reformun gerekliliği ile ilgili her açıklama veya ön şart (program kredisi verilme şartı gibi) sosyal tarafların reforma karşı çıkma reflekslerini artıracaktır.***

Sosyal güvenlik sisteminde yeni bir reform yapılması ile ilgili çalışmaların, 1999 yılında 4447 sayılı Kanun ve 2003 yılında da 4956 ve 4958 gibi sosyal sigorta kurumlarının kurumsal yapısı ile ilgili değişikliklerden sonra gündeme gelmesi, bir anlamda 5 yıl önce başlayan reform çalışmalarının başarısız olduğu veya en azından yetersiz kaldığı sonucunu doğurmaktadır. Özellikle emeklilik yaşına bağlı düzenlemelerin ancak uzun dönemde

sonuç vereceğini bilerek bu dönemi beklemeksizin yeni bir reform arayışına girmek ve sosyal tarafları reformun gerekliliğine inandırmak çok kolay olmayacaktır. Öte yandan, yeni sosyal güvenlik reformunun gerekçelerinden birini oluşturan sosyal güvenlik kurumlarının finansman açıklarının kapatılması zorunluluğuna rağmen, 4447 sayılı Kanunla getirilen maaş artışlarının enflasyona endekslenmesi sistemini askıya alarak 2003 yılında SSK ve Bağ-Kur mensuplarına yapılan sosyal destek ödemesi ile 2004 yılı başında uygulanan % 10'luk artışlar siyasi iktidar açısından reformla ilgili dikkat çekici bir çelişkiyi de ortaya koymaktadır. Aynı şekilde, aktif/pasif sigortalı oranının düşük olması sosyal sigorta kurumlarının temel problemlerinden biri olarak gösterilirken, 1980'li yıllardaki özelleştirme çalışmaları ve 2001 krizinden sonra izlenen politikalar arasında kamuda istihdamın daraltılması için erken emekliliğin teşvik edilmesi, özendirilmesi ve hatta zorunlu hale getirilmesi siyasi iktidarların bir başka çelişkisini oluşturmaktadır. Buna en son olarak SSK ve Bağ-Kur prim alacaklarının yeniden yapılandırılması ile ilgili düzenlemeler de dahil edilirse, reform gerekçelerinin geçerliliği konusunda ciddi bir inandırıcılık problemi ortaya çıkacaktır.

Nasıl Bir Sosyal Güvenlik Reformu?

Sosyal Güvenlik Reformu, Sosyal Tarafların Katılımı Sağlanarak, Diyalog İçinde Gerçekleştirilmelidir

Bakanlık ve Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının açıkladığı; ***adil ve kolay ulaşabilir, yoksulluğa karşı etkin koruma sağlayan ve mali açıdan sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi oluşturma*** hedefine katılmamak mümkün görünmemekle birlikte bu hedeflerin doğruluğu, doğru işler yapılacağı anlamına da gelmez. Bu noktada sosyal güvenlik reform sürecinin

hayata geçirilmesi ile ilgili süreç bakımından yapılması gerekenleri, şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür:

Sosyal güvenlik alanında yapılacak düzenlemeleri mevcut sistemin hiçbir problemi yokmuş gibi davranarak, **top-tancı bir yaklaşımla** tamamen reddetmek ne kadar yanlış ise, mutlaka ve kaçınılmaz olarak sistemi **sil- baştan** değiştirecek düzenlemeler yapma gereğini savunmak da o derece yanlış olacaktır. Bu bakımdan, sosyal tarafların mevcut sistemin aynen devamını sağlamaya yönelik katı bir tutumla, siyasi iktidarın da sistemi tamamen değiştirecek katı bir yaklaşımla konuya yaklaşması sosyal güvenlik reformu ile ilgili düzenlemeleri zora sokacak, en azından siyasi iktidarla sosyal taraflar arasında gerginlik yaratacaktır.

Bakanlık, kamuoyuna genel esaslarını açıkladığı sosyal güvenlik reformunu kesinlikle kamuoyunun tartışmasına açmalı, kamuoyuna açıklanan reform esaslarının mutlak ve her şeye rağmen hayata geçirilecek hususlar olduğu iddiası ile ortaya çıkmamalıdır. Bu konuda kamuoyunun bilgilendirilmesi, görüşlerinin alınması ve reform önerilerinin bu görüşler de dikkate alınarak gözden geçirilmesi ve olgunlaştırılması daha isabetli bir yaklaşım olacaktır. Siyasi iktidarın sahip olduğu çoğunluk ile diğer bir çok alanda olduğu gibi, istemesi halinde sosyal güvenlik sistemi ile ilgili mevzuat düzenlemelerini de TBMM'den rahatlıkla geçirebileceği kesindir. Ancak, Türkiye 40 yılı aşan bir süredir bütün sosyal problemlerin çözümünde sosyal taraflarla birlikte ve onların desteğini alarak problem çözme geleneğini güçlendirmiş bir ülkedir. Kaldı ki, son yıllarda üyesi olma konusunda büyük çaba gösterilen ve fedakarlıklara katılan Avrupa Birliğinin sosyal problemleri çözme konusundaki yaklaşımı da sosyal diyalog yöntemidir. Oluşumu itibarıyla Ekonomik ve Sosyal Konseyin en etkin

şekilde devreye girmesi gereken dönemlerden ve alanlardan birisi şüphesiz sosyal güvenlik reformu ile ilgili düzenlemeler olmalıdır.

Sosyal tarafların görüşlerini dikkate alan sosyal diyalog sürecinin başlatılması, ilk anda reformun hayata geçirilmesini geciktiren bir etkiye sahip olsa da, çalışma barışının devamlılığının sağlanması ve reformun kalıcı olması bakımından hayati önem taşımaktadır. **Sosyal taraflarla diyalog sürecinin getirebileceği gecikme, reformun daha sonraki aşamaları ile ilgili çalışmalarda zaman kazanarak telafi edilebilir.** Nitekim, vatandaşlık numarasının bütün sosyal güvenlik işlemlerinde kullanılması ile ilgili işlemler başta olmak üzere ortak veri tabanı oluşturulması ile ilgili çalışmalar sosyal taraflarla ilgili tartışmalar sürerken de gerçekleştirilebilir ve reformun sonraki aşamaları çabuklaştırılarak 3 yıllık süreç içinde nihai amaca ulaşılabilir.

Daha önceki dönemlerde sosyal güvenlik sistemi ile ilgili olarak yapılan düzenlemelerden farklı olarak, son reformda Emekli Sandığının da sisteme dahil edilmesi söz konusudur. Bu Türk sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılandırılması ile ilgili en radikal adım olarak görülmektedir. Kamu çalışanları, her ne kadar tek bir kavram ile **memur** olarak nitelendirilseler de, kendi içinde büyük farklılıklar gösteren son derecede heterojen bir gruptur. Bütün kamu çalışanlarının çalışma şartları ve özlük haklarını düzenleyen tek bir personel rejimi kanunu yoktur. Silahlı kuvvetler mensuplarından yargı mensuplarına ve üniversite personeline kadar kamuda çalışan değişik gruplar için farklı personel rejimleri mevzuatı vardır. Bu farklılık, çalışma şartları ve aylıkları ile birlikte emeklilik rejimlerinin de büyük ölçüde farklılaşmasına yol açmıştır.

Farklı personel rejimlerinin varlığı, Emekli Sandığının sosyal güvenlik kapsamı dışında tutulmasının haklı gerekçesini oluşturmaz, ancak gerek reformun genel ilkelerinin belirlenmesi ve özellikle de yasalaşma aşamasında ciddi zorluklar çıkarılabileceği gözden uzak tutulmamalıdır. Kamu çalışanlarının, en alt seviyeden en üst kademedeki çalışanına kadar bu değişikliklere tepkilerinin ne olacağı, reformun genel ilkelerinin tartışıldığı ilk dönemden ziyade bu ilkelerin somut düzenlemelere dönüştürüldüğü yasalaşma sürecinde ortaya çıkacaktır ve reformun hayata geçirilmesine yönelik çalışmaları ne yönde etkileyeceğini şimdiden kestirmek mümkün görünmemektedir. Türkiye’de ilk sosyal sigorta kurumlarının kamuda çalışan sivil ve askeri personel için oluşturulduğu (1866), bu dönemden itibaren kamu çalışanları için ayrı sosyal güvenlik rejimleri oluşturma geleneğinin yerleştiği, 1949 yılında çıkarılan 5434 sayılı Kanunla o döneme kadar her bir kamu çalışanı için oluşturulan tekaüt sandıklarının Emekli Sandığı içinde birleştirilmesinin bu farklılıkları gideremediği ve nitekim zaman içinde 5434 sayılı Kanuna ilave edilen ek ve geçici maddelerle aynı farkların yeniden yaratıldığı gerçeği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Sosyal Güvenlik Reformunun nihai amacı, Türk İnsanına Daha Yüksek Standartta Bir Sosyal Güvenlik Garantisi Sağlama olmalıdır

Unutmamak gerekir ki, sosyal güvenlik reformunun temel ve nihai amacı Türk insanının daha yüksek standartta bir sosyal güvenlik garantisine kavuşmasını sağlamaktır. Kurumsal yapı ve mevzuatta gerçekleştirilecek düzenlemeler bu nihai amacı gerçekleştirmek için yapılmalıdır. Bakanlık ve Kurumca açıklanan yeni sosyal güvenlik sistemi ile getirilmek istenen düzenlemeleri bu amacın gerçek-

leştirilmesine yönelik sonuçları bakımından değerlendirmek gerekecektir.

Bir ülkede sosyal güvenlik garantisinin sağlanmasının birden fazla sosyal sigorta kurumu veya tek bir sosyal sigorta kurumu ile sağlanması tercihi, ülkelerin tarihi, ekonomik, sosyal ve kültürel şartlarına bağlı gelişmeler sonucunda gerçekleşebilir. Bu tercihlerden birinin doğru, diğerinin yanlış olarak değerlendirilmesinden ziyade, oluştukları sistem içinde etkin bir sosyal güvenlik garantisi sağlama amacına hizmet edip-etmediklerine bakarak bir yargıya varmak gerekir. Dünyada tek bir sosyal sigorta kurumu üzerine sosyal güvenlik sistemini kuran ülkeler olduğu kadar, birden fazla sosyal sigorta kurumu üzerine de sistemi inşa eden ülkeler de vardır. Her iki sistemin de başarılı ve başarısız olduğu ülkeler vardır. Türkiye, tarihi gelişim süreci içinde sosyal güvenlik garantisini sosyal sigortalar vasıtasıyla ve farklı çalışan grupları için farklı kurumlar oluşturarak sağlama yolunu tercih etmiştir. Bu tercih yanlış olmamakla birlikte, sosyal sigorta kurumları arasında norm ve standart birliği sağlama bakımından yetersiz kaldığı da bir gerçektir ve yeni reformun önemli gerekçelerinden birini bu yetersizlik oluşturmaktadır.

Birinci dönem sosyal güvenlik reformunun temel kanunu olan 4447 sayılı Kanun sosyal sigorta kurumları arasında norm ve standart birliği sağlamaya yönelik kapsamlı düzenlemeler getirmeyi amaçlamış, ancak bu amacı SSK ve Bağ-Kur bakımından bir ölçüde gerçekleştiren Emekli Sandığı büyük ölçüde bu düzenlemelerin dışında kalmıştır. Eğer, 4447 sayılı Kanunla başlayan süreçte, sosyal sigorta kurumları arasında sigortacılık ilkeleri bakımından ciddi bir yakınlık sağlanmış olsaydı, üç kurumun birleştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmayacak ve bu birleştirmeye yönelik çok yönlü, kar-

maşık ve maliyetli bir süreç içine girilmeyecekti. İkinci reformun temel varsayımlarından birini, sosyal sigorta kurumları arasında norm ve standart birliğini sağlamanın tek yolunun, üç sosyal sigorta kurumunun tek çatı altında birleştirilmesi ile bu amacın gerçekleştirilebileceği hususu oluşturmaktadır. Bu varsayımın ne derece geçerli olduğu ancak reform ilkelere hayata geçirmeye yönelik mevzuat düzenlemeleri sırasında görülebilecektir.

Üç kuruma bağlı sigortalıların tek bir sosyal sigorta mevzuatı ile birleştirilmesi, sahip oldukları sosyal güvenlik garantisinin seviyesi Emekli Sandığı mensuplarına göre daha düşük olan Bağ-Kur ve SSK mensupları için arzu edilen bir durum olarak görünmektedir ve bu kesimlerde de uzun yıllardır bu yönde bir beklenti vardır. Ancak bu, en başta aylıkların seviyesi olmak üzere şu anda sahip oldukları hakların en azından Emekli Sandığı mensuplarının seviyesine yükseltileceği inancına dayanmaktadır. Halbuki, açıklanan reform tedbirleri içinde bu yönde bir gelişme olacağı ile ilgili bir garanti yoktur. Aksine, sistemin mali bakımdan sürdürülebilirliğini sağlamak için bugünkü seviyede aylık alabilmek için daha uzun süre çalışması ve prim ödenmesi gerektiği yönünde düzenlemelerin yapılacağı belirtilmektedir. *Bu nitelikteki düzenlemeler, sürekli ve düzenli istihdam imkanlarının sınırlı, ücret seviyesinin düşük ve işsizlik oranının yüksek olduğu ülkemizde bu değişikliklerin uzun dönemde sigortalıların fiilen sosyal koruma kapsamı dışında bırakması veya son derecede düşük bir gelire mahkum etmesi söz konusu olabilir.* Reform çalışmaları sırasında, yeni reformun, sosyal güvenlik sistemini krizden çıkarmak, sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistem oluşturmak gibi makro ve uzun vadeli hedefleri gerçekleştirme yanında kişilerin günlük hayatına yansiyacak olumlu ve olumsuz etkileri baki-

mından da kamuoyunun açık şekilde bilgilendirilmesine ihtiyaç vardır. Siyasi iktidarın reform yapma gerekçelerini oluşturan uzun dönemli makro hedefleri ile bu düzenlemelerden doğrudan etkilenen kesimlere yönelik kısa ve uzun vadeli sonuçları açık olarak ortaya konulmalıdır. Reforma yönelik kamuoyu desteğinin sağlanması bakımından bu bilgilendirme bir zorunluluktur.

Sosyal güvenlik sistemleri ve özellikle sosyal sigortalar uzun dönemli düzenli, güvenilir ve doğru kayıt sistemi üzerine kurulurlar ve sistemin başarısı büyük ölçüde bu kayıtların tam ve düzenli tutulmasına bağlıdır. Türk sosyal güvenlik sisteminde, Emekli Sandığı dışında bütün kurumların sistemle ilgili kayıtlarının düzenliliği ve güvenilirliği konusunda ciddi problemleri vardır. Sosyal sigorta kurumlarının kayıtlarını bilgisayar ortamında tutmalarına yönelik çalışmalar 15 yıla yakın bir süreye ulaşmasına ve önemli gelişmeler sağlanmasına rağmen hala ciddi eksiklikler ve yetersizlikler vardır. Üç sosyal sigorta kurumunun birleştirilmesi, kapsama alınan aktif sigortalılar ve aylık bağlananların sayısı dikkate alındığı zaman, zaten karmaşık olan kayıt sistemini daha da içinden çıkılmaz hale getirme tehlikesi vardır. Bilgisayar teknolojisinin yaygın ve etkin şekilde kullanılmasının sistemin işleyişine çok önemli katkılar ve kolaylıklar sağladığı bilinmesine rağmen bu sistemin de kurulması da bir alt yapı meselesidir ve bu alt yapı teknolojik imkanlar bakımından değil, fakat bu kayıtlara esas olan insangücünün dağılımı ve coğrafyası bakımından ciddi engeller çıkarabilir. Bu yıl içinde büyük ümitlerle başlatılan ve en geniş kapsamlı e-devlet projelerinden biri olarak kabul edilen ***e-bildirge*** uygulamasının, kamuoyuna çok açık olarak açıklanmayan sebeplerle 3 ay süre ile ertelenmek durumunda kalması bu alt yapı yetersizliği ile ilgili dikkate değer bir göster-

ge olarak alınmalıdır. Gündeme getirilen **sosyal güvenlik reformunun başarısının, sistemin üç ayağını oluşturan emeklilik sigortası, genel sağlık sigortası ve sosyal yardım ve hizmetler ayaklarının birbiri ile entegre olmasına bağlandığı dikkate alınır**sa kayıt altına almaya yönelik her türlü başarısızlık sosyal güvenlik reformunu olumsuz etkileyecektir. Unutmamak gerekir ki, Türkiye bütün çabalarına rağmen genel nüfus sayımını bile hala sağlıklı olarak gerçekleştirememektedir.

Öte yandan, kayıt dışı ekonominin özellikle 2001 ekonomik krizinden sonra yaygınlaşması ve bizzat devlet kurumları tarafından ekonomik ve sosyal göstergelerin % 40-60'ının kayıtdışı olduğu yönündeki açıklamaların artması, **başarılı olma şartı güvenilir ve düzenli kayıt sisteminin varlığına bağlanan sosyal güvenlik reformunun önündeki ciddi engellerden biri olarak durmaktadır.**

Türk sosyal güvenlik sisteminin kayıt problemi yalnızca sosyal sigortalarla sınırlı değildir. Reformun önemli ayaklarından biri olan sosyal yardım ve hizmet ağının oluşturulması ve sosyal sigortalarla sosyal yardımlar arasında, birbirini tamamlayan ve boşlukları dolduran bir korumaya ağının kurulabilmesi, yoksulluk sınırı altında kalan kesimlerin sağlıklı şekilde tespitine dayanmaktadır. Bu tespiti bağlı olarak devletin kimler için sağlık sigortası primi ödeyeceği ve kimlere doğrudan gelir transferi yapacağı ortaya çıkacaktır. Yeni sosyal güvenlik reformu ile ilgili süreçte sistemin oluşturulmasını güçleştirecek önemli problem alanlarından birini de yoksulluk sınırı altındakilerin tespiti ve bunların kayıt altına alınması oluşturacaktır.

Bütün bu faktörler birlikte düşünüldüğü zaman, sosyal güvenlik reformu için öngörülen 3 yıllık süredeki kayıt altına almaya yönelik çalışmalar bu problemin çözümünü için yeterli olmayabilir.

Yeni sosyal güvenlik reformunun ikinci önemli güçlük alanını genel sağlık sigortasına geçiş oluşturacaktır. *Sağlık hakkı, reform gerekçeleri açıklanırken de belirtildiği gibi; yaşı, cinsiyeti, statüsü ve inancı ne olursa olsun herkes için temel, vazgeçilemez ve herkesi eşit ve adil olarak verilmesi gereken bir haktır.* Ancak, sağlık sigortası bütün dünyada artan maliyetleri ve sağlık sektörünün işleyiş özellikleri dolayısıyla sosyal güvenlik sistemlerinin krize düşmelerinin temel sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Genel sağlık sigortası, sağlık hizmeti talebinin finansman ihtiyacının karşılanması ile ilgili olmakla birlikte sağlık hizmetleri arzının organizasyonu sistemin başarısını ve etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Türkiye, çok başlı ve dağınık bir sağlık hizmetleri arzı sistemine sahiptir ve sistem zaman içinde, sigortalının ödediği prim dışında doğrudan veya dolaylı harcama yapmasını ve maliyete katlanmasını gerektirmektedir. Türk sağlık sistemi, çeşitli kesimler için vazgeçilemeyecek rantlar yaratan bir işleyişe sahiptir. Bu yapının değiştirilmesi çok kolay olmayacak, genel sağlık sigortasının sağlık hizmetleri arzını düzenlemeye yönelik ayağına doğrudan veya dolaylı ciddi bir direnç çıkabilecektir. Bu dirençle birlikte sağlık hizmetleri arzının yetersizliği ve dağılımı da sosyal güvenlik reformunun hayata geçirilmesinin önündeki engellerden birini oluşturacaktır.

Genel sağlık sigortası ile ilgili ikinci problem alanı, halen SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı mensuplarının sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda mevzuat bakımından sahip oldukları hakların, **"temel sağlık hizmetleri teminat paketi"** adı ile sınırlandırılmasına yönelik düzenlemelere yönelik olacaktır. Sosyal güvenlik reformunun sahip olunan haklardan geriye gidiş anlamına gelecek veya bu sonucu doğuracak düzenlemeleri sos-

yal taraflara kabul ettirilmesi kolay olmayacaktır.

Yine genel sağlık sigortası ile ilgili olarak SSK sağlık kuruluşlarının sistem içinde belirlenecek yeni statüleri, sağlık kuruluşlarının sağlık işletmeleri haline dönüştürölmesi veya özelleştirme sonucu doğurabilecek düzenlemeler, sağlık personelinin statüsündeki değişiklikler ve ücret politikası bu alandaki diğer problem kaynaklarını oluşturacaktır. Aynı şekilde, sağlık sigortasının sağlık hizmetlerini üretmek yerine satın alma yoluyla temini yoluna gitmesi ideolojik boyutu öne çıkan ciddi tartişma ve uzlaşmazlık alanlarından birini oluşturabilecektir.

Sosyal güvenlik reformunun mevcut sistemi krize düşüren faktörleri ortadan kaldırıcı düzenlemeler getirmesi gerekir

Yeni bir sosyal güvenlik reformunu gündeme getirmenin haklı ve önemli gerekçelerinden birini, getirilen düzenlemelerin mevcut sistemin karşılaştığı problemleri çözeceği iddiasıdır. Herkesin bildiği bu problemleri ana hatları ile hatırlamak gerekirse;

Kayıt dışı çalışmanın yaygın olması, prim tahsilat oranının düşük olması, sosyal güvenlik fonlarının etkin olarak kullanılamaması, sosyal güvenlik kurumlarının imkanlarının siyasi amaçlarla kullanılması, sistemin külfet-nimet dengesini bozan, sigortacılık ilkelere aykırı siyasi müdahaleler (prim affi, borçlanma kanunları, aylık artışları), yetersiz koruma, sosyal sigorta kurumları arasında norm ve standart birliği olmaması, karmaşık ve anlaşılması güç, hak kayıplarına yol açan bir mevzuatın varlığı ve dağınık ve etkin çalışmayan kurumsal yapının ve işle-yişin varlığı,

olarak sıralanabilir. Yeni sosyal güvenlik reformunun başta kayıt dışı çalışmayı önlemek olmak üzere bu problemleri ortadan kaldırıcı tedbirler getirmesi ve düzenlemeler içermesi gerekmektedir. Reformun bu problemleri çözmeye yönelik tedbirlerinin kamuoyuna açıklanacak kapsamlı raporda yer alması gerekmektedir. Bir kısmı yapısal olan bu problem alanlarına kısa ve orta dönemde çözüm getiremeyecek bir reform çalışmasının başarılı olması mümkün olmayacaktır.

Sonuç Olarak

Modern devletin vazgeçilemez ve öncelikli görevlerinden biri de, vatandaşlarının yarınından emin olmasını sağlayacak bir sosyal güvenlik sistemini oluşturma-tır. Güçlü bir sosyal güvenlik sistemi ve sosyal koruma ağının varlığı, sosyal dayanışmayı sağladığı ve sosyal adaletin gerçekteşmesine hizmet ettiği ölçüde sosyal huzurun sağlanması, vatandaşların birbirleri ve devletle olan ilişkilerinin güçlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bunu gerçekleştirilmeye yönelik bir sosyal güvenlik sistemini oluşturmak, geniş toplum kesimlerinin de desteğini alan projelerle daha kolay olacaktır. Sosyal güvenlik reformu, uzun ve gerçekten meşakkatli çalışmalardan sonra gerçekleştirebilecek bir konudur ve ***bir geceden sabaha sistemi sil-baştan yapan,*** keskin virajlar aldırان düzenlemeler hem sistemin özüne hem de sosyal devlet geleneğine aykırı olacaktır. Daha uzun bir süreç alması, daha meşakkatli ve zor olmasına rağmen, sosyal tarafların desteğini alarak sağlanacak bir sosyal güvenlik reformu daha kalıcı olacaktır. Son söz olarak da sosyal güvenlik reformunun sağlayacağı faydaların, ortaya çıkaracağı maliyetten fazla olması, bizzat gerçekleştirilme sürecinin fayda-maliyet analizinin isabetli olarak yapılması gerekir.

Sosyal Güvenliğin Sonu mu?

Prof. Dr.

Alpaslan IŞIKLI

AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölüm Başkanı

Sosyal güvenlik, evrensel ölçekte, çeşitli ülkelerdeki toplumsal mücadelelerin yöneldiği amaçlardan başlıcası olarak insanlığın tarihsel gelişimi içindeki yerini almıştır. İnsanın basit bir üretim faktörü olmadığı gerçeğinin kabul görmesine koşut olarak, hastalık, doğum, sakatlık, ihtiyarlık, işsizlik ve ölüm gibi fizyolojik ve ekonomik risklere uğramış bireylerin kendilerinin veya bakmak durumunda oldukları kimselerin, toplumsal dayanışma şemsiyesi altında korunmalarının büyük önemi vardır.

Sosyal güvenliğin gerçekleştirilmesi, ekonomik ve sosyal alanda sağlanan her türlü gelişmenin nihai amacını oluşturan insana tanınan değerın önemli bir göstergesi olduğu gibi, barış içinde bir dünyanın ve sağlıklı bir toplumsal yapının oluşumunun kaçınılmaz önkoşuludur. 2. Dünya Savaşı sonrasında, 1944'te, yeryüzüne yeni bir çehre kazandırmak çabalarının ürünü olarak kabul edilen ve o dönemde yeniden doğuşu sağlanan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün anayasasına eklenen Filadelfiya Bildirgesi'nde belirtildiği üzere "kalıcı bir barış ancak toplumsal adalet temelinde gerçekleşebilir" ve "her nerede olursa olsun, yoksulluk, insanların refahı için bir tehlike oluşturmaktadır".

Bu yüzdendir ki çalışma güçlerini ve geçinme olanaklarını herhangi bir nedenle yitirmiş olan insanlara yardım elinin uzatılması, karşılıksız bir bağış olarak görülmemelidir. Sosyal güvenliğe tanınan böylesine bir anlam ve önem, herkesin mutluluğunun sağlanması ve korunması açısından gerekli olan bir kurumsallaşmayı zorunlu kılar.

Sosyal güvenliğin gerekliliği ve sonuçları, ekonomik ve sosyal alanla sınırlı değildir. Siyasal açıdan bakıldığında, demokrasinin sözde kalmamasının ve gerçek içeriğine kavuşmasının da önemli bir yönüyle sosyal güvenliğin sağlanmasına bağlı olduğu görülür. Yarın endişesinden kurtulamamış bireyler, oy verme hakkı gibi temel siyasal haklara sahip kılınmış olsalar bile, etkin ve anlamlı bir siyasal katılımı gerçekleştirmenin çok uzağında ya kapıkulu olarak kalmaya ya da sonuçsuz ve anlamsız tepkiler sergilemekten öteye gitmeyen çırpınışlar içinde boğulup kaybolmaya mahkum olurlar. Bu gerçeği çok iyi görmüş olan Atatürk'ün sosyal özgürlükle (bir başka deyişle içtimai hürriyetle) siyasal özgürlük arasındaki bağlantıyı açıklayan şu sözlerinin, önemli bir tespiti dile getirmekte olduğunda kuşku yoktur:

"Siyasi hürriyeti şimdiden kayıtsız şartsız verdiniz. Sonu ne olacak? Halk sokaklarda yine serbestçe bağırıp çağırarak. Hedef bu mu? Evvela içtimai hürriyet, efendiler! İçtimai hürriyet! Millete evvela bunu vereceğiz; böylece o, kendi siyasi hürriyetini alacağı ve iyi kullanabileceği safhaya gelir."¹

Sosyal Güvenliğin Doğuşu ve Gelişimi

Sosyal güvenliğin bir deyim olarak kullanılmaya başlanması, nispeten yakın tarihlerde görülen bir durumdur. İngiltere'de 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde İşçi Partisi hükümeti tarafından yürürlüğe konulan ünlü Beveridge Raporu'nda ve

1 Sadi Borak, *Atatürk'ün Resmi Yayınlarına Girmemiş Söylev Demec Yazışma ve Söyleşileri*, 2. basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997, s. 267.

yukarıda değindiğimiz 1944 tarihli Fildelfiya Bildirgesi'nde, ulaşılması gereken önemli bir hedef olarak sosyal güvenlik-ten söz edilir. Ancak, sosyal güvenlik kurumlarının gerçeklik kazanmaya başlamaları, daha eski tarihlere dayanır.

Tahmin edileceği üzere, sosyal güvenlik kurumlarının doğuşunu ilk defa gerçekleştirmiş olan toplumlar, belli bir işçi sınıfı birikimine sahne olmuş sanayileşmiş Batı toplumlarıdır.

Sosyal güvenliğin önemli bir bileşeni- ni oluşturan sosyal sigorta yasalarının ilk örnekleri Almanya'da yürürlüğe girmiştir. Bu ülkede, 1883'te hastalık sigortası, 1884'te iş kazaları sigortası, 1889'da sakatlık ve yaşlılık sigortası hayata geçirilmiştir. Zamanla bu yöndeki adımlar geliştirilerek ve genişletilerek sürdürülmüş ve aynı yöndeki adımların, diğer Batı toplumlarında da gerçeklik kazandığı görülmüştür. Diğer Batı toplumlarında, bu alanda atılan ilk adımların örnekleri olarak Norveç'te 1905'te hastalık sigortası, İsveç'te yaşlılık ve sakatlık sigortası, İsviçre'de 1911'de iş kazaları sigortası İngiltere'de 1908'de yaşlılık sigortası, 1911'de hastalık ve sakatlık sigortası ve aynı tarihte Dünyada ilk kez olmak üzere işsizlik sigortası, Fransa'da 1910'da yaşlılık sigortası yürürlüğe sokulmuştur.

Sosyal güvenliğin Avrupa kıtası dışına taşması, 1929 tarihli büyük ekonomik bunalım sonrasında gerçekleşmiştir. Bazı Güney Amerika ülkeleri, ABD ve Kanada sosyal güvenlik kurumlarının doğuşuna ilk defa bu dönemde sahne olmuşlardır.²

Sosyal güvenlik alanındaki asıl önemli gelişmeler 2.Dünya Savaşı sonrasında Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinde, sosyal devlet olgusunun önemli bir unsuru olarak gerçekleştirilmiştir. Bu yönde sağlanan kazanımlar, esas olarak, işçi veya sosyal-demokrat etiketini taşıyan partilerin

iktidarları dönemlerde mümkün olabilmiştir.

Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Doğuşu ve Gelişimi

Türkiye'de sosyal güvenlik alanındaki gelişmelerin başlangıcı olarak Cumhuriyet öncesi dönemi özgü ahilik teşkilatları ve onların devamı niteliğinde olan ahilik teşkilatları bünyesindeki dayanışmacı kurumlar ve etkinlikler gösterilebilir. Ne var ki bu kurumların üzerine oturduğu üretim ilişkilerinin sanayileşme ve tekelleşme sürecinin doğal sonucu olarak silinmeleriyle birlikte bu kurumların da sonu gelmiş bulunuyor. Bu arada, Osmanlı'nın son yıllarında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, özellikle maden işçilerini hedef alan yasal düzenlemeler çerçevesinde yürürlük kazanmış olan son derece sınırlı ve dar kapsamlı bazı uygulamaları, sosyal güvenlik alanındaki cılız bazı adımlar olarak anmak yanlış olmayabilir.

Mustafa Kemal Atatürk, liberalizmin Batı toplumlarını içine sürüklediği durumu çok iyi gördüğü için, Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte, Türkiye'ye özgü farklı arayışlar içinde olmuştur. Bu çerçevede oluşturduğu halkçı ve devletçi uygulamalar sayesinde, en ağır 1929'da patlak veren ve Dünya Savaşları felaketlerinin de asıl nedenini oluşturan ekonomik bunalımların Batı toplumlarını kasıp kavurduğu bir dönemde, Cumhuriyet tarihinin en parlak ekonomik ve sosyal başarılarının sağlanmasına öncülük etmiştir. 1923-1938 döneminde Türkiye, dar bütçe olanaklarına karşın, sağlık alanında tüm salgın hastalıkları yenmeyi, istihdam alanlarını genişletmeyi, eğitim alanında yaygın, eşitlikçi ve parasız bir eğitim politikasını gerçekleştirmeyi, parasız ve ucuz kamusal hizmetleri yaygınlaştırmayı başarabilmiştir... Bütün bunlar, henüz sanayileşmemiş ve sömürgeci olmayan bir ülke olan Türkiye'ye özgü bir sosyal devlet modelinin anlamlı ve önemli unsurları olarak değerlendirilebilir. Kuşkusuz, bu başarılar, aynı zamanda, gerçek bir sosyal

² Sosyal güvenliğin gelişimiyle ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz: Cahit Talas, *Toplumsal Ekonomi*, 7. baskı, Imge Kitabevi, Haziran 1997, s. 397-488.

güvenliğin temel alt yapısını oluşturmak bakımından da anlamlıdır.

Sosyal güvenliğin bir diğer kanadını oluşturan sosyal sigortalar alanında ilk adımların atılması, 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde gerçekleşmiştir. Yalnızca işçi statüsünde çalışanlarla sınırlı olarak, 1946'da iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası, 1949'da yaşlılık sigortası, 1950'de hastalık ve analık sigortası konularında düzenlemeler yapılmış; yaşlılık sigortası 1957'de yaşlılık ve ölüm sigortası halini almıştır. Değişik tarihlerde yürürlük kazanan bu düzenlemeler, 1965 tarihinde Sosyal Sigortalar Kanunu şemsiyesi altında birleştirilmiştir.

Ülkemizde kamu kesiminde memur statüsünde çalışanları kapsayan ve esas olarak emeklilik ve ölüm hallerini kapsamak üzere faaliyet göstermekte olan Emekli Sandığı'nın başlangıcı, 1866'da kurulan Askeri Tekaüt Sandığına ve 1881'de mülki memurları kapsamına almak üzere kurulan Tekaüt Sandığına kadar dayanır. Bu kuruluşlar, 1949 yılında kurulan Emekli Sandığı çatısı altında toplanmışlardır. Emekli Sandığı, emeklilik ve ölüm hallerinin dışında, evlenme ikramiyesi ve sağlık yardımı gibi değişik etkinlikleri de yürütmektedir.

Son olarak, 1971'de kurulmuş olan Bağ-Kur, esnaf ve sanatkârla diğer bağımsız çalışanları kapsayan bir kurum olarak faaliyet göstermektedir. Bağ-Kur'un kapsadığı riskler, malullük, yaşlılık ve ölüm halleriyle sınırlıdır.

Sosyal Güvenliğin Doğuşunu ve Gelişimini Belirleyen Unsurlar

Sosyal güvenliğin doğuşunu ve gelişimini belirleyen unsurların başında, kuşku yok ki işçi sınıfının örgütlü mücadelesi gelir. Özellikle Batı ülkelerindeki durumun gözlemi bu durumu açıkça ortaya koyar. Bu ülkelerdeki işçiler, gerek sendikaları, gerekse sendikalar temelinde biçimlendirdikleri partileri aracılığıyla yürüttükleri mücadeleleri sayesinde yapılandırdıkları sosyal devlet kazanımlarının

önemli bir parçası olarak sosyal güvenlik haklarını elde etmişlerdir.

Bizimki gibi sınıf mücadelesi olgusunun Batı'da olduğu üzere vurgulu bir biçimde hayata geçirilememiş olduğu ülkelerde sağlanmış bulunan sosyal güvenlikle ilgili kazanımların gerisinde de, dolaylı olarak, bu mücadelelerin katkısı bulunur. Batı işçi hareketi, uzun yıllar süren mücadelesinin sonucunda, yalnızca kendileri kazançlı çıkmamışlar, bu yolla tüm dünyayı ilgilendiren bazı derslerin ortaya çıkmasına da katkı sağlamışlardır. Bazı temel sosyal hakların tanınmasının, er veya geç kaçınılmaz olduğunun, dolayısıyla, çileli mücadelelere gerek kalmadan tanınmasının toplumun tümü açısından yararlı olacağının anlaşılması, bu sayede mümkün olabilmektedir.

Öte yandan, 19. yüzyılın başından itibaren Avrupa'da kol gezen ve birbiri ardından ortaya çıkan toplumcu düşünceler, gerek işçi hareketinin, gerekse toplumda bazı sosyal dönüşümler ve gelişmeler doğrultusundaki siyasal oluşumların biçimlenmesinde ve yönlenmesinde belirleyici bir rol oynamışlardır. Özellikle, 1929 ekonomik bunalımının patlak vermesinin ardından, geniş halk kesimlerinin satınalma güçlerinin erozyona uğraması halinde tüm ekonominin çöküşünün kaçınılmaz olduğunun görülmesi egemen iktisat düşüncesinde köklü değişimlere yol açmıştır. Keynesçi ekonomik düşünce bu koşullarda yaygın kabul görmüştür. Keynes'in görüşleri, sosyal adalet doğrultusundaki gelişmelerin, dolayısıyla sosyal güvenlik kurumlarının hayata geçirilmelerinin, yalnızca yoksul kitlelerin satınalma güçlerini koruyucu ve onarıcı sonuçlar doğurmakla kalmayacağı, topyekün ekonomik canlanmayı da beraberinde getireceği yolundaki tezlerle kuramsal destek sağlamıştır.

Genel olarak sosyal devletin ve onun ayrılmaz parçaları olarak sosyal güvenlik kurumlarının doğuşunu ve gelişimini tahrik eden unsurlardan birisi de dünyanın bir zamanlar ve uzunca bir süre iki

kutuplaşmış olması gerçeğinde aranmalıdır. Batı'nın egemenleri, sosyalizm adına ortaya çıkan oluşumların varlığını ve bunların sosyalizm adına emekçi kitlelere yönelttikleri davetin ağırlığını hissettikleri sürece, ülkelerindeki emekçi kitlelerden yükselen talepler karşısında tâvizkâr olmanın gereğini kabul etmek zorunluluğunu daha çok duyar olmuşlardır. Böylece, emekçi kitleleri farklı arayışlar peşine düşmekten korumaları daha kolay mümkün olmuştur. Dünyanın tek kutuplaşmasıyla birlikte sosyal devlete yönelik saldırıların hız kazanmış olmasının gerisinde yatan nedenleri, bir yönü itibarıyla, bu yolla açıklamak da yanlış görünmektedir.

Sosyal Güvenliğe Karşı Küresel Saldırı

Başlıca Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerinde en başarılı örnekleri görülmüş olan sosyal devlet kurumlarının ve politikalarının önemli bir zaafı bulunmaktaydı. Bu alanda sağlanmış olan kazanımlar, geniş ölçüde, Dünyanın geri kalan çoğunluğunu oluşturan yoksul ülkelerin sırtından sağlanan acımasız bir sömürü üzerinde temellenmekteydi. Uluslararası ölçekte yoksulu daha zengin, yoksulu daha yoksul yapan bir işleyişin sonsuza kadar sürüp gitmesi elbette ki beklenemezdi. Nitekim, kaçınılmaz son gecikmedi; 70'li yılların başından itibaren sanayileşmiş ülkeleri de içine alan bir ekonomik bunalım dönemine girildi.

Bunalımdan çıkış yolu olarak başlangıçta "uluslararası yeni ekonomik düzen" fikrini savunan bazı Batılı liderler, yeryüzünün yoksullarının haklarının gaspına son verecek bir dönüşümün zenginlerin de kurtuluşunu sağlayacağını bilincindeydiler. Ancak, başarılı olamadılar. Bu tezin öncülüğünü yapanlardan, Olof Palme'nin yaşamına son verilmesi, Willy Brandt'ın siyasal yaşamdan dışlanması ve nihayet 1999'da Almanya'da Oskar Lafontaine'in siyasal yaşamdan çekilmek zorunda kalması gibi olaylar, sosyal devlet olgusunun ve düşüncesinin sonunu geti-

ren tırmanışın önünün büsbütün açılması anlamına gelmekteydi.

Sonuçta, "uluslararası yeni ekonomik düzen" fikrinin unutulduğu, onun yerine "küreselleşme" dayatmasının damgasını taşıyan bir döneme girilmiş bulunuyor. Unutmamak gerekir ki bu, herhangi bir küreselleşme değildir. Belli temel özellikleri vardır. Öncelikle, "egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur" ilkesini tanımayan, "egemenlik kayıtsız şartsız uluslararası sermayenindir" ilkesi üzerine kurulu bir dünya kurulmak istenmektedir. Dolayısıyla demokratik olmayan bir küreselleşme söz konusudur. Öte yandan, küreselleşmenin bir diğer temel unsuru olarak, 19. yüzyıl vahşi kapitalizminin neoliberalizm adı altında diriltilmesi yönünde bir süreç başlatılmış bulunuyor.

Neoliberal tırmanışın hedeflediği amaçların başında, sosyal güvenliksiz bir dünya yaratmak gelmektedir. Zira, toplumsal dayanışma ve sosyal adalet esasına dayanan sosyal güvenlik, liberalizmin ve neoliberalizmin temel ilkeleri, rekabet ve bireysel çıkardır. Liberal felsefenin en önde gelen ismi Adam Smith, bireysel çıkar yolunda sarf edilen çabaları toplum yararına kanallı eden bir "görünmeyen el" in varlığından söz etmişti. Neoliberalizmin günümüzdeki popüler siması Milton Friedman ise bu düşüncüyü daha da ileriye götürmüştür. Friedman'a göre "Politikada, Adam Smith'in görünmeyen eli ile karşıt doğrultuda işleyen bir görünmeyen el... vardır. Yalnızca genel çıkarı sağlamak için çaba gösteren bireyler, görünmeyen politik el tarafından, sağlamak niyetinde olmadıkları bir özel çıkarı sağlamak doğrultusunda yönlendirilirler."³ Bu bakış açısının kaçınılmaz sonucu, devletin genel çıkarı sağlamak amacıyla oluşturacağı sosyal güvenlik kurumlarının ve uygulayacağı sosyal güvenlik politikalarının faydadan çok zarar getireceği görüşüdür. Bu nedendir ki Friedman, devletin sosyal güvenlik alanındaki harcamalarına karşı-

3 Milton and Rose Friedman, *Free to Choose*, New York, Londra, 1980, s. 292.

dır.⁴ Böylesine bir ideolojik temel üzerinde yapılmış bulunan, Dünya Bankası ve IMF gibi küresel iktidarın politbürosu konumundaki kuruluşların dize getirmeyi başardıkları ülkelere dayattıkları modelin özü de, doğal olarak, sosyal güvenliğin sonunu getirmeyi başlıca amaç olarak içermektedir.

Sosyal güvenliğin sonunu getirmeye yönelik dayatmalar, devletin küçültülmesi stratejisiyle bütünlenir. Bu amaçla, sosyal güvenlik kurumlarının önce yozlaştırılmaları, sonra da zarar ettikleri vs. gibi gerekçelerle özelleştirilmeleri, öncelikle başvuru yollarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa, sosyal güvenliğin özelleştirilmesi, yok edilmesi ve onun yerine kâr amacına yönelik bir mekanizmanın hayata geçirilmesi demektir. Pinochet Şili'sinde de bu yapılmıştır. Ama nedense, rejimin öz evlatları olan askerler ve polisler, kamusal sigorta kapsamında tutulmuşlardır.

Ülkemizde Sosyal Güvenliğe Karşı Saldırıları

Bir süre önce Dünya Bankası uzmanlarının Türkiye'yi "genç emekliler cenneti" olarak gördüklerine dair haberler basına yansdı. Halkın çoğunluğunun işiyle aşıyla hiçbir ilgisi bulunmayan ve yalnızca bir takım borsa ve spekülasyon oyunları bakımından anlam taşıyan göstergelerden başkasına gözlerini kapatmış olanlar, buna inanabilirler. Oysa, önemli bir bölümü yoksulluk ve hatta açlık sınırının altındaki bir gelirle yaşayan emeklilerin durumunu anlayabilmek için, istatistiklere eğilmeye de pek gerek yoktur; belediye büfelerinin önünde giderek uzayan kuyruklar oluşturarak, başlıca gıdaları olan ekmeğe ulaşabilmek için saatlerini tüketen insanların bazılarıyla yürütülecek kısa bir sohbet bile bunun için yeterli olabilir.

Dünya Bankası, sosyal güvenlik kurumlarının finansman sorunlarının çöz-

mü için emeklilik yaşının yükseltilmesini dayatmakta. Adet olduğu üzere, emekli yaşının yükseltilmesi savunulurken, bir kısım Batı ülkelerindeki uygulamalarla karşılaştırma yapılması gene gündemdedir. Buna karşılık, oralaradaki ortalama yaşam süresinin yüksekliği bir türlü gündeme gelmemektedir. Bizde erken emekliliği güdümlleyen bir diğer faktör de çalışma yaşamının ücret, maaş ve sair bakımlardan cazibesini giderek kaybetmesi olmuştur. Biraz da bu nedenledir ki, emekli aylığı, çalışırken sağlanan gelirden az da olsa emekliliğe razı olmak, giderek yaygınlaşan bir eğilim haline gelmiştir.

Ülkemiz, "genç emekliler cenneti" olmak yerine, uluslararası finans kuruluşlarının dayatmaları sonucunda, hızla genç işsizler cehennemine dönüşmektedir. Bugüne dek, emeklilik yaşını mümkün olduğunca düşük tutma yönündeki politikaların izlenmesinde, emekli olanların boşalttığı işleri çalışma yaşamına yeni atılan genç nüfusa sunmak suretiyle, işsizlik sorununa çare bulma beklentisi de ağırlıklı bir yer tutmuştur. Bugün ise işsizliği önleyici ciddi hiçbir önlem alınmadan bunun tersinin yapılması, genç işsizler cehenneminin ateşinin biraz daha körüklenmesinden başka bir işe yaramayacaktır.

Son yıllarda, sosyal güvenlik kurumlarının finansman açıklarının devlet yardımlarıyla karşılanması büyük tepkilerle karşılanmakta ve bu kurumların "kara delik" olarak nitelendirilmelerine neden olmaktadır. "Kara delik" arayanların, öncelikle, ulusal gelirin üç katını aşmış bulunan dış borçları ve hortumlanan zenginlikleri görmeleri gerekir. Buna karşılık, sosyal güvenliğin, ancak devletin katılması ölçüsünde ismine yaraşır bir içeriğe kavuşabileceği unutulmaktadır. Toplumsal gelirin sosyal adalet doğrultusunda yeniden dağılımı ve toplumsal dayanışmanın gerekleri, ancak bu yolla gerçekleştirilebilir. Aksi takdirde sosyal güvenlik kurumlarının yaptıklarının, basit bir sigorta faaliyetinden farkı kalmaz.

⁴ Aynı yapıt, s. 121'deki dipnotu.

Oysa, bizim sistemimizde hiçbir sosyal güvenlik kurumunun finansmanına devletin katılması esası benimsenmiş değildir. Bu kurumların finansmanlarının ilke olarak işçi ve işveren katkılarıyla karşılanması öngörülmüştür. (Devletin Emekli Sandığı'na katkısı da esas olarak, işveren niteliğiyle yaptığı ödemelerle sınırlı tutulmuştur.) Ayrıca, işveren primlerinin ücretlere veya maaşlara yansıtılması kolaylıkla mümkün olduğundan, bağımlı çalışanlarla ilgili kurumların finansmanı da Bağ-Kur'da olduğu gibi yalnızca çalışan kesimlerin sırtına yüklenmiş olmaktadır.

Dolayısıyla, sosyal güvenlik kurumlarının açık vermesi yüzünden bunların finansmanına devletin katkıda bulunması, bünyelerinde mevcut bir eksikliğin doğal sonucu ve kaçınılmaz gereğidir. Devlet, bu finansman için gerekli kaynakları, sosyal adalet ilkelerine uygun olarak yüksek gelir dilimlerinden sağladığı ölçüde, bu kurumların sosyal güvenliği gerçek anlamda sağlama yönündeki işlevleri bütünlük kazanabilir.

Ülkemizde, devletin sosyal güvenliği sağladığı katkı, her şeye rağmen başlıca Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerindeki durumla boy ölçüşebilecek düzeye ulaşmış değildir. 2003 yılında, genel bütçeden yapılan yardımların toplam SSK bütçesi içindeki payı %17,54'tür. Değişik bazı ülkelerle ilgili olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yayınladığı en son verilere dayanarak yapılan hesaplamaları içeren Tablo:İ'de görüldüğü üzere, Türkiye, son yıllarda, sosyal güvenliğin finansmanına devletin (yüzde 0,5 gibi bir oranla) ve diğer kamusal otoritelerin en düşük düzeyde katıldığı ülke olmuştur. Aynı tablodan anlaşılabileceği üzere, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkelerde sosyal güvenliğin finansmanında devletin payı, %100'e yakın olmuştur. Keza Danimarka'da da, sosyal güvenliğe ayrılan özel vergilerin payı ile birlikte düşünüldüğünde, sosyal güvenliğin finansmanında kamusal nitelikteki kaynakların payının yüzde 90'ı aşan bir orana ulaştığı görülmektedir. İsveç, Nor-

veç ve İngiltere'de de devletin katkısı, yüzde 50'nin üzerindedir.

Ülkemiz, sosyal güvenlikle ilgili kamusal harcamalarının milli gelir içindeki payı itibarıyla da değişik ülkeler arasında en aşağılarda yer almaktadır. Gene U.Ç.Ö. verilerine göre oluşturulmuş bulunan TABLO: II'de bu durum açıkça görülmektedir.

Bu tablolar da göstermektedir ki ülkemizde sosyal güvenliğin gereği olarak devletin üstlenmesi gereken sorumluluklar zaten yerine getirebilmiştir. Aslında, saldırılara hedef yapılan oluşumlar, başka ülkelerle karşılaştırmalı olarak düşünüldüğünde, bazı cılız kazanımlardan ibarettir.

Sosyal güvenliğin finansmanına devletin de katılması gereğinin benimsenmesi, bir yönüyle de çalışanların yarattığı değerden yalnızca kendilerinin ve bağlı oldukları işverenlerin değil, tüm toplumun, özellikle de ulusal gelirin kaymağını yiyenlerin yararlanmakta olduğunun bilincine varılmış olmakla bağlantılıdır. Bunlar kimlerdir? Her yerde küreselleşmeden dem vurulurken, öncelikle bu konuda küresel düşünmenin zamanı gelmiştir. Artık bilinmesi gerekir ki Dünya emekçilerinin yarattıkları değerlere el koyanlar, kendilerini çalıştıran kapitalistlerden ibaret değildir. Günümüzde asıl aslan payını alanların, işçi çalıştırmak gibi bir külfete girmelerine de gerek kalmamıştır. Bunlar, zincirlerini koparmış bir yaratık gibi, küresel bir köye çevirdikleri yeryüzünde ışık hızıyla dolaştırdıkları sermayelerini, borsadan borsaya atlatarak dev boyutlara ulaştırmanın yollarını bulmuşlardır. Üstelik, bu tür uluslararası mali muameleler her türlü vergiden muaftır. Sonuçta, Dünya üzerindeki 358 kişinin zenginliği, tüm Dünya nüfusunun yarısına yakınının zenginliğine yakın hale gelmiştir.

B.M. bünyesinde yapılan hesaplara göre bugün dünyadaki en zengin 400 dolar milyarderinin geliri, %4 oranında vergilense, yeryüzünde yoksulluğun kökü kazınabilecek ve tüm sağlık sorunları çözülebilecektir. Sosyal güvenliğin finansmanına kaynak arayan Dünya Bankası uz-

Tablo: I
Sosyal Güvenliğin Finansmanında Değişik Kaynakların Payı (%)

Ülke	Sigortalı Katkısı	İşveren Katkısı	Sosyal Güvenliğe Ayrılan Özel Vergiler	Devlet ve Diğer Kamusal Otoriteler	Diğer Gelirler
Yeni Zelanda (1.VII.1991-30.VI.1992)	1,0	0,15	-	95,0	3,85
Avustralya (1.VII.1991-30.VI.1992)	2,9	8,7	5,0	80,4	3,0
İngiltere (1.IV.1993-31.III.1994)	14,0	22,7	-	61,0	2,7
İsveç (1993)	0,9	42,9	-	56,1	0,1
Finlandiya (1993)	10,8	28,3	-	52,7	8,2
Danimarka (1993)	4,5	4,6	49,8	41,0	0,1
A.B.D (1.X.1990- 30.IX.1991)	22,3	28,7	0,6	35,7	12,7
Norveç (1992)	24,0	37,6	0,1	30,5	2,6
Yunanistan (1990)	21,7	35,4	4,4	29,9	8,6
Almanya (1993)	36,8	32,3	-	27,6	3,3
Türkiye (1992)	40,4	47,1	-	0,5	12,0

(<http://www.ilo.org/public/english/protection/socsec/publ/css/cssindex.htm>)

Tablo: II
**1990 Yılı İtibariyle Sosyal Güvenlikle
İlgili Kamusal Harcamaların GSYİH
İçindeki Oranı (%)**

Dünya ortalaması	14,5
Avrupa	24,8
Kuzey Amerika	16,6
Okyanusya	16,1
Latin Amerika ve Karaippler	8,8
Asya	6,4
Afrika	4,3
İsveç	32,2
Danimarka	28,7
Fransa	26,7
Almanya	25,5
İtalya	23,1
Yunanistan	19,8
İspanya	19,6
İngiltere	19,6
Polonya	18,7
Şili	16,2
Küba	15,2
Brezilya	10,8
Azerbaycan	9,5
Türkiye	5,9

(<http://www.ilo.org/public/french/standards/relm/ilc/ilc89/rep-vi.htm#Chapitre%20V>)

manları, emeklilerin aylıklarına göz dikketmelerine, bu zenginliklere el atma gereğini asla gündeme getirmezler. Çünkü tüm uluslararası mali ve ekonomik kuruluşlar gibi Dünya Bankası da küresel iktidarın organlarından birisi olarak insanlığın değil, çok küçük bir azınlığın hizmetindedir. Bunların sosyal güvenlik alanındaki asıl hedefleri ise günümüzdeki teleoleci iktisatçı türünün en önde geleni ve bu uluslararası kuruluşlara yön veren neoliberal ideolojinin başlıca sözcüsü olan Milton Friedman'ın açıkça dile getirdiği gibi, sosyal güvenliksiz bir dünya kurmaktan başka bir şey değildir.

Çözüm, öncelikle, ahtapota benzeyen bu yaratıkların kollarının etki alanının dışına çıkmaktadır. Başka bir dünyanın kurulmasının yolu da buradan geçer. İnsanlığın ortak iradesinin ürünü olan, sömürüyü değil, dayanışmayı esas alan, demokratik ve eşitlikçi bir uluslararası iktidar yapılanması bu yolla sağlanabilir.

Çok Çatı, Tek Çatı, Yok Çatı

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
Marmara Üniversitesi İİB Fakültesi

Bir süredir sosyal güvenlik sistemimizin içinde bulunduğu darboğazdan çıkışı için değişik öneriler gündeme gelmekte ve tartışılmaktadır. Bunlardan biri sistemin tümüyle özelleştirilmesi, diğeri ise özellikle EMEKLİLİK SİGORTALARI açısından, SİSTEMİN TEK ÇATI ALTINDA toplanmasıdır.

Özelleştirme reçetesi üzerinde pek fazla durulmamakla birlikte, TEK ÇATI iki yıldır gündemdedir ve kendisine büyük umutlar bağlanmıştır; tek çatı ile tüm sorunların bir çırpıda çözüleceği, sistemin rahatlayacağı izlenimi verilmektedir. 2003 yılında hazırlanan “Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı” ile öneri, somut bir hale de getirilmiş ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İnternet Sitesinde ilgililerin bilgisine sunulmuş, ayrıca sınırlı bazı çevrelerden de görüş istenmiştir. Nedense Üniversitelerden ve ilgili bilim adamlarından bu konuda görüş alınmasına gerek duyulmamıştır. Sosyal Güvenlik konusuna yıllarını vermiş bilim adamları ancak dolaylı olarak (Bakanlığın görüş istediği Kuruluşların kendilerine başvurusu üzerine) devreye girip, düşüncelerini açıklayabilmiştir (örnek olarak bakınız, Prof. Dr. Ali Rıza Okur ve Prof. Dr. Tankut Centel’in raporları, İstanbul Barosu Avukat Sağlık Sigortası Çalışma Grubunca hazırlanan 26.7.2003 tarihli broşür). Son derece yetersiz olan ve kimlere nasıl hazırlattırıldığı bilinmeyen bu tasarı taslağı son anda geri çekilmiştir.

Ancak TEK ÇATI SIHIRLI DEĞNEĞİ BEKLENTİSİ ve UMUDU hala güncelliğini korumaktadır.

Biz bu yazımızda önce bir durum tespiti yapacak, daha sonra da bu tespit ışığında ÇÖZÜM ÖNERMEK veya ÖNERİLEN ÇÖZÜMLERİ TARTIŞMAK yerine, ÇÖZÜMÜN NASIL ÜRETİLECEĞİ YÖNTEMİ üzerinde duracağız.

MEVCUT DURUM: En genel çizgileri ile Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ağırlığını primli sistemin oluşturduğu SOSYAL SİGORTALARDAN ve primsiz sistemin oluşturduğu SOSYAL YARDIM ve SOSYAL HİZMETLER’den meydana gelir. Sosyal Sigorta Sistemi ise kapsadığı kişilerle ilgili olarak üçlü bir yapıya sahiptir:

a) İŞÇİLER’in sosyal güvenliği 143 asıl, 47 ek, 90 geçici, 3 ek geçici olmak üzere 236 maddeden oluşan, 1964 tarihli 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile,

b) MEMURLAR’ın sosyal güvenliği (emeklilik açısından), 137 asıl, 78 ek, 217 geçici, 23 ek geçici olmak üzere 455 maddeden oluşan 1949 tarihli 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu ile,

c) Bağımsız çalışanların sosyal güvenliği, 84 asıl, 21 ek, 24 geçici, 23 ek geçici olmak üzere 152 maddeden oluşan Bağ-Kur Kanunu ile düzenlenmiş bulunmaktadır.

Ayrıca 506 sayılı SSK’nun Geç. 20. maddesi ile Banka ve Sigorta Sandıklarına bağlı olarak çalışanlar ile 2925 ve 2926

sayılı Kanunlarla tarımda işçi ve işveren olarak çalışanlar sosyal güvenlik kapsamına alınmışlardır.

Üç temel Kurumun sayısal kapsamı ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Görüldüğü gibi toplam sigortalı sayısı (aktif, pasif, aylık alan) 506 s. Kanun açısından, aktif sigortalının 7 katı, 5434 s. Kanun açısından 4.6 katı, 1479 s. Kanun açısından da 7.3 katıdır. Yüzde olarak değerlendirirsek, aktif sigortalıların % olarak toplam sigortalılara oranı, 506 s. Kanun açısından 14.7, 5434 s. Kanun açısından 21.4, 1479 s. Kanun açısından ise 14.8'dir. Yani % 14.7, 21.4, 14.8 sigortalıdan alınan primlerle diğer sigortalılara hizmet götürülmektedir.

Yine de Türkiye nüfusu 70 milyon kabul edilirse, 10 milyona sosyal sigorta hizmeti, 12 milyona da sağlık hizmeti verilememektedir (2004 yılı programı).

DİE verilerine göre de Türkiye nüfusunun 19.902.000 çalışanından sadece 9.840.000'ı bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlıdır (SSK, TCES veya Bağ-Kur). 10.062.000 kişi ise hiçbir kuruma kayıtlı değildir.

2004 yılı programındaki aktif sigortalıları topladığımız zaman 9.823.000 çıkmaktadır. Bu sayı DİE'nin verileri ile uyumludur. Buna göre 61.503.000 bağımlı (pasif) sigortalı da aktif sigortalıların sırtından sigorta hizmeti aldığına göre

geriye kalan 12 milyon hiçbir sağlık hizmeti almamakta, 10 milyonun da hiçbir sosyal güvencesi bulunmamaktadır.

Primli sistemde hizmet aktif sigortalılardan toplanan primlerle karşılandığına göre, aktif/pasif (çalışan/çalışamayan) oranı da son derece önemlidir.

Zaten primli sistemin temel denklemi de:

$\text{Ç} \times \text{P} = \text{Ç} \times \text{Y}$ olarak ifade edilmektedir.

Yani çalışanlardan alınan primler, çalışamayanlara yardım için kullanılmaktadır.

Çalışan sayısı ne kadar fazla, çalışamayan sayısı ne kadar düşük olursa sistem mali açıdan o kadar rahat olacaktır. Burada aranan ideal sayı 4-5'dir. Yani 4-5 çalışan (aktif sigortalı) bir çalışamayana (pasif, bağımlı sigortalı) destek olmalıdır. Oysa bu oran bizde, SSK'da, 2.38, TCES'da 1.68 ve Bağ-Kur'da 2.38'dir. İşte Kurumları maddi açıdan zorlayan bu çarpıklıktır. 2003 rakamlarıyla SSK'nın açığı 4.808 trilyon, TCES'nin 3.679 trilyon, Bağ-Kur'un da 4.879 trilyondur (Bülent Pirler, Sosyal Güvenlik Reformu, İşveren Dergisi, Şubat 2004, 1).

Mevcut durumun tespiti konusunda son üzerinde duracağımız konu kayıt dışı ekonomi ve prim kaçığıdır. Değişik kaynaklara göre kayıt dışı ekonominin oranı % 50 - % 66 olarak verilmektedir. Yani

Kurum	Aktif Sigortalı	Toplam Sigortalı	Oran %	Oran
SS Kurumu	5.257.000	35.261.000	14.7	7
TCES	2.373.000	10.699.000	21.4	4.6
Bağ-Kur	2.193.000	15.543.000	14.8	7.3

(2004 yılı Programı, RG. 28.10.2003, 25273, M)

üretimin 1/3'ü kayıtlı, 2/3'ü ise kayıt dışıdır. Yani kayıt dışı bu kesimden vergi ve sigorta primi alınmadığı gibi, burada çalışanlara ne İş Kanunu, ne de Sosyal Güvenlik Kanunları uygulanmaktadır. Ayrıca kayıtlı çalışanların bir kısmında da vergi ve prim kaçağı söz konusudur. Çalışanlar ya hiç gösterilmemekte, ya da asgari ücretten primleri yatırılmaktadır.

Mevcut durumu böylece belirledikten sonra ne yapılması gerektiği üzerinde duralım. Görüldüğü gibi;

- Sistem rakamsal açıdan tıkanmıştır,
- Aktif/pasif dengesi bozuktur,
- Kayıt dışı ekonomi % 66'yı bulmuştur,
- Üç temel Sosyal Güvenlik Yasasının madde sayısı 843'ü bulmaktadır. İlgili diğer yasalar da dikkate alınırsa bu 1200'ü bulabilir. Böylesine yoğun bir ilişki yumağını, ilgililer 170-200 maddede çözebileceklerini sanmaktadır (son tasarı taslağı 170 madde idi).
- Gerçekçi çözümler, yerine sanal ve sihirli (!) çözümler peşinde koşulmaktadır.

Ne Yapılmalı?

Her şeyden önce gerçekçi olup, bilimsel düşünmeli.

İlk yapılacak iş, masa başında sanal (hayali) çözümler üretmekten vazgeçip alana inmektir. Önce sorunlar saptanmalıdır.

Bu saptama her üç Kurum açısından da ayrı ayrı yapılmalıdır.

İlgililerle kurulacak birebir temaslar, anketler, sosyolojik ve ekonomik araştır-

malar sorunların ayrıntılı bir envanterini çıkarıp, ortaya koymalıdır.

Özel sorunlar, ortak sorunlar, kurumsal sorunlar ayrı ayrı gruplandırıldıktan sonra, çözüm arayışları başlatılmalıdır. Bu çözüm arayışlarında da bilimsellikten uzaklaşılmalı, tepeden inme çözümler değil, sorunlardan kaynaklanan, somut sorunları çözebilecek gerçekçi çözümler araştırılmalıdır.

Bu araştırmaların odağında ilgililerin temsilcileri ve bilim adamları yer almalı, politik tercihler ikinci plana itilmelidir. Sorunlar oy çokluğu ile değil, bilimsel çabalarla çözülebilir.

ÖNCE TEŞHİS, SONRA TEDAVİ. Bu ön hazırlıklar yapılmadan masa başında, üretilecek hiçbir çözüm, etkili olamaz, ütöpik kalır. Hastalık saptanmadan, ilaç vermek nerede görülmüştür?

Yasa yapmak ciddi iştir. Uzun çaba ve emek ister. Gerçekçi ve ön hazırlıktan uzak Yasalar, mecliste ne kadar geniş bir çoğunlukla kabul edilirse edilsin (oybirliği bile olsa) sorunları çözmekte etkisiz kalacaktır.

Yasaların yapımında ne kadar titizlik gösterilirse gösterilsin, sonuçta onu uygulayacak ve toplumun bünyesine uydu-racak olan, YARGI İÇTİHATLARI ve BİLİMSEL İÇTİHATLARDIR.

Bilim dışı hazırlık ve uygulamalar hiçbir zaman sorun çözmez, sorun üretir. Yasalar ve getirdikleri çözümler belli bir bilimsel çabanın ve emeğin ürünü değil ise, kısa bir süre sonra çözüm değil sorun üretmeye, fayda değil zarar vermeye, yapıcı değil yıkıcı olmaya başlar.

ORTADA NE HUKUK NE DE HUKUKA SAYGI KALIR.

Genel Sağlık ve Emeklilik Sigortası Sistemleri İle Sosyal Yardım ve Hizmetler Kanun Tasarı Taslakları Hakkında

Prof. Dr.

Ali Nazım SÖZER

DEÜ.IIBF. Öğretim Üyesi

Bu makalede Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca kamuoyuna açıklanan dört adet kanun tasarı taslağı incelenmektedir.

1. Genel Sağlık Sigortası ve Sağlık Sigortaları Kurumu Kanunu
2. Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanunu
3. Sosyal Güvenlik Kurulunun Kurulması ve 3146 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
4. Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanunu.

Söz konusu taslaklar aşağıda sağlıkta, emeklilikte, sosyal yardım ve hizmetlerde yeniden yapılanma başlıkları altında ele alınarak değerlendirilmektedir.

I. Sağlıkta Yeniden Yapılanma

Söz konusu tasarlardan **Genel Sağlık Sigortası ve Sağlık Sigortaları Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı** incelendiğinde ilk göze çarpan husus kullanılan temel kavramlar arasında mevcut çelişkidir. Bazı düzenlemelerde temel teminat paketi

(Md.3), acentelik (Md.34) gibi özel hukuk karakterli kavramlar kullanılırken, bazılarında ise (temel teminat paketinde sağlanan) yardımlar gibi sosyal yardım nitelikli kavramlar kullanılmıştır. Anılan teminat paketi, acente kavramları üstü örtülü bir biçimde genel sağlık sigortası adı altında özel sağlık sigortacılığına geçişi göstermektedir. İç denetimin devlet kurumları yerine muhtemelen daha güvenilir olduğu varsayılan yeminli mali müşavirlere bırakılması (Md. 35/son), bağlı sigortalı kavramının prim ödeme gücü olan eş bakımından kaldırılması bu kanıyı güçlendirmektedir. Bu hususta en önemli kanıt, kapsama alınan sağlık risklerinin neler olduğunun taslakta saptanmamış olmasıdır. *Temel teminat paketi* anılan amaçla getirilen bir kavram olup kapsamına neler gireceği hususunun tespiti çıkarılacak yönetmeliklere bırakılmıştır (Md.3/11). Asgari olarak belirlenecek olan edimlerin dışında kalan ek hizmetler için ise, adı konmadan *tamamlayıcı sağlık sigortası* niteliğinde ek ödeme gerektiği hüküm altına alınmaktadır (Md.17/son). Tüm bunlara ilave olarak oluşturulacak yeni Kurumun (Sağlık Sigortası Kurumu = Sağ.SK) sağlık hizmeti üretmesi yasaklanmaktadır (Md.38).

Emeklilik Sigortaları ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı ile mevcut asli sosyal güvenlik kurumları ortadan kaldırılıp (Md. 139) yerlerini almak üzere Emeklilik Sigortaları Kurumu kurulması (Md.114) ve sağlık hizmetlerinin temininin Sağlık Sigortaları Kurumu'na verilmesi planlandığına ve bu kurumun da sağlık hizmeti sunması yasaklandığına göre Sosyal Sigortalar Kurumunun mevcut sağlık tesislerinin devre dışı bırakılması söz konusudur. Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı Md.23 sosyal güvenlik kurumlarının sağlık tesisleri dışındaki gayrimenkulları Emeklilik Sigortaları Kurumu Genel Müdürlüğü'ne (ESK) devredilmiş sayılır hükmünü içermektedir. ESK'na devredilmeyecek olan SSK sağlık tesislerinin ne olacağı hususunda mevcut tasarlarda açık bir hüküm mevcut değildir. Ancak, sözü edilen düzenlemeler değerlendirildiğinde sağlık kuruluşlarının özelleştirilerek elden çıkarılacağı sonucuna varılabilir. Nitekim, İşveren dergisinin Ocak 2004 sayısında Anadolu Hayat Emeklilik Şirketi Genel Müdürü Sayın Mustafa Su makalesinde "sağlık kuruluşları özelleştiriliyor mu?" sorusuna evet yanıtını vermektedir (sh.23).

Sağlık hizmetlerinin kapsamının belirlenmesi tüzüğe bırakılırken finansmanı için gerekli prim oranı taslakta % 12.5 olarak belirlenmiştir (Md. 7). Çalışanlar Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı gereği sağlık risklerinde doğan gelir kayıplarının telafisi görevi ESK'ya bırakılmış, bunun için de ayrıca % 3 oranında prim belirlenmiştir. Böylece hem sağlık hizmetleri hem de gelir kaybı telafisi bakımından iki ayrı kuruma, toplam % 15.5 oranında prim ödeme gerekliliği ortaya çıkacaktır. Halbuki halen SSK hastalık sigortası için saptanmış olan prim oranı % 11'dir.

Düşünülen yeni sistemde çalışanların primleri tabi oldukları kurumca tahsil edilip Sağ.SK.'na aktarılacaktır. Çalışanlardan prim ödeme gücü olanlar ödemelerini Sağ.SK.'na yapacaklardır. Prim ödeme gücü olmadığı (yeni kurulacak olan Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımlar Kurumunca (SHSYK)) saptanan kişiler için ise prim borçlusu devlet olmaktadır (Md.8). Ülkemizde yaygın kayıt dışı çalışma, özellikle Bağ-Kur üyelerinin düşük prim ödeme oranları (Maliye Bakanı Unakıtan Keçiören Vergi Dairesi'nin açılışında basına şu demeci vermiştir: "Adam 10 milyon lira kazandım ayda diyor, onunla geçindim diyor. İnsafsız. 10 milyonla geçinilir mi? İnsafın kurusun. Ya da 5 senedir zarar ediyorum diyor. İki sene olur, üç sene olur, beş sene olur mu?" Bkz. Star Gazetesi 17 Haziran 2004, 6), yoksulların tespitinde SHÇEK'nun (yeni adıyla SHSYK.'nun) mevcut sınırlı personeli ile karşılaşacağı zorluklar prim tahsilinde yaşanacak muhtemel sorunları ortaya koymaktadır. Ayrıca, SSK sağlık tesislerinin tasfiye edilerek dışarıdan hizmet satın alınması mevcut giderleri de fevkalade artıracaktır. Sağlık hizmet sunmayan Emekli Sandığı mensupları için yapılan sağlık harcamaları, sağlık hizmeti sunan SSK üyeleri için yapılan harcamaların 5 katına yakındır (Bkz. Yusuf ALPER, Genel Sağlık Sigortasının Geçiş SSK Mensuplarının Daha İyi Sağlık Hizmetleri Alması Anlamına Gelmeyebilir, İşveren, Ocak, 2004, 24 vd. Celal TOZAN, Genel Sağlık Sigortasına İlişkin Yasa Tasarıları ve SSK.'nm Gelecekteki Muhtemel Durumu, İşveren Ocak, 2004, 15). Önerilen Sağlık Sigortasının mağduru sağlık tesislerine el konulan, daha fazla prim ödeyen ve buna rağmen (temel sağlık paketi içinde) hangi sağlık hizmetlerini alacakları belli olmayan çalışanlar olacaktır (Genel Sağlık Sigortasına ilişkin olarak işverenlerin kay-

gıları için bkz. Bülent Pirler, Sağlık ve İlaç Sorunlarımız, İşveren, Ocak 2004, 8).

Genel Sağlık Sigortasının kapsamına alınıp da ödeme gücü olmadığı için primleri devletçe karşılanacak kesim prim ödeme gücü olanlarla kıyaslanamayacak kadar fazladır. Ülkemizdeki gelir dağılımı tablosu bu durumun göstergesidir. Dolaşısıyla, giderleri zaten devletçe karşılanacak büyük bir çoğunluk var iken primlerini kendilerinin ödeyeceği varsayılan az sayıda varlıklı kişi için mevcut sistemi bozarak yeni bir yapılanmaya gitmek makul sayılamaz.

Halbuki, çalışanların dışında kalan kesimin ihtiyaç duyduğu sağlık hizmeti devletçe 224 Sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanunun etkin kullanımı ile önerilen sisteme nazaran daha ucuza sağlanabilir.

II. Emeklilikte Yeniden Yapılanma

Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortalı Kurumu Kanunu Tasarı Taslağı tüm çalışanlar için tek sigorta kurumu ve tek mevzuat ilkesinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Mevcut haliyle 506 SK. esas alınarak hazırlanmış olduğu izlenimi vermektedir. Çalışanlar arasında edimlere hak kazanma koşulları ve edim türleri bakımından önemli farklılıklar mevcuttur. Kişilerin durumlarının gerektirdiği özellikler dışında bu farklılıkları makul görebilmek mümkün değildir. Anılan nedenle, taslak ayrıntıları bir kenara bırakılacak olur ise, yeknesaklık ve basitlik sağlamak açısından olumludur. İçermekte olduğu bazı yeni haklar bakımından da aynı durum söz konusudur. Örneğin, bağımsız çalışanlara da geçici iş göremezlik ödeneği olanağı getirilmesi (Md. 104), sadece tarım işçileri için de olsa İş Kanununda mevcut süresiz iş kavramının (Md.10) Sosyal Güvenlik Hukukuna da getirilmesi (Md. 2/g), asga-

ri işçilik uygulamasının tüm iş alanlarına yaygınlaştırılması (Md. 52/16), iş kazasında toplu taşıma aranmaksızın yol güzergahının da koruma kapsamına alınması (Md. 31) bunlar arasında sayılabilir. Ancak, taslağın birçok maddesi eleştiriye açıktır. 4447 SK.'dan sonra emeklilik koşulları yeniden ağırlaştırılmaktadır (Md. 16). Yanlış ve yersiz olarak alınan primler 10 yıl geçmemiş ise işverene ve sigortalıya geri verilmektedir (Md. 57). Halbuki, uzunca bir süre yanlışlıkla ödediği primlere güvenerek emeklilik hakkı bekleyen bir kişiyi idarenin sürdürdüğü bir hatadan dolayı sosyal güvenlik hakkından mahrum etmek idareye duyulan güveni yok edecektir. İsteğe bağlı sigortalı olma koşullarının yeniden hafifletilmesi (Md.61) zorunlu sigortadan isteğe bağlı sigortaya akışa neden olacaktır. Memura emekli ikramiyesi ödeyecek kurumlar belirlenirken (Geç.Md.9) ödeme esasları açıklığa kavuşturulmamıştır. İş kazası ve meslek hastalıklarında kurumun işverene rücuu (sigortacılık ilkeleri, iş barışı, yargılama ekonomisi gibi ilkeler bakımından) ileride yapılması gereken ödemeler için kaldırılması gerekirken kusur oranında yarısına kadar azaltılmaktadır (Md. 42).

Taslağın en önemli yanı mevcut asli sosyal güvenlik kurumlarını tasfiye ederek (Md. 139, Geç.Md.6) yerlerine tek bir sigorta kurumu getiriyor olmasıdır (Md.114). Yeni adıyla Emeklilik Sigortalı Kurumu (ESK)'nın 4'ü atamayla göreve gelen bürokrat, 4'ü de seçimle gelen (işçi, işveren, memur, bağımsız çalışan) çalışma hayatının taraflarından oluşan toplam 8 üyeli yönetim kurulu olacaktır (Md. 116). Yönetim kurulunun görevleri incelendiğinde icrai karar alma yetkisinden ziyade genellikle onaya muhtaç karar almak ve bakana sunmak mükellefiyetlerinin bulunduğu görülmektedir (Md. 118). Ayrıca, 116. maddede adından bah-

sedilmesine karşın genel kurulun oluşumu ve görevleri hakkında hiçbir hüküm öngörülmemiştir. Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, her ne kadar düzenlemede (Md.114) Kurumun idari ve mali bakımından özerk olduğu ifade edilmekte ise de, taslak mevcut haliyle hem idari hem de mali özerkliğe engel teşkil etmektedir (SSK.'nın mevcut yapısını özerklik açısından eleştiren bir inceleme için bkz. Ali Nazım SÖZER, Sosyal Sigorta Kurumlarında Yeniden Yapılanma Üzerine, Çimento İşveren, Mayıs, 1994, 6 vd. Taslak hk. tepkiler için bkz. İşveren, Şubat, 2004).

Sosyal devletin oluşumuna ilişkin olarak bazı modeller mevcuttur. İşçi sigortası Bismarck modeli, halk sigortası (Beveridge) modeli, karma model, devletçe bakım, koruyucu fon, özel sigorta gibi (Söz konusu modeller için bkz. Suat UĞUR, Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi, TİSK Yayını, 2004, 59 vd.; Ali Nazım SÖZER, Sosyal Sigortalarda Yeniden Yapılanma ve Şili Modeli, Sosyal Güvenlik Dünyası, Nisan, 2001, 1 vd, Ankara. Anılan modellere örnek ülkelerin bazıları için bkz. aynı yazar, Sosyal Devlet Uygulamaları, Almanya, İngiltere, Hollanda, Türkiye, Türkiye İşçi Emeklileri Yayını, İzmir, 1997(Uygulamalar)). Ülkemiz tarafından işçi sigortası modeli tercih edilmiş olup, bu sistemde mevzuatta birlik, yetkili sigorta kurumlarında ise çokluk uygulaması mevcuttur. Sosyal yardım ve hizmetler bakımından ise, hem mevzuatta hem de yetkili kurumda teklik ilkesi hakimdir. Anılan nedenle, mevcut asli sigorta kurumlarını kapatarak tek çatıya yönelmek işçi sigortası modelini terk ederek halk sigortasına geçmek sonucunu doğurur. Çalışanları değil halkı, sigorta kurumlarını değil halka hizmet veren tek bir kamu kurumunu esas alan ve primlerle finanse edilen halk sigortasına yönel-

mek için, böyle bir köklü değişiklik için, çok önemli ve haklı gerekçeler mevcut olmalı, geçiş için kapsamlı ve detaylı çalışmalar yapılmalıdır. Sosyal sigorta kurumlarının açık veriyor olması seçilen işçi sigortası sisteminden değil, bu modelin devletçe bakım yöntemi ile karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü, vergilerle finanse edilen devletçe bakımda fertler sadece devlet tarafından yönetilen devlet kurumları ile muhatap olurken, primlerle finanse edilen işçi sigortaları sisteminde yönetim çalışan ve çalıştıranların elindedir. Ülkemizde ise, sosyal sigorta kurumları olması gerektiği gibi çalışan kurumları değil devlet kurumu niteliğindedir. Mevcut olmayan özerklik, siyasi müdahalelere ve kaynakların amaç dışı kullanımına neden olmaktadır. Kara delik suçlamaları seçilen modelin değil onun tahrif edilmesinin sonucudur.

Sosyal Güvenlik Kurulu Başkanlığı Kanun Tasarı Taslağı ile Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının adı ve yapısı değiştirilmektedir. Yeni kurulda tasfiye edilmesi düşünülen asli sigorta kurumları yerine kurulacak ESK., yeni oluşturulacak Sağ.Sig.Kur. ve Sosyal Yardım ve Hizmetler Kur.(SYSHK) ile İş Kur'nun genel müdürleri ve genel kurulundan seçilecek bir üye yer alacaktır (Md.7/A). Mevcut sosyal sigorta, iş, bulma, sosyal yardım ve hizmet görevlerini üstlenen kurumların koordinasyonu amacıyla böyle bir oluşuma gidilmesi gereklidir. Ancak, tek çatı anlamsız sayıldığında ihtiyacın zaten mevcut olan Kurum tarafından -bünnyeye kurulması düşünülen SYSHK.'nun da ilavesi ile- karşılanması mümkündür.

III. Sosyal Yardım ve Hizmetlerde Yeniden Yapılanma

Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanunu Tasarı Taslağı incelendiğinde bu taslakta da temel yaklaşımın sosyal

yardım ve hizmet alanında mevcut çok sayıda kurumun azaltılması olduğu görülmektedir. İşçi sigortası tipi sosyal devletin benimsendiği ülkelerde sosyal sigorta kurumları bakımından kurumda çokluk, mevzuatta ise birlik ilkesinin hakim olduğunu, sosyal yardım ve hizmetlerde ise; her ikisi bakımından teklik ilkesinin benimsendiğini vurgulamıştık. Anılan nedenle, söz konusu taslağın yaklaşımı doğrudur. Ancak, metin incelendiğinde Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü) ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın (Md.7/e) mevcudiyetlerine dokunulmadığı görülmektedir. Halbuki, kurulması planlanan SHSYK.'nın görev alanında (Md.13) değinilen Müsteşarlık ve Başkanlığı görevleri de bulunmaktadır.

Kurum sosyal tazmin alacaklıları için de yetkili kılınmıştır. Değinilen yetki tüm tazmin halleri için değil sadece şeref aylığı, vatani hizmet tertibinden aylık ve vazife malullüğü aylığı için düşünülmüştür (Md.45). Ülkemizde askerler, kamu görevlileri ve sivillere yönelik çok sayıda tazmin karakterli yasa mevcuttur. Sözü edilen düzenlemeler benzer tehlikeler için farklı hak kazanma koşulları ve farklı edim türleri getirmektedir (Sosyal Tazmin kavramı için bkz. Ali Nazım SÖZER, Türkiye'de Sosyal Hukuk, İzmir, 1998, 35 vd. Sosyal tazmin uygulamalarındaki farklılıklar için bkz. aynı yazar, Türkiye'de Sosyal Yardımların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Bir Değerlendirme, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir, 2000, 705, 706; aynı yazar, Uygulamalar, 182, 183. Sosyal hizmetlerde yeniden yapılanma hk. bkz. aynı yazar, Yerel Yönetimlerce Yürütülen Sosyal Hizmetler, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 2/2004, 474 vd). Anılan nedenle, tüm sosyal tazmin halleri için, bazı ülkelerde olduğu gibi, ayrı bir temel yasa

çıkarılarak, ayrı bir resmi kurumun görevlendirilmesi uygun olacaktır.

Belirtmek gerekir ki, taslakta teknik bazı hatalar da mevcuttur. Örneğin, tanımında genel kuruldaki söz edilmesine (Md.3/h) karşın, düzenleme metninde oluşumu ve görevleri unutulmuştur. Sosyal yardım ve hizmete ihtiyacı olan kişiler bakımından gereken yoksul tanımı aile harçlığı alma koşulu olarak "yaşamın minimum düzeyde dahi olsa sürdürülebilmesi" şeklinde (Md.42/a) yapılmıştır. Kavram müstakil olarak ele alınmamış sosyal hizmet tanımlanırken "maddi ve manevi sosyal yoksunluk" tan, sosyal yardım tanımlanırken "...geçindirmekle yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından yoksun kalmış bireylere muhtaçlık tespiti"nden söz edilmiştir. Tespitin nasıl yapılacağı hususu ise genel sağlık sigortasına ilişkin taslakta açıklanmıştır. Taslak Md. 3/son'a göre, "Yoksulluk Sınırı; Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Kurumu Kanununda belirlenen gelir alt sınırı kapsar" (Atıfta bulunulan taslakta ise böyle bir tanım mevcut değildir).

Md.3/son'da "prim ödeme gücü olanlar; Sosyal Sigorta Kurumlarına tabi olmayıp, kazanç veya gelirleri yoksulluk geliri üzerinde olanlar" şeklinde belirlenmiştir. Değinilen her iki taslak yoksulluk gibi temel bir kavramı müstakil olarak, birbirleriyle bağlantılı ama kendi bünyesi içinde tanımlamalıydı. Ve nihayet, diğerlerinde olduğu gibi, bu taslakta da yürürlükten kaldırılması planlanan sosyal sigorta kurumlarının mevzuatına atıfta bulunmaktadır (Md.45/b son).

Yukarıda yapılan değerlendirmeler esas alındığında çıkan başlıca sonuçlar şunlardır: Çalışmaların teorik temelleri eksiktir. Aralarında işbirliği ve koordinasyon olmayan bazı yetkililer tarafından hazırlandığı anlaşılmaktadır. Metinler bünyelerinde birçok teknik zaafiyeti barındırmaktadır.

Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Tek Çatı Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme

Yrd. Doç. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Öğretim Üyesi

Türk sosyal güvenlik sistemi içinde yer alan sosyal güvenlik kurumları arasındaki düzenleme farklılıkları uzun yıllardan beri tüm sosyal taraflarca dile getirilen bir sorun olmuştur. Nitekim bu güne kadar hazırlanan hemen hemen tüm kalkınma planlarında, değişik şekillerde de olsa sosyal güvenlik kurumlarında yeniden yapılanma ve tek çatı ilkesi bir hedef olarak dile getirilmiştir. Gerçekten de söz konusu hedef, kalkınma planlarında, tüm sosyal güvenlik çalışmalarının tek elden yürütülmesi, kurumlar arasında birliğe gidilmesi gerektiği, normlarda ve kurumsal bütünleşmede ortak ilkelere ulaşılması, idari ve mali yapılarda yeniden düzenleme yapılma zorunluluğu biçimlerinde ifade edilmiştir.

Birinci beş yıllık kalkınma planından bu yana dile getirilen ve çözümü için çeşitli çalışmalar yapılan bu sorun Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan yasa tasarıları ile yeni bir dönemecin eşiğindedir. Söz konusu tasarılar, Genel Sağlık Sigortası Sistemi ve Sağlık Sigortası Kurumu Kanunu Tasarısı, Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanunu Tasarısı, Sosyal Güvenlik Kurulu Kanunu Tasarısı ile Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanun Tasarısı'dır.

Bunlardan ilki olan Genel Sağlık Sigortası Sistemi ve Sağlık Sigortası Kurumu Kanunu Tasarısı ile sağlık sigortaları bir araya getirilmekte, temel bir takım sağlık hizmetleri belirlenip "Temel Teminat Paketi" olarak ifade edilmektedir. Bu temel paket kapsamında sağlık hizmetlerinin tüm sağlık kuruluşlarından satın alınabilmesi sağlanarak bir rekabet ortamının yaratılması amaçlanmaktadır Aynı tasarla bir genel sağlık sigortası sistemi oluşturulmakta ve konuya ilişkin olarak Sağlık Sigortası Kurumu kurulmaktadır. Tasarık, içerikleri itibarıyla sağlık hizmetlerini üç basamağa ayırmakta, prim oranlarını yeniden düzenlemekte ve prim ödeme gücü olmayanların bu mükellefiyetini devlete yüklemektedir. Gerçekten de sağlık hizmetini sağlayacak olan fon, ilgili sigorta kurumlarının aktaracağı kısa vadeli sigorta kolları primlerinden ve devletin sigorta kapsamı dışında kalan fakir nüfus için aile başına muhtemelen asgari ücret baz alınarak ödemek durumunda kalacağı hastalık ve analık sigorta primlerinden oluşacaktır (Demirhan Atasoy, Kurulması Öngörülen Genel Sağlık Sigortası Sistemi İçinde Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının Rolü ve İşleyişi, İşveren, Ocak 2004, 9). Yine aynı tasarla prim oranları işin tehlikelilik derecesine göre yükseltilmektedir. Bununla beraber ge-

rek öğretide gerekse uygulamada, rekabet şartları altında sağlık hizmetlerinde iyileşme amaçlayan yeni sitemin, kısa vadede kişiler için her zaman bu sonucu doğurmayabileceği ileri sürülmektedir (Ayrıntı için bkz. Yusuf Alper, Genel ağılık Sigortasına Geçiş, SSK Mensuplarının Daha iyi Sağlık Hizmetleri Alması Anlamına Gelmeyebilir, İşveren, Ocak 2004, 24-26.). Fakat devletin kuracağı yeni sitemin, kişilere istedikleri düzeyde ve hızda sağlık hizmeti sağlaması halinde bu durumun zaten %1'ler düzeyinde seyreden özel sağlık sigortacılığını daha da gerilere düşüreceği de belirtilmektedir (Mustafa Su, Özel Sağlık Sigortası Sistemine Giren Kişilerin Sayısında Önemli Düşüş Olacaktır, İşveren Ocak 2004, 22).

Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanunu Taslağı İkinci taslak olarak karşımıza çıkmaktadır. Taslağın amacı, tek bir emeklilik rejimi kumaya yöneliktir. Böylelikle SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı emeklilik sistemleri tek bir yasa altında toplanmaktadır. Bu şekilde hem yıllardır hedeflenen norm birliğine ulaşmak istenmekte hem de emeklilik fonlarının sigortacılık tekniğine uygun olarak değerlendirilebilmesi amaçlanmaktadır. Taslak mevcut yasalarda yer alan ve sürekli tartışılan bir takım kavramların yeniden düzenlenmesine de çaba sarfetmektedir. Bu anlamda prime esas kazanç tespitinde prim ödenen tüm yıllar dikkate alınmakta, prim ödemeyi teşvik, ödenmemesini ise caydırma yöntemleri geliştirilmektedir. Kısa vadeli sigorta kollarında işin tehlikelilik derecesine göre prim oranlarında artış yapılabilmesi mümkün hale getirilmekte, bazı özel işyerlerinde (maden) uygulanacak

prim oranlarında artışa gidilmektedir. Aynı yardımlar, aile ve çocuk zamları ile yemek yardımları prim matrahına dahil edilmektedirler. Söz konusu taslak öğretide, içerdiği çelişik hükümler bir yana, halen farklı yasalarda toplam 1021 madde ile düzenlenmiş olan emeklilik konusunu, bu üç kurumu tek çatı altında bir araya getirip sadece 170 madde ile düzenlenmeye çalışması sebebiyle dahi kuşkuyla karşılanmaktadır (Ayrıca bkz. Ali Rıza Okur, Emeklilik Sigortası Sistemi ve Emeklilik Sigortaları Kurumu Kanun Tasarı Taslağına İlişkin Değerlendirme, Avukatların Sağlık Sigortası, İstanbul Barosu Sağlık Sigortası Çalışma Gurubu, İstanbul 2003).

Bakanlıkça hazırlanan üçüncü taslak, Sosyal Güvenlik Kurulu Kanunu Taslağıdır. Bu taslak ile sosyal güvenlik kurumları arasında koordinasyonu sağlayacak bir kurul oluşturulmaktadır. Nitekim kurul, Sağlık Sigortası Kurumu, Emeklilik Sigortası Kurumu, Sosyal Yardım ve Hizmetler Kurumu, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürleri ile Çalışma Bakanlığı temsilcisinden oluşmaktadır. Bu anlamda kurul, aralarında koordinasyon sağlayacağı hemen hemen tüm kurum genel müdürlerini bünyesinde toplamakta ve çabuk karar alma imkanı yaratmaya çalışmaktadır. Kurulun her ay toplanacak olması da bu amaca yönelik çalışmaların bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Anılan kurulun yanında bir de daha kapsamlı bir yapısı olan ve sosyal taraflarla birlikte YÖK'ün de aralarında bulunduğu çeşitli kurum ya da konfederasyon temsilcilerinden oluşacak 25 kişilik istişari mahiyette görev yapacak bir Sosyal Güvenlik Genel Kurulu oluşturulmaktadır.

Sosyal güvenlik alanındaki yeniden yapılanmanın ürünü olarak hazırlanan dördüncü taslak ise Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Temel Kanun Taslağı'dır. Taslağın genel gerekçesinde yasanın amacı şöyle ifade edilmiştir: Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar ile ilgili hizmet ve programların işlevselliğinin, devlet ile toplumun tüm ilgili kurum ve kuruluşları ve halkın katkı ve katılımlarıyla güçlü bir işbirliği tesis edilerek, belirli norm ve standartlarda, yerinden yönetim anlayışı temelinde, etkili ve yaygın bir şekilde sağlanması. Anılan taslakla, kurulmak istenen yeni sistemin daha etkili bir işlerliğe sahip olabilmesi için Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Kurumu adı altında idari ve mali otonomiye sahip bir ihtisas kurumu kurulmaktadır. Buna ek olarak da toplumun her kesiminden temsilcilerin katılacağı Sosyal Hizmetler Yüksek Danışma Kurulu oluşturulmaktadır. Aynı taslakla, sosyal yardım ödemelerinin tamamı tek çatı altında toplanmaktadır. Bu amaçla ve sosyal yardım uygulamalarına finansman sağlanması için Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım Kurumu bünyesinde Sosyal Yardım Fonu kurulmaktadır.

Yukarıda kısaca içerik ve amaçları belirtilen taslaklar, Türkiye'deki sosyal güvenlikle tek çatı sistemine yönelik çalışmaların en temel noktaları olarak görülmektedir. Her ne kadar çeşitli vesilelerle bu taslaklarda değişiklikler yapıyor olsa da özleri itibarıyla taslakların amaçları bu doğrultudadır.

Tek çatı uygulaması, Türkiye'nin yıllardır dile getirilen temel hedeflerinden biri olarak gösterilse de bu konuda gerek yöntem gerekse içerik olarak önemli tartışmalar ve görüş ayrılıkları bulun-

maktadır. Her şeyden önce tek çatıdan anlaşılması gerekenin ne olduğu konusunda bile bir karmaşa yaşanmaktadır. Gerçekten de tek çatıdan kasıt, tüm sosyal güvenlik kurumlarının yeni oluşturulacak bir kurum bünyesinde toplanması mıdır, yoksa tek çatı, ortak normların oluşturduğu bir tek çatı mıdır. Bir başka deyişle tek çatı sosyal güvenlik kurumları arasında norm birliği olarak mı anlaşılmalı mıdır. Öyle görülüyor ki yıllar içinde ortaya konulan görüşler, tek çatı anlayışını tek kurumda toplanmaktan, norm birliğini oluşturmaya doğru kaydırmıştır. İşte acaba bu yönelişi, yukarıda belirtilen taslaklarla oluşturulan yeni sistemde de görebilmek mümkün müdür.

Sosyal güvenlik alanındaki yeniden yapılanma çabalarında kullanılması gereken yöntem konusunda öğretilerde değişik görüşler ileri sürülmektedir.

Kutal, yasal düzenlemelerle sosyal sigorta kolları arasında yakınlaşmalar sağlanması gerektiğini ve sosyal güvenlik kurumlarının merkezî bir teşkilat içinde birleştirilmelerinin uygun olacağını (Metin Kutal, Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sorunları, İktisat ve Maliye Dergisi, Ocak 1976, 432.), Üçışık, tek çatının norm ve standart birliği sağlamada etkili olacağını ve sosyal güvenlik sisteminin karmaşık görünümünü sona erdireceğini (Fehim Üçışık, 2000'e Doğru Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Geleceği Sempozyumu, Ankara 1997, s. 51) belirtmektedir. Centel ise tek çatının gerçekleşmesi halinde tek sosyal güvenlik kurumunun oluşturulmasının bunun zorunlu sonucu olmadığını vurguladıktan sonra, tek çatının sosyal sigorta kurum ve sandıklarının kurumsal varlık ve yapısal bağımsızlıklarını koru-

arak, bütünleşmiş bir yapı içinde yer almaları anlamına geldiğini belirtmektedir. Buna ek olarak değişik kesimlerin çıkarlarının aynı yer ve temelde sağlanamayacağına da dikkat çekmektedir (Tankut, Centel, Sosyal Sigortalar Kurumunda Yapısal Değişiklik, Sosyal Sigortalarda Yeniden Yapılanma Semineri, Ankara 2000, 51). Anılan yazarlara paralel olarak Şakar da, tüm sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında toplanması ve bu şekilde oluşturulan sistemin bir sosyal güvenlik kurumu eliyle yürütümünün sağlanması gerektiğine işaret ettikten sonra buna da öncelikle özel sandıklardan başlanması gerektiğini ileri sürmektedir (Müjdat Şakar, Sosyal Sigortalarda Emekliliğe Hak Kazanma Koşullarına İlişkin Bazı Sorunlar, Çimento İşveren, Mart 1989, 5).

Yukarıda yer verilen görüşlere karşın, tek çatı yöntemini eleştiren yazarlar da bulunmaktadır. Söz konusu yazarlar tek çatı altında toplanmak isteyen kurumların son derece büyük kurumlar olduğunu, büyük organizasyon ağma sahip olduklarını, dolayısıyla bu yönde atılacak bir adımın sistemde daha büyük bir karmaşaya neden olacağını ve sistemi işlemez hale getireceğini (Can Tuncay/Yusuf Alper, Sosyal Güvenlik Reformu Derhal Yapılmalıdır, İşveren, Ekim 1996, 26. Can Tuncay, Genel Çizgileriyle 4447 sayılı Kanun, Çimento İşveren, Ocak 2000, 6. Yusuf Alper, Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Kriz ve Reform ihtiyacı, İşveren, Şubat 1996, 12), standart birliğini sağlamada tek çatı altında toplama değil, kurumsal farklılığa rağmen aynı kuralların uygulanmasının yani norm birliğini sağlamanın yeterli olacağını (Ali Rıza, Okur, Sosyal Güvenlikle Özerkleştirme (Bağ-Kur

Açısından Bir Değerlendirme), Türkiye'de Esnaf-Sanatkarlar ve Küçük İşletmeler Kesimine Yönelik Sosyal Güvenlik Sisteminin Değerlendirilmesi, Türkiye Esnaf Ve Sanatkarlar Araştırma Merkezi Yayınları Ankara 1993, 1), sosyal güvenlik kuruluşlarını tek çatı altında toplayıp yönetimi merkezileştirmenin daha fazla bürokrasiye neden olacağını, oysa yapılması gerekenin mevzuatı paralel hale getirmek olduğunu belirtmektedir (Ali Nazım Sözer, Sosyal Güvenliğin Neresindeyiz, İşçi Emeklilerinin Sosyal Güvenlik Sorunları, Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları, Ankara 1992, 1). Aynı görüşlere katılan Alper ise tek çatıda en büyük engelin Çalışma Bakanlığına bağlı diğer sosyal güvenlik kurumlarından farklı olarak Maliye Bakanlığına bağlı olan Emekli Sandığı olduğunu, aynı bakanlık bünyesi içinde yapılacak düzenlemelerin Emekli sandığı açısından etkili olmayaacağını vurgulamaktadır (Yusuf Alper, Sosyal Sigortalar Finansmanında Değişiklik, Sosyal Sigortalarda Yeniden Yapılanma Semineri, Ankara 2000, 159-160). Kaldı ki, aynı bakanlık bünyesinde olan SSK ve Bağ-Kur için bile tek çatı ilkesinden hiçbir yarar sağlanmadığı savunulmaktadır (Recep Makas, Sosyal Güvenlik Kurumlarının Yeniden Yapılanması Üzerine, Çalışma ve Toplum, 2004/1, 77).

Esasen konumuzla ilgili olarak yukarıda yer verilen görüşlerin tümünde, mevcut sosyal güvenlik sisteminde yeniden yapılanmanın gerekli olduğu noktasında bir uzlaşma olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle ülkede hiç kimse, sosyal güvenlik düzeninin olduğu gibi sürmesi gerektiğini savunmamaktadır. Görüş ayrılıkları daha ziyade

bu değişikliğin yöntemi konusunda yaşanmaktadır. Yeni yapılanmada tüm sosyal güvenlik kurumları tek bir kurum içinde mi toplanmalıdır, yoksa kurumların uyguladığı normlarda mı birlik sağlanmalıdır. Hizmetlerde özel sektör ne oranda ve düzeyde devreye girmelidir.

Sosyal hizmetlerin sağlanması ile ilgili olarak artan ihtiyaçlar ve azalan kaynaklar günümüzde devleti her zamankinden daha etkili olmaya itmektedir. Bu da söz konusu hizmetlerde kurumsallaşmanın artırılması anlamına gelmektedir. Kurumsallaşma ilgili hizmetleri sağlayan aktörlerin sisteme tümüyle entegrasyonunu ifade etmektedir ki, bu anlamda hizmetlerde bir standart oluşturulabilmesi şarttır (Thomas Bahle, The Changing Institutionalization of Social Services in England and Wales, France and Germany: Is Welfare State on Retreat, Journal of Eoropean Social Policy, Vol.13, No.1, 2003. Ayrıca bkz. Çalışma Ortamı, Mart-Nisan 2004, 21). Aksi halde sisteme entegre olmuş her unsur, farklı hizmet düzeyleri ile kurumsallaşmaya zarar verebilir. Aynı sorun sosyal güvenlik için de geçerlidir. Zira oluşturulan yeni sistemde, özellikle sağlık alanında özel sektörden yararlanma amacı bulunmaktadır. Nitekim son yıllarda özel sağlık kuruluşlarının sayısında çok önemli bir artış görölmektedir. 2003 yılı itibarıyla Türkiye'deki toplam 1.199 sağlık kuruluşunun 668'i Sağlık Bakanlığının, 148'i SSK'nın iken 246'sı yani yaklaşık %21'i özel sektöre aittir. Ama aynı değerlendirme yatak sayısı düzeyinde %7'lere düşmektedir (SSK.2003 İstatistik Yıllığı, Ankara 2003, 166, 167). Bu da göstermektedir ki, özel sektör nicelikten ziyade niteliği

ön plana çıkartmak zorunda kalmakta yani iyi hizmet verebildiğı oranda talep görmektedir. O halde sosyal güvenlik alanında özel sektöre müracaat imkanı yaratıldığında bile kontrolün kamuda kalmasında, hem sosyal devletin etkinliğini sürdürebilmesi hem de kurumsallaşmanın devamı için büyük yarar bulunmaktadır.

Sosyal güvenlik alanındaki yeniden yapılanmada mevcut sosyal güvenlik kurumlarını tek bir kurum altında birleştiren tek çatı yöntemi kanımızca çok uygun bir seçim olmayacaktır. Zira öğretilde bir çok yazar tarafından da vurgulandığı üzere, mevcut sosyal güvenlik kurumları çok farklı özellikleri haiz sigortalıları bünyesinde toplamaktadır. SSK ve Bağ-Kur için bu profil bir ölçüde dar kabul edilebilirse de Emekli Sandığı açısından son derece geniştir. Dolayısıyla bu denli geniş bir sigortalı yelpazesini aynı kurum bünyesine toplamak, neredeyse 65 milyona yakın kişiyi muhatap alan bir kurum oluşturmak anlamına gelecektir. Gerçekten de ülkemizde yaşayan vatandaşların yaklaşık %50'si (35.5 milyon) SSK, %22'si (16 milyon kişi) Bağ-Kur, %15'inin de (11 milyon kişi) Emekli Sandığı kapsamında bulunduğu belirtilmektedir (Atasoy, 9). Nitekim Sözer de, sosyal güvenlik kurumlarının tümünün kaldırılarak bunların yerine devasa bir kurumun oluşturulmasının teorik ve pratik açıdan mümkün olamayacağını vurgulamaktadır. Zira bu yönde bir yapılanmaya gidilmesinin her şeyden önce teorik alt yapısının bulunmamaktadır. Kaldı ki dünyada bireylere sosyal koruma sağlanmasında farklı sistemler uygulanmaktadır. Bu sistemlerden Türkiye'de olduğu gibi sosyal sigorta modelinin be-

nimsendiği yerlerde, sandıkta çokluk ilkesinden vazgeçilemez. Öte yandan bu tür bir yeniden yapılanma pratik açıdan da savunulamaz. Zira bu üç kurumun idari yapıları farklı olduğu gibi, mali yapıları da farklı olup bu yönde bir yapılanma uygulamada bir takım zorluklara sebep olabilir (Ali Nazım Sözer, Sosyal Sigortalarda Yeniden Yapılanma Semineri, Ankara 2000, 60-61. Aynı yönde bkz. Yusuf Alper, 1990 yılların Başında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Karşılaştığı Temel Problemler, Çimento İşveren, Kasım 1990, 11). Tunçomağ da, tüm sosyal güvenlik kurumlarının kaldırılarak bunların yerine yeni ve birleştirilmiş bir sistemin getirilmesinin son derece zor, kapsamlı ve mali yönden çok pahalı bir yol olduğunu, bu yola gitmektense kurumlar arası hak kazanma koşulları ve sağlanan yardımlardaki farklılıkların uzun süreli ve iyi hazırlanmış bir planla giderilmesini önermekte, norm ve standart birliği sağlandıktan sonra tüm sosyal güvenlik kurumlarının tek bakanlık çatısı altında toplanmasının gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir (Kenan Tunçomağ, Türkiye'nin Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sorunları, Halit Kemal Elbir'e Armağan, İstanbul 1996, 540).

O halde, sosyal güvenlik alanındaki yeni yapılanmada Çalışma Bakanlığının, kurumları tek çatı altında birleştirme yöntemini tercih ettiğini gösteren söz konusu bakanlık yasa taslakları, Türkiye'nin en büyük kurumunu yaratacak olmaları sebebiyle başlangıçtan itibaren işleyemezlikle karşılaşabilecek bir görüntü vermektedirler. Gerek 65 milyona yakın insanı kapsamına alacak olmaları gerekse bu insanların birbirinden çok farklı statülerde bulunmaları

bu birleşme konusunda önemli tereddütlerin doğmasının başlıca nedenleridir. Bu sebeple öncelikle daha gerçekçi bir hedef belirlenmeli ve bir yol haritası çizilerek hedefe bir defada değil aşama aşama yapılan düzenlemeler ve uygulamalarla ulaşılmaya çalışılmalıdır.

Bu bağlamda örneğin çalışmalara, aynı bakanlık bünyesinde yer alan SSK ve Bağ-Kur Kurumları ile başlanabilir. Başka bir deyişle başlangıçta, hem farklı bir bakanlığa bağlı olması hem de kapsamına aldığı iştirakçilerin çok farklı özellikleri bulunması sebebiyle Emekli Sandığı anılan çalışmaların dışında bırakılabilir. Böylelikle sosyal güvenlikteki yeniden yapılanma, bir defada ve tekelden değil bir süreç içinde gerçekleştirilebilir. Halen gerek yasa taslaklarında gerekse öğretilerde ileri sürülen çözüm yöntemleri, öncelikle SSK ve Bağ-Kur için uygulamaya başlanabilir. Bu şekilde sayısal ölçekte olmasa da hem yeni yapılanmanın muhatap alacağı sigortalı profili daraltılmış hem de olası yanlışlıkların yaratacağı hukuksal sorunlar azaltılmış olur.

Bu aşamada kurumsal bir tek çatıya geçilmesinden ziyade, yaratılacak norm birliği anılan iki kurumun işleyişinde yarattığı iyileşme oranında zaman içinde Emekli Sandığına da yansıtılarak kapsam nihai noktasına ulaştırılabilir. Kaldı ki bu yöntem, halihazırda sistemi tümüyle ele alan ve bu geniş kapsamı sebebiyle uygulanma kabiliyeti tartışılan yapıyı nispeten daha küçük ölçekte sınıma imkanı da verecektir. Dolayısıyla mevcut sistem hem düzeltilerek ilerlemiş olacak hem de konuya ilişkin eleştirilerin büyük çoğunluğunda hedef olan Emekli Sandığına ilişkin normlar bu kuruma uygun hale getirilebilecektir.

Hastane; sağlıklı bir insanın kabulü ile başlayan, her aşamada beklenen ile alman arasında anlayıştan kaynaklanan fark olabilen, hastalıkların teşhis ve tedavisi amacı ile kurulan, bünyesinde çok çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü, çok sayıda ve birbiri ile yakın ilişkide bulunan bilim ve hizmet birimlerinin, yüksek düzeyde eğitim gerektiren insan gücü, gelişmiş teknoloji, doğru projelendirilmiş yapı, hızlı ve kontrolü zor olan malzeme tüketimi 'ne zaman lazım olacağı belli olmayan olmazsa olmaz malzemeler', benzer şekilde ilaç ve ecza yapısı, en önemlisi de hiçbir zaman fire veremeyeceğiniz ve kabul edilebilir hata demeyeceğiniz size birebir bağlı, kontrol edilebilir hizmete teslim olan herkes için en değerli CAN'a hizmet eden, talebe yönelik olarak her gün değişen ve gelişen (sahra hastanelerinden süit odalarına) hizmet birimleri, hastaların tetkik ve tedavisinde verilen kararlar ile her aşamada kaynakların tüketildiği, tıbbi ve idari kararların iç uyumu şart olan dev endüstri şeklinde tanımlayabileceğimiz gibi;

Günümüzde işletme özellikleri nedeni ile bilim dışı rekabet unsurları içeren, standartları düşürülemeyen ama rekabet olarak tercih edilebilir olmanın kriterlerini geliştiren, kuruluş yapısı ve amacı dışında fonksiyonlar üstlenen (basamak sapsmaları), muhasebe sistemleri dinamizmi, bilimsel sonuçlar, performans kriterleri, uluslararası kriterler (yatak gün, bebek ölüm) ölçütlerle denetlenen, çıktı kontrolü ve akreditasyon ihtiyacının dayattığı, her gün gelişmek ve değişmek zorunda olan kamusal standart ile bilimsel ve işletme rekabeti arasında kendine özgü yapılarıdır.

Herkesin her kapıdan girerek fikir beyan edebileceği, talimatlar yağdırabileceği değil yapısı gereği ihtiyaca göre kendi iç sistemini kurmuş, iş akış şemaları ile sorumluluk alanları çatışmayan, kuralları mesleki bilimsellikten sapmaması gereken ve ticarete konu olması tartışılmaması gereken hizmet standartları belirgin ve tıbbi suiistimallerin dikkatle izlenmesi gereken örgütlerdir.

Yönetimi ve denetimi ulusal ve yerel ölçekli her kuruluştan, hatta bireyden gelen geri bildirimden (feed back) etkilenecek yapılması kaçınılmaz olan hastaneler üzerinde sorumlulukların sosyal ve hukuksal sınırlarına dikkat etmek zorunludur.

Hastanın kabulünden başlayan işlemlerin teşhis, tedavi ve taburcu olana kadar her aşamada tıbbi ölçütler geçerli olmasına rağmen, hastane içindeki kaynakların planlaması ve kullanımı yöneticiler tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle tıbbi ve idari kararlar bir bütün olarak hastane yönetiminde tam bağımsız verilmeli, sistem etkin, etkili, verimli, kaliteli, maliyet ölçekli olması beklenmelidir.

Sağlık sisteminin girdileri hastalar ve kaynaklardır. Hasta müracaatları kontrol edilemeyen değişkenliktedir. Sosyal, ekonomik, kültürel faktörlerin etkisinde sigortalılık, ulaşılabilirlik, yeterlilik, süreklilik, tıbbi etik ve hasta haklarına saygıda gösterilen özen, istenmeyen sonuçların durumu, hasta ve sağlık personelinin memnuniyeti ile evinden bile çıkamayan hastanın hizmetlerdeki organizasyonu sisteme ve sistemden beklenenlere güç verir. Bunun yanında teknolojik imkanlar, iş akışlarında kolaylıklar, bekleme süreleri, halkla ilişkiler gibi etkiler sistemi kabul edilir yapar.

Yönetim anlayışı; hastalıkların teşhis ve tedavisinde, hastaların kabul, taburcu ve takiplerinin yapıldığı tüm süreçlerde kaynakların en etkili şekilde kullanımını, çıktı değerlendirmesi ile hasta memnuniyeti ve tıbbi etik uygulamalarını optimum düzeyde değerlendiren, sistemin geliştirilmesi, uygulaması ve denetimini içeren yöntemleri kapsar.

Yönetim etkinliği; Gerekli teşhis ve tedavi işlemlerini istenilen zamanda, istenilen düzeyde, kaliteli ve maliyet etkin bir şekilde karşılamak üzere işletme anlayışı geliştirmesi, bunları uygulaması, işleyiş sürecinde ortaya çıkabilecek problemlerin anında belirlenerek gerekli kararları alabilmesini sağlayacak yetki ve kontrol sistemlerinin tasarlanması ile mümkündür.

Sorunlar-çözümler; Hasta ve hastane yapısına uygun kabul, bu hastanın ihtiyaç duyduğu uygun personel, donanım, ihtisas birikimi ile sağlık hizmeti sunmak. Hem hasta için uygun bir hizmet alma biçimidir hem de hastane açısından kaynakların doğru kişiye doğru biçimde kullanılmasını sağlayarak bireysel, yöresel ve ulusal ölçek de doğru işin yapılması ile sistemden beklenen doğru çıktıyı sağlar.

En basit hastalıklarda hastane gibi pahalı ve dev organizasyonu harekete geçirmek yerine, doğru hizmetin, doğru yerde, doğru zamanda, doğru biçimde, doğru ihtisaslaşma ile verilmesi doğru olacaktır. İnsanların bugün en küçük sağlık sorunlarında en büyük hastanelere giderek hizmet alma çabalarının arkasında GÜVEN sorunu yatmaktadır. Sağlık sisteminin tümünü ilgilendiren güven sorununu tek tek hastanelerin çabaları ile düzeleceğini beklemek doğru değildir. Özel hastanelerin devreye girmesi işletme rekabeti ile güven sorununu baltalamaya devam etmektedir. Bu tür rekabetin prim yapması, hastaların bu anlamda müşteri ve kar getiren girdiler olarak görülmesi tehlikeyi artıran faktörlerden biri olarak büyümekte, aynı özel hastanelerden nemalanan sağlık ve sağlık dışı insanlar rekabeti yanlış yöne çekmek-

ten rahatsız olmamaktadırlar. Hizmetin saygınlığını artırıp, iç sorun olarak görülmesi gereken bilimsel ve kadro rekabetini piyasa faktörü olarak kullanılması hizmetin temelinde olan etik, eğitim, birikime özensizlik çürümeyi artırmaktadır. Denetim ancak bu konularda alınacak doğru ve ortak kararları besler. Başka faydası olmaz.

Güven sorunu çözülmeyen sağlık sistemini özelleştirme, genel sağlık sigortası, teftişin sıklaştırılması, toplam kalite yönetimi, ISO çalışmaları gibi günümüz kararları ile değiştirmek zor görünmektedir. İç dinamikleri harekete geçirecek yöntemlerin uyarılması gereklidir. Cılız halde bekleyen hatta baskılanmış çoğunluk harekete geçirilmelidir. Toplumsal yapılanmamızda verilmesi gereken değer, destek ve saygının gittikçe azaldığı günümüzde doğru ve ortak düşünce projekte edilmeli, etik değer davranışları harekete geçirilmeli, günü kurtarmak değil yönetim ve karar alma, sorumluluğunu taşıyacak liyakat artık kurulmalıdır. Hastanelerden devletin kurtulması mümkün değildir. Hastaneler devletin bekasını koruyan temel kuruluşlardır.

Operasyon; sağlık sistemi içinde esas yapı olan hastane yapı, yönetim, hizmet fonksiyonları yönünden masaya yatırılarak incelersek sanıyorum daha tanıdık ve bilindik bu yapılar hakkında daha doğru kararlar verebiliriz.

- 1- Hastanelerdeki örgütsel yapı ve bundan kaynaklanan sorunlar.
- 2- İnsan gücü planlaması ve hastane personellerinin nicel ve nitel eksikliğinden kaynaklanan sorunlar.
- 3- Hasta kabul ve hasta akışına yönelik sorunlar.
- 4- Malzeme ve diğer girdilere yönelik işlemler ve ihtiyaç planlaması. Malzeme maliyet analizi, kullanım analizi.
- 5- Muhasebe servislerinin hizmet alan ve veren tüm kesimlere yönelik kararları.

- 6- İletişim, bilgi akışı, dosyalama, arşivleme ve işlemlerin akreditasyonu.
- 7- İstatistiklerin toplanması, işlenmesi ve değerlendirilmesi, çıktı toplanması ve değerlendirmesi, performans ölçütlerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi.
- 8- Fiziki mekanların kalitesi ve kullanım planlaması, kapasiteye yönelik sorunlar.
- 9- Hastanenin iç yerleşim düzeni ve birimler arası eşgüdümüne ait sorunlar.

Başlangıçta hastane sistemi için yaptığım tariftteki birçok amacın gerçekleştirilmesini hedef olarak aldığımızda karmaşık bir yapı ve yönetim karşımıza çıkmaktadır. Vazgeçilmez hizmetler, kar minimalitesi içinde, milli gelirden büyük pay kullandığı hesaba katılarak, işletme özellikleri ile vergi hukuku ve muhasebesi ile işletmeciliğin bir çok ilkesini içine alan, bilimsel gereklilikler ile ekonomik kararların, işletmecilik anlayışlarının çatıştığı birçok anın yaşandığı yönetsel kararlar ile insanı öne alan yaklaşımlarla tanı ve tedavinin yanı sıra eğitim ve araştırma fonksiyonlarını da barındıran, bu fonksiyonların kararlarda yer aldığı, hiçbir şeyin aksatılmaması gereken, durdurulamayan, bekleme-ye tahammülü olmayan, birbiri ile çelişen hatta çatışan kararların verildiği yönetimlerdir.

Bu kapsamdaki yönetim çok iyi organize olmalı, etkin olmalı, iyi planlama yapabilmeli, fonksiyonlardaki koordinasyon aksamamalı, liyakatli yöneticilerin koordinasyonunda iyi bir örgüt şeması ile çalışmalıdır. Ancak böyle şemalandırılmış bir örgütsel yapı hastanenin hizmet ettiği amaçları gerçekleştirmek için tüm faaliyetleri mantıksal bir süzgeç ile gruplandırır, tüm yetki ve sorumluluk sahalarını bilir ve takip eder. Haberleşme etkinliği ile ortaya çıkabilecek sorunları da aynı etkinlik içinde çözebilir. Yani esas olan yönetimdir.

Bütün dünyada yönetim ve yöneticiler belirli karar fonksiyonlarına ve belirli örgüt şemalarına bağlı olarak görev yaparlar. Hastane sisteminde ise matrix örgütlenme olarak tanımlanan farklı fonksiyonların birbirini etkilediği anlayışlar için geçerli yönetim şekli kullanılır.

Çoğunlukla her örgütte bir tepe yöneticisi (stratejik kararlar için), farklı sayılarda orta yönetici (stratejik kararların uygulamasını yapmak için), alt birim yöneticileri (günlük olayları yönetmek için) bulunur. Bu yöneticiler ise bağlı birim olarak 1/4-1/8-1/16-1/32-1/64 vb. oranlarda sistem kurarlar. Fizik en çalışma ve yönetme imkanı veren şema doğru olmalıdır. Hastanelerde baştabibin temsil ettiği organizasyon, görevlerini paylaştığı yardımcılarını, idari görevlerden sorumlu idari müdür ve yardımcılarını, birim şefleri, kliniklerin şefleri veya tıbbi karar vericileri son olarak da kararlarında mesleki kuralları önde tutan doktorlar. Eğitim hastanelerinde eğitici kimlikleri ve fonksiyonları ve kararları ile idare ile mesafeli duran hocalar. Bütün bunları etik, ekonomik, idari organizasyon yapacak baştabip.

Bu yapılanma sonucu mesleki tercihler ve bağımlılıklar da araya girince ast-üst ilişkileri karışmaktadır. Sorumluluk yüklenecek pozisyonların yetki ile bütünleştirilerek insan gücü planlaması yapılmalı, görev tanımları açık biçimde yapılmalıdır. Yetki ve sorumluluğun hizmeti veren birimde bulunması daha doğru bir yaklaşımdır. Tek amire bağlı olma ilkesi geliştirilmelidir.

Mevcut durum; SSK kapsamında 2002 yılında toplam 33.304.490 kişiyi kapsamaktadır. Bu sayının genel nüfusa oranı yüzde 45.3'tür. SSK 2002 yılında 584 tesiste (yataklı-145, yataksız 428, huzurevi-1, ilaç fabrikası-1) 33.755 yatakla hizmet vermeye çalışmaktadır. Eksik kalan hizmetler için ülkede bulunan tüm sağlık kurum ve kuruluşları, hatta özel tüm yatırımlardan satın alma yolu ile hizmet vermektedir.

63.151.176 kişi polikliniklerde muayene edilmiş, 46.151.182 kişi reğetesini temin etmiş, 1.444.189 kişi yatırırlarak tedavi edilmiş, 6.069.218 kişi tabela ile ilaç almış, 567.082 kişi ameliyat edilmiş, 209.622 doğum yapılmasında kurumsal hizmet vermiştir.

SSK toplanan toplam primlerin yüzde 1 analık sigorta kolundan, yüzde 11 hastalık sigortasından aldığı kısa vadeli sigorta kolundan yaptığı bu hizmetlerde gelir gider oranı yüzde 100'ün üzerindedir. Yani artıda, yani kardadır.

Kısa vadeli sigorta kolunda 2002 prim geliri toplam 4.221.027.884, gider toplam 4.031.103.371'dir. Yüzde 5 oranında fazlalık vardır. Halen kontrolün zayıf olduğu dönemde bile SSK sağlık gelir gider dengesi yerinde bir kuruluş olarak işletilmektedir.

Sağlık Bakanlığı ile yapılan protokol ile kurum hastaları tüm kamu hastanelerinden yararlanma hakkı elde etmiş bulunmaktadır. Acaba SSK neyi yapamadı, neyi başaramadı da GSS veya başka siyasi kararlar neyi başaracak. Halen piyasayı kontrol eden, maliyetleri ve verilen hizmetleri takip ve kontrol eden, rekabette korkulu rüya olan SSK hastanelerinin devri ne kazandıracak, kime kazandıracak, kime ve ne kaybettirecektir.

Sosyal Güvenlik Sistemi reform önerisi 29 Temmuz 2004 taslak metinde giriş bölümü ikinci paragrafta yer aldığı gibi; Sosyal güvenlik sistemindeki açıklar 2001 krizi genel ücret seviyesindeki gerilemenin prim gelirlerini düşürmesi ve bu olağanüstü ortamda peş peşe düşük faizli tak-sitlendirme ve ödeme kolaylığı sağlayan yasaların çıkarılmasının prim ödeme eğilimini düşürmesi sonucunda olmuştur. Sadece bu tanım tam ifade etmese de açıkların kusuru yönetimlerin aldığı kararlardan etkilenmiştir.

Yeni alınacak bu kararla da, Genel Sağlık Sigortası kavramı ile sağlık primleri bir başka sandıkta toplanacaksa, çalışanlar 40 yıl sonra emekli olup asgari ücretten emekli maaşı almak için prim yatırma alışkanlıklarını ciddiyle sürdürülebilirler mi?

Peki ya yeni siyasi kararları almaya çalışanlar, siz başarısız olursanız elinizde B planınız var mı? Hükümetler gelir ve giderler. Sosyal güvenlik kuruluşları devletlerin temel kurumlarıdır. Kurumların devamlılığı demokrasi adına, kurumsal demokrasi adına önemlidir. Bence kurumları korumak, ülkeyi korumak, demokrasiyi korumak birbirine yakın anlayışlardır. Değişime evet ama temelleri sarsmadan, güven kaybettirmeden. Popülizm adına değil, isteyenler daha iyi kurumlar kurabilir.

Tamer Eralan'ı Kaybettik

Eski Genel Teşkilatlandırma Sekreterimiz ve T. Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Tamer Eralan 10 Ağustos günü aramızdan ayrıldı

TÜRK-İŞ eski Teşkilatlandırma Sekreteri ve Türkiye Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Tamer Eralan, 10 Ağustos 2004 günü, yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayarak aramızdan ayrıldı.

Eralan için ilk önce T. Çimse-İş Sendikası önünde bir tören yapıldı. Törene TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyeleri, sendikalarımızın temsilcileri, siyasi partilerden ve sivil toplum kuruluşlarından temsilciler ve işçiler katıldı.

Eralan'ın naaşı daha sonra Kocatepe Camii'nde kılınan öğle namazının ardından Cebeci Asri Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Tamer ERALAN

T. Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Tamer Eralan 1942 yılında Ankara'da doğdu. Çalışma hayatına 1965 yılında Ankara Çimento Fabrikası'nda başladı. 1967 yılında T. Çimse-İş Sendikası Ankara Şubesi Başkan Vekilliğine, 1968'de ise Şube Başkanlığına seçildi.

Eralan, 1977 ve 1979 genel kurullarında T. Çimse-İş'in Genel Eğitim Sekreterliğine, 1982 yılında ise Genel Başkanlığa getirildi. 01.12.1997-05.12.1999 tarihleri arasında TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri olan Eralan Türkiye İş Kurumu yönetiminde de bulundu.

Eralan evli ve üç çocuk babasıydı.

TÜRK-İŞ Dergisi olarak Eralan'a Allah'tan rahmet, ailesine, TÜRK-İŞ ve Çimse-İş Sendikası topluluğuna başsağlığı dileriz.

"Sendikalar Çalışma Yaşamının En Önemli Dayanağıdır"

Medya dünyasının usta kalemleriyle yaptığımız söyleşilerin bu sayıdaki konuğu Cumhuriyet Gazetesi Ankara Temsilcisi Mustafa Balbay.

Muhalef tutumu ve yazılarıyla Ankara siyasetinin gündemini belirleyen Balbay ile siyaseti, ekonomiyi ve özellikle son dönemde sendikal yaşamda ortaya çıkan gelişmeleri konuştuk.

Mustafa Balbay ile röportajı Pınar Alkan gerçekleştirdi.

Türkiye'de son dönemde, tek parti iktidarının ve iki partili bir meclisin siyasi istikrarı sağladığı, ekonomik göstergelerin iyiye gittiği, AB'ye üyelik aşamasında önemli mesafeler alındığı yönünde olumlu bir hava var. Bu değerlendirmeye katılıyor musunuz? Bu çerçevede siz nasıl bir Türkiye profili çizersiniz?

Tabii ki hiçbir hükümet bu ülke kötü olsun diye çaba harcamaz. Her hükümet kendi iktidarını kalıcı kılmak için iyi şeyler yapmaya çalışır. Ancak ben AKP iktidarının Türkiye'ye bakışı ve gündemiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin, yurttaşlarının ve kurumlarının Türki-

ye'ye aynı pencereden bakmadığını görüyorum. Öyle farklı ki, deyim yerindeyse şaşı bir bakış var. Çünkü son dönemde sizin söylediklerinizi de satır başlarıyla vurgulamak gerekirse; "Ekonomi iyiye gidiyor" deniyor. Borsaya bakarsınız iyi ama Bursa'ya bakarsanız iyi değil bence. Halka bakarsanız, sokağa bakarsanız iyi değil.

"Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkileri çok iyiye gidiyor" iddiası var. Peki, tamam. Bunu biz de arzu ederiz çünkü Avrupa Birliği bir uygarlık projesi. Bu uygarlık projesinden yararlanmayı biz de gerçekten çok isteriz. Ancak geçtiğimiz günlerde Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün de söylediği gibi,

"Bizi almazsanız Müslümanları almadılar deriz" anlayışı, Türkiye'nin iç dengeleriyle doğrudan ilgili değerlendirmeler yapması bence rahatsız edici. Çünkü Avrupa Birliği'ne üyelik cennet değil, üye olmamak da yolun sonu değil. Bu gerçekçi pencereden bakışın olmadığını görüyorum ben. AKP iktidarı geçen dönem IMF ile birlikte belirlenen politikalara hiç dokunmayarak ekonomiyi iyileştirdik diyor. Oysa bir önceki iktidar bir risk almıştı. IMF politikaları genellikle işin feda kısmını çalışana, karlı kısmı ise iş adamlarına ve deyim yerindeyse rant kesimine veren bir dengesizlik ortaya koymuştu. Ve şu anda da bence bu denge-

Türkiye'de en büyük sigorta kesimi aile sigortasıdır. Bu Avrupa ülkeleri içinde pek olmayan bir sigortadır. Bugün bir evlat 40 yaşma da gelmiş olsa evlattır. Anne-baba onu hala 4 yaşındaymış gibi korumak ister. Sıkışınca yanına alır.

sizliğin dengesi devam ediyor. Türkiye'de en büyük sigorta kesimi aile sigortasıdır. Bu Avrupa ülkeleri içinde pek olmayan bir sigortadır. Bugün bir evlat 40 yaşma da gelmiş olsa evlattır. Anne-baba onu hala 4 yaşındaymış gibi korumak ister. Sıkışınca yanına alır. Örneğin o en krizli dönemlerde Türkiye'de özellikle Ankara'nın Demetevler semtinde boş evler % 5 oranında artmıştır. Çünkü anne babalar çocuklarının yanına, çocuklar anne babalarının yanına gitmişlerdir. Bu sigorta sistemi olduğu için Türkiye'de sosyal patlama olmuyor. AKP de ve bir çok iktidar da maalesef buna sığınıyorlar. O yüzden her şey böyle iyiymiş gibi görünüyor. Sorunuza genel bir özetleme yapmış oldum sanırım.

Gazetenizin AB konusuna mesafeli yaklaşan, bu konuda bazı rezervleri olan bir çizgisi var. 2004 Aralık ayına da çok az bir süre kaldı. Bize iki senaryo çizebilir misiniz? Aralık ayında müzakere tarihi almış bir Türkiye ya da müzakere tarihi almamış bir Türkiye?

Aslında bunun ortası bir Türkiye olacak. Benim gördü-

ğüm en iyi olasılık bu iki senaryonun ortasında bir durum olarak görünüyor. Müzakere tarihi almış bir Türkiye demek; bir anlamda ikinci ligden birinci lige çıktınız demektir. Bu önemli bir durum. Daha doğrusu birinci lige çıktınız ve orada mücadele ediyorsunuz. Lig sonuncusu olmak da var, çok kötü durumda kalmak da var. Ya da başarıp daha üst sıralara çıkmak da var. Böyle bir Türkiye tabi ki o uygarlık projesinin olanaklarından yararlanacaktır. Türkiye'nin pek çok kurumunun Avrupa Birliği standardına uyması gerekir. Bunu Avrupa Birliği diye söylemiyorum. Çünkü uygarlık düzeyi bölgemizde en iyi Avrupa Birliği'nde var. Herhalde İran'a gir-

mek istemiyor Türk insanın çoğu. Ortadoğu'nun bir parçası olmak ya da Ortadoğu'ya girmek de istemiyor. Ama coğrafyanın da bir gerçeği var. Avrupa Birliği de şu anda iyi bir uygarlık projesi. Bunun üyesi olmayı herkes ister. Ancak bunun dışında kalmak da şöyle bir olasılık doğurur: Türkiye'de herkes bu ülkeyi başka bir yere çekmeye çalışır. Ve bu ülke farklı siyasi eğilimlerin farklı yönlerine doğru çekmeye çalıştığı bir hale gelir. Ancak gidişat bana sorarsanız bu iki senaryonun ortasında bir yerlerde. AB Türkiye'yi ne dışına itecek ne de içine alacaktır. Türkiye'yi bir kol mesafesinde, el sıkma, biraz da can sıkma mesafesinde tutacaktır.

Müzakere tarihi verilmeyecek mi sizce?

Veriliyormuş gibi yapılacak. Diyecek ki; "evet, ama..." Birçok "ama" olacak. Benim senaryom bu.

Siz muhalif bir yazar olarak siyasi partiler, sivil toplum örgütleri ve özellikle de basın açısından Türkiye'deki bu muhalefet örgüsünü nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce etkili bir muhalefet söz konusu mu?

Şimdi muhalif yazar dediniz bunu sevdim. Ama neden muhalif yazar? Bence yazar zaten muhalif olmalı. Her şeyin daha iyiye gitmesi için. Şimdi güneş kaçta doğar? 05.15'te diyelim.

Güneş 05.15'te doğarsa bunun haber değeri yoktur. Ama güneş 15 dakika geç doğarsa bu çok önemli bir haberdir. Bunu gazeteci araştırır, yazar. Kimilerinin yaptığı gibi "bu hükümetin yaptığı şu olumlu, bu olumlu" diye yazmak bu ülkeye hizmet değildir bence. Kötü gideni yazmak ve nasıl olması gerektiğini yazmak önemlidir. Tabi bu yüzden Türkiye'de sol iktidar da gelse bizim muhalif yazar gibi bir durumumuz olabiliyor. Geçen iktidar döneminde de Sayın Ecevit'le bir görüşme sırasında özelleştirmelerle ilgili bir konu konuşuluyordu. Bütün Ankara Temsilcileri yan yanaydı. Sayın Ecevit konuyu anlatırken dedi ki; "Bu konuda hepinizi ikna edebilirim ama galiba Sayın Balbay'ı ikna etmem zor." Halbuki o masada Ecevit'e belki en yakın gazete bir anlamda Cumhuriyet'ti. Fakat o hükümetin yaptığı bizim için doğru bir uygulama değildi. Bu yüzden biz muhaliflik görevimizi yapmaya devam edeceğiz. Ben doğru olanın da bu olduğunu düşünüyorum. Ancak Türkiye'de de sağlıklı bir muhalefetin de şu anda -kendimi ve bizim gazeteyi bir kenarda tutuyorum- tam oluşmadığını görüyorum. Önce şunun adını koymalıyız; iktidar dünyanın her ülkesinde var ama muhalefet her ülkede yok.

Etkili bir muhalefetin oluşması için koşullar neler peki?

Oluşması için koşullar şun-

lar: Bir defa kurumların birbirine saygı göstermesi ve bir iktidarın her şeyden önce benden yana olanlar ve olmayanlar diye kesinlikle bir ayrıma gitmemesi, doğruyu söyleyenler, söylemeyenler ve yararlanabileceğim eleştiriler, yararlanamayacağı eleştiriler diye sağlıklı bir zemine oturtması gerekir iktidarı. Ama bugün AKP iktidarının medyaya bakışında sorunlar var. AKP Türkiye'de çok kanal istiyor. Evet ama çok kanallı bir tek seslilik istiyor. Kanalların çok olması tek başına önemli değil ki... Ülkede 30 kanal vardır. 30 kişi aynı şeyi söylüyordur. 3 kanal vardır. 3'ü farklı şeyler söylüyordur. Hangisi çok seslilik? 3 kanal

çok seslilik elbette. Bu yüzden burada AKP iktidarının ben bugün Türkiye'de toplumsal kurumlara ve medyaya bakışında tamamen kendilerinden olan olmayan ayrımı yaptığını ve bu durumun tek seslilik yarattığını, bunun da en çok AKP'ye sonra da medyaya zarar verdiğini düşünüyorum. Bunu aşmak için kurumların cesur olması gerekir.

Dışlanmak ne demek? Bir iktidar seni dışladıysa toplum var, dirseğini topluma dayayabilmen gerekir. Efendim toplum ses vermiyor. Tamam ama toplumun bütün kesimlerinin ses vermesi gerekir diye de bir kural yok ki... Ses verenlerle dayanışma yapılabilir. Bu yüzden ben şu an için Türk demokrasisinin çok partili yapısının bu anlamda çarpıklık içinde olduğunu düşünüyorum. Bence çok partili sistem üç temel ayağa dayanır. Bir; iktidar seçimle belirlenir. Bu Türkiye'de uygulanıyor mu? Evet. İki; halkın oy vereceği adaylar en geniş katılımı belirlenir. Bugün bu Meclisi iki kişi oluşturuyor. Erdoğan ve Baykal. Bu işin sağında solunda değilim ben. Bir kere bu uygulanmıyor Türkiye'de bu iki. Üç; seçimi

Avrupa Birliği de şu anda iyi bir uygarlık projesi. Bunun üyesi olmayı herkes ister. Ancak bunun dışında kalmak da şöyle bir olasılık doğurur: Türkiye'de herkes bu ülkeyi başka bir yere çekmeye çalışır. Ve bu ülke farklı siyasi eğilimlerin farklı yönlerde doğru çekmeye çalıştığı bir hale gelir.

kaybeden bir siyasi parti lideri gider. Bu da Türkiye'de uygulanmıyor. Çok mecbur kalınca gidiyorlar. Bazen bakıyorsunuz bir siyasi parti lideri partisinin sonuncu olmasına rağmen "Halkım bana sonunculuğu, bu görevi verdi" diyor. Sonunculuk bir görev olabilir mi? Ben aksaklıklarımızı bu noktalarda görüyorum.

Bugünlerde sendikal alanda önemli gelişmeler yaşanıyor. Sendikalar özelleştirmeler ve uygulanan diğer politikalar sonucu önemli ölçüde üye kaybediyor. Bu çerçevede çizdiğiniz tabloda sendikaların rolü ne olmalı? Sendikaların bu denli güç kaybetmeleri Türkiye için nelere yol açar?

Ben çalışma yaşamının en önemli dayanağının sendikalar olduğuna ve sendikalar olması gerektiğine inanıyorum. Bugün Türkiye'de maalesef sendikalı işçi sayısı kayıt dışındakileri de kattığınızda çok düşük. Sanıyorum % 20'ler seviyesinde. Öncelikle bunun artırılması gerekir. İktidarlar maalesef biraz önce söylediğim gibi pek çok kurumu benden olanlar ve benden olmayanlar diye ayırıyor. Sendikaların da benden olanlar benden olmayanlar olarak ayrılmasından vazgeçilmesi gerekir. Geçen dönem memur sendikalarında bu yaşandı. Yeni bir sendikal örgüt doğdu. Bilirsiniz Resul Akay dışlanınca başka bir örgüt kurdu. Şimdi de AKP'nin Hak-İş'e...

Orman işçilerine gidip 24 saat sonra istifa edip şuraya geçeceksiniz dersiniz bu olmaz. Bunun adı örgütlenme değil bunun adı kendi takımını kurmak gibi bir şey olur ki bir sonraki iktidar da aynısını yapmaya kalkar. Çok kötü bir kısır döngü bu.

Ben de bu konuyu soracaktım. Geçenlerde bu konuyla ilgili bir yazı yazdınız. TÜRK-İŞ camiası hassasiyetiniz nedeniyle memnun oldu.

Böyle bir uygulama olamaz bence. Şimdi dersiniz ki TÜRK-İŞ şu hatayı yaptı. Konuşamayacak insanlar mısınız? Ekonomik ve Sosyal Konsey var. Ama orman işçilerine gidip 24 saat sonra istifa edip şuraya geçeceksiniz dersiniz bu olmaz. Bunun adı örgütlenme değil bunun adı kendi takımını kurmak gibi bir şey olur ki bir sonraki iktidar da aynısını yapmaya kalkar. Çok kötü bir kısır döngü bu. Burada ben sendikalarımızın da işlevlerini izliyorum. Pek çoğunun icraatını izledim. Şu anda sendika-

ları çalışma yaşamına katkıda bulunmak üzere daha çok görev almaya çağırıyorum. Kurumlarla temas kurabilirler diye düşünüyorum. Hatta işyerleri nasıl ayakta kalır ona yanıt arasınlar diye düşünüyorum. Mesela bir sendikanın benim üzerime vazife değil diyeceği hiçbir şey yoktur bence bu ülkede. Ben çok geniş bir fonksiyon üstlenebilirler diye düşünüyorum. Çünkü örgütlü bir güç. Örgütlü insan her şeydir ama örgütsüz insan sadece bireydir. Üç tane 1 rakamı ayrı ayrı bir yerlerde dursa üç tane 1 görünür. Ama yan yana koyduğunuzda 111 eder. Bu yüzden sendikaların bu gücü kullanmaları gerekir diye düşünüyorum. Bir KİT zarar mı ettiriyor; nedenini açıklayabilirler. Oranın daha rantabl, daha üretken çalışması için çaba harcanabilir. Bu tarafıyla Türkiye'nin geleceğinde toplumun umut besleyebileceği önemli bir kesim olabilir. Hükümetin de bu icraatını dile getirerek kınıyorum. Hak-İş'in başındaki "H" harfini kaldırarak "AK-İŞ" yapmak bunları aklamaz. Böyle akım derken başka şeyler ederler. Ötesini söylemiş olmayayım yani.

Medyada şu anda örgütlü olan tek gazetesiniz. Bunun size sağladığı avantajlar ve dezavantajlar nelerdir? Basın çalışanlarının sendikalaşması konusuna nasıl yaklaşıyorsunuz?

Ben her alanda olduğu gibi medyada da sendikalaşma olması gerektiğini savunuyorum. Örneğin şimdi örgütlü olarak bir tek biz kaldık. Sendikalı olan tek gazeteyiz. Yer yer zorluklarımız var. İşçilerimizin ücretleri mi az, gelsinler onlarla da konuşalım ve bunun karşısında ne yapabiliriz bakalım. Ama iktidar karşısında yalnız mıyız, o zaman da onlar gelsinler bize destek olsunlar. Benim gazetem Cumhuriyet aleyhine açılan tazminat davalarının tutarı 400 milyarı geçti. Bunu bir baskı unsuru olarak kullanıyorlar. Burada biz okurumuza dayanacağız, topluma dayanacağız. Başka nereye dayanmamız gerekir? Sendikaya dayanmak isteriz. Hepimizin karşılıklı görevleri var diye düşünüyorum. Cumhuriyet bence medya dünyasının en şeffaf ga-

zetesini. Çünkü her şeyimiz ortada. Gazete satıyoruz, gelirini de paylaşıyoruz. Her şeyimiz ortada yani. Kimi holdingler var medya dünyasına girmiş. Bankacılığa, pazarlamaya, petrole, her alana girmiş. Nereden ne kazandığı, nereye gönderdiği belli değil. Yani bizim sloganımız belli, her gün sadece gazete verilir. Bu gazete ayakta kalırsa Türkiye muhalefeti de kazanacak, TÜRK-İŞ de kazanacak, Türkiye Gazeteciler Sendikası da kazanacak, çalışanlar da kazanacak. Ve kalmazsa bence hepimizin kaybı olacak. Çünkü gazete öyle bir

şey ki 24 saatlık bir ürün ve ertesi gün yenisini hazırlıyorsunuz. Benim en çok sevdiğim gazetecilik tanımlarından biri şu dur: "Yeryüzündeki hiçbir şey bir gün önceki haber kadar bayat değildir." Yani o kadar hızlı dönen bir çark bu. Bu yüzden de biz bu çarkı döndürürken bu gazeteciliği uzayda yapamayız. Türkiye'de yapacağız. Toplumla en çok diyalog halinde olan kurumlardan biriyiz ve bu sorun sadece Cumhuriyet'in değil, Cumhuriyet çalışanlarının değil Türkiye'nin sorununu. Ben pek çok kesimden "Bir tek Cumhuriyet kaldı" sözünü duyuyorum. Bunun bize gurur vermesi gerekir ama bana vermiyor. Biz bir yelpazenin en güzel rengi olmak isteriz ama tek başımıza kalmak istemeyiz. Yalnızlık yaşıyoruz medya içerisinde. Bakıyorum eskiden bu iktidarın anlayışını kıyasıya eleştirenler bu iktidarın gazetelerinden daha çok bu iktidarcı oldular. Tarafsız bir şekilde iktidarı tutuyorlar. Taraf kimden yana gelirse ondan yana. Yani bu bence gazetecilik değildir. Her şey bir yana bu iktidarın yayın organı haline gelmek kendi mesleğimize de aynı zamanda ihanet etmektir. Biz bunu yapmamaya çalışıyoruz. Gazetemiz yanıt hakkına, eleştiriye en açık gazete. Her tür eleştiriye açığız. Bunun karşılığında da böyle bir gazeteyi ayakta tutma gereğinin hepimize ait olduğunu düşünüyorum.

Ben her alanda olduğu gibi medyada da sendikalaşma olması gerektiğini savunuyorum. Burada gerçekten herkesin görevi. Örneğin şimdi örgütlü olarak bir tek biz kaldık. Sendikalı olan tek gazeteyiz. Yer yer zorluklarımız var. İşçilerimizin ücretleri mi az, gelsinler onlarla da konuşalım ve bunun karşısında ne yapabiliriz bakalım. Ama iktidar karşısında yalnız mıyız, o zaman da onlar gelsinler bize destek olsunlar.

"Eğitim ve Örgütlenme Birbirini Bütünlemeli"

TÜRK-İŞ'in uzman kadrosuyla yaptığımız söyleşilere, Özcan Karabulut ile devam ediyoruz. Karabulut ile özellikle yeni eğitim anlayışları işçi sağlığı ve güvenliği ile çalışan çocuklar sorunu üzerinde durduk.

Sayın Karabulut, TÜRK-İŞ'in son genel kurulunda örgütlenme ve eğitim konuları ön plana çıktı. Yeni dönemde eğitim politikalarında nasıl bir değişim yaşanacak?

Türkiye'de sosyal devlet anlayışının terk edildiği, devletin kamusal alandan çekildiği, ülkenin idari yapısının değiştirilmeye çalışıldığı, sosyal güvenlik haklarının, çalışma hak ve özgürlüklerinin daraltıldığı, çalışma biçimlerinin işverenlerin lehine esnekleştirildiği, ekonomik krizlerin faturasının çalışanlara çıkarıldığı, ücretlerin düşürüldüğü, işten çıkarmaların yaygınlaştığı, yoksul ve işsiz sayısının arttığı, sendikali işçi sayısının azaldığı, örgütlenme önündeki engellerin sürdüğü, üstelik örgütlü yapılara çeşitli biçimlerde müdahale edildiği olumsuz bir tablo mevcuttur.

Bu olumsuz tablo, hiç kuşkusuz, 12 Eylül döneminin olağanüstü koşullarından, bu dönemi izleyen yıllarda siyasi iktidarlar tarafından uygulanan ve uygulanmakta olan sosyo-ekonomik politikalardan kaynaklanmaktadır ve küreselleşmeyle birlikte yeni dünya düzenin dayatmalarıyla tablo iyice kararmaktadır.

Özcan Karabulut ile TÜRK-İŞ Basın Danışmanı Hasan Tahsin Benli konuştu.

Öte yandan, küreselleşmeye bağlı olarak, uluslararası düzeyde ekonomik ilişkiler ve değişimler, teknolojiadaki gelişmeler, çalışma hayatını, sendikaları farklı boyutlarıyla etkilemektedir.

Bu süreçte meydana gelen değişiklikler; istihdamın sanayiden hizmet sektörüne yönelmesi, esnek üretim biçimlerinin yaygınlaşması, emek piyasası ve çalışma koşullarının işçiler ve sendikalar aleyhine düzenlenmesi şeklinde özet olarak sıralanabilmektedir.

3-7 Aralık 2003 tarihlerinde yapılan TÜRK-İŞ Genel Kurulu çalışmalarında, eğitim ve teşkilatlanma komisyonu raporunda bu duruma dikkat çekilmiş, alınan kararlar çerçevesinde; küresel gelişmelerin aktif bir şekilde izlenmesi, küreselleşmenin çalışma hayatına yaptığı etkilerin in-

celenmesi sonucunda sendikaların yeniden yapılanması, yeniden yapılanma çalışmaları çerçevesinde, sendikal eğitimin ve sendikal örgütlenme faaliyetlerinin etkili bir biçimde Türkiye ölçeğinde yaygınlaştırılması benimsenmiştir.

TÜRK-İŞ'in yeni çalışma dönemindeki eğitim politikası, Genel Kurul kararları yönünde, yakın geleceğin eğitim politikasını da şekillendirebilecek, 2004-2007 dönemi eğitim ve örgütlenme çalışmalarının temel stratejisini ortaya çıkarabilecek, işçi hak ve özgürlüklerini koruyabilecek, geliştirebilecek ve bunu uygulayabilecek bir doğrultu izleyecektir.

Yeni dönem eğitim programlarında konu, içerik,

hedef kitle vb. açılardan neler temel alınacak?

TÜRK-İŞ bugüne kadar, ücretlerden gelir dağılımına, sosyal güvenlikten işçi sağlığı ve iş güvenliğine, toplu iş sözleşmelerinden kadın işçilerin eğitimlerine, liderlik eğitiminden mesleki eğitime birçok konuda eğitimlerini çeşitlendirerek sürdürmüştür. TÜRK-İŞ genç işçiler konusunda ulusal sempozyumlar gerçekleştirmiş, çocuk işçiler konusunda yerel, bölgesel, ulusal projeler yapmış, uygulamış ve çocuk işçiliğine karşı TÜRK-İŞ Modeli diyebileceğimiz bir model geliştirmiştir. Çalışma hayatının güncel sorunlarını ülke gündeminde tutmak, kamuoyunu bilgilendirmek, ilgili tarafları harekete geçirmek üzere konferanslar düzenlemiş, bu çalışmaları yayın faaliyetleriyle de destekleyerek kalıcı kılmıştır.

Hiç kuşkusuz, TÜRK-İŞ kendisine bağlı sendikalarla bir etki-leşim sürecinde, geçmişten günümüze sürdürdüğü, ilgi alanına giren konuları etkili yöntemlerle, "Yaşam Boyu Eğitim" diye adlandırılan eğitimi, meslek eğitimini sürekli işlemeye devam edecektir, etmelidir. Ancak teknoloji alanında hızlı değişimin ve dö-

nüşümün yaşandığı günümüzün bilgi toplumunda, bu değişim ve dönüşümler, işi, işin niteliğini, işyerini, işyerinde çalışma biçimlerini etkilediği, değiştirdiği için farklı bir sendikal eğitimi dayatmaktadır. Sendikal hareket ilgi alanını, konu yelpazesini genişletmek durumundadır. Öncelikle, günümüzün bilgili, nitelikli işgücünü yetiştirmek amacıyla bilgisayar, dil, aile ve çocuk eğitimlerini eğitim faaliyetlerine dahil etmeliyiz. Ayrıca, ekonomi, hukuk, çevre, insan hakları, tüketici hakları sendikal eğitimin konuları arasında yer almalıdır.

Sendikal eğitimin hedef kitle-si açısından bir başka önemli nokta, sendika üyesi işçilere, işçi temsilcilerine verdiğimiz eğitim-leri, örgütsüz kesimde çalışan çocuklara, gençlere, kadınlara, yetişkin işçilere yaygınlaştırmak durumundayız. Günümüzün çalışma ortamında örgütsüz kesimlere ulaşmak zor olmakla birlikte, bunun yolunu, yöntemlerini bulmalıyız. Örgütsüz kesime yönelik geliştirilecek eğitim programları işçilerin ve sendikaların kazanımlarının korunmasına katkıda bulunurken, sendikalarımızın yeni dönem örgütlenme faaliyetleri için de altyapı oluşturabilecektir. Sendikalara artan saldırıları önleyebilmemiz için, çağdaş sendikacılığın gelişimine katkıda bulunabilmemiz için, çok yönlü, birbirine paralel bir eğitim ve örgütlenme atığına geçmemiz gerekmektedir. TÜRK-İŞ'in eğitim politikası bu anlayışın çatıda, üst düzeyde şekilleneceği, üye sendikaları da etkileyeceği, ve sendikalarımızı her zamankinden daha etkin, daha verimli kılacağı bir yön izleyecektir.

Özcan Bey, TÜRK-İŞ'in temel eğitim faaliyetlerinden biri de işçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimleri. 2003 yılı eğitim programı hazırlandı. Bununla ilgili bilgi verir misiniz?

Evet, 2003 yılı son dönem işçi sağlığı ve iş güvenliği programını hazırladık. 8-9 Eylül 2004 günlerinde Çorlu'da başlayan eğitimlerimiz sırasıyla Denizli, Gaziantep, Konya, Tokat, Adana, İstanbul (Trakya), İstanbul (Anadolu) ve İzmir'te yapılacaktır. Bu eğitimin önceki eğitimleri-

3-7 Aralık 2003 tarihlerinde yapılan TÜRK-İŞ Genel Kurulu çalışmalarında, eğitim ve teşkilatlanma komisyonu raporunda bu duruma dikkat çekilmiş, alınan kararlar çerçevesinde; küresel gelişmelerin aktif bir şekilde izlenmesi, küreselleşmenin çalışma hayatına yaptığı etkilerin incelenmesi sonucunda sendikaların yeniden yapılanması, yeniden yapılanma çalışmaları çerçevesinde, sendikal eğitimin ve sendikal örgütlenme faaliyetlerinin etkili bir biçimde Türkiye ölçeğinde yaygınlaştırılması benimsenmiştir.

mizden farkı kendini eğitimin hedef kitlesi, kursiyer sayısı, eğitimin malzemesi ve konusunda gösteriyor. Biliyorsunuz, 4857 sayılı İş Kanunu yeni kabul edildi. Kanunun işçi sağlığı ve iş güvenliğini ilgilendiren pek çok maddesi var. Ayrıca konuyla ilgili 40'a yakın yönetmelik kabul edildi. Bu maddeleri ve yönetmelikleri üyelerimizle tartışmak, üyelerimizi bilgilendirmek istiyoruz. İş kazaları, meslek hastalıkları, ilk yardım vb. konular her zaman olduğu gibi ilgi alanımızda elbette. Hedef kitlemiz, işyeri baştemsilcileri, işyeri temsilcileri ve işçi sağlığı kurullarında görev yapan işçilerimiz. Etkin ve verimli bir eğitim için, her ilden eğitime katılacak işçi sayısını 80 işçiyle sınırladık. Önümüzdeki üç ayın sonunda yaklaşık 750 işçiye ulaşacağız. Eğitimimizi 40'ar kişilik iki grup halinde, işçilerimizin aktif katkıları ve katılımlarıyla yapacağız. Eğitimlerimizde yazılı, görsel malzemeleri daha etkin bir şekilde kullanacağız. Yine eğitimlerimizi yayınladığımız ürünlerle destekleyeceğiz. İşçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimlerimizin geçmiş dönemden bir farkı da, işçi sağlığı eğitimlerine paralel olarak, ayrı bir salonda, TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyelerinin, sendika genel merkez yöneticilerinin, örgütlenme uzmanlarının, sendika şube başkanlarının katılımlarıyla örgütlenme toplantılarını gerçekleştirecek olmamızdır. Bu şekilde, bölgelerdeki örgütlenme sorunlarını enine boyuna tartışabileceğiz, sonuçlar çıkarabileceğiz, eğitim ve örgütlenme faaliyetlerimizi paralel bir şekilde sürdürebileceğiz.

Sendikalara artan saldırıları önleyebilmemiz için, çağdaş sendikacılığın gelişimine katkıda bulunabilmemiz için, çok yönlü, birbirine paralel bir eğitim ve örgütlenme atağına geçmemiz gerekmektedir. TÜRK-İŞ'in eğitim politikası bu anlayışın çatıda, üst düzeyde şekilleneceği, üye sendikaları da etkileyeceği, ve sendikalarımızı her zamankinden daha etkin, daha verimli kılacağı bir yön izleyecektir.

Diğer yandan, yakın bir zamanda, Ankara'da işçi sağlığı ve iş güvenliği ulusal sempozyumunu gerçekleştirmek istiyoruz. Yakın bir zamanda TÜRK-İŞ Çalışan Kadınlar Kurultayı düzenlemiştik. Bunu Uluslararası Çalışan Kadınlar Kurultayı ile desteklemek istiyoruz. Uluslararası Kadın Kurultayı için hazırlıklara başladık. Meslek eğitimiyle ilgili uluslararası düzeyde bir proje hazırladık. Bu projeyi de 2003 yılında gerçekleştirmeyi planlıyoruz. Çocuk işçilerle ilgili 11 yıldır sürdürdüğümüz çalışmalara önümüzdeki dönemde de aktif olarak devam edeceğiz.

4857 sayılı İş Kanununun birçok maddesi işçi sağlığı ve iş güvenliğiyle ilgili, ayrıca çeşitli yönetmelikler çıkarılıyor. İşçi sağlığıyla ilgili mevzuatı nasıl değerlendiriyorsunuz?

4857 sayılı İş Kanunun kabul edilmesiyle birlikte, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili yönetmeliklerin çıkarıldığı günümüzde, bu alandaki sorunlar çalışma hayatımızın en önemli sorunlarının başında geliyor.

Son 35 yıla bakıldığında, bu alandaki sağlıksız tablo yakıcı boyutlarıyla ortaya çıkıyor: Son 35 yılda ülkemizde 4 milyon 645 bin iş kazası oldu. Bu dönemde 111 bin işçimiz sakat kaldı, 41 bin işçimiz iş kazalarında hayatını kaybetti. Yine binlerce işçimiz meslek hastalıklarına yakalandı.

SSK verilerinin yalnızca sigortalıları kapsadığı, bu rakamın da yaklaşık 6 milyon kişi olduğu, buna karşılık toplam istihdamın 22 milyon kişi olduğu düşünülürse, gerçekte iş kazaları ve buna bağlı olarak sakat kalmaların, ölümlerin, meslek hastalıklarının çok daha fazla olduğu anlaşıyor.

Günümüzde küreselleşme rekabetin boyutlarını genişletti, maliyetlerin düşürülmesi temel

hedef haline geldi. Kayıt-dışı ekonominin yaygın olması, sosyal güvenlik haklarına uyulmaması, vergi ödenmemesi ve sigortasız-sendikasız işçi çalıştırılması bakımından da temel sorunların yaşandığı işletmeler küçük ve orta boy işletmeler. Bilindiği gibi, ekonomik sıkıntılar yaşayan, teknolojileri geri olan KOBİ'lerde maliyetin ilk düşürüldüğü yer, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri.

Bu koşullarda, açlık ve iş kazası riski arasında tercih yapmaya zorlanan insanlar, sağlıksız ortamlarda çalışmayı, yani iş kazası riskini tercih ediyorlar.

Özelleştirme, taşeronlaşma ve esnek çalışma biçimleri de sağlıksız-güvenliksiz bir çalışma yaşamını dayatıyor.

Türkiye, İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155, İş Sağlığı Hizmetlerine İlişkin 161 sayılı ILO sözleşmelerini onaylamıştır. Bunu olumlu, ileri bir adım olarak karşılıyoruz. Ancak, tarım işçileri ülkemizde en korunmasız kesimi oluşturuyorlar. Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmak, diğer işkollarındaki işçiler gibi tarım işçilerinin de en temel hakkıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün, tarımda iş güvenliğine ve iş sağlığına ilişkin 184 sayılı Sözleşmesi ile 192 sa-

yılı Tavsiye Kararı, ILO'nun bu soruna verdiği önemi gösteriyor. Biz, 184 sayılı ILO sözleşmesinin de onaylanmasını ve ulusal mevzuata yansıtılmasını talep ediyoruz.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili ILO sözleşmelerinin ve AB standart ve normlarının, 4857 sayılı İş Kanununun ve çıkarılan yönetmeliklerin kimi maddelerine yansıdığını görüyoruz. Ancak, çağdaş işçi sağlığı ve iş güvenliği standartları ve normlarından söz edebilmemiz için, tüm işyerlerinin ve tüm çalışanların sağlık ve güvenlik kapsamında olması gerekmektedir. Özellikle küçük ve orta boy işletmelerdeki, tarımsal

alandaki olumsuz koşullar dikkate alındığında bu maddelerin yeterli olmadığı görülüyor.

İşçi Sağlığı ve güvenliği kurulunun sadece 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde kurulması; sağlık birimi kurma ve işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğunun yine 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerini kapsamaması; iş güvenliği ile ilgili görevli mühendis veya teknik elemanlarının yine 50'den fazla işçi çalıştıran işyerleri için getirilmesi önemli bir eksikliktir.

Bilindiği gibi, 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinin tüm işyerleri içindeki oranı yaklaşık yüzde 90'ı buluyor. SSK'nın verilerine göre, iş kazalarının yüzde 70'i 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinde olduğu göz önünde tutulursa, çalışanların büyük bir bölümünün sağlık-güvenlik haklarından yararlanamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Bu olumsuz tabloyu değiştirmek için, 50'den az işçi çalıştıran işyerlerinin ortak sağlık birimleri oluşturmalarının zorunlu hale getirilmesi, eşitliğin sağlanarak iş sağlığı ve güvenliğinden her çalışanın yararlanması gerekiyor.

Öte yandan, 4857 sayılı İş Kanununun, 2. maddesiyle taşeron uygulamasının asıl işi de kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmasının; 7. maddesiyle geçici iş ilişkisi adı altında ödünç iş ilişkisinin veya kiralık işçiliğin düzenlenmesinin; 14. maddesiyle çağrı üzerine çalışma uygulamasının getirilmesinin, işçi sağlığı ve iş güvenliğine olumsuz yansıyacağı endişesini taşıyoruz.

Bilindiği gibi, işçi sağlığı ve iş güvenliğiyle ilgili kimi kanun maddeleri ve yönetmelikler AB

8-9 Eylül 2004 günlerinde Çorlu'da başlayan eğitimlerimiz sırasıyla Denizli, Gaziantep, Konya, Tokat, Adana, İstanbul (Trakya), İstanbul (Anadolu) ve İzmit'te yapılacaktır. Bu eğitimin önceki eğitimlerimizden farkı kendini eğitimin hedef kitlesi, kursiyer sayısı, eğitimin malzemesi ve konusunda gösteriyor.

direktifi temel alınarak hazırlanmıştır. Ancak bu direktif asgari koşulları belirleyen çerçeve bir düzenlemedir ve bu haliyle de eksik, yetersizdir. Getirdiği kimi yeniliklere rağmen yönetmeliklerin yüzeysel kalması, bazı maddelerde tartışma yaratacak şekilde belirsiz ifadelerle yer verilmesi, uygulamada çeşitli sıkıntıların yaşanmasına neden olabilecektir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği alanındaki çalışmalar, istatistiklerin tutulmasından ortak sağlık birimleri modelinin geliştirilmesine, meslek hastalıklarının tespitiinden meslek hastanelerinin açılmasına, hizmetlerinin çeşitlendirilmesine, eğitimden denetim, araştırma çalışmalarından koruyucu sağlık hizmetlerine kadar birbirini bütünleyen çalışmaları kapsamaktadır.

Bize göre, bu yaklaşım çerçevesinde, sosyal tarafların, meslek birliklerinin katılımlarıyla ihtiyacı duyulan işçi sağlığı ve iş güvenliği tüzüğü hazırlanmalı, yönetmeliklerde gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Sayın Karabulut, Türkiye'nin sorunlarından biri de çocuk işçiler... Çocuk işçilerle ilgili Türkiye'deki tablo nedir?

Çocukların erken yaşlarda çalışma hayatında yer almaları, gitgide daha fazla çocuğun sokakta, tarımda, sanayide çalışması, yaşaması olgusu, Türkiye'de önemli bir toplumsal sorun olarak ağırlığını her geçen gün hissettiriyor.

Ülkemizin bugün önemli temel sorunları var. Temel sorunlarla ilişkili olarak çocuk işçiliği çok boyutlu bir sorun. Yoksul-

İşçi sağlığı ve iş güvenliği eğitimlerimizin geçmiş dönemden bir farkı da, işçi sağlığı eğitimlerine paralel olarak, ayrı bir salonda, TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyelerinin, sendika genel merkez yöneticilerinin, örgütlenme uzmanlarının, sendika şube başkanlarının katılımlarıyla örgütlenme toplantılarını gerçekleştirecek olmamızdır.

luk, eğitim sisteminin beklentilere cevap verememesi, çocukların ucuz emek olarak tercih edilmeleri, çocukların çalışmalarında önemli etkenler. Geleneksel değerler de çocukların çalışmaları gerektiriyor.

Nedenleri ne olursa olsun, çocukların çalışmaları, çocukların çocukluklarını yaşayamamaları, eğitimden uzaklaşmalarına, fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin olumsuz etkilenmesinin yanı sıra çeşitli istismarlara uğramalarına neden oluyor.

Çocukların çalıştırılmaları, başka bir ifadeyle ekonomik istismar, en yaygın istismar biçimi. Ancak, sokaklarda çalışan ya da yaşamak zorunda kalan çocukların karşı karşıya oldukları istismar biçimi en arzu edilmeyen istismar biçimi.

Denilebilir ki, bugünün ve geleceğin kaynağı olan, geleceğin nitelikli işgücünü oluşturacak çocuklarımızın gelişim ve eğitim çağlarında zor ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaları, çeşitli istismar biçimleriyle karşı karşıya olmaları, uygulanmakta olan sosyo-ekonomik politikaların, her türlü ihmalin ve denetimsizliğin mağdurları durumuna düşmelerine neden olmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün verilerine göre bugün dünyada 250 milyon çalışmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre, Türkiye'de 6-14 yaş grubu çalışan çocuk sayısı 510 bin, 15-17 yaş grubu çocuk ve genç sayısı ise 1 milyon 125 bindir. Diğer taraftan, sokaklarda çalışan, ailelerinden koparak sokaklarda çalışan çocuk sayısında hızlı bir artış gözlenmektedir. Çocukların farklı alan ve işkollarında çalışmaları, özellikle çocukların sokakta ve tarımda çalışmaları nedenleri ve meydana getirebileceği sonuçlarıyla Türkiye'de 2000'li yılların en önemli sorunlarından biri olarak dikkati çekmektedir.

TÜRK-İŞ çocuk işçiler alanında ne tür çalışmalar yapıyor? Bu alanda TÜRK-İŞ'in önerileri ve talepleri nelerdir?

Çocukların, çocuk emeğinin istismar edildiği bugünkü yapı, çalışan çocukların, sokaklarda yaşayan ve çalışan çocukların sorunlarının köklü bir biçimde ele alınmasını, çocuk işçiliğine karşı mücadelede rolleri bulunan kişi, kurum ve kuruluşların çabalarını yoğunlaştırmalarını, çalışmalarını birleştirmelerini gerekmektedir.

TÜRK-İŞ bu görüşten hareketle 1993 yılından günümüze çocuk işçiliğiyle mücadele ediyor. Bugüne kadar sanayide çalışan çocukların çalışma koşullarını iyileştirmek, giderek bu çocukların eğitime yönlendirilmeleri için çeşitli projeler hayata geçirdik.

TÜRK-İŞ, 1993 yılından bu yana, yaptığı araştırmalarla, gerçekleştirdiği ulusal seminer ve sempozyumlarla, yayımladığı bültenlerle, kitaplarla, hazırladığı afiş ve broşürlerle çocuk işçiliğine karşı mücadeleyi ülkemiz genelinde yaygınlaştırdı. TÜRK-İŞ, ILO'nun yanı sıra UNICEF ile de işbirliği yaparak, üyelerini Çocuk Hakları Sözleşmesi konusunda bilgilendirmiş, ülkemizin çocuk hakları konusunda vermiş olduğu taahhütlerin yerine getirilmesinde, Sözleşmenin uygulanmasında bir işçi kuruluşu olarak aktif bir rol oynadı. TÜRK-İŞ, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğini geliştirerek Çocuk İşçiliği Koalisyonunun oluşturulmasına katkıda bulundu. TÜRK-İŞ, çalışan çocuklar konusunda ulusal mevzuatın uluslararası standart ve normlara uygun bir hale getirilmesi için çaba gösterdi. Bu alanda TÜRK-İŞ'in temel çalışmalarından biri de, çalışan çocukların korunması, çalışma ve yaşama koşullarının iyileştirilmesi, çocukların eğitime yönlendirilmesi, gitgide çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi mücadelesinde, Ulusal ve Bölgesel Eylem Komitelerini kurması, sendikal bir model ve buna uygun gelişim planının Türkiye'nin sosyo-kültürel koşullarını temel alarak oluşturması ve tarafları harekete geçirmesidir.

Bu çalışmaları yaparken; bir yandan çocuk işçiliğine karşı verdiğimiz mücadeleyi işçi hak ve özgürlükleri mücadelemizle birleştirdik, bir yandan başta ILO'nun asgari istihdam yaşıyla ilgili 138 nolu ve en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin önlenmesi yönündeki 182 sayılı ILO sözleşmelerinin ülkemiz tarafından onaylanmasını ve ulusal mevzuatımıza yansıtılmasını talep ettik. Bir yandan da, çalışan çocukların kısa vadede çalışma koşullarının iyileştirilmesi, uzun vadede çocukların çalışma hayatından eğitime yönlendirilmesi için örnek çalışmalar yaptık. Bu çalışmaları çocuk işçiliğine karşı yapılan Küresel Yürüyüş, yine 23 Nisan Haftasında yaptığımız Ulusal Yürüyüş gibi etkinliklerle destekledik, sorunu Türkiye'nin gündeminde tuttuk.

Son dönemde, sanayide çalışan çocukların sorunlarının yanı sıra, sokakta çalışan çocukların sorunlarının çözümü için aktif bir biçimde mücadele ediyoruz. Bilindiği gibi, sokakta çalışan ço-

cuklar sorunu başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerin en önemli sorunlarından biridir. Bu görüşten hareketle, Adana, Diyarbakır, Gaziantep, Bursa, Çanakkale ve Edirne'de sokakta çalışan çocukların Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına yerleştirmek için bir proje hazırladık. Adlarını andığımız illerdeki yatılı okullara sokakta çalışan yaklaşık 1600 çocuğu yerleştirdik. Ayrıca, İstanbul bölgesinde de çalışarak, yaklaşık 150 çocuğu İzmit bölgesindeki yatılı okullara yerleştirdik. Bundan sonra izleme faaliyetleri çerçevesinde çocuklarımızın okula devam durumlarını, ihtiyaçlarını izlemekteyiz. Bu arada bu çalışmamızı kitap haline getirdik.

Zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılması, çocuk emeğinin azaltılması açısından önemli bir adımdır. 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle çıraklık yaşının 15'e çıkarılması da sorunun çözümüne katkıda buluncaktır. Çalışan çocukların asgari çalışma yaşlarının 15 olmasını öngören ILO'nun 138 sayılı sözleşmesinin ve en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik 182 sayılı acil eylem sözleşmesinin de Türkiye tarafından onaylanması umut vericidir. Ancak, asıl yapılması gereken, bu iki sözleşmenin ruhuna uygun bir biçimde bunun ulusal mevzuata yansıtılması, tarım ve sokakta çalışan çocuklara da en geniş korumanın sağlanması, en önemlisi yoksul kesimlerin gelirini artırıcı sosyal politikaların uygulanmasıdır.

Sendikal Mücadele Kadınlarla Daha Güçlü

Sendikal mücadele, kadınıyla erkeğiyle tüm çalışanların ortak mücadelesi, ortak alanı. Kadınların çalışma yaşamında aktif rol almalarının bir sonucu olarak da, kadın emekçiler için günden güne gelişen ve önem kazanan bir alan sendikalar. Ancak kadınların toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi, sendikal alanda da ciddi sorunları var. İşte bu sorunları, erkeklerin egemen olduğu bir yapı olan sendikalarda yönetici olma başarısını yakalamış üç başarılı kadın sendikacıyla; BASİSEN Sendikası Ankara ve

İç Anadolu Şube Başkanı Yaşar Seyman, Türkiye Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulu Üyesi Halide Özkul ve Tüm

Bel-Sen Genel Başkanı Vicdan Baykara ile konuştuk. Kadın sendikacıların sorunlarını tartıştık, ortak çözümler aradık.

Şule ÖZKUZUKIRAN- Değerli katılımcılar hoş geldiniz. Sizlerle kadın sendikacıların sorunları üzerine konuşacağız. Sendikalarda kadınların yönetici olmalarının ne kadar güç olduğunu hepimiz biliyoruz. Sizler bu güçlükleri yenmeyi başarmış az sayıda kadın arasında yer alıyorsunuz. Sendikacılığa geçişinizi ve bu aşamada yaşadıklarınızı anlatır mısınız?

Yaşar SEYMAN- Ben TÜRK-İŞ'te 1983'ten bu yana sendikacılık yapıyorum. Geçen sene 20. yılını kutladım. Başkent'in yıllardır tek kadın profesyonel sendikacısıyım. Yıllar önce, hiç kamu çalışanları yokken başladım ve bugün hala 14

ilin bağlı olduğu bir bölgedeyim. 1979'da işçi temsilcisi olarak, işçilerin oylarıyla seçildim. Sonra ardından 12 Eylül ihtilali oldu. Sendikaların faaliyetleri bir süre durduruldu. Biz de banka ve sigorta işkolunda örgütlendik. 1983'te Türkiye genelinde 10 şube kuruldu. Ben o zaman Basisen İç Anadolu Şube Sekreteriydim. Sonra 1989'da Şube Başkanı oldum. 89'dan bugüne değin şube başkanıyım. 1987'de de profesyonel sendikacı oldum. 1989'da 420 delege içinde tek kadındım ve bu benim kariyerim oldu bir anlamda. Herkes TÜRK-İŞ'in tek kadın delegeşi diye lanse etmeye başladı. Bu görevimi 5 dönemdir rakipsiz olarak sürdürüyorum. Sendikamın tüm ilkleri ve tekleri bana ait; tek kadın benim. Yıllardır tek kadın TÜRK-İŞ delegeşi, tek kadın şube başkanı, tek kadın başkanlar kurulu üyesi be-

nim. Bunu büyük bir mutlulukla söylüyor değilim. Ama sevindirici bir şey var ki, o da bizim sendikamızda kadın sayısı giderek artıyor.

Bir dönem Genel Başkanım bana genel merkez yöneticisi olmamı önerdi. Ancak o dönemde oğlum çok küçüktü ve bu nedenle kabul edemedim. TÜRK-İŞ'in bütün sendikalarıyla benim yıllardır sevgiye ve saygıya dayalı bir ilişkim var. Hiçbir sendikaya dünya görüşüyle bakmam. Beni çağıran her sendikanın etkinliklerine mutlaka katılmışımdır. Grevlerine, dayanışma gecelerine, her türlü etkinliklerine katılmışımdır. Yeter ki çağrı alayım, mutlaka giderim, hiçbir şekilde ayırım yapmam. Benim bir dünya görüşüm var. Ben bu dünyaya soldan bakan, sosyal demokrat bir kadıyım. Ama bu görüşümün tam karşıtı bir sendika beni çağırdığında da hiç ayırım yapmam. Hep böyle düşünürüm ben; işçi sınıfı bir bütündür.

TÜRK-İŞ Kadın Kurultayı yaptı. Ben Divan Başkanlığı yaptım. İşte, kadınları sendikal çalışmaya yönlendirdiğim için verilen plaket hala duruyor. Dinleneceğim zamanları ise daha zor bir uğraşa girerek, yazarak değerlendirmeye başladım. Erkek sendikacılar sadece sendikacı olmakla yetindiler. Ben yetinmedim. Kadın hakları savunucusu oldum, köşe yazarı oldum, sendikacı oldum. Cumhuriyetin 75. yılında 75 Türk kadınından biri seçti Sabah Gazetesi sendikal alanda. Her yerde TÜRK-İŞ'i büyük bir onurla, büyük bir sevgiyle temsil ettim. 20 yıldır her yerde TÜRK-İŞ'i anlatıyorum, TÜRK-İŞ'i temsil ediyorum.

Geçen sene ilk defa ben bir kadın oyunu yazmıştım, bir direniş. Devlet Tiyatroları bu oyunu kabul etti ve oyun bu sene Çağdaş Sahne'de sahnelenecek. Demek istediğim, ben sadece sendikacılık yapmıyorum. 7 yıl Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nde köşe yazdım. Şimdi yeni bir gazetenin köşe yazarıyım.

ŞÖ- Vicdan Hanım, siz 15 yıldır Tüm Bel-Sen'in Genel Başkanı olarak bir kadının sendikal alanda da başarılı olabileceğine güzel bir örnek oluşturunuz. Tüm Bel-Sen'den ve sizin mücadelenizden biraz söz eder misiniz?

Vicdan Baykara- Tüm Bel-Sen 1990 tarihinde kuruldu. Belediyede çalışan kamu emekçilerinin en fazla üyeye sahip sendikası. Son çıkan 4688 sayılı yasaya göre de bir işkolunda en fazla üyeye sahip sendika, toplu görüşme masasına katılıyor. Bizde de iki dönemdir belediyede çalışan kamu emekçileri adına toplu görüşme masasına konfederasyon başkanı ile birlikte ben örgütümü temsilen katılıyorum. Kamu emekçileri sendikalarının çok eski bir tarihi geçmişi yok açıkçası, işçi sendikaları gibi değil. Bu bizim açımızdan çok ciddi bir dezavantaj oluşturdu. Kolay örgütlenmedik. 60'lı 70'li yıllarda memurlar sendikalaşmışlar fakat daha sonra sendikal hakları ellerinden alınmış. Sendikalar toplu sözleşme ve grev hakları olmayan çok güdük bir yapıya sahipmiş o dönemde. Daha sonra dernekleşme çalışması yapmış kamu emekçileri. Bu nedenle çok köklü bir geçmişe sahip değil kamu emekçileri sendikal mücadelesi. Biz 88 yılında bu çalışmaları başlattık, 90'da sendikamızı kurduk ama sendika kurmadan önce insanlara sendika kurulabileceğini, sendikalara üye alınabileceğini anlattığımız bir dönem yaşadık. O dönemde örgütlülüğe insanlar çok sıcak bakmıyorlardı. Dolayısıyla da işimiz çok zordu. O dönemde uluslararası sözleşmelerde sendika kurmamızla ilgili haklarımızın olduğunu, sendika kurmamızla ilgili herhangi bir yasak olmadığını, sendikalara üye olunabileceğini insanlara anlattığımızda insanlar çok ciddi bir çekince sergiliyorlardı. Biz önce İstanbul'da başlattık bu çalışmayı. Ben sendika yürütme komisyonu oluşturdum ve bu komisyonun başkanlığını üstlendim. Daha sonra büyük kentlerde ilişkiler kurduk. Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde, belediyeler-

de çalışan kamu emekçileriyle görüşmeler yaptık. Oralarda da komisyonlar kurduk ve daha sonra işi olgunlaştırdıktan sonra bir iki yıllık bir çalışma sırasında 1618 kurucu üyeye kavuşabildik. Yani 1618 kamu emekçisine ulaştık ve onların hepsini kurucu yaptık. İstanbul Valiliği'ne kuruluş dilekçemizi götürürken 1618 arkadaşımızın evraklarını kamyonetle götürdük. Bu çok özel bir girişimdi. Kamu emekçileri sendikal mücadele tarihinde sanıyorum bu kadar geniş kurucu üyesi olan bir yapılanma daha yok. Daha sonra sendikalarımızı mühürlediler. Dava açtık. Davaları kazandık. Bu arada çalışmalarımız hiç bırakmadık. İllerde ilişkiler kurduk, illeri dolaştık, kendi aramızda parasal dayanışmalarda bulunduk. Herkes çok büyük özveride bulundu o dönemde. Bir arkadaşımızın eşi mutfak parasından biriktirerek bize yardım olsun diye eşiyle para yollamıştı. Tabii bu gösteriyor ki sendikalı olmak, hakikaten insanların çok ihtiyaç duyduğu bir şeydi. Belki çok zor anlattık insanlara sendika kurmayı, sendikalara üye olmayı, ama sonuçta çok ihtiyaç duydukları bir şeydi sendika. Örgütlülük bir çığ gibi büyüdü. Kamu emekçileri sendikalarının gelişmesi de böyle oldu. İnsanlar ilk başta zor katılım gösterdiler ama sonrasında çok ciddi katılımlar gösterdiler.

İşin kadın boyutuna gelince; Sendika kurulmadan önce, sendika yürütme komisyonu başkanlığını yürütüyordum. Daha sonra sendika kurulduğu zaman arkadaşlarımız bir araya gelerek kurucu genel başkan olmamı istediler ve kurucu genel başkanlık için dahi biz o zaman genel kurul topladık. 1618 kurucu üyemiz benim genel başkan olmam konusunda oy kullandılar ve sonrasında da genel başkan olarak seçtiler. Bir kadın olarak bir sendikanın genel başkanı olmanın, 15 yıllık bir süredir olmanın çok kolay olmadığını görmek lazım. Benim avantajım belki şu oldu; belki 15 yıl sonra şu an kurulmuş bir sendikaya genel başkan adayı olarak çıksaydım, çok kolay olmayacaktı. Ama sendika ilk başlangıcında, kurucu genel başkan olmam ve örgütün ilk mücadelelerinde bizzat yer almam, il il, ilçe ilçe, belde belde dolaşmam, üyelerle bizzat yüz

yüze gelmem, insanlara sendika kurulabileceğini anlatmam, bunu ilk benden duymaları, benim için bir avantaj sağladı. Belki 30-40 yıllık ya da 50 yıllık tarihi olan sendikalarda bir kadının genel başkanı olması çok güç. Çünkü sendikal dünya çok erkek dünyası.

Benden sonra da umuyorum ve diliyorum bir kadının genel başkan olmasını ama bunun çok zor olduğunu görüyorum. Yani bunun çok kolay olmayacağını, bir kadının sendikamızda benden sonra genel başkan olmayacağını da görebiliyorum.

ŞÖ- Halide Hanım, siz Türkiye Gazeteciler Sendikası yönetimine yeni seçilmiş bir sendikacısınız. İleriye dönük olarak siz neler düşünüyorsunuz?

Halide Özkul- Ben yeni bir sendikacıyım. Kadın bakış açısının sendikal harekete daha bir duyarlılık, daha bir verimlilik katacağını düşünüyorum. Amatör olarak yapıyorum bu işi, bir anlamda iş başa düştü. Bilinçli olarak sendikacılığı seçtiğim için, burada değilim. Geçen dönemki seçimlerde önce Ankara Şubesi'nin yedek üyesiydim. Daha sonra da Genel Merkeze yedek üye seçilmiştim. Basında örgütlenme, tekelleşme nedeniyle oldukça kötü durumda. Orada çeşitli nedenlerden bazı arkadaşlarımız istifa etmek durumunda kaldılar. Ben önce Ankara Şube Yönetiminde sonra da Genel Merkez Yönetimine geldim. Kafamın bastığı, yüreğim yettiği yere kadar ben bu işi sürdürmeye çalışıyorum. Bunu yaparken de bilmediğim şeylerde yüksünmüyor, erkek meslektaşlarıma rahatlıkla danışıyorum. Bu durumu bir eksiklik olarak görmüyor ve bundan yüksünmüyorum. Hiçbirimiz profesyonel olarak yapmıyoruz orada bu işi, arkadaşlarımız da gönül koymuşlar, baş koymuşlar bu işe. Dolayısıyla da büyük bir özveriyle yapıyorlar. Biz hep birlikte bu işi öğreniyoruz.

ŞÖ- Ev ve aile yaşamı ile sendikacılığı birlikte sürdürmek zor olmadı mı?

YS- Benden çalışan kadının tanımını sormuşlardı; 90'larda kullandığım bir ifade vardı; İki işvereni var; biri evde, biri işte. Dört vardiyası var; ev, iş, çocuk, eş. Bu nedenle ağır bir işçi olarak tanımlamıştım. Bilim dünyası benim bu tanımına sarıldı. Tüm bu yüke rağmen kadınlar yine de sendikacılık yapıyor.

Ben anneyim, yazıyorum, kadın haklarını savunuyorum ve aynı zamanda sendikacılık yapıyorum. Zamanı rasyonel kullandığım taktirde hepsine de yetişebiliyorum. Siz bir şeye zaman ayırırsanız, ona emek verirsiniz, yaşam biçimini seçerseniz mutlaka başarılı olursunuz. Tüm bunları yaparken kadın kimliğimi dışlamadan yapıyorum. Çünkü asla kadın kimliğimi kaybetmek istemiyorum. İktidar zaten çok erkeksi bir görünüme sahip. Ben direnişlerde de, toplantılarda da hep aynı bakımlı bir kadın olarak görevimi yapıyorum. Kadın kimliğimden asla taviz vermek istemiyorum.

VB- Benim ailemin çok büyük desteği oldu. Başarımların % 20'si bana aitse, % 80'i de aileme aittir. Ailem çok demokrat, aydın, çok ileri görüşlüdür. Asla kadın-erkek ayrımı yapılmamıştır bizim evde. Onların demokrat ve aydın yaklaşımını kadın-erkek ayrımı yapmayan bir yetiştirme tarzı. Beni çok küçük yaştan itibaren her alanda kendimi idare edebileceğim şeklinde bir özgüven yarattı. Bir erkeğin yapabileceği şeyleri kadınların da yapabileceğine inanıyorum. Ailemin de yaklaşımı bu oldu. Hiçbir sorun yaşamadım. Tam tersi, mad-

di ve manevi destek oldular. Zaten onların bu destekleri olmamış olsaydı, benim hele hele o dönemde, sendikaların daha yeni kurulduğu ve sendikaların hiç ifade edilmediği çok zor bir dönemde, bir belediyeye 10 kere 20 kere gittiğimiz oluyordu. Haftanın 5 gecesini otobüslerde yatı-

mı biliyorum. Gece otobüslerde, gündüz toplantılarda. Tabi bu kadar zor bir işin içerisinde ailemin çok önemli desteği olmasa bütün bunları başarma şansım yoktu. Ne kadar yetenekli de olursam olayım doğrusu mümkün olmazdı.

Ben sekiz yıl önce evlendim. Eşim de çok aydın bir insan. Dolayısıyla evlilik öncesi yaşamımda ne yapıyorsam yine aynı şeyleri yapıyorum. Benim hayatımda değişen hiçbir şey olmadı. 4-5 gün evime uğramadığım günler oluyor. Ama çok değerli ve aydın bir eşim olduğu için bunu tolere edebiliyor. TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Bürosu'nun kadın sendikacılar üzerine yaptığı anket sonuçları çok çarpıcı. Benim gibi sendika yöneticiliğine girmek isteyen ve ailesi tarafından engellenen çok arkadaşımız vardır ve o konumlara geldiği zaman çok başarılı olacak arkadaşlarımız da vardır.

HÖ- Ben bekarım ve yalnız yaşıyorum. O nedenle bu konuda pek bir sorun yaşamıyorum.

ŞÖ- Erkek meslektaşlarınızın yaklaşımı nasıl oldu?

YS- Bizim işkolumuzun diğer işkollarından ayrılan çok önemli bir özelliği var. Bir kere öğrenim düzeyi çok yüksek. Bu da rahat bir iletişim sağlıyor. Fakat ne yazık ki sendikal bilinç aynı oranda yüksek değil. Yani o öğrenim düzeyine eş oranda bir sendikal bilinç mevcut değil. Sendikal bilinç de sendikal eğitimle, işçileri hakları konusunda bilinçlendirerek, en kötü örgütlülüğün örgütsüzlükten daha iyi olduğu konusunda bilinçlendirerek artırılabilir. Tüm dünyada örgütlülüğe karşı çok sıcak bir bakış yok.

Her şeyden önemlisi sendikacılık benim için artık yaşam biçimi oldu. 20 yıldır sendikal mücadelelerimle, yazılarımla, direnişlerimle TÜRK-İŞ'i temsil etmeye çalıştım. Engellerle de karşılaştım tabi. Ama bunları aşmayı bildim. Bir ka-

dın kararlı ise onu yolundan kimsenin döndüremeyeceğine inanıyorum.

Ama isterim ki TÜRK-İŞ kadrolarında kadınlara daha çok yer versin. Mesela Ankara temsilciliğine Bunu ben kendim için istemiyorum, yanlış anlaşılmasın. Demek istediğim, TÜRK-İŞ bir konfederasyon olarak, kadın sendikacıyı da vitrine koymalı. Neden kadınlar hiç bu görevlere getirilmiyor?

VB- Sendika erkeklere ait bir dünya. Sadece belli işkolu için demiyorum. Mesela sağlık ve eğitim işkolunda da bizim kamu emekçileri bünyesinde en fazla kadınların çalıştığı işkollarıdır. Yani kadınların sağlık ve eğitim işkolunda üye sayısı çok fazladır. Ama şöyle bir bakıyoruz, kurulduğundan beri eğitim işkolunda kadın genel başkan yok. Kadın sekreteryası gibi bir şey oluşturmışlar. Bir arkadaşımız orda görev yapıyor. Oysa üye sayısına baktığımız zaman bir kadının da genel başkan olabileceğinin çok açık ipuçlarını alabiliyoruz. Fakat buna rağmen erkek bakışı var. Bir işkolunda kadın üye sayısı çok da olsa, kesinlikle kendine demokratım, aydınım diyen erkekler bile koltuk mevzu olunca demokrat ve aydın olamıyorlar. Yani kadın konusunda bakışları çok gelişmiş olmuyor. Kadınları desteklemeleri sadece lafta kalıyor. Eylem alanlarına baktığımızda erkeklerle mücadele eden birçok kadın var. Ancak kadınlar, alanlarda erkekleri rahatsız etmiyor. Orada, beraber mücadele verdikleri anaları, bacıları gözüyle görüyorlar. Kadın yetenekliyse, yönetime gelmeye adaysa, işte o zaman durum onlar için tehlikeli hale geliyor. Ve hemen o kadını bu hareketin dışına nasıl iteriz diye çalışma yürütüyorlar. Kadınlar kesinlikle aileleri tarafından engellenmiyor. Erkek meslektaşları tarafından engelleniyorlar. Çünkü sendikacı deyince akıllarına erkekler geliyor. Kadınların bu işi yapamayacağını düşünüyorlar. Öyle değil. Ben 15 yıldır bu sendikanın genel başkanlığını yapıyorum. Sendikamız belediye işkolunda. Bu alanda ben toplu görüşme masasına oturan tek kadını. Zaten kamu emekçileri ve aynı zamanda işçi sendikalarında da yok sanıyorum genel

başkan. Hatta genel başkanlar düzeyinde uluslararası bazı toplantılara gittiğim zaman, kadın olarak Türkiye'den bir tek ben oluyorum. İsterim ki daha çok kadın katılımcı olsun ülkemden.

ŞÖ- Günümüzde kadın konusunda yapılan çalışmalarda belirgin bir artış gözleniyor. Bu sevindirici bir gelişme. Ancak yine de kadınların yönetim mekanizmalarına gelmelerinde birçok engel var. Bu noktada kadınların desteklenmesi, daha fazla sayıda kadının yönetim ve karar mekanizmalarında yer alması için uygulanan pozitif ayrımcılık uygulamalarına değinmek istiyorum.

TBMM'de Anayasanın 10. Maddesi görüşülürken bazı milletvekilleri, bu tür uygulamaların eşitsizlik oluşturduğu görüşüyle önergeyi reddettiler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

YS- Aslında kadın sorunu, dünyanın da gündeminde bir sorun, yani dünya genelinde henüz tam anlamıyla çözüm bulamamış bir sorun. Fakat ne yazık ki Türkiye'de geriye gidiş var. Bizde hep şu örnekleri verir siyasiler; "Biz dünyada birçok Avrupa ülkesinden önce kadınlara seçme ve seçilme hakkı verdik!"

Ülkemizde kadınlara seçme ve seçilme hakkı 1934 yılında verilmiş olabilir ama bugün, 1952'de bu hakları veren Yunanistan'dan çok daha geri durumdayız. Atina 500 yıllık tarihi olan bir şehir, şu an Atina'yı, seçimle göreve gelmiş bir kadın belediye başkanı yönetiyor, bölge valisi de kadın. Ayrıca Olimpiyat Komitesi Başkanı da kadın. Hükümette de birkaç tane kadın bakan var. Parlamentoda kadın milletvekilleri var. Bizde ise ilaç niyetine sadece bir kadın bakanımız var. Kadın Bakan ya da milletvekkilerimizin de çok seslerini duyamıyoruz aslında.

Çünkü onları halk seçmiyor, halk oyunu partiye veriyor, milletvekillerini ise liderler tespit ediyor. Milletvekilleri parlamentoda ciddi bir sınav verdiler. TBMM'de 23 kadın milletvekili olduğunu düşünürsek, pozitif ayrımcılık uygulanmasının ne kadar gerekli olduğunu açıkça görebiliriz.

HÖ- Yaşar Hanım çok önemli konulara değindi. Toplumda hakim olan düşünce yapısının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Siz hala feodal toplumun kırıntılarını taşıyorsanız, hala ka-

dınlar ikinci sınıfsa, hala namus cinayetleri işleniyorsa, böylesine erkek egemen bir toplumda pozitif ayrımcılık istemek çok da realiteye oturmuyor gibi düşünüyorum ben. Pozitif ayrımcılık değil de toplumun kendi iç dinamiğinden yükselen bir titreşim olsa, kadınlar bir ta-

kım yerleri zorlasalar, bir takım mücadeleler verseler, kendi güçleriyle bir yerlere gelseler... Çünkü siz kendi gücünüzle kazanırsanız, kazandığınız şey çok daha önemli olur ve kıymetini çok daha iyi bilirsiniz. Pozitif ayrımcılık bir yerde baba parası yemek gibi bir şey, miras gibi. Ama Türkiye'de demokratik hak arama mücadelesinde kadınların önünde hala bir dolu engel bulunduğu için kadınlar kendilerini burada ifade etmede ikinci kez zorlanıyorlar. Böyle olunca da kadın hareketinin ilerlemesi için kadınların biraz desteklenmesi, biraz korunması gerekiyor. Pozitif ayrımcılık uygulamasına aslında gönlüm çok razı değil. Ama olmadan da bir takım şeylerin olması çok zor. Eğer kadınları toplumun tüm alanlarında ve birimlerinde görmek istiyorsak ve zihniyetleri de değiştiremiyorsak, orada bir takım yargıları kırıp, bir takım yerleri zorlamanız son derece güç oluyor. Dolayısıyla bu noktada bir takım kotaların uygulanması da önemli. Ben şöyle düşünüyorum, bu durumda nitel olarak sayıya baktığımızda bu da çok önemli değil. Önemli olan kadınların var oldukları yerlerde kilit noktalarda, karar mercilerinde olmaları. Bu noktada pozitif ayrımcılık yapılmalı. Ancak bu-

nunla beraber, erkeklerin de eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu hem genel anlamda hem de sendikal yaşam içinde geçerli. Kadınların birtakım yerleri zorlamaları noktasında, erkeklerin de kadınların yanında yer almasını sağlamak için bilinç yükseltilmesi gerekiyor. Bunun başarılı olması için de erkek egemen ideolojinin yıkılması gerekiyor. Erkeklerin eğitilmesi, kadınlar kendi iç dinamikleriyle demokratik kanalları kullanarak bunları zorlayabilirler.

VB- Pozitif ayrımcılık konusunda, birçok kadın bunun çok olumsuz olduğunu düşünüyor. Kadınlarda aslında böyle bir şeye ihtiyacımız yok, biz kendi başımıza başarmalıyız ve bir yerlere gelmeliyiz yaklaşımı içindeler. Ben bunu çok doğru görmüyorum. Bir kadın ne kadar yetenekli olursa olsun, eğitim düzeyi ne kadar yüksek olursa olsun bu işi başarabilecek kapasitede olursa olsun, bir kere kadın olması nedeniyle bu yarışta binlerce metre geriden başlıyor koşmaya.

Binlerce metre geriden başlarken koşmaya, önce o binlerce metreyi koşması ve daha sonra erkeklere katılıp onlarla birlikte koşması lazım. Bu nedenle eşit değiliz. Bu çok açık. Her alanda eşitsizlik var, hele de sendikal alanda hiç eşit değiliz. Gerek siyasal alanda, gerekse sendikal alanda pozitif ayrımcılık ilkesinin kesinlikle uygulamasından yana bir kadını. Bunu kadını aşağılama gibi değerlendirenler var, bunu şiddetle reddediyorum. Biz eşit değiliz. Eşit koşullarda bu yarışa başlamıyoruz. Bu açığın kapatılması için birtakım ayrımcılıkların yapılması zorunlu, sendikalar ve siyasi partiler bu tür uygulamaları çok ciddi bir şekilde gündemlerine almahlar. Siyasi partiler, pozitif ayrımcılık uygulasa bile bu çok sınırlı uygulanıyor. Örneğin parti meclisinde uyguluyorlar, ilçe yönetiminde uyguluyorlar. Asıl koltuk, erkek konumuna geline yerler olunca milletvekilliği, belediye başkanlığı

gibi erki elinde tutan konumlara gelince orada pozitif ayrımcılık ilkesi uygulanıyor. Milletvekilliği için kadın kotası yok. Kadınlar işin mutfaklarında var. Ama işin erk kısmında, yönetim kısmında yok. Bunlar doğru uygulamalar değil. Kadınlar yönetim düzeyinde de bu hakkı kullanabilmeliler. Sendikalarda da pozitif ayrımcılık uygulaması hiç kuşkusuz olmazsa olmaz. Çünkü erkeklerin kadınların yolunu açması mümkün değil.

Beni üzen ve erkeklerin kadın konusuna ne kadar duyarsız yaklaştıklarına çarpıcı bir örnek olarak TBMM'de pozitif ayrımcılık konusundaki önerge görüşmeleri. Önergenin görüşüldüğü esnada, erkek milletvekillerinin kayıtsız kalması, kendi aralarında sohbet ederek salonda korkunç bir uğultu olması, kadın sorununa karşı duyarsızlıklarını ortaya koydu. Bu durum bir kadın olarak beni çok ciddi yaraladı. Oysa bizim sorunlarımıza kayıtsız kalan o milletvekilleri de bizim oylarımızla oralara geldiler. O yüzden kadın konusunda daha duyarlı olmalarını bekliyoruz.

ŞÖ- Sendikalarda kadınlar arasındaki dayanışmayı nasıl buluyorsunuz?

YS- Kadın dayanışmasının olduğuna inanıyorum ben. Mesela Vicdan Hanım'la biz 15 yıl önce Aliğa'da bir panelde tanıştık. 15 yıldır dayanışma ve dostluk içinde arkadaşlığımızı sürdürüyoruz. Ben Genel Kurulumda Vicdan'a ödül verdim. Ve bundan da büyük bir mutluluk duydum. Sizce bu bir dayanışma değil mi? Ben her yazımda Vicdan'ı yazıyorum, her yere onu öneriyorum. İşte sizin 8 Mart'ta yaptığınız kurultayınızda da bana kadın sendikacı ismi sorduğunuzda size hemen Vicdan'ı tavsiye etmiştim. Hiçbir kadın arkadaşım da bana karşı sevgisizlik, saygısızlık görmedim. Hepsini beni örnek aldıklarını söylediler.

VB- Ben Yaşar Hanım'm benimle ilgili düşüncelerine teşekkür ediyorum ama onun gibi düşünmüyorum. Kadınlar arasında dayanışmanın eksik olduğunu düşünüyorum. Kadınlar kendilerini çok fazla yönetim düzeyinde ifade etmedi-

ği için üye düzeyinde, temsilci düzeyinde kaldığı için çok fazla birbirleriyle bağlantı kuramıyorlar. Mesela benim Türkiye genelinde kadınlarla bağlantı kurmanın nedeni, genel merkezde olmamdan kaynaklanıyor. Bir kadın genel merkez yönetiminde değilse, ya da genel başkanlıkta değilse çok fazla bir bağlantı kuramıyor. Temsilci kendi dünyasıyla sınırlı bakıyor. İşte o dünyayı sürüklemek gerekiyor. Yani kadınlar aslında derelere talip değiller, okyanuslara talipler ama bize sadece dereye kalma dayatılıyor.

YS- Hemcinsler tarafından engellenme diye bir şey söz konusu değil ama genelde kadınlar arasında dayanışma tam anlamıyla gelişmemiş.

HÖ- Bunun şundan kaynaklandığına inanıyorum, kadınların çok fazla sendika yöneticiliğinde yer almamaları. İşte bilinç yükseltme olayı gerçekleştiği zaman eminim ki kadınlar birbirlerine daha sempatiyle bakacaklar, mücadeleleri daha sevimli bir hale gelecek diye düşünüyorum. Kadınların karar mekanizmalarında olmalarının eksikliğine inanıyorum.

ŞÖ- Bu durum biraz da kadınların ikincilliği kabul etmelerinden kaynaklanıyor olabilir mi?

VB- Etmeyenler de çok fazla bir şey yapmıyor. Dediğimiz gibi dayanışma eksikliği var. Bu çok önemli bir faktör.

ŞÖ- Kadın sorunlarına öncelik tanır mısınız?

YS- 90'lar Türkiye'sinde kadın hareketi çok gelişti ve her kesimde bir temsilcisini buldu. Sendikal dünyada da kadın sorunu benimle bütünleşti. Ben de bu konuyu hiçbir şekilde itmedim. Kadın konusu benim tercih ettiğim bir konu olmadı, ama ben kadın sorununu asla itmedim, hemen bu konuyu da kucakladım. Artık öyle bir noktaya geldi ki ben nerede görürsem kadın ve sendikacıyı çağrıştırmaya başladım. Bu çalışmalarımın sonunda da "Kadın ve Sendika" diye bir kitap yazdım. İlhan Selçuk bu kitabıma

önsöz yazdı ve şöyle bir yorumda bulundu; "Tiyatronun nasıl Afife Jale'si varsa, sendikal yaşamın da Afife Jale'si sensin. Ama burada oynanan gerçek bir oyun."

VB- Sendikalarda kadın örgütlenmeleri çok iyi gitmiyor. Yani bunun çabasını biz kendi sendikamızda özellikle gösterdik. Bir kadın komisyonu kurduk. Sendika genel merkezinde kadın komisyonuna oda verdik, bilgisayar verdik. Kadın komisyonu genel merkeze bağlı çalışıyor. Üye sendikalarımızdan oluşuyor, yönetici kadınlarımızdan oluşuyor. 5 kişilik bir komisyon. Onlar bu işe başlamadan önce, sendika-

da çalışırken kadın çalışanlarının çok eksik yürüdüğünü ifade ediyorlardı. Haklıydılar, ama önemli çabalar göstermelerine rağmen kadın çalışmasının kolay çok kolay yürümediğini gördüler. Bu çalışmalar kaplumbağa hızıyla yürüyor. Kadınlara ulaşmak, kadınların kendilerini ifade etmelerini sağlamak çok kolay değil.

ŞÖ- Yaşar Hanım, kadınlara imkan verildiği takdirde, kadınların her alanda erkeklerle rekabet edebilecek güçte olduklarını ifade ediyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

YS- Eğer TÜRK-İŞ Genel Kurulunda Şükran Soner, TGS'nin delegesi olmasaydı, beş gün süren bir genel kurulda kadın sesi duyamayacaktık. Bir de rant olayı var. İktidar rantı da var. Şükran Soner ne zaman TGS Genel Başkanı oldu? Artık profesyonel kadro kaldırıldığında, ma-

aş bile verilmediği sürede. TÜRK-İŞ Genel Kurulunda Şükran Soner'i Divan Başkanı yapsalardı, TÜRK-İŞ Genel Kurulu'nu bir kadın yönetseydi kötü mü olurdu? Bunu tüm dayanışma duygularıyla söylüyorum. Şükran Soner, Genel Başkanlık

da yaptığı için Divan Başkanı olabilirdi. Güzel olmaz mıydı? Yeni bir yüzyılda çok güzel bir imaj kazandırırdı TÜRK-İŞ'e bu olay. Bu gerçekleşseydi ben çok büyük mutluluk duyardım. Bunu düşünmeli TÜRK-İŞ. Çünkü biz her yerde TÜRK-İŞ'i temsil ediyoruz.

1996 yılında Güneydoğu'da çatışmanın ortasında Emek ve Kadın'ı TÜRK-İŞ adına anlattım. Bu biraz yürek ister. Çeşitli üniversitelerin davetlisi olarak kongrelerde kadın sendikacılığı anlattım. Hepsini severek yaptım. Ben katıldığım her yerde önce BASİSEN sendikasının Ankara ve İç Anadolu başkanım, sendikam TÜRK-İŞ üyesidir ve ben bir TÜRK-İŞ'liyim diyorum. Bu ruhu inanarak taşıyorum. Ve inanıyorum ki, her kadın meslektaşım benim gibi dört elle sarılacaktır işe. Yeter ki imkan verilsin!

İş dünyası biraz daha tutucu bu konuda. TÜSİAD 5 yada 6 yıl önce Güler Sabancı'ya TÜSİAD Başkanlığını önerdi. Güler Sabancı yoğunluğundan ötürü bunu kabul etmemişti, bunun düşünülmesi; çok saygıdeğer, çok önemli bir adım. Bugün TÜSİAD yönetiminde birçok kadın var. Artık futbol takımlarında bile kadınlar var, sendikaların da karar mekanizmalarında kadınların olması, kadınların örgütle bütünleşmesi açısından çok büyük önem taşıyor. Bunu da sendikaların kendileri başaramazlardır.

89 Bahar Eylemleri, Zonguldak Grevi, Paşabahçe Direnişi, bunların büyük bir çoğunluğu kadınlardı. Eylemlerde olan kadınların yönetimlerde de söz sahibi olması gerekir. 200 bin kişilik mitingde ben de bir konuşma yapmıştım. Ama eğer TÜRK-İŞ Genel Başkanı, Yaşar Seyman da konuşsun demeseydi, ben o kürsüde seslenemeyecektim. Yani demek ki böyle bir yol açmak gerekiyor kadınlara.

Kadına önerildiğinde, kadın da erkek kadar başarılı olabiliyor. Tansu Çiller, Türkiye'nin ilk kadın başbakanıdır. Başarısızdı. Ama bu işi yapan yüzlerce erkek başarısız. Bir erkeğin başarısızlığı, diğer erkeklerin yürümelerine engel ol-

muyorsa, Tansu Çiller'in de başarısızlığı bir başka kadının yürüyüşüne engel olmamalıdır. Çalışma Bakanı İmren Aykut, diğer birçok Çalışma Bakanı ile karşılaştırıldığında, birçok şeyi de başarmıştır. Ayrıca kendisiyle farklı dünya görüşlerine sahip olmasına rağmen, ortak birçok çalışma yapmışızdır ve dayanışma içinde olmuştuzdur.

ŞÖ- En büyük işçi konfederasyonu olarak TÜRK-İŞ'in kadın konusunda nasıl bir politika izlemesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

YS- TÜRK-İŞ'in kadınların sesine kulak vermesinin gerektiğine inanıyorum. Bu da nasıl olacak? Kadınlara yönetimlerde yer verilmesi, ulusal ve uluslararası konferanslarda kadın temsilci-

lerin katılımını sağlayarak olacaktır. Örgütlülüğün giderek zorlaştığı bir dönemde kadın duyarlılığı, kadın fedakarlığı çok önemli. Yine tekrarlıyorum; ben her zaman her yerde, Basisen Sendikası'nın Ankara ve İç Anadolu şube başkanıyım, sendikamız TÜRK-İŞ üyesi bir

sendikadır, dolayısıyla ben bir TÜRK-İŞ'liyim diyorum. Üst örgütüne bu kadar bağlı, bu kadar sadakatle yaklaşan bir erkek tanımiyorum.

TÜRK-İŞ temsilci atıyor. Ama teşkilat albümüne baktığımızda hepsi erkek. Hiç kadın temsilci yok. Albüm erkek ordusu gibi. Ama bu, bugünün sorunu değil. 20 yıllık bir sorun bu. Bir kadının başkentte TÜRK-İŞ temsilcisi olması, tüm dikkatleri TÜRK-İŞ'e çekecektir ve çok olumlu karşılanacaktır. Kadın temsilcinin Ankara'dan olması da şart değil, İstanbul, İzmir, Samsun ya da herhangi bir ilde de olabilir.

Bir kadın olarak konfederasyonumdan şunu bekliyorum; 21. yüzyılda kadınları ülke gündemine daha fazla taşımasını, eğitimlerle kadınları geliştirmesini ve sendikal dünyayla buluşturması. 4 yıl sonra TÜRK-İŞ'in teşkilat albümüne bak-

tuğında bir erkek ordusu görmek istemiyorum. Ben yaş olarak artık 50 yaşında bir insanım. 20 yılımı doldurdum. Bir yaşam adadım ben. Dediğim gibi kadın hakları ama sendikacı olarak. TÜRK-İŞ yöneticileri artık kadın sendikacılara biraz yönelmelidir. Dergide böyle bir röportaja yer verilmesi, bizim sesimizin yer alması ne kadar güzel bir şey ama aynı zamanda ne kadar gecikmiş bir şey.

VB- Avrupa Birliği'ne girme iddiasında bulunduğumuz bir dönemde AB standartlarında kadın hakları, çalışma yaşamı ve AB standartlarında kanunların oluşturulması ve toplumsal bilincin oluşturulması gerektiğine inanıyorum. TÜRK-İŞ dergisinde kadınlara yer verilmesinden, bizim sesimize kulak verilmesinden ötürü büyük memnuniyet duydum. Ayrıca sizin 8 Mart'ta düzenlemiş olduğunuz Kadın Kurultayı'nda da bulunmuştum biliyorsunuz. O çalışmadan büyük zevk almıştım. Çünkü temsilci ve şube yöneticisi kadınların bu tür çalışmalara ne kadar istekli olduklarını gördüm. Çalışmanın sonunda da çok güzel ürünler aldığınızı düşünüyorum. Tabii orada alınan kararların devamlılığının olması da bir o kadar önemli. Tüm bu çalışmalar, TÜRK-İŞ'in kadın konusunda duyarlılığının bir göstergesidir. Bunun için sizlere teşekkür ediyorum.

HÖ- Yaşar Hanım'm ve Vicdan Hanım'm söyledikleri her şeyin altına imza atıyorum. Getirdiği öneriler gerçekten de çok önemli. Sendikal yaşamda kadınların daha çok yer alması için onlara yol açılması gerektiğine inanıyorum. Erkeklerin kadınlara destek olacak politikalara tüm sanimiyetleriyle destek olmak gerekmektedir. Kadın yürüyüşü ancak bu şekilde ivme kazanabilir.

8. Gözden Geçirme Yeni Bir Stand-by Gibi

Son beş yıldan bu yana Türkiye ekonomisi, IMF-Dünya Bankası patentli programlarla yönetilmektedir. Bu ilişkiler, 1998'te IMF ile imzalanan "yakın izleme anlaşması" ile başladı; Aralık 1999'daki döviz kuru çıpasına dayalı enflasyonla mücadele programı ile sürdürüldü; bu program Kasım'daki sendeleminin ardından Şubat 2001'de çöktü; Mayıs 2001'de "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" adı altında ikinci bir program devreye sokuldu. Bu yeni program koşar adımlarla çöküşe giderken Eylül 2001 sonrasının özel uluslar arası konjonktürü sayesinde hayata döndürüldü. 18 Ocak 2002 tarihinde sunulan ve 4 Şubat'ta onaylanan Yeni Niyet Mektubu ile program adı değiştirilmeden birbirini ardına eklenen gözden geçirme programlarıyla- ek niyet mektuplarıyla-revize edilmiş hedefleriyle günümüze kadar sürdürüldü.

Geçtiğimiz günlerde IMF tarafından onaylanan 8. Gözden Geçirmeye ilişkin 15 Temmuz 2004 tarihli niyet mektubu bu sürecin doğal bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.

Bu yeni Gözden Geçirmeyle, 2005 yılı ve sonraki dönemde de yüksek faiz dışı fazla verilmeye devam edileceği taahhüdü veriliyor. Böylece, belki de ilk kez, stand-by kapsamındaki bir gözden geçirme programıyla

adeta yeni bir stand-by düzenlenmesinin çerçevesi çizilmiş oluyor. Hatta "sonraki dönem" tabiriyle dönem sonu açık uçlu hale getirilerek, bir değil birden fazla düzenlemenin olabileceği ve aynı zamanda her düzenlemede aynı politikanın sürdürüleceği ifade edilmiş oluyor.

Burada esas önemli olan, böyle bir taahhüdün verilebilmiş olmasıdır. Bunun için, mutlaka yeni bir stand-by düzenlemesine gidilmesi gerekmez. IMF ile daha gevşek düzenlemeler de yapılabilir; ihtiyati stand-by, program sonrası gözetim (izleme) ve 4. madde kapsamında yapılan normal gözetim gibi. Nitekim, seçenekler arasında bunlar da tartışılıyor. Ya da uzak bir ihtimal gibi gözüküyor ama, IMF'siz bir program da mümkün. Özal Hükümetleri döneminde bu tür bir progra-

mın uygulanabildiğini unutmayalım. Ama şurası bir gerçek ki, hangi düzenleme (IMF'li seçeneklerden birisi ya da IMF'siz program) tercih edilirse edilsin, mevcut IMF-Dünya Bankası (DB) patentli program özünde öyle ya da böyle devam edecek.

8. Gözden Geçirmede 2005 ve sonrası için verilen yüksek faiz dışı fazla verme taahhüdü hukuken ne kadar geçerli, ne kadar bağlayıcı? Bunlar ayrı bir tartışma konusu. Ama şurası çok açık ki, Hükümet iktidarda kaldığı sürece bu tartışmanın pratikte hiçbir karşılığı yok. Çünkü bunu öneren zaten bu Hükümet. Anlaşıyor ki, bir süre daha yüksek faiz dışı fazlayla yatıp kalkmaya devam edeceğiz. Peki ya sonrası? Sonrası Allah kerim...

8. Gözden Geçirmenin Türkiye Ekonomisine İlişkin Durum Tespitleri

Niyet mektubunda şu tespitler yapılmakta:

- Son zamanlarda piyasalarda yaşanan dalgalanmaların Türkiye'ye olumsuz etkisi sınırlı kalmıştır.
- Geçmiş yılların 'dur-kalk' ekonomik politikalarına son vermek konusunda kararlılık gösterilmektedir.
- 2004 yılı makro ekonomik hedeflerine erişilmesi yönünde ilerlenilmektedir.

Tespitlerin Eleştirisi

Yukarıdaki tespitlerden anlaşılıyor ki,ekonomi yönetimi ekonomide işlerin yolunda olduğu kanaatinde. Elde edilen başarı,sürdürülen makro ekonomik programa bağlılığın bir sonucu olarak görülmekte.

Doğrudur, büyüme istikrarlı gitmekte, geçmişte olduğu gibi bir 'dur-kalk' büyüme söz konusu değil. Ayrıca, enflasyon da düşme eğilimine girmekte. Ama tüm bu başarıların bugünden kalıcı olabileceğini ileri sürmek mümkün değil. Dokuz çeyrektir kesintisiz büyüyorsa kazandığımız deneyimden de biliyoruz ki, bunun gerisinde sıcak para girişleri var. Bu para geldiği gibi bir gün aniden çıkabiliyor da. Çıktığında ne olduğunu ise çok iyi biliyoruz; kriz çıkıyor ve ardından ekonomi küçülüyor (Büyümeyle ilgili ayrıntılı bir değerlendirme için Ek 1'deki Birgün'de yayımlanmış yazımıza bakılabilir).

Kalıcı büyüme için yatırımların sürüklediği bir büyüme olmalı, ayrıca üretim artarken istihdam artışı da gerçekleşebilmeli. Yaşadığımız büyüme süreci, böyle bir süreç değildir. Zaten öyle olsaydı, Mektupta özel sektör yatırımlarının geliştirilmesine yönelik bir düzenlemeye yer verilmezdi.

Şurası çok açıktır ki, mevcut makro ekonomik programa bağlılık devam ettiği sürece kalıcı büyüme hiçbir zaman mümkün olamayacaktır. Çünkü mevcut programın gelirler poli-

tikası iç talebi gerilettikçe iç talebe (tüketim ve yatırım talebi) dayalı bir büyüme -böyle bir durumda ancak büyüme kalıcı olabiliyor- gerçekleşmemekte. Ayrıca şu bilinmelidir ki, her iç talebe dayalı büyüme de kalıcı büyümenin bir işareti sayılamaz. Örneğin, tüketici kredilerindeki artışın uyardığı büyüme süreci, bu kredilerdeki ters bir eğilimde her an kesintiye uğrayabilir. Şu an yaşamakta olduğumuz büyüme süreci, tam da böyle bir duruma denk düşmekte. Dolayısıyla, Türkiye ekonomisi iddiaların aksine henüz sürdürülebilir bir büyüme sürecine girebilmiş değil.

Doğaldır ki, kalıcı büyüme sağlanamadığında enflasyonda da kalıcı bir istikrar zor görünüyor. Nitekim, farklı gerekçelerle de olsa Merkez Bankası'nın 'Temmuz Ayı Enflasyonu ve Görünüm' başlıklı raporunda da benzer bir tespit yapılıyor. Raporda '...ekonomik dengele- rin kalıcı bir şekilde oturmadığı ve fiyat istikrarının henüz tam olarak sağlanmadığı da göz ardı edilmemesi gereken bir husustur' denilmekte.

Daha önceki yazılarımızdan birinde, cari işlemler açığının öngörülenin ötesinde yükselmesi durumunda 2004 yılının 2003'e göre daha zor geçebileceğine işaret etmiştik. İşte o an gelmiş çatmış durumda;cari açık için alarm zilleri çalmakta. Ancak ilginçtir, zilleri ne duyan var ne de ciddiye alan. Hele bir de bu arada kredi değerlendirme kuruluşu Standard and Po-

or's cari açığın dalgalı kur ve yüksek rezervler sayesinde yeni bir kriz oluşturmayacağını buyurmazlar mı? Bu durumda, az bir endişeyle kulak kabartanlar da duymaz olmuşlar ve olaya kayıtsız kalmışlardır.

Başta Hükümet olmak üzere bazı çevrelerce, cari açığın bir sorun olarak görülmemesi düşündürücüdür. Halbuki yılın daha yarısında olunmasına rağmen, hem DPT hem de IMF'nin yıllık öngörülerini aşılmıştır. DPT'nin öngörülen rakamı 7.6 milyar dolar, IMF'nin ki ise 9.2 milyar dolar iken, yılın ilk yarısında gerçekleşen cari işlemler açığı 9.9 milyar dolar olmuştur. Bu yılın ilk yarısını da kapsayarak son 15 yıllık geçmişe bakıldığında, bu dönemde yaşanan iki önemli kriz yılının öncesindeki yıllar hariç,cari açık / milli gelir oranı yüzde 3'ün üzerine hiçbir zaman çıkamamıştır. 94'deki Nisan krizi öncesinde bu oran yüzde 3.5 iken,2001 krizi öncesinde yüzde 5 olmuştur. 2004 yılının revize edilmiş milli gelir tahmininin 280 milyar dolar olduğu dikkate alınır- sa, daha şimdiden yılın yarısında, söz konusu oranın yüzde 3.5'e ulaştığı görülür. Tahminler, yılın bütününde cari açığın 16 milyar dolara ulaşacağını göstermekte. Bu durumda, söz konusu oranın son 15 yılın en yüksek düzeyine ulaşabileceği (yüzde 5.7) anlaşılıyor.

İlginçtir, Hükümet gibi IMF'de cari açık konusunda iyimser bir yaklaşım sergilemektedir. Geçtiğimiz günlerde

yayınlanan IMF'nin Türkiye'ye ilişkin raporunda (7. gözden geçirme kapsamında hazırlanan bu ülke raporu Ek 2 de özetlenmekte) iyileşmiş ticaret hadleri, yükselen dış talep ve verimlilikte devam eden güçlü artışın, güçlü ithalat talebinin etkilerini gidereceği düşünülüyor.

Halbuki, yukarıda verilen istatistikler gerek Hükümet gerekse IMF tarafından sergilenen yaklaşımların gerçekçi olmadığını açık ve seçik ortaya koymakta. Nitekim çok kısa bir süre sonra durum ciddiye alınmış olmalı ki, Hükümetin cari açık tahmini 3.2 milyar dolar yukarı çekilerek 10.8 milyar dolara yükseltilmiş ve ardından 4. madde görüşmelerinin tamamlanması vesilesiyle açıklanan IMF raporunda cari açık tehlikesine dikkat çekilmiştir. Keza benzer bir şekilde, durum Merkez Bankası tarafından da ciddiye alınmış olmalı ki, Merkez Bankası'nın 'Temmuz Ayı Enflasyonu ve Görünüm' Raporunda, önümüzdeki dönemde cari açığındaki gelişmelerin alt kalemler itibariyle beraber detaylı olarak takip edilmesi ve gidişatta muhtemel bir sorun öngörülmesi durumunda, mali disiplinden taviz verilmeyerek, gerekirse tüketim mali artışının kontrol altında tutulmasına yönelik 'seçici önlemlerin' alınmasının faydalı olabileceği ifade edilmekte.

Hükümetin IMF'nin ve Merkez Bankası'nın geç de olsa cari açık sorununun ciddiyetini kavrama noktasına gelmeleri sevin-

diricidir. Ancak yalnızca sorunun kavranması yeterli değildir; ayrıca sorunu giderici önlemlerin de alınması gerekir. Ne yazık ki, ekteki yazılarımızda ayrıntılı olarak açıkladığımız gibi, ne 2005 yılı Makro Çerçeve Kararında ne de 8. Gözden Geçirmede bu tür önlemlerden söz edilmekte.

2005 yılı Programı ve Mali Bütçesi Makro Çerçeve Kararı, Başbakan imzalı 2005 yılı Bütçe Çağrısı, 2005 yılı Bütçe Hazırlama Rehberi ve 8. Gözden Geçirme Programı birlikte değerlendirildiğinde, Hükümetin IMF'li olsun ya da olmasın mevcut programdan farklı bir alternatif programa sahip olmadığı görülüyor.

Bırakınız alternatif bir program geliştirmeyi, mevcut prog-

rama sosyal içerik kazandırma bile mümkün olamamıştır. Makro Çerçeve Kararı'nda sosyal boyuta vurgu yapılmasına rağmen, bunu sağlayıcı hiçbir düzenlemeye yer verilmemiştir. Hatta, tersine öngörülen düzenlemeler sosyal erozyonun devam edeceğini göstermekte. Bunun tipik örneği, artan talebe rağmen yeni kreş yatırımlarının yapılamayacağını açıkça ilan edilmesidir (2005 yılı Makro Çerçeve Kararı ve Bütçesine ilişkin değerlendirmelerimiz için Ek3 ve 4'deki Birgün'de yayımlanmış yazılarımıza bakılabilir).

Neler Getiriyor?

Söz konusu Gözden Geçirme Programında, yüksek faiz dışı fazlanın sürdürülmesinin

yanı sıra, ayrıca onunla bağlantılı ya da bağlantısız çok sayıda taahhüde yer veriliyor. Bunların ayrıntısı basında yer aldı. Dikkatimizi çekenler şöyle sıralanabilir:

- Ekonomide ısınma kontrol altına alınacak ve cari açık dengelenecek.
- Petrol ürünleri piyasası, fiyatlar serbest piyasa tarafından belirlenecek şekilde 1 Ocak 2005 tarihinde liberalize edilecek.
- 29 Haziran'a kadar kısmen yapılan tüm maktu vergilerin bütçe tahminleri ile uyumlu olarak ayarlanması, Eylül sonuna kadar tamamlanmış olacak.
- Vergi idaresinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin yasa tasarısı, Ekim sonuna kadar yasalaşmış olacak.
- KIT yönetişiminin iyileştirilmesine yönelik stratejiyle uyumlu yasal değişiklikler, yıl sonuna kadar tamamlanacak.
- Yerel yönetimlerin ceza ve faizler dahil temerrüde düşmüş borçları, her bir borçlu belediye bazında ele alınacak.
- Sosyal güvenlik kurumlarının birleştirilmesine yönelik sosyal güvenlik reformu yasa tasarısı, Aralık ortasında Meclis'e sunulacak.
- Pamukbank'ın Halk Bankası ile entegrasyonu,

Ekim sonuna kadar tamamlanacak.

- Vakıfbank'ın özelleştirilmesine ilişkin inceleme ve değerlendirme, Eylül sonuna kadar sonuçlandırılacak.
- Diğer özelleştirme çalışmaları, izleyen dönemde hız kazanacak.

Şu genel tespiti yapabiliriz; söz konusu Gözden Geçirme-geçmiş Gözden Geçirmelerde olduğu gibi birilerini çok memnun ederken (içeride büyük sermaye çevrelerini, dışarıda ise IMF-DB ve AB'yi) hiç kuşkusuz halkımızı o ölçüde rahatsız etmiş olacaktır. Çünkü, bu tedbirler kamuda daraltıcı uygulamalara neden olacaktır. Aslında, bütçe öylesine esnekliğini yitirmiştir ki, bir yerden bir şeyler keserek bir başka yere aktarma yapabilmek eskisi kadar kolay olmayacaktır. Bu durumda, eğitimden sağlığa birçok kamu hizmetinde kesintiye gidilmesi ve dolayısıyla kalitenin düşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Şimdi her bir tedbirin, teker teker ne anlama geldiğini değerlendirebiliriz.

- Ekonomide ısınmanın kontrol altına alınması, kamu harcamalarında yurtdışı sözünü ettiğimiz daraltıcı uygulamalara yol açacak.
- Petrol ürünlerinden alınan maktu vergilerin bütçe varsayımlarıyla uyumlu olarak ayarlanması tedbiri, akaryakıtta zam yapıla-

cağının sinyalini vermekte. Nitekim, geçtiğimiz günlerde zam düşmesine basıldı. Bütçe varsayımlarıyla uyumlu ayarlanma tam yapılmadığından, önümüzdeki dönemde ayarlanmanın boyutuna göre ya bir defalık yüksek oranda bir zam ya da küçük oranlı yeni zamlar beklenebilir. Ayrıca, petrol ürünleri piyasasının 1 Ocak 2005 tarihinde liberalize edilecek olması, tüketicilerin korunmasız bir şekilde piyasanın insafına terk edilmesi anlamına gelmektedir.

- Benzer şekilde, tüm maktu vergilerin bütçe tahminleri ile uyumlu olarak ayarlanması vatandaşın vergi yükünün artmasına neden olacak. Nitekim, geçtiğimiz günlerde dogalgaza ÖTV zammı geldi. Benzeri ayarlamalar, önümüzdeki dönemde diğer mallar için de söz konusu olabilir.
- Vergi idaresinin yeniden yapılandırılmasına ilişkin yasa tasarısıyla, yerli büyük sermaye grupları ve yabancı şirketlerin taleplerini karşılamaya dönük bir vergi idaresi öngörülmekte, ayrıca bu yeni yapılanmayla tahsilat bir nevi özelleşiyor (Bu tasarıyla ilgili değerlendirmemiz için Ek 5'deki Birgün'de yayımlanmış yazımıza bakılabilir).

- KİT yönetişiminin iyileştirilmesi stratejisi geliştirilerek, gerçek anlamda bir KİT reformunun önü keşilmekte. Böylece, reform hem sınırlandırılmakta ve hem de sulandırılmakta.
- Yerel yönetimlerle ilgili tedbir, objektif ölçütler getirilmediği takdirde muhalif belediyelerin mağduriyetine neden olabilir.
- Sosyal güvenlik kurumlarının birleştirilmesine yönelik yasa tasarısı, iddiaların aksine reform değil tuzak niteliğinde. Bu tasarıyla, sosyal güvenlik sisteminin piyasalaştırılması amaçlanıyor. Ayrıca sosyal güvenlik içi boşaltılarak 'koruma' kavramına indirgenmekte. Yani, bu yeni sistemde insanlara ancak sınırlı düzeyde bir maaş ve sağlık hizmeti verilebilecek. Böylece, sosyal sosyal güvenlik sistemi Fak-Fuk Fon(SYDF)da olduğu gibi, 'iane', 'sadaka' veren bir sisteme dönüştürülmekte. TÜRK-İŞ getirilmek istenen bu sistemi,bilim adamlarıyla 9-10 Eylül 2004 tarihleri arasında yapacağı toplantıda masaya yatıracak. Burada yapılan tartışmanın ardından, konuya ilişkin Konfederasyon görüşü belirlenmiş olacaktır.
- Anlaşıyor ki, önümüzdeki dönemde hak-hukuk tanımayan özelleştirme çabaları hız kazanacak.

İhale iptallerine rağmen, inatla özelleştirmeye hız kazandırmak istenmesi düşündürücüdür. Halbuki, bu iptaller yeni bir değerlendirme yapmak için önemli bir fırsattı. Maalesef bu fırsat, verilen bu tahhülle kaçırılmakta.

Borç Yüküne Devam

Görülüyor ki, yukarıdaki düzenlemelerle doğrudan ve dolaylı olarak yüksek düzeyde bir faiz dışı fazlaya ulaşma hedeflenmekte. İşte o nedenledir ki, geçmiş Gözden Geçirmelerde olduğu gibi bu seferki Gözden Geçirmede de 'borçların çevrilebilirliği' ve 'borçların sürdürülebilirliği' ön plana çıkarılmakta. Hatırlanacaktır, ilk

stand-by anlaşması imzalandığında Türkiye'nin toplam borç stoku 1999 Aralık sonu itibariyle 157.3 milyar dolar (bunun 103 milyarı dış borç stoku, geri kalan 54.3 milyarı kamu iç borç stokudur) idi. Bu rakam, 2003 Aralığı sonunda 276.6 milyara (bunun 147 milyarı dış borç stoku 276.6 milyarı ise iç borç stoku) 2004'ün ilk çeyreğinde ise 297.8 milyara (bunun 146.5 i dış,151.3'ü iç borç) ulaşmıştır. Görülüyor ki, Türkiye'nin borç yükü (toplam borcun milli gelirdeki payı) 1999 yılında %84 iken 2003 sonunda 32.2 puan artarak %116.2'ye yükselmiştir. Borç yükünü düşürme iddiasındaki bir programın, borç yükünü bu ölçüde arttırması düşündürücüdür. 8. Gözden Geçirmenin ardından IMF ile bir üç yıl daha devam edildiğinde, hiç kuşkusuz borç yükünün daha da artacağı açıktır.

EK 1: SON BÜYÜMEYE VATANDAŞIN DA KATKISI VAR

Araştırmalar gösteriyor ki, kısa vadeli sermaye hareketlerinin 32 Sayılı Kararla serbest bırakıldığı 1989'dan bu yana, üçer aylık (çeyrek) büyüme oranlarıyla sıcak para adı verilen kısa vadeli sermaye hareketleri yakın ilişkili. Yani çeyrek büyüme, adeta sıcak paraya endekslenmiş durumda; girişinde ekonomiye bahar havası gelmekte çıkışında ise ortalığı hüznün kaplamakta ve ardından kriz çıkmakta. 1994 ve 2001 krizlerinde bunları yaşayarak

gördük, öğrendik ve de deneyim kazandık.

Dokuz çeyrektir kesintisiz büyüyorsa kazandığımız deneyimden de biliyoruz ki, bunun gerisinde sıcak para girişleri var. Ama bu seferki çeyrek büyümede, durum biraz farklı; iç talep ağırlıklı büyümenin finansmanına sıcak paranın yanı sıra vatandaşın da katkısı var (hatırlanacaktır 2000 yılında da öyle olmuş ve büyüme hızı tüketici kredilerindeki patlama nedeniyle öngörülen düzeyin bir hayli üzerinde olmuştu). Tabii ki cebinden değil; maaş-ücret ve tarımsal gelirlerin reel olarak gerilediği bir ortamda zaten bu mümkün de değil. "Eski birikimler-tasarruflar çözülerek harcamaya yöneldi" diyebilir miyiz? Mümkün görülüyor. Zar zor geçinenlerde tasarruf ne geçer; Bankalar Birliği'nin mevduat tasarruflarının dağılımıyla ilgili istatistiklerine bakarsanız, tasarrufların çok az elde toplandığını görürsünüz. Geriye tek bir olasılık kalıyor; borçlanma.

Büyümeye Destek

Nitekim, hane halkı borçluluğunda 2003 yılının son çeyreğinden başlayarak giderek artan ciddi bir yükseliş söz konusu; Ocak-Haziran 2004 döneminde bankaların tüketici kredilerindeki artış yüzde 82'ye ulaşmış durumda. Bu oran alt kesimler itibariyle; konutta yüzde 110, otomotivde yüzde 80 düzeyine yakın. Mal bazında daha somut bir bilgi verelim; her 100 otomobilden 86'sı krediyle alınmış.

Aynı dönemde, kredi kartlarındaki genişleme ise yüzde 38 olarak gerçekleşmiş. Tüketilen mal bileşiminden de anlaşılıyor ki, vatandaş gelirindeki reel gerilemeler nedeniyle erteleme durumunda kaldığı dayanıklı tüketim mallarına bu borçlanma sayesinde yönelebilmiş. Sadece sıcak paraya kalsa, bu malları üreten sektörlerde bu ölçüde bir canlanma olmayabilirdi.

Peki, moda deyimle bu tür bir büyüme sürdürülebilir mi? Neden olmasın? Sıcak para girişi devam ettiği sürece, büyümenin pozitif olacağını söylemek için kahin olmak gerekmiyor. Peki, ilk çeyrekte yakalanan bu yüksek tempo sürdürülebilir mi? Vatandaş borçlanmayı sürdürebiliyorsa neden olmasın? Ama bu pek olası görünmüyor. Çünkü ileride bu borçların ana para ve faizlerinin geri ödenmesi başlayacak.

Nitekim Merkez Bankası'nın Haziran Ayı Enflasyon ve Görünüm Raporu bu tartışmaya noktayı koyuyor ve diyor ki, yılın ikinci yarısında büyüme hızı yavaşlayabilir. Merkez Bankası, bu öngörüsünde haksız da sayılmaz; kredilerde geri ödeme süreci başladığında iç talebin artış temposunun düşeceği aşikardır.

Diyelim ki, bu öngörülerde Merkez Bankası gibi biz de yanıldık. O zaman ne olacak? Ekonomi, sıcak para ve vatandaşın borç girdabında büyümeye devam edecek. İstihdam yaratmayan, reel gelirleri gerileten, vatandaş borç tuzağına dü-

şüren ve yabancından gelecek paraya muhtaç bırakan fakirleştirici bir büyümenin sürdürülebilir olması sizce kimleri sevindirir? Ne dersiniz? Bu soruyu kendimize soralım ve hep beraber yanıtını bulmaya çalışalım. Bu arada, sıcak paranın yanı sıra büyümenin finansmanına vatandaşın borçlanmayla katkı yapması halinde 2001 krizindeki deneyimi de hatırlayarak, bizi ne tür bir akıbetin beklediğini ayrıca sorgulamayı unutmayalım.

EK 2: IMF'NİN 7. GÖZDEN GEÇİRME KAPSAMINDA TÜRKİYE'YE İLİŞKİN ÜLKE RAPORUNUN ÖZETİ

- 2003 Aralığında asgari ücret ve emekli zamlarının finansmanı için başka yatırımlar olmak üzere bütçe ödeneklerinden yapılan kesintiler eleştiriliyor.
- Tüketimdeki sürekli artışları finanse etmek için yatırımlarda kesintiye gidilmesi uzun vadeli büyümeyi sağlamaz.
- 2003 Aralığında asgari ücrette yapılan artışın enflasyon beklentilerinde bir yükselişe neden olduğuna ilişkin pek bir kanıt bulunmamakla birlikte, bu yılda yapılabilecek yeni bir artışın enflasyon hedefini baltalayabileceği uyarısı yapılmakta (hemen belirtelim ki, bu Rapor

Temmuzdaki asgari ücret artışı öncesinde hazırlandı).

- Cömert olarak tanımlanan mevcut emeklilik sisteminin sürdürülemeyeceği uyarısında bulunuluyor.
- Emeklilik maaş bağlama oranının düşürülmesi, prim süreleri ve emeklilik yaşı gibi unsurlarda ayarlama yapılması ve kısa vadede emekli maaşlarının vergilendirilmesi önerilmekte.
- İyileşmiş ticaret hadleri, yükselen dış talep ve verimlilikteki güçlü artış, ithalat talebinin etkilerini giderebilir.
- El konulan bankaların eski sahiplerinin açtıkları davaları kazanmaları halinde bankacılık reformundaki ilerlemenin ciddi bir biçimde baltalanacağı vurgulanmakta.
- Hazinesinin borç yapısının iyileşmekte olduğu ancak

dış finansman ihtiyaçları ve buna bağlı olan kırılganlıkların, yüksek cari açık ve beklenenden yüksek kısa vadeli girişler nedeniyle arttığı belirtilmekte.

Makro ekonomik performans çok etkileyicidir ve görünüm olumludur. Ekonomi hızlı büyüyor ve enflasyon bir kuşağın en düşük düzeyine indi. TL değerlendirildi. AB hedefi reform sürecine katkıda bulunuyor.

EK 3: MAKRO ÇERÇEVE KARARI ÇELİŞKİLİ

2005 Bütçesi ödenek tavanlarının temellendirildiği 2005 yılındaki Makro Çerçeve Kararı çelişkilerle dolu ve dolayısıyla içsel tutarlılıktan bir hayli uzak. Bu haliyle söz konusu Karar, maalesef Hükümetin iki arada bir derede kaldığını gösteriyor.

Karar, "vatandaşlarımızın refah ve mutluluğunun artırılması temel amacı çerçevesinde, kalkınma sürecinin sosyal bo-

yutunu da dikkate alan sürdürülebilir büyüme ortamını oluşturmak, enflasyondaki düşüş eğilimini devam ettirmek ve kamu hizmetlerinin hız ve kalitesini artırmak temel politikamızdır" tespitiyle başlıyor. Böylece, yürütülmekte olan IMF-Dünya Bankası (DB) patentli programa başından beri eleştiriler yönelten, bu programın sosyal açıdan derin yaralar açacağını söyleyen muhalif kesimlerin tespitlerinin resmi kesimlerce de kabul edildiği tescil edilmekte. Sosyal bo-yutun bundan sonra dikkate alınacağını ifade edilmesi sevindirici bir gelişmedir. Ancak fazla ümitlenmeyin, hevesiniz kursağınızda kalabilir; çünkü Kararın geri kalan kısmında bunun nasıl gerçekleştirilebileceğine dair hiçbir ipucu bulunmamakta. Bırakınız ipucunu Karardaki politika öncelikleri incelendiğinde görülüyor ki, bu öncelikler hayata geçirildiğinde sosyal açıdan bugün geline durum bile mumla arar konuma gelebileceğiz; öngörülen politika öncelikleri geçmiş yıllar da olduğu gibi, 2005 yılında da faiz dışı fazla yaratmaya endekslenmiş, kilitlenmiş durumda.

Sosyal Erozyona Devam

Kararın bütçe hazırlama ilkeleri bölümünde "kamu kurum ve kuruluşları bütçe hazırlama sürecinde yapılacak çalışmalarda kendi kurumsal öncelik ve dengelerin yanı sıra ülke ekonomisinin öncelik ve imkanlarını da göz önünde bulunduracaklardır" deniliyor. Bu önermenin pratikte hiç bir öne-

mi yok, çünkü kurumsal öncelikler geçmiş yıllarda olduğu gibi "ancak ülke imkanları elvermediğinden...." diye başlayan gerekçelerle rahatlıkla göz ardı edilebilecektir. Zaten bunlar yapılabildiği için, yıllardır faiz dışı fazla verilebilmekte. Yani, eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetlerindeki kimi öncelikler hayata geçirilemediği için faiz dışı fazla hedefi gerçekleştirilememekte. Durum bu kadar apaçık ortada iken, Kararda "2005 yılı yatırım tahsislerinde, eğitim, sağlık, teknoloji altyapısı, adalet hizmetleri ve ulaştırma alt sektörleri arasında dengeyi sağlayıcı yatırımlara bölgesel gelişme stratejileri de dikkate alınarak öncelik verilecektir" denilebilmesi düşündürücüdür. Bugüne kadar faiz dışı fazla hedefine kilitlenildiği için alıntıda sözü edilen tüm alanlarda kamu hizmetleri erozyona uğramış iken, üstelik buna neden bu politika biliniyor iken, siz kalkıyorsunuz sözü edilen alanlarda aynı politikayı sürdürerek dengeyi sağlayıcı yatırımları gerçekleştirebileceğinizi ileri sürebiliyorsunuz. Ne dersiniz değerli okuyucular, bu mümkün olabilir mi?

Kendi deneyimimizden ve başka ülke örneklerinden de görülüyor ki, IMF programlarının eksik yönü olarak kabul edilen sosyal boyutunun düzeltilmesi, IMF programları devam ettirildiği sürece mümkün görünmüyor. Türkiye halkı bunu anladı ama AKP hükümeti anlaşıyor ki, bu durumu henüz kavrayamamış.

EK 4: 2005'TE IMF BÜTÇESİNE DEVAM

Yüksek Planlama Kurulu'nun 2005 Yılı Programı ve Mali Bütçesi Makro Çerçeve Karar ve Bütçe Çağrısı geçtiğimiz günlerde Resmi Gazete'de yayımlandı. Ayrıca, 2005 yılı Bütçe Hazırlama Rehberi ile kamu kuruluşlarının bütçe çalışmaları sırasında göz önünde bulundurulacakları esaslar belirlendi. Bu üç belgeden anlaşılıyor ki, 2005 yılında ve izleyen yıllarda faiz dışı fazla verilmesi politikası kesintisiz bir şekilde sürdürülecek. Zaten, bunun böyle olacağının işareti önceden verilmişti. Hatırlanacaktır, iktisat politikalarını yönlendiren Hükümetin sorumlu Bakanları ve Merkezde yer alan ekonomi bürokratları, IMF ile mevcut programın süreceği açıklamasını yapmışlardı. Şurası bir gerçek, 2005-2006 yıllarını kapsayan bir ek standby anlaşmasına gidilsin ya da gidilmesin, IMF bütçelerinden farklı bir bütçe yapılamayacağı anlaşılıyor.

2005 yılı bütçesi, geçmiş yıllarda olduğu gibi yine faiz dışı fazla hedefine kilitlenmiş durumda. Başka ülke örnekleri ve kendi deneyimimizden de biliyoruz ki, böyle bir durumda bütçeler kaçınılmaz olarak kamu hizmeti ve sosyal hizmet üretmez bir noktaya gelmekte. Nitekim, 2005 yılı bütçe büyüklüklerinin de ortaya çıkardığı tablo da bundan farklı bir görünüm vermemekte. Gerçi bu büyüklükler geçicidir, kurum ve kuruluşların ihtiyaçları ve bütçe

olanakları çerçevesinde Maliye Bakanlığı ve DPT Müsteşarlığıyla yapılacak görüşmeler sonucunda yeniden belirlenecektir, ancak geçen yılki deneyimden de görülüyor ki, bu büyüklükler büyük bir değişikliğe uğramayacaktır.

Bütçede Değişen Bir Şey Yok

2005 yılında yeni türk lirasına (YTL) geçileceğinden bütçe büyüklükleri doğal olarak YTL ile ifade edilmekte. 2005 yılı konsolide bütçe tavanı 153,6 Milyar YTL olarak belirlenmiştir. Bunun yüzde 20'si personele yüzde 39'u faizlere gitmekte; yatırımlara ayrılan pay ise ancak yüzde 5 düzeyine ulaşabilmekte. Anlaşılıyor ki, 2005 bütçesi de geçmiş yılların IMF bütçeleri gibi bir maaş ve borç ödeme bütçesi görüntüsü vermektedir. Yatırımlara yüzde 5 gibi oldukça küçük bir pay ayrılması, bütçenin ayrıca yatırım vizyonundan yoksun olduğunu gösteriyor.

Sonuçta eski TL gidiyor yeni TL (YTL) geliyor ama bütçe cephesinde hiçbir şey değişmiyor; adeta eski tas eski hamam bütçelerimiz devam ediyor.

EK 5: GELİR İDARESİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI REFORM DEĞİL TUZAK

Geçtiğimiz günlerde, Mülkiyeler Birliğinin düzenlediği bir gün süren iki oturumlu bir toplantıda Gelir İdaresinin Yeniden

Yapılandırılmasına yönelik Kanun Tasarısı masaya yatırıldı ve enine boyuna tartışıldı. Bizim de tartışmacı olarak katıldığımız toplantı, son derece verimli oldu. Tartışmadan çıkan ortak sonuç, reformun gerekli olduğu ancak mevcut tasarının bunu sağlayamayacağı yönündeydi.

Mevcut tasarı, başta emekçiler olmak üzere geniş halk yığınlarının reform özlem ve ihtiyaçlarından çok, yerli büyük sermaye grupları ve yabancı şirketlerin taleplerini karşılamaya dönük. Ayrıca, Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı ve Yerel Yönetimler tasarılarında olduğu gibi, toplumun değişik kesimlerinden gerekli ve yeterli düzeyde tartışılmamış, sermaye tabanlı bir örgüt olan TÜSİAD'ın dışında; hiçbir emek örgütünün, hiçbir siyasi partinin, hiçbir meslek ve demokratik kitle örgütünün, üniversitelerin ilgili bölümlerinin görüşü alınmamış. Bırakınız bu saydığımız örgüt ve kuruluşları, konuyla doğrudan ilişkisi bulunan BES(Büro Emekçileri Sendikası), Vergi Denetmenleri Derneği, Maliye Müfettişleri Derneği, Hesap Uzmanları Derneği gibi kuruluşlar bile dışlanmış. Yasa tasarısı, halkımızdan adeta kaçırılmıştır.

Tasarı, öylesine yangından mal kaçırarcasına hazırlanmış ki, ya genel gerekçe ve madde gerekçelerine yer verilme unutulmuş! Ya da ne yapıldığı anlaşılmaması diye olsa gerek bunlara yer verilmemiş. İkincisi daha yüksek bir olasılık, çünkü tasarıyı hazırlayanlar tartışma iste-

miyor ve tasarının Temmuz'un 15'ine kadar yasalaşmasını istiyor. Nitekim 8. gözden geçirmede tasarının belirtilen tarihe kadar yasalaşacağı taahhüdü verilmekte; 7. gözden geçirmede Temmuz hedefi veriliyordu ama gün belirtilmiyordu, bu sefer tarih biraz öne çekilerek iş sağlama alınmakta. Açıkçası, geçmişteki 15 günde 15 yasa örneğinde olduğu gibi TBMM vesayet altına alınmakta.

Tasarı Neler Getirmekte?

Tasarının getirdikleri şöyle sıralanabilir:

- Vergi yükünü taşımayan sermayeye özel vergi hizmetleri getiriliyor.
- Tahsilat özelleşiyor (tahsilat işi Maliyenin görevlerinden sayılmıyor).

- Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısının öngör-
düğü tüm yeni kurumsal düzenlemeler aynen tasarıya taşınıyor.

Özellikle sonuncu düzenleme gösteriyor ki, bu tasarı yasalaştığında artık Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısıyla ilgili tartışmalar bitmiş olacak. Bilindiği üzere, Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısının takrir müzakeresi söz konusuydu ancak bu yeni tasarı geçerse, bu tür bir müzakerenin fiilen pratikte hiçbir anlamı kalmayacak. Dolayısıyla ne yapıp yapıp emek cephesi bu tasarıya karşı topyekün bir tavır göstermelidir. Bu başarısızlığında, artık iş isten geçmiş olacak ve Hükümetin tuzaklarla dolu bir tasarıyı reform diye halka yutturması gerçekleşmiş olacak. Bizden söylemesi.

Ahi Birliklerinde İş Hayatının Düzenlenmesi

Ahi birlikleri genel felsefelerine uygun olarak iş hayatının düzenlenmesinde toplumu bir bütün olarak ele alıp, bütün sosyal grupların menfaatlerini düşünmüşlerdir. Çatışmacılığı reddederek, uzlaşmacı sosyal ve ekonomik münasebetlerin kurulmasını amaç edinen ahi birliklerinin bu özelliği, sosyal huzuru sağlama açısından, insanlığın geleceğine ışık tutacak temel motifler taşımaktadır. Ahi birlikleri üretim ile tüketim arasında denge kurarak, üretici ile tüketici arasındaki münasebetlerin sosyal huzuru sağlayacak şekilde gelişmesinin devamına çalışmışlardır.

Bu maksatla zaman zaman üretim sınırlamaları getirilerek emeğin değerini bulması sağlanırken, geliştirilen narh sistemi ve standartlaşma ile de tüketicinin korunması sağlanmıştır.

Üretilen mallarda standart arama, tüketicinin korunması bakımından son derece önemli idi. Her birlik, üyelerinin imal ettiği malın standardına göre fiyatlarını tespit ederdi. Mesela bir ayakkabı alan insan ödediği fiyata göre bunu ne kadar zaman giyebileceğini bilirdi ayakkabı belirtilen zamandan önce kullanılmaz hale gelirse, aldığı sanatkâra götürerek parasını geri alırdı. Standartlar ve narh konulmakla kifayet edilmemekte ve uygulama devamlı bir göze-

tim altında bulundurulmakta idi. Bunlara uymayanlar, kendilerine ders, etrafa ibret olacak şekilde cezalandırılırdı. Konulan nizamı uymayanlar, suçlarına göre cezalara çarptırılır, bu çeşit davranışlarla cezalandırılan suçluya "yolsuz" denilirdi.

Yolsuz hammaddeyi piyasadan alamaz, kimse ona mal satmaz, o da yapmış olduğu malı kimseye satamazdı. Yolsuz kahvelere kabul edilmez, cemiyet toplantılarına giremez, herkes ondan kaçır ve nefret ederdi. Esnafın kendi içinde kurduğu oto kontrol sistemi son derece dikkat çekicidir.

Ahi birliklerinin tüketiciyi korumak adına aldığı tedbirler ve bu tedbirlerin uygulanması hususunda gösterilen hassasiyet yüzyıllarca devam etmiştir. Zaman zaman esnaflar tarafından

tespit edilen standartlar ve narhlar padişah fermanı haline getirilmiştir. Bunların en önemlisi Hicri 907 senesinde yayımlanan "Kanunname-i İhtisabı Bursa" adlı fermanıdır. II. Beyazıt tarafından yayımlanmıştır.

Teşkilata mensup her sanat-kâr belirli kalite ve miktarda mal kullanır, belirli üretim tekniklerine bağlı kalarak mal üretir ve imal ettiği eşyayı belirli fiyata satardı. Bu hususta değişik usullere başvuranlar derhal cezalandırılırdı. Meslek adap ve erkânının yitirilmesine sebep olacak şekilde üretimin geliştirilmesi ve fazla kar sağlama gayretlerine itibar edilmezdi.

Her şeyden önce esnafta doğruluk aranır. Hileli çürük iş yapmak, müşteriden tespit edilen fiyatın üstünde fiyat istemek, bir başkasının malını taklit etmek büyük suç sayılırdı. Noksan ölçü ve bozuk terazi kullananlar cezaya çarptırılırlar, sahte ve kalitesiz mal imal edenlerin malları toplanır ve kendileri de meslekten çıkartılırdı. Esnaf mütevazı kara kanat ederdi.

Sattığı süte su katan bir sütçünün kuyuya basıldığı, bozuk kantar kullananların ibreti alem için çarşı Pazar dolaştırıldığı, ekşi pekmez satanın pekmezinin başına geçirildiği bilinmektedir.

Ahi birlikleri tarafından belirlenen miktarlarda üretilen mallar, hem imalathane, hem satış yeri durumunda olan dükkânlarda bizzat satışa sunulurdu. Eşyanın yalnızca imalatçı karı üzerinden satılmasını sağlayan bu kaide dolayısıyladır ki, Anadolu Türk toplumunda bu birlikler çözülünceye kadar sanayi alanında üretici ile tüketici arasına girmiş bir ara aracı sınıfla karşılaşmamıştır.

Dükkânlarda üzerinde ayet, hadis veya veciz sözler yazılı levhalar asılırdı. Müşteriler ile olan münasebetleri de ifade eden bu levhalardan bir tanesi şöyledir:

Her sabah Besmeleyle açılır dükkânımız.

Hakk'a iman ederiz, Müslüman'dır şanımız.

Eğrisi varsa bizden, doğrusu elbet sizin.

Hilesi hurdası yok, helalinden malımız.

Müşteriler velinimet, yarınımız yarımız.

Ziyadesi zarar verir, kanaattir karımız.

Ahi birliklerinde iş bölümüne önem verilirdi. Birlik mensupları kabiliyetlerine uygun bir işte çalışırlar, ikinci bir peşinde koşmazlardı. Ahilikte insanların iş değiştirmeleri veya birden fazla işle uğraşmaları hoş karşılanmazdı. Bu sebeple ahinin birkaç veya birkaç sanatla değil, kabiliyetine en uygun olan tek bir iş veya sanatla uğ-

raşması ahlak kaidesi haline getirilmiştir.

Teşkilata girmek isteyen, kendi kabiliyetine en uygun mesleği seçmekte serbestti. Hiçbir fert herhangi bir mesleği seçmek için zorlanmadığı gibi, hiçbir meslek de bazı kimselelerin inhisarında bırakılmamıştı.

Ahi birliklerinde iş bölümü, ekonomik olduğu kadar bir ahlak problemi olarak da alınmıştır. Herhangi bir işte karar kılmayarak sık sık iş değiştirmek

ancak sebatsız ve istikrarsız ruh yapısına sahip olanların yapacağı bir davranış olarak görülürdü. Böyle insanların ahi olabilecek ruh disiplinine sahip olmadıkları kabul edilirdi.

Ahi birliklerindeki iş değiştirmeme ve birden fazla işle uğraşmama kaidesi, sanatkârların kendi mesleklerinde daha rahat ilerlemelerini sağlamıştır. Başka bir iş yapma ihtimali bulunmadığından, sanatkârlar bütün düşünce ve gayretlerini işlerine

vererek, bugün hayranlıkla seyrettiğimiz şaheserleri meydana getirmişlerdir.

Ahilikte sosyal yardım ve dayanışma prensibi ahi birliklerinin ekonomik faaliyetlerini belirleyen unsurlardan biri olmuştur.

Ahi birlikleri Orta Çağ Avrupa'sındaki benzerlerinden farklı olarak daha fazla kazanma spekülasyonu ve kıyasıya rekabet yerine; karşılıklı yardım ve sosyal dayanışmayı esas almıştır. Ferdi teşebbüs, serbest kazanç, mesleki hürriyet ve menfaat çatışması yerine; bütün topluma hakim bir nizam ve sosyal adalet duygusu, din ve ahlak kaide-leri üzerine kurulmuş, barışçı geleneklerle gelişen bir meslek mukaddesatı ve iş ahlakı ahi birliklerinin ahengini sağlamıştır. Bunların menfaatlerinin de birbirleri ile çatışmadığı, aksine dayanışma içinde bulunmaları gerektiği görüşünden hareket edilirdi.

Ahi birliklerinde usta (işveren) ile kalfa ve çırak statüsünde çalışanlar baba evlat münasebeti gibi candan ve manevi bağlarla birbirlerine bağlanmışlardır. Ahlak ve mesleki kaidelere göre düzenlenen bu münasebetler, idare heyetlerinin denetim ve gözetimleri altında devam ettirilirdi.

Ahi baba vekilleri hem dini hem de mesleki lider pozisyonunda olup yalnız ustaların değil, kalfa ve çıraklarında haklarını korumak durumunda idiler. Esnaf tarafından genel olarak

keramet sahibi oldukları kabul edilen ahi baba vekillerinin bu münasebetleri en adilane şekilde düzenleyecekleri kanaati yaygındır. "Eti senin kemiği benim" felsefesiyle ustanın yanına verilen çırak çalışarak aynı ustanın yanında kalfa ve usta olurlardı. Ustalar yanlarında çalıştırdıkları insanların davranışlarından mesullerdi. Bu sebeple bazı durumlarda, çırakların işledikleri suçlardan dolayı ustalarına ceza verilirdi. Çalışanların kötü huy ve hareketleri ile bunarın haksızlığa uğramalarından yalnız ustaları değil, kademeli olarak bütün esnaf mesuldü. Bu anlayış çalışanların kontrol ve himayesinin yalnız ustalarına değil, bütün esnafa ait olduğu kanaatini yaygınlaştırmış ve böylece müessir bir oto kontrol sistemi kurulmuştur.

Ahi birlikleri üyelerinin hayat anlayışı, tasavvufçuların anlayışından farklıydı. Yaşamak için yaşatmak gerektiğine inani-

lan ahilikte her fert toplumun bir parçası olarak kabul edilir ve bir insanın rahatsızlığının bütün toplumu kademeli olarak rahatsız edeceğine inanılırdı. Komşusu aç iken tok yatanın ağır bir dille suçlandığı bu düşünce sisteminde, sosyal adalet ve dayanışmanın önemli yeri vardır.

Ahi birliklerinde "can ve mal beraberliği" olarak ifade edilen dayanışma duygusu o kadar ileriye götürülmüştür ki, ahinin kazancının geçiminden artı kalanın bütünüyle fakirlere ve işsizlere yardımda kullanılması, ahlak kaidesi haline getirilmiştir.

Ahlak birlikleri, dayanışma konusunda ahlak kaidelerine daima sadık kalmışlardır. Öyle ki toplumdaki dayanışmayı bozacağı endişesiyle aşırı kazanç arzusu bile kesinlikle engellenmişti, söz konusu engellemelerden dolayı, bu teşkilatta kazancın şahsiliği prensibine bile pek

rastlanmaz. Teşkilat üyesi olan esnaf ve sanatkârların kazancı, tümüyle kendisine ait değildir. Bu kazanç, şahsi olmaktan çok teşkilata ait genel sermayeyi meydana getirmektedir. Teşkilatın orta sandığından toplanan bu sermaye ile herkese dağıtılacak şekilde alet ve hammadde alınmakta, tezgâhlar kurulmakta, bir yandan da ihtiyacı olanlara yardım edilmektedir.

Ahi birliklerinin yapısını anlatırken kuruluş ve işleyişinden bahsettiğimiz orta sandıkları üretim, tüketim, tasarruf, yatırım gibi ekonominin temel unsurlarının düzenlenmesinde çok önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Bir yandan müteReddit fertlere teşebbüs cesareti verip onlara gerekli imkânları sağlarken, öte yandan hırs gibi nefis düşmanlıklarını kanaat mülkünün zenginlikleriyle dost eylemiş, bir robot huzursuzluğunun saldırılarını "sevgi – acıma – bağışlama" gibi seçkin sıfatlarla önlenmesini başarmıştır. Esnafı tasarrufa yöneltmiş, kimseye yük olmamayı helalinden kazanmayı öğretmiş, karşılıklı yardımlaşmayı sağlamıştır.

Orta sandıkları, gerek ihtiva ettiği prensipler ve gerekse insanlığa ve çalışanlara tuttuğu ışıık ve gösterdiği yol bakımından kooperatifçilik ilkeleri ile büyük benzerlik göstermektedir. Nitekim İngiliz John B.HIGGINS bu benzerlik üzerinde durmuş ve dünya kooperatifçiliğinin oluşmasında ahi birliklerinin önemli tesiri olduğu sonucuna varmıştır. Koope-

ratifçiliğın temeli olan demokratik irade karşılıklı yardımlaşma, üyelere sosyal yardım götürme ve sermayeden çok insana önem verme prensipleri, bu kurumdan çok daha önce kurulmuş olan ahi birliklerinden mevcuttur.

John. B. HIGGINS'in konu ile ilgili "THE AHITISM and ITS INFLUENCE ON CO-OPERATION" adlı makalesinde Haluk UZEL'İN yapmış olduğu ve Refik H.SOYKURT' UN "İnsanlık Bilimi Ahilik" kitabının 59 ve 60. sayfalarında yayınlanan özet tercümeyle aynen alıyorum.

"Ahilik, küçük Asya'da kökenleri oldukça gerilere değin ulaşan, daha sonra İslam dininde etkisi ve katkısı ile güçlenip yaygınlaşmış bir evren görüşü olarak tanımlanabilmektedir.

Genelde örgütlenmiş bireylerin birbirlerini ekonomik toplumsal ve kültürel alanlarda olabilecek en ileri derecede desteklemelerini amaçlayan ve bu

amaca erişilmesinde katkıda bulunacak düzenlemeleri getiren bu görüş, çağdaş anlamdaki kooperatifçiliğın de temelini oluşturmaktadır"

"Haksever Öncüler Kooperatif'i'nin" kurucuları arasında yer alan dokuma işçilerinden bir olan Michael Sondown. Orta Anadolu'nun el dokumacılığını incelemek ve edindiği bilgileri İngiltere'de Endüstri Devriminin başlamasıyla gelişen tekstil endüstrisine aktarabilmek amacıyla Türkiye'ye gönderilmişti. Sondown'ın Sivas, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir ve Niğde yörelerinde 1828 ile 1831 yılları arasında çalıştığı ve gözlemlerini İngiltere'ye yazılı olarak aktardığı konusunda bilgiler vardır. Ancak eğer yazmış ise bile, raporu bugüne kadar gelebilmiş değildir.

Sondown, kooperatifçiliğın ilk kurucuları arasında yer alan bir kişi olarak, kooperatifçiliğın temel fikri ile yakın ilgisi bulu-

nan ahiliğin yaygın olduğu yörelerde yaptığı ve konusu başka bile olsa incelediği alandaki değerlendirmeleri sırasında bu görüşten etkilenmemiş olamaz.

Kim bilir Sondown'ın yazılı notları bir gün İngiltere'de bir yerde tozlu bir arşivlerden çıkacak ve bu iki evren görüşü arasında nasıl bir köprü kurulduğu açıklığa kavuşacaktır. Ancak o güne değin zaman ve yer ilintisi açısından, ahiliğin yaygın olduğu bir yerde incelemelerde bulunduğundan sonra düşünüş bakımından ona çok aykırı düşmeyen ve adına kooperatifçilik dediğimiz kavramı İngiltere'de kurmaya katkıda bulunan bir kişinin o düşünüşten etkilenmemiş olduğunu ileri sürmek mantığa aykırı düşer.

Orta sandıklar aynı zamanda günümüzün hayır kurumların-

dan hemen hemen hepsinin ve sosyal güvenlik kurumlarının görevlerini yapacak tarzda çalıştırılıyordu.

Uygulamada bu prensiplere riayet edilip edilmediği sorusuna da cevap vermek gerekiyor. Bu sebeple İstanbul Hallaçlarının Hicri 1289 Kasım'ından

Hicri 1290 Kasım'ına kadar olan bir yıllık bütçelerini aşağıya alıyoruz.

Bu bütçenin harcamalar bölümü, ahi birliklerinin bir sosyal yardım ve sigorta kurumu gibi çalıştığını, ayrıca bu birliklerin köprü ve yol tamiri gibi bazı kamu hizmetlerini de gönüllü olarak yaptığını göstermektedir. Şurası da unutulmalıdır ki bu bütçe ahi birliklerinin çözülmesi ve menfaat birliği haline dönüştüğü döneme aittir. Buna bakarak orijinal yapılarını muhafaza ettiği dönemdeki ahi birliklerinin harcamalarında sosyal yardımın bundan çok daha fazla olduğunu tahmin etmek güç değildir. Ahilikte sosyal yardımlaşma ile ilgili ahlak kaideleri dolayısıyladır ki, hiçbir ahinin önemsenecek sermayesi olmazdı.

Gelir Kalemleri	Miktarı	Gider Kalemleri	Miktarı
Icar Bedellerinden	7.650	Tamir İçin	800
Para Çalıştırmaktan	7.900	Alınan Dükkan Bedeli	2.050
Evkaf Hisse Bedelleri	550	Üçgünler Masrası	15.500
Vasiyetnamelerden	500	Mevlit Okutma Ücreti	600
Yedirme Bedelleri	900	Fakirlere kömür Ücreti	689
Giriş Bedelleri	275	Ramazanda Fukaraya Ekmek	1.200
Teberrular	1.250	Yetim ve Dullara Basma	600
Ağaçlardan	75	Ölümlere Kefen	170
		Fukaraya Tedavi Ücreti	350
		Misafirler	1.100
		Taş köprü Tamiri	380
		Muallim Ücreti	1500
		Mekteplere Kömür	500
		Sokaklara Tamir	150

Bölgesel Asgari Ücret

Asgari ücret; işçi ve ailesinin, günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insan haysiyetine uygun bir yaşantı sürdürmelerine imkan veren bir ücrettir ve çalışanların geçim şartlarının düzenlenmesine yönelik önemli bir uygulamadır.

Asgari ücrete ilişkin uluslararası düzenlemelerde "düşük ücretlere karşı koruma" amacı ön plandadır. Ülkemizde de asgari ücreti yasal yoldan belirlemenin temelinde de bu amaç bulunmaktadır.

ILO'nun "asgari ücret tespit usulleri ihdasına ilişkin 26 sayılı sözleşme"sinde, sözleşmeyi onaylayan her üye devletin, toplu sözleşme yoluyla veya bir başka yolla etkili bir ücret tespiti usulünün bulunmadığı veya o ücretlerin istisnai şekilde düşük olduğu işlerde veya işlerin bölümlerinde asgari ücret tespitine imkan veren usulleri ihdas veya muhafazayı taahhüt ettiği belirtilmektedir.

Asgari ücret pazarlık ücreti değildir. Rekabet şartları düşük ücret politikaları ile sağlanamaz.

Özellikle son dönemde, ülkede uygulanan ekonomik politika çerçevesinde, asgari ücret pazarlık konusu yapılmış, Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından bilimsel usullerle hesaplanan asgari ücret tutarı bir tarafa bırakılarak daha düşük tutar

ilan edilmiştir. Komisyonun işveren-hükümet oy çoğunluğu, devletin resmi rakamlarına itibar etmek yerine "ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum" gerekçe gösterilerek çok daha düşük bir asgari ücret tutarını kabul ve ilan etmektedir.

Devletin sadece tek işçi için belirlediği ve net olarak işçinin eline geçmesi gereken tutar bile pazarlık konusu edilmekte, daha da aşağıya çekilmekte, brüt olarak açıklanan asgari ücretten yapılan kesintilerle ele geçen tutar düşürülmektedir.

Bunun gerekçesi, ekonomik büyüme ya da kalkınmayı sağlamak için ücret maliyetlerini düşürmeyi öngören siyasal tercih olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu yaklaşıma göre; daha düşük ücretler (ve asgari ücret)

maliyetleri düşük tutarak yatırımları ve muhtemelen ihracatı artırmak suretiyle kalkınmayı artıracaktır.

Bu anlayış çerçevesinde asgari ücret düzeyi düşük tutulmuş ve insan onurunun gerektirdiği tüketim ve yaşam düzeyinden uzak sefalet ücreti olarak belirlenmiştir.

Şimdi gündeme getirilen ve kamuoyunda tartışmaya açılan 'bölgesel asgari ücret' uygulaması yönündeki görüşler, asgari ücret artışlarını daha da sınırlayıcı yöndeki taleplerin ifadesi niteliğindedir.

Asgari ücretin belirlenmesinde, gelir dağılımı ve refahın yaygınlaştırılması amacı bulunmaktadır. Bu nedenle asgari ücretin yüksek gelir grupları ile düşük gelir grupları arasında

denge-sizliğı giderici bir özelliğı de bulunmaktadır.

Asgari ücretin Türkiye'nin her ilinde yeterli bir satın alma gücünü sağlaması temel bir ilkedir. Nitekim yapılan hesaplamalarda, tüm illerden fiyatlar toplanmakta ve işçi sayısı ile ağırlandırılarak asgari ücret belirlenmektedir.

İlk bakışta düşünölen ve öne sürölen, az gelişmiş bölgelerde beslenme masraflarının daha düşük, geçim şartlarının diğeri gelişmiş bölgelere göre daha ucuz karşılanabileceğı şeklinde ki yaklaşımların geçerliliğı bulunmamaktadır. DİE tarafından hesaplanan bölgelere ve illere göre kentsel yerler tüketici fiyatları indeksindeki gelişim bu durumu ortaya koymaktadır.

Asgari ücretin bölgelere göre belirlenmesi, doğu ile batı arasında farklı düzeylerde tespiti, asgari ücretin genel anlam ve felsefesine aykırıdır.

Asgari ücreti belirlerken, sanayi/tarım, bölge, yaş, dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri ayırım yapılmadan ulusal düzeyde tek olması daha doğru bir yaklaşımdır.

Asgari ücretin, işçilerin arasında nitelik, kıdem, işin mahiyeti gibi ekonomik amaçlı değerlendirmelerin tümünden bağımsız olarak değerlendirilmesi ve ekonomik ölçülerin ötesinde sosyal bir ücret olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

Asgari ücreti belirlerken "ekonomik dengeleri" ön planda tutan yaklaşımın "sosyal dengeleri" yerle bir ettiğı unutulmamalıdır.

Asgari ücret bölgesel olarak belirlendiğinde, ücret farklılığından dolayı daha yüksek asgari ücretin ödeneceğı bölgelere iç göç hızla artacaktır.

Ulusal düzeyde asgari ücret tespiti iç göçü tamamen engelleyici olmamakla beraber, bölgesel düzeyde yapılacak uygulama iç göçü tetikleyici bir unsur olacaktır. Bölgesel asgari ücretin uygulanması sonucu iç göç ile birlikte kayıt dışı istihdam daha da artacak, bu durum daha yüksek asgari ücret uygulanacak bölgelerde, kentlerde zaten varolan işsizlik sorununu büyütecek, eğitim, sağlık, konut, ulaşım gibi hizmetlerin yerine getirilmesini güçleştirecektir.

Ulusal düzeyde asgari ücret uygulaması, hükümetlere sosyal güvenliğın finansmanında

asgari ücret ile bağlantı kurma imkanı sağlamakta ve sosyal güvenlik sistemini kontrol etme fırsatı da vermektedir. Bölgesel düzeyde asgari ücret uygulaması bu alanda da sıkıntı yaratacaktır.

Asgari ücretin bölgesel düzeyde uygulanması yönündeki dönüşüm, şimdiye kadar ki uygulamaların kazandırdığı deneyimin ve olumlu sonuçlarının gözardı edilmesi anlamına gelmektedir.

Asgari ücretin geçmiş dönem uygulamalarına bakıldığında bölgesel asgari ücret geriye dönüştür.

Cumhuriyet döneminde, 1923 tarihinde yapılan Türkiye İktisat Kongresinde, işçi ücretlerinin asgari hadlerinin her üç ayda bir geçim şartlarıyla mütenasip olarak belediye meclislerince tespit ve ilan ile müessese-lerin buna uyma zorunluluğı kararlaştırılmıştır.

1936 tarihinde 3008 sayılı İş Kanunu'nda (madde 32) işçi ücretlerinin en aşağı hadlerinin *mahalli komisyonlarca* tespit edileceği öngörülmüştür. 1951 tarihinde Asgari Ücret Yönetmeliği çıkarılmıştır.

1967 tarihinde 931 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Daha sonra 5 Nisan 1968 tarihinde Asgari Ücret Yönetmeliği yayınlanmıştır. Buna göre ilk uygulama, 1 Haziran 1969 günü geçerli olacak şekilde, asgari ücret *Türkiye'de 6 bölge esasına göre tespit edilmiştir*.

1971 tarihinde 1475 sayılı İş Yasası ve buna bağlı olarak 1972 tarihinde Asgari Ücret Yönetmeliği çıkarılmıştır. Önemli

yenilik, geçici madde ile tarımda asgari ücret belirlenmesidir.

Kasım 1972-Haziran 1974 arası dönemde 4 kategoriye ayrılan illerde geçerli olmak üzere 4 ayrı asgari ücret tespit edilmiştir.

Ocak 1974 ayından sonra **ülke genelinde sanayi-tarım ayrımı yapılarak** belirleme yapılmıştır.

Temmuz 1989 ayından bu yana **sanayi-tarım ayrımı yapılmadan ülke genelinde tek asgari ücret belirlenmesi** yapılmaktadır.

Haziran 2003 ayında 4857 sayılı İş Yasası yürürlüğe girmiştir.

Bu yasanın çıkmasından sonra 1 Ağustos 2004 tarihinde Asgari Ücret Yönetmeliği çıkarılmıştır. Önemli yenilik, asgari ücretin bütün işkollarını kapsayacak biçimde belirlenmesidir.

Ancak şimdi gündeme, asgari ücretin bölgesel düzeyde belirlenmesi, diğer bir ifadeyle esnekleştirilmesi getirilmektedir. Böyle bir yaklaşımın benimsenmesi, asgari ücretin belirlenmesinde sosyal koşulların yerine emek sömürsünün yoğunluk kazanacağı koşulları ön plan çıkaracaktır. Bir anlamda, uygulanan ekonomik ve sosyal politikalarla unutturulmaya, ortadan kaldırılmaya çalışılan sosyal devlet anlayışı yeni bir yara daha alacaktır.

Sosyal Güvenlikte Yapılmak İstenen Değişiklikler

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından sosyal taraflara sunulan sosyal güvencilikte reform önerilerini kapsayan çalışmada, sosyal güvenlik kuruluşlarına yapılan transferlerin, ülkemizin borçlarını ve faiz oranlarını artırdığı, hayat pahalılığına, yatırımlarda daralmaya ve işsizliğe yol açtığı öne sürülmektedir. Bu tür değerlendirmeler ile toplum yanıltılmaya çalışılmakta ve yapılmak istenen değişikliklere gerekçe aranmaktadır.

Kanun Tasarı Taslağına temel teşkil eden öneriler incelendiğinde, mevcut sigortalılar ile birlikte özellikle de ilk defa sigortalı olacak çalışanlar için, yaş-prim gün sayısı bakımından karşılanması çok zor koşullar getirilmektedir.

8.9.1999 yılında yürürlüğe giren 4447 sayılı Kanunla getirilen hükümlerin sigortalı ve emekliler bakımından hak kayıpları getirmesine rağmen, bugün bu haklar bile cömert olarak değerlendirilmektedir. Sosyal tarafların tartışmasına açılan ve sosyal koruma adı altında tek çatı olarak öngörülen sosyal güvenlik reform önerilerinde, sosyal devlet ve sosyal güvenlik anlayışının önemsenmediği, devletin sorumluluk almadığı ve katkı sağlamadığı, pi-

yasa koşullarının geçerli olacağı bir sistem getirilmek istenmektedir.

Sosyal güvenlik kuruluşlarının gelir-gider kalemlerinde yaşanan olumsuzlukların ileriye yönelik olarak düzeltilmesinin hedeflendiği değişiklik önerilerinde, sosyal güvenlik yerine sosyal koruma adı altında yeni bir üst Kurum oluşturulmakta ve mevcut sosyal güvenlik Kurumlarının üç yıllık geçiş süreci sonrası statülerine de son verilmektedir.

Sosyal Koruma Kurumu Başkanlığı adı altında Genel Sağlık Sigortası, Sosyal yardım ve Hizmetler ile Emeklilik Sigortaları Genel Müdürlükleri,

bağlı kurumlar olarak belirlenmektedir.

Sigortalılar yönünden yapılacak değişikliklere bakıldığında yaş-prim gün sayısının yıllara göre yükseltileceği, aylık bağlama oranlarının ise azaltılacağı dikkat çekmektedir.

Aylıkların hesaplanmasında, kazançların güncelleştirilmesinde enflasyon ve milli gelir artışları esas alınırken, değişiklik önerilerinde sadece enflasyon artışlarının dikkate alınması, aylık bağlama oranlarında ileriye yönelik olarak yıllık yüzde 1.6 ve yüzde 1.5'e düşürülmesinin hedeflenmesi, ileride aylığa hak kazanacak olanlar bakımından hak kaybı getirecek ve aylıkları küçültecek bir değişiklik olarak değerlendirilebilir.

4447 sayılı Kanun ile getirilen 58-60 yaş koşulunun kadın ve erkek sigortalılar bakımından da zamanla emeklilik yaşının yükseltilmesi, prim gün sayısının ise 7000'den 9000 güne çıkarılması önerilmektedir.

Ölüm sigortasından aylık bağlama koşullarında ise toplam olarak 1800 gün veya en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, sigortalılık süresinin her yıl için ortalama olarak 180 gün prim ödeme koşulu, öneriler bölümünde toplam 1800 gün

prim ödeme koşulu ile sınırlı tutulmaktadır.

Malullük aylığına hak kazanma da aranan toplam 1800 gün prim ödeme koşulu 3600 güne yükseltilmektedir. Sosyal güvenlikte en önemli güvence, riske karşı çalışanın korunmasıdır. Bu değişiklik, risk önemsenmemekte, yani insan unsuru yerine, ağır koşullar getirilerek, aylığa hak kazanmanın önü kesilmektedir. Bu nasıl sosyal güvenlik anlayışıdır ki, çalışan insanların karşılaştığı riskler bile önemsenmemektedir.

Mevcut emekli aylıklarında her hangi bir iyileştirmenin yapılmayacağı, işçi ve memur emeklileri bakımından var olan farklılıkların giderilmesine ilişkin bir düzenleme öngörülmemiştir. Prim kazançlarında yapılacak artışların, paralel şekil-

de emekli aylıklarına yansımaları engellendiğinden, 2000 sonrası dönemde prim ve aylık artışlarında, emekliler aleyhine bir tablo oluşmuştur. 2000 öncesi dönemde uygulanan gösterge ve katsayı sistemine göre, prim kazançlarındaki artışlar aynı şekilde emekli aylıklarına da yansıtılmaktaydı. 2000 sonrası dönemde ise, bu ilişki kesilmiş, aylıkların artışında aylık tüfe

sistemi getirilerek, bilinçli olarak emekli aylıkları küçültülmüştür.

4447 sayılı Kanunun getirmiş olduğu kayıplar, aşağıdaki tabloda yapılan kıyaslamadan daha net olarak görülebilir.

1999 yılında tavan prim kazancının yüzde 85'i aylık olarak belirlenirken, 2000 sonrası dönemde aylık tüfe sisteminin getirilmesi sonucu, aylıkların prim kazançlarına oranı hızlı bir şekilde azalmış, Temmuz 2004 itibarıyla yüzde 25'e düşmüştür.

Primler ve aylıklar aynı sistemle belirlenseydi, Temmuz 2004 ayında en yüksek emekli aylığı 2 milyar liranın üzerinde olacaktı.

Bugün için en karlı uygulama, Emekli Sandığında yapılmaktadır. En son aylık üzerin-

Sigorta Prim Tavan Kazanç ve Emekli Aylığı Tavanındaki Artışlar

Dönem	Sigorta Prim Kazanç Tavanı (1)	İşçi-İşveren Adına Ödenen Toplam Prim	En Yüksek Emekli Aylığı (2)	2/1
Aralık 1999	182.100.000	61.003.500	154.785.000	85.0
Ocak 2000	360.000.000	120.600.000	168.607.315	46.8
Nisan 2000	450.000.000	150.750.000	188.172.418	41.8
Ağustos 2000	600.000.000	201.000.000	202.114.638	33.7
Nisan 2001	1.050.000.000	351.750.000	257.072.500	24.5
Nisan 2002	1.389.360.000	465.435.600	421.297.315	30.3
Temmuz 2002	1.637.916.450	548.702.011	435.165.656	31.8
Nisan 2003	1.965.499.800	658.442.433	570.477.502	29.0
Temmuz 2003	2.290.079.100	767.176.499	570.477.502	24.9
Ocak 2004	2.748.150.000	920.611.798	657.542.548	23.9
Temmuz 2004	2.886.975.000	967.136.625	722.827.802	25.0

den emekli aylığı bağlandığından, SSK'daki benzer kayıplar, Emekli Sandığı'nda yaşanmamaktadır.

Bunlar, birer eşitsizlik örneğidir. En büyük kayıp, SSK'dadır. Aylık tüfe uygulamasının sonuç vermediğini gören Hükümet, 2003 ve 2004 yıllarında emekli aylıklarında farklı zam artışlarını öngörmesine rağmen, beklenen iyileştirmeler yapılamamıştır.

Emekliler, muhtaç olmadan insanca yaşayabilecekleri bir dönemi beklemektedirler. Bu nedenle, emekli aylıklarında iyileştirme gerekmektedir.

SSK'da bugün asgari aylık 400 milyon lira, ortalama aylık ise 440 milyon liradır. Bu aylıklar, 480 milyon lira olan açlık sınırını karşılamadığı gibi, 1.5 milyar lira olan yoksulluk sınırının ise, yüzde 30'unu karşılamaktadır.

IMF'ye kalsa, bugün için açlık sınırını bile karşılamayan emekli aylıklarından vergi kesilecek. Ülkemizin bugünlere gelmesinde önemli bir katkısı olan işçi emeklilerinin böylesine mağdur edilmesinin izahı yoktur. IMF ile yapılan anlaşmalar, yoksulluk ve işsizlik olarak topluma yansımıştır. IMF için öncelikli güvence talep ettiği Kanunların çıkarılması, iç ve dış borçların zamanında ödenmesidir.

İşte bu anlayışın ürünü olarak, en çok korunmaya muhtaç olan emekliler ve çalışanların hakları kısılmak istenmektedir. Böyle bir Tasarıyı savunmak,

sosyal devleti ve sosyal güvenliği işlemez bir duruma getirecektir.

Ülkemizde Yeni bir İş Kanunu uygulanmaya başlamıştır. Esnek çalışma kurallarına göre istihdam edilenler, geçici ve mevsimlik statüde çalışanların yılın önemli aylarında boşlukları olacağından, yani primler yatırılmayacağından, 9000 prim gün sayısına ulaşmak

mümkün değildir. Yılın altı ayında çalışanların emekliliğe hak kazanmaları için 50 yıl çalışması gerekmektedir.

Sosyal güvenlik reform önerilerini özetlemek gerekirse, Kurum bakımından gelir artırıcı değişiklikler getirilmekte, bununla birlikte emekli aylıklarının ödeme süresi kısaltılmaktadır.

Gıda Yasası Tüketicilere Güvence Veremedi

Üretici ve Tüketicilerin yıllardır beklediği GIDA YASASI çıktı.

Gıdamıza Hile Karıştıranlara verilecek cezanın düşük olması tüketicileri endişelendiriyor.

Gıda Yasası hileli gıda yapıp satana 1 milyar lira ceza öngörüyor. Cezaların düşük olması gıdada denetim yapacak eleman ve bütçe yetersizliği nedeniyle

Yeni Gıda Yasası da tüketiciye güvence vermekten çok uzak.

Ete hile karıştırmanın, domuz eti kıyması satmanın, zeytini paslı demirle veya ayakkabı boyası ile boyamanın, karabiberi çekilmiş kuş yemi ile karıştırmanın, süt bozulmasını diye matik deterjan-soda katmanın cezası yakalandığı takdirde(!) yalnızca 1 milyar lira..

Taklit tekstil ürünü satmanın en az 3 milyar lira cezasının olduğu ülkemizde, gıda denetiminde görülen eksiklerde düşünüldüğünde kendi örgütlü olduğumuz kendi işçimizin çalıştığı kalitesi konusunda ulusal ve uluslararası güvenceye sahip firmaların ürünlerini satın almamız tüketimimiz ile de sendikal örgütlenmeye destek olmamız gerekiyor.

TÜRK-İŞ, yaklaşık olarak 30 yıldır sürdürdüğü kooperatifçilik ve tüketicinin korunması ile ilgili projelerinde ülkemizde gıda güvenliğini sorgulamıştır. Soframıza tarladan pazardan gelen ürünler üzerinde bulunan tarım ilacı kalıntıları, sebze ve meyvelerde kullanılan büyütme hormonlarının insan sağlığına olumsuz etkileri ile gıdalarda kullanılan gıda boyalarının ve gıda katkı maddelerinin ne gibi zararları olabileceği konusunda araştırmalar yayınlamıştır.

Ülkemizde uzunca bir süreden beri tartışılan Gıda Yasası ve bu yasadan da önemlisi Sağlık Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Yerel Yönetimler arasındaki gıdanın üretilmesine ve denetimine kimin izin vereceği konusunda yaşanan yetki çekişmeleri tüketici ve tüketici örgütlerinin gıda güvenliği konusunda haklı bir endişe duymasına neden olmuştu. Özellikle denetimden

uzak küçük imalathanelerde gıda maddesi üreten ve bunları sağlıklı koşullarda pazarlayan, gıdaların içine hile katan kişiler ve gıdalarda gerekli koruma koşullarına uymayan kişiler yüzünden ülkemizde her yıl 157 bin 951 kişi gıdadan dolayı hastalanıyor ve bin 31 kişi de hayatını kaybediyor. Tabii bunlar hastanelere gıda zehirlenmesi ile başvuran hastaların resmi istatistiklerine yansıyan kısmı. İstatistiklere yansımayan gıda zehirlenmelerinin bu sayının iki katı olduğu uzmanlarca ifade ediliyor.

Tüketici açısından uzunca bir süredir sorun olan gıda güvenliği konusu, gazete manşetlerine yansıyan haberlerle nasıl kandırıldığımızı binlerce kez ortaya koydu. Gıdanın içinde hile karıştırılmasının yanı sıra, tamamen aşırı kar amaçlı gıdayı artık gıda olmaktan çıkartıp bir zehir haline getiren üretim biçimleri de tüketicilerin haklı kuşkusunu

arttırdı. Paslı demir ile siyaha boyanmış zeytinlerden, kuşyemi katılmış kiremit tozu katılmış biberler artık güncel haberler haline gelmişti. Sütün fabrikaya haklı sırasında sıcaktan bozulmaması için içine matik deterjan atılması, domuz etinden döner satılması, çocuklara yönelik gıdalarda kullanılan gıda boyalarının alerjiye yol açması, yoğurdu ko-yulaştırmak için duvar kağıdı tutkalı karıştırılması gibi bir çok örnek yaşayan tüketici haklı olarak tedbirler alınmasını istemişti. Gıda güvenliğini sağlamak, halk sağlığını korumak için yapılması gereken işler, belediyeler, Sağlık Bakanlığı ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı arasında dağılmıştı. Yetki ve sorumluluk üç kuruluş arasında kaybolup gidiyordu. Her üç kuruluştaki bir birbirlerine atarak işten ve sorumluluktan kaçıyorlardı. Arada olan vatandaşa oluyor, hiç bir denetim ve ceza korkusu olmayan sahtekarlar hileli gıdalar

imal ederek büyük paralar kazanıyor ve halkı zehirliyorlardı. Şimdi yeni yasa bu kargaşaya son vererek Gıda Güvenliği konusunda Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nı yetkili ve sorumlu kılıyor. Bu arada belediyelerin ve Sağlık Bakanlığı'nın pek çok görev ve sorumluluğu da devam ediyor.

Ülkemizde etkili bir Gıda Yasasının olmaması tüketicileri mağdur ettiği kadar, aslında gıda alanına ciddi anlamda yatırım yapmak isteyen firmaları da engellemektedir. Piyasada denetimsizlik nedeniyle gıda maddesi üreten firma gerekli sağlık koşulları alınmadığı için haksız rekabet yaratmaktaydı. Ülkemizde bulunan yaklaşık 28 bin gıda tesisinin büyük çoğunluğunun küçük ölçekli ve dağınık bir yapı arz etmesi, ayrıca herhangi bir izne tabi olmadan da gıda maddesi üretilip satılması gıda sektörüne yapılacak ciddi yatırımları engellemiştir. Bu nedenle yeni gıda yasasının çıkartılması ve denetimlerin Tarım Bakanlığı'nda toplanması gıda üreticilerini memnun etti..

Tüketici açısından bu yasa neler getirecek. Denetimler artırılacak mı? İşte bunu şu anlamda söylemek mümkün değil. Çünkü yasanın çıkması ile denetimlerin yapılması bu konuda nitelikli personelin istihdamı ve eğitilmesi de önem kazanıyor. Ama mevcut hükümetin istihdam politikası kamu hizmetlerinde ki daralma eğilimleri nedeniyle gıda da yeterli denetim yapılamayacağı, yeterli denetim yapılsa ceza uygulansa bile cezaların bir milyar gibi düşük seviyede olması yeni Gıda Yasası'nın da tüketici

açısından umut vermediğini de ortaya koyuyor.. Gıda Yasasından önceki 560 sayılı Kararnamede hileli gıda üretene 4-5 milyar lira ceza verilirken yeni yasadaki cezaların düşürülmesini de anlamak mümkün değil.. Bir milyar liralık cezanın caydırıcı olmaması gıdalardaki hile konusunu engelleyici olmadığı gibi karışık gıda satmayı adete teşvik eden bir uygulama olarak görülüyor. Yeni gıda yasasındaki en önemli gelişme, bozuk ve hileli gıdaya karşı yalnızca üreticinin değil aynı zamanda parakendecinin de sorumlu tutulması.

Sağlık Bakanlığının geçmiş yıllarda tüm ülke geneline yayılan 3500'ü uzman olan toplam 44 bin personeli ile gıda denetimi yapıyordu. Ancak yeni gıda yasası ile Tarım Bakanlığı'na devredilen gıda denetimi işinde yaklaşık 9 bin nitelikli personele ihtiyaç duyuluyor. Tarım Bakanlığı ise bu personeli üniversitelerden ve Sağlık Bakanlığı kadrolarından yatay geçiş ile istihdam etmenin yollarını arıyor. Bu arada

kalan boşlukta devletin kolluk görevlilerine de görev verilerek polisin ve jandarmanın da gıda denetimi yapması için tedbirler alınıyor.

5179 Sayılı Gıda Yasasının yürürlüğe girmesine rağmen denetim sorununun tam olarak halledilemediğini ifade eden Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkanı Şemsi Bayraktar, Gıda Yasası çıkarmanın çözüm anlamına gelmediğini belirterek, önemli olanın denetimlerin bir an önce başlatılması olduğunu vurguladı. Bayraktar, "Denetimsizlik sonucu maalesef piyasada Tarım Bakanlığı'ndan yasa uyarınca üretim izni almamış pek çok gıda maddesi pazarlanır olmuş, içerikleri ve ne denli hijyenik oldukları bilinmeyen bu ürünler tüketicilerin sağlıklarını ciddi bir şekilde tehdit altında bırakmıştır." ifadelerini kullandı.

Bu Durumda İşçimiz Tüketicimiz Ne Yapacak..

Sağlık Bakanlığı yetkililerinden edinilen bilgilere göre son aylarda kaçak gıda üretimi ya-

pan işyerleri sayısında ciddi bir artış meydana geldi. Ayrıca yurtdışından da büyük miktarda denetimsiz gıda ürünü yurda sokulmaya başlandı. Bu nedenle gıda zehirlenmelerinin artabileceğine dikkat çeken uzmanlar, halk sağlığının tehlikede olduğunu bildirdi.

Bu durumda gıda maddelerini satın alırken dikkat edilmesi gereken noktalar neler olabilir. Öncelikle bu konunun maddeler halinde irdelenmesi gerektiğine inanıyoruz.

- 1) Gıda maddesi satın alırken, ambalajında olmayan, üreticisi belli olmayan açıkta satılan ürünleri satın almaktan kaçınmak gerekiyor.
- 2) Gıda maddesi satın alırken mutlaka üretim ve son kullanma tarihlerini dikkatlice incelenmelidir.
- 3) Gıda ürünlerinin ambalajlarında yırtılma, bozulma, çürüme görüldüğünde bu ürünler satın alınmamalıdır.
- 4) Pazarda sebze veya meyve satın alırken, şekli bozulmuş üzerinde çıkıntılar meydana gelmiş ürünlerin hormonlu olabileceği akla getirilmeli bunların satın alınmasından kaçınılmalıdır.
- 5) Yine üzerinde beyaz ilaç lekeleri olan ürünlerde tarım ilacı kalıntıları olabileceği düşünülmeli, bu ürünler satın alınmamalıdır..

Sendika Üyesi İşçilerimizin Ürettiği Mal ve Hizmetleri Tüketiyoruz

İşçi-Tüketicinin seçiminde ise kendi örgütlü olduğumuz gıda üreten işyerlerinden gıda maddeleri satın almanın sağlık açısından da olumlu yönleri bulunmaktadır. Aşağıda isimlerini verdiğimiz gıda üreticileri ve üretim kooperatifleri gıda üretimi konusunda tüm ulusal ve uluslararası üretim standartlarını yerine getirmişler, bilgi birikimine imkan sağlayan nitelikli bir istihdam politikası ile gıdayı üretim ve pazarlama aşamasında en titiz bir şekilde üretmeye devam etmektedirler. Bu işyerlerinde örgütlü olan TÜRK-İŞ üyesi Tekgıda-İş Sendikamızın yayınladığı Tüketici Bülteninde örgütlü olduğumuz gıda üreten işyerlerimiz şunlardır. TÜRK-İŞ Dergisi olarak gelecek sayımızda da diğer sendikalarımızın ürettiği mal ve hizmetleri yayınlarak sendika üyesi işçilerimizin ürettiği mal ve hizmetlerin tüketilmesini teşvik edeceğiz.

TEKEL, ÇAYKUR, NİK-

SAR AYVAZ SU, DANONE-SA HAYAT SU, NESTLE MİS SÜT, TONYA SÜT, PINAR ET, MARET, PİYALE MAKARNA, FİLİZ MAKARNA, DR.OETKER ÜRÜNLERİ, NUHUN ANKARA MAKARNASI, TUNGAŞ Unları, BİNAŞ Süt Ürünleri, KAVAKLIDERE ve, TASKOBİRLİK ŞARAPLARI, BILLUR TUZ, TAT KONSERVE, DEMKO KONSERVE, ETİ BİSKÜVİ ve ÜRÜNLERİ, KENT GIDA ÜRÜNLERİ, ELİT ÇİKOLATA, EVYAP ÜRÜNLERİ, EFES PİLSEN, TUBORG, COCA COLA ve PEPSİ KOLA, FRUKO MEŞRUBAT, AROMA MEYVE SULARI, PORTALİN MEYVE SULARI, LİPTON ÇAY ÜRÜNLERİ, MARSA GIDA, ÇUKOBİRLİK, ANTİBİRLİK VE TARIŞ ÜRÜNLERİ, KRİSTAL YAĞ, BİRYAĞ, KOMILI YAĞ, KOMILI SABUN VE KIRLANGIÇ YAĞ VE SABUNLARI, EDİRNE YAĞ, ORDU SOYA YAĞI, MAURİ MAYA, ÖZÇAY VE BOLPAT (Patates) ÜRÜNLERİ..

Üreten de biziz, tüketen de biz olacağız

“Kadınların Sendika Yönetimlerine Seçilmeleri ve Bu Görevlerindeki Konumlarına İlişkin Durumları”

Ülkemizde kadınların karar mekanizmalarına yeterli ölçüde katılamadıkları herkes tarafından bilinen bir gerçektir. 5 Aralık 1934 tarihinde, birçok Batı ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkına sahip olan Türk kadınının bugün Parlamento da temsil oranı % 4,4 gibi oldukça düşük bir orandır. Bu oran, Parlamento dışındaki diğer yönetim kademelerinde de kadınlar aleyhine benzerlik taşımaktadır.

TÜRK-İŞ Kadın İşçiler Bürosu olarak, kadınların sendika yönetimlerinde ne ölçüde temsil edildiklerini ortaya koymak amacıyla, TÜRK-İŞ bünyesinde şube yöneticisi olarak görev alan 100 kadın sendikacıyı kapsayan bir anket çalışması gerçekleştirildi.

Anket çalışması sonunda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1- Genel Merkez Yönetimlerinde Kadınlar Yok!

TÜRK-İŞ Genel Merkez Yönetimi ve bağlı sendikaları dikkate alındığında, karar alma mekanizmasının en üst noktası olan Genel Merkez yönetimlerinde kadınlar söz sahibi değiller. TÜRK-İŞ'e bağlı 35 sendikada sadece 3 kadın sendikacı Genel Merkez yönetimine seçilebilmişlerdir.

Bu da göstermektedir ki, toplumun kadına yüklediği ikincillik rolü, sendikal camia içinde de geçerlidir. Sendikalarda kadınlar, şube yönetimlerinde gerek amatör, gerekse profesyonel olarak görevlerini icra etmektedirler. Ancak, kararların alındığı en üst merci olan Genel Merkez yönetimlerinde söz sahibi olamamaktadırlar. Bu nedenle de kadın sendikacılar, alınan kararların uygulayıcısı olmaktan öteye geçememektedirler.

2- Sendika üyesi kadın işçiler, sendikacılığa geçişte eş ve aileleri tarafından engellenmiyorlar!

Kadınların sendikalara üye olması ile birlikte kadın işçiler, sendikaların kendileri için sunduğu birçok eğitsel faaliyete katılma şansını elde etmektedirler. Eğitim seminerleri, panel, sempozyum ve benzer nitelikteki faaliyetler, kadınların hak arama ve yönetim kademelerine ulaşmaları konularında daha bilinçli ve eğitilmiş olmalarını sağlamaktadır. Aynı zamanda, kadınların bu tür faaliyetlere katılmaları sonucu elde ettikleri kazanımlar, eş ve ailelerini, kadınların bu yolda ilerlemeleri ve daha yüksek kademelere erişmeleri için mücadele etmelerine sıcak bakmaya itmektedir. TÜRK-İŞ bünyesinde yöneticilik yapan kadın sendikacıların büyük çoğunluğu (% 45.45) işçilikten sendikacılığa geçişte eş ve aileleri tarafından desteklendiklerini ifade etmektedirler. % 32.72'si ise eş ve ailelerinin bu konuda tepkisiz kaldıklarını, ne destek ne de engel olduklarını ifade etmektedirler.

Sonuç olarak, kadın sendikacıların % 78.17'si işçilikten sendikacılığa geçişte herhangi bir engelle karşılaşmamışlardır!

3- Kadınlar, Erkek Meslektaşları Tarafından Engelleniyorlar!

Toplumumuzda kadınlar ikinci plana itilirken erkekler ise yönetim kademelerinin tek sahibi olarak kabul edilmektedirler. Toplumun her kesiminde bu bakış açısı hakimdir. Erkek egemen bir yapıya sahip olan sendikalarda ise erkekler, sahip oldukları "**karar ve yetki**" gücünü, kadın meslektaşlarıyla paylaşmak istememektedirler. Bu ne-

denle de, sendikalarda kadınların yönetim mekanizmalarına gelmeleri oldukça güçleşmektedir.

İşçilikten sendikacılığa geçişte eş ve aileleri tarafından hiçbir şekilde engellenmeyen kadın sendikacıların % 21.63'ü erkek meslektaşları tarafından engellenmektedir!

4- Kota/Nispi Temsil gibi Pozitif Ayrımcılık Uygulamaları Gereklidir!

Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde hazırlanan 8. Anayasa değişiklik paketinin TBMM Anayasa Komisyonu'ndaki görüşmelerinde, pozitif ayrımcılık uygulamaları konusunda CHP'li milletvekilleri Oya Araslı ve Gaye Erbatur tarafından öngörülen düzenlemeler reddedildi. Bunun yerine, AKP Grup Başkanvekili Haluk İpek tarafından verilen önerge kabul edildi. Önergeye göre, kadın ve erkek eşit haklara sahiptir ve devlet kadın erkek eşitliğini sağlamakla yükümlüdür.

Ancak bu önergenin, eşitliği sağlamak konusunda amacına ulaşabilmesi için, Anayasa'da kadın erkek eşitliği konusunda yapılacak olan düzenleme ve değişikliklerin, önergenin amacı ile paralel olması gerekmektedir.

Anket çalışması sonucunda, TÜRK-İŞ bünyesinde görev alan kadın sendikacıların % 67.27'si kadınların sendika yönetimlerinde yer almasını desteklemek amacıyla pozitif ayrımcılık uygulamalarının gerekli olduğunu ifade etmektedirler!

Çünkü bu tür uygulamaların kadınları teşvik edeceğini, aksi taktirde, kadınların yönetimlerde hiçbir şekilde söz sahibi olamayacağını düşünmektedirler. Ayrıca sendikacı kadınların % 25.5'i, bu tür uygulamaların sendikal demokrasi ve demokrasinin geliştiğini düşünmektedirler.

5- Kadınları Yönetim Kademelerinde Yer Almaya Teşvik Edecek Politikalar Geliştirilmelidir!

Sendika yönetimindeki kadınların, karar verme sürecine katılımlarını artırmak için, kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, kadınların hak arama ve yönetim mekanizmalarına gelme

konusunda bilinçlendirilmeleri, kadın dayanışmasının artırılması önemli araçlardır. Ancak bunların yanında, kadınları yönetim kademelerinde yer almaya teşvik edecek politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Kadın yöneticilerin % 70.90'ı kadınları yönetim kademelerine teşvik edecek politikaların geliştirilmesi gerektiğine inanıyorlar!

6- Kadınlar Arasında Dayanışma Yok!

Erkekler arasında güçlü bir şekilde var olan, aynı siyasi görüşe sahip olma, hemşehrlik gibi nedenlere dayalı dayanışma ve işbirliği kadın sendikacılar arasında çok fazla yer almıyor. Kadınların tutucu bir yapıya sahip olmaları, ev ve aile sorumluluklarını tek başına üstleniyor olmaları ve kadın meslektaşlarıyla çalışma saatleri dışında çok fazla bir araya gelememeleri, kadın dayanışması eksikliğinin önemli sebepleri arasındadır.

7- Sendika Üyeliği ya da Yöneticiliğine Toplum Artık Kötü Gözle Bakmıyor!

Sendikaların, kuruluş amaçlarına hizmet eden yararlı ve etkili faaliyetler sürdürmesi ve kamuoyunun gözünde hak ettiği yeri bulması sonucunda sendikalaşmaya ve sendikacılığa artık eskisi gibi olumsuz yaklaşmıyor. Bunun bir uzantısı olarak, kadınların sendika üyeliği ya da sendika yöneticiliği de aynı şekilde olumlu karşılanıyor.

TÜRK-İŞ'e hizmet eden kadın yöneticilerin % 72.72'si, sendikacı kadın olmanızdan dolayı, yaşadığınız çevrede olumsuz bir yaklaşımla karşılaştınız mı sorusuna "Hayır" cevabı vermişlerdir!

8- Kadın sendikacıların en çok zorlandığı konu, ev, aile, iş ve sendikacılık yaşamının bir arada yürütülmesi!

Türk toplumunda, ev ve aile sorumluluklarının, kadın ve erkek arasında eşit şekilde paylaşılmamasından ötürü, kadının çok fazla sorumluluk yüklenmiş olması, kadını çalışma hayatında erkeklerle eşit şartlarda mücadele etmesine engel olduğu bilinen bir gerçektir.

Kadın sendikacıların % 66.36'sı ev, aile, iş ve sendikacılık yaşamının bir arada yürütülmesi, % 21.63'ü ise erkek sendikacıların engelleyici tavırlarının kendilerini en çok zorlayan konular olduğunu ifade etmişlerdir!

Sonuç:

TÜRK-İŞ olarak gerek çalışma hayatında olsun, gerekse günlük yaşam içerisinde kadın ve erkeğin eşit hak ve imkanlara sahip olması gerektiğini savunmaktayız. Bu nedenle de, çalışma hayatına daha fazla sayıda kadının katılımını ve bu kadınların erkeklerle eşit şartlarda mücadele etmesini sağlamak için kadın çalışmalarına büyük önem vermekteyiz.

Anket sonuçları da gösteriyor ki kadınlar, yönetim ve karar alma mekanizmalarında yeterince temsil edilememektedirler. Sendikal yapı içerisinde kadınlar, çok tatminkar ölçüde olmasa da şube yönetimlerine seçiliyorlar, ancak birinci derecede önemli karar mekanizması olan genel merkez yönetimlerinde kadın sendikacı sayısı parmakla gösterilecek kadar az. Bunun en önemli nedeni; erkeklerin karar alma sürecinde odak noktasını oluştururken, kadınlar, daha geri planda kalıp alınan kararlara uymaya zorlanıyorlar.

Bu konuda yapılması gerekenleri şu şekilde özetleyebiliriz:

- İlk etapta kadın erkek eşitliği konusunda ailelerin eğitimini sağlamak ve beraberinde toplumsal bilinci artırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmek,
- Kadınları desteklemek nedeniyle, pozitif ayrımcılık uygulamalarına yer verilme-

si ya da devletin kadınları destekleyici düzenleme ve politikalar geliştirmesi,

- Kadın işçilerin, sendikalara üyeliğinin ve sendikal faaliyetlere katılımının artırılması,
- Kadınların, birbirleriyle daha fazla dayanışma içinde olması,
- Kadınlar için iş ve ev yaşamını uyumlaştırmaya yönelik çalışmaların başlatılması.

Ağustos'2004 Gıda Harcaması

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin yaptığı hesaplama göre Ağustos 2004 ayında dört kişilik bir ailenin yeterli, dengeli ve sağlıklı olarak beslenebilmesi için yapması gereken asgari gıda harcaması tutarı 476 milyon 564 bin lira olarak hesaplanmıştır. "Açlık sınırı" olarak tanımlanan bu tutar bir önceki aya göre yüzde 0,6 oranında azalmıştır.

Dört kişilik bir ailenin gıda harcaması yanısıra kira, ulaşım, yakacak, elektrik, su, haberleşme, giyim, eğitim, sağlık, iletişim, kültür gibi temel ihtiyaçlar için yapması gereken harcama da dikkate alındığında, diğer bir ifadeyle "yoksulluk sınırı" olarak tanımlanan insan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyini karşılayacak tutar 1 milyar 449 milyon lira olmaktadır.

Yoksulluk ve düşük gelir halen ülkenin en önemli sorununu oluşturmaktadır. Yapılmak

gereken harcama ile elde edilen gelir arasındaki fark ailenin harcama düzeyini ve alışkanlığını doğrudan etkilemekte, zorunlu günlük ihtiyacı karşılamaktan uzak kalan yetersiz gelir ve satınalma gücündeki erime, dar ve sabit gelirli kesimlerin talebini olumsuz etkilemektedir. Büyük ölçüde yaşam koşullarının geriletilmesi sonucuna bağlı olarak

enflasyonda görülen gerilemenin sağlıklı ve sürdürülebilir olduğu tartışmalıdır. Nitekim gıda fiyatlarında görülen gerileme büyük ölçüde mevsim şartlarına da bağlı olarak meyve-sebze fiyatlarındaki gerilemeden kaynaklanmaktadır. Bu ürünler hesaplama dışı tutulduğunda aylık gıda harcaması tutarında artış söz konusu olmaktadır.

"Gıda Harcaması" ile ilgili hesaplamada, farklı yaş ve cinsiyet gruplarına göre bilimsel veriler çerçevesinde oluşturulan beslenme kalıbı esas alınmaktadır. Bu beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi tarafından oluşturulmuştur. Bir işçinin ailesi ile birlikte, fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bu-

Talep kısılinca enflasyon da düşüyor!

Satınalma gücündeki gerileme harcamalara olumsuz yansıyor.

Dört kişilik ailenin açlık sınırı 477 milyon lira, yoksulluk sınırı 1 milyar 449 milyon lira.

Mutfak harcaması aylık yüzde 0,6 oranında geriledi. Oniki aylık ortalama artış yüzde 13,4 oranında oldu.

Ağustos ayında da mutfağı kurtaran meyve-sebze oldu. Meyve-sebze ürünleri hesaplama dışı tutulduğunda gıda harcamasında artış söz konusudur.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Gıda Harcaması (TL/Ay)

	Ağustos'2003	Aralık'2003	Temmuz'2004	Ağustos'2004
Yetişkin İşçi	123.630.000.-	127.441.000.-	132.147.000.-	131.377.000.-
Yetişkin Kadın	101.770.000.-	105.570.000.-	109.853.000.-	109.004.000.-
15-19 Yaş Grubu Çocuk	130.863.000.-	134.618.000.-	140.277.000.-	139.828.000.-
4-6 Yaş Grubu Çocuk	90.108.000.-	92.398.000.-	97.065.000.-	96.356.000.-
(Açlık Sınırı)	446.370.000.-	460.027.000.-	479.342.000.-	476.564.000.-
(Yoksulluk Sınırı)	1.356.748.000.-	1.398.258.000.-	1.456.965.000.-	1.448.524.000.-

* Gıda harcaması tutarı bin liraya tamamlandığından toplamda farklılık söz konusu olabilmektedir.

nu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı bilimsel olarak ortaya konmuştur. Bu beslenme kalıbını temel alan Konfederasyonumuz, çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları yerlerden derlediği fiyatlarla yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcamasına ulaşmaktadır.

Ailenin zorunlu ihtiyaçları için yapılması gereken toplam harcama tutarına Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerinden yararlanılarak ulaşılmaktadır. DİE'nin 1994 yılında yapılan hanehalkı tüketim harcamaları anketinin sonuçlarına göre, hanelerin toplam harcamaları içinde gıda harcamalarının payı yüzde 32,9 oranı ile ilk sırayı almaktadır (gıda yanı sıra aynı grupta değerlendirilen içki ve tütün harcamalarıyla birlikte toplam pay yüzde 35,6). Gıda

harcaması tutarından hareketle hesaplanan **yoksulluk sınırı, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını göstermektedir.**

TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin gıda harcamasına ilişkin verileri temel alınarak kıyaslama yapıldığında Ağustos ayındaki değişim şu şekilde olmaktadır:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken as-

gari harcama tutarı **bir önceki aya göre** yüzde 0,6 oranında azalmıştır.

- 2004'ün ilk sekiz ayı itibarıyla gıda harcaması tutarındaki artış yüzde 3,6'dır.
- Gıda harcaması tutarı **son oniki ay itibarıyla** yüzde 6,8 oranında olmuştur.
- **Oniki aylık ortalamalara göre** değişim oranı yüzde 13,4'dür.

Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbında yer alan ürünlerin fiyatlarında Ağustos 2004 itibarıyla gözlenen değişim şu şekildedir:

- Süt, yoğurt, peynir gibi temel gıda maddelerinin bulunduğu grupta; fiyat değişikliği söz konusu olmamıştır.
- Et, tavuk, balık, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; tavuk fiyatında yüzde 7,7 oranında bir artış görülmüş ve bunun aile bütçesine yansımaları aylık 660 bin lira olarak hesaplanmıştır. Kıyma, kuşbaşı gibi et ürünleri ile sakatat ürünlerinde fiyat değişmemiş, yumurta fiyatı

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Ağustos 2001	Ağustos 2002	Ağustos 2003	Ağustos 2004
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,9	3,4	0,0	-0,6
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	29,3	17,7	17,4	3,6
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	48,6	52,5	29,1	6,8
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	45,8	58,5	34,8	13,4

yine 125 bin lira olurken, hesaplama esas alınan balık çeşidi azalmış ve fakat ortalama fiyatı aynı kalmıştır. Bakliyat ürünlerinin (kuru fasulye, nohut, mercimek, barbunya vb.) fiyatı bu ay da değişmemiştir.

- Meyve-sebze bu ay da mutfak rahatlatan harcamaları grubunu oluşturmuştur. Bu ay hem meyve hem sebze fiyatlarında önceki aya göre gerileme söz konusudur.

Her zaman olduğu gibi, hesaplama pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alınmıştır.

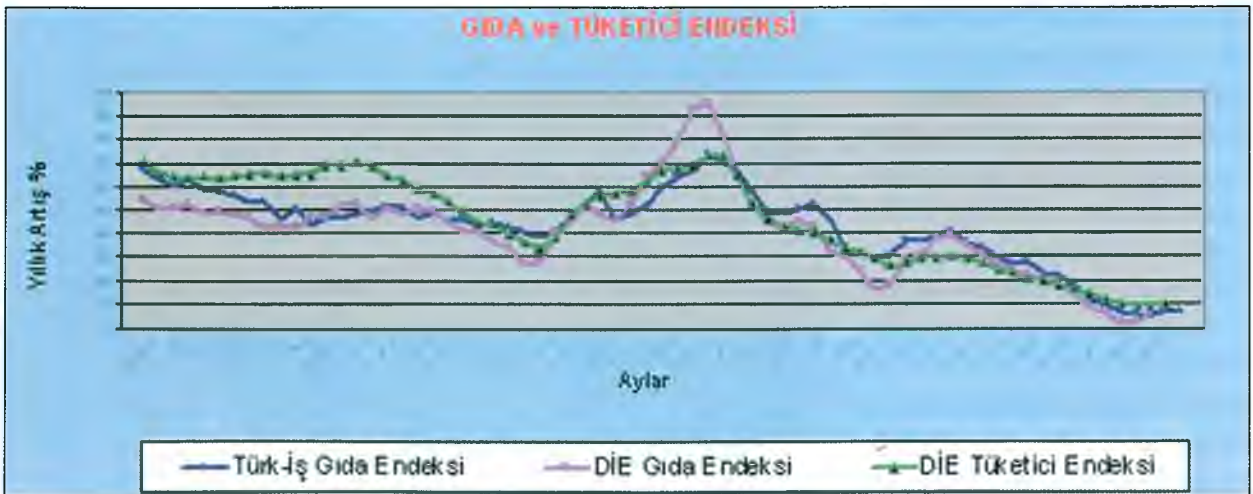
- Ekmek, makarna, pirinç, un gibi ürünlerin bulunduğu grupta bu ay bir fiyat değişikliği gözlenmemiştir. Ancak ekmek fiyatı ve gramajı, rekabete bağlı olarak değişik semtlerde farklılık göstermektedir.

- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı fiyatında yüzde 3,9 oranında artış görülmüş, margarin, ayçiçek yağı ve zeytinyağı fiyatı ise aynı kalmıştır. Siyah zeytin fiyatı yüzde 4,6 oranında artmış, yeşil zeytinin fiyatı ise aynı kalmıştır.

Bu gıda grubunda yer alan şeker ve reçelin fiyatı geçtiğimiz aydaki zamdan sonra değişmezken pekmezin fiyatında bu ay artış söz konusu olmuştur. Baharat (karabiber, kimyon, nane vb.) ürünlerinin fiyatı genelde aynı kalırken nanedeki artış yüzde 33,3 oranında olmuştur. İhlamur, çay, salça, yağlı tohum ürünleri (ceviz, fındık, fıstık vb.) fiyatları bu ay değişmemiştir.

Konfederasyonumuz Araştırma Merkezi'nin her ay düzenli olarak yaptığı gıda harcaması tutarındaki değişim, bir bakıma DİE'nin açıkladığı tüketici fiyatlarındaki değişimin yönünü ortaya koyan **öncü gösterge niteliğindedir**. Aşağıdaki grafikte, DİE "tüketici fiyatları"ndaki artış yanısıra, tüketici fiyatları içinde önemli alt harcama grubu olan "gıda harcamaları"ndaki değişim, TÜRK-İŞ ile DİE'nin verileri esas alınarak verilmektedir.

GÜLER SABANCI'YA ZİYARET

Genel Başkanımız Salih Kılıç 1 Temmuz 2004 günü, Genel Mali Sekreter Ergün Atalay ve Teksif Genel Başkanı Zeki Polat ile birlikte Sabancı Holding Yönetim Kurulu Başkanı Güler Sabancı'yı ziyaret etti. Ziyarete genel ekonomik konular ve sendikalaşma üzerinde duruldu.

TGS 52 YAŞINDA

Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın 52. kuruluş yıldönümü, İstanbul'da yapılan bir tekne gezisiyle kutlandı. 9 Temmuz 2004 günü yapılan ve Genel Başkan Kılıç ve Genel Mali Sekreter Atalay'ın da katıldığı geziye çeşitli basın kuruluşlarından 250 gazeteci katıldı.

ÇETİNKAYA ZİYARETİ

Danıştay Başkanı Ender Çetinkaya, 28 Temmuz 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret etti. Ziyarete Genel Mali Sekreter Ergün Atalay da bulundu.

DEMİRYOL-İŞ'TEN GÜREŞE KATKI

Demiryol-İş Sendikası, Dünya Şampiyonasına katılan Genç Grekoromen Güreş Milli Takımına sponsor oldu. Takımın tüm giyim ihtiyaçlarını karşılayan Demiryol-İş Sendikası'nın Genel Başkanı Ergün Atalay, 12 Temmuz 2004 günü yapılan törende "Güreşe katkı yapmak her kurumun görevidir. Güreş bizim ata sporumuzdur" dedi.

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK

İstanbul bağımsız milletvekili Yaşar Nuri Öztürk, 13 Temmuz 2004 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ı ziyaret etti. Öztürk, kuruluş hazırlıklarını sürdürdüğü siyasi parti hakkında bilgiler verdi.

BARIN'A KUTLAMA ZİYARETİ

Genel Başkan Salih Kılıç ve Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Çetin Altun, 15 Temmuz 2004 günü SSK Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen Fikret Barın'a bir kutlama ziyareti yaptılar.

TREN KAZASI

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, 23 Temmuz 2004 günü Sakarya'da yaşanan tren kazası üzerine bir açıklama yaptı. Kazanın ardından olay yerinde incelemelerde bulunan Genel Başkan Salih Kılıç, Demiryol-İş Sendikası Başkanlar Kurulu toplantısına katılarak, sorumluların hesap vermesi gerektiğini söyledi.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu'nun 39 kişinin yaşamını yitirdiği tren kazasıyla ilgili açıklaması şöyledir:

"Sakarya'da meydana gelen elim tren kazası sonucu birçok vatandaşımızın yaşamını yitirmesi ve birçoğunun yaralanması TÜRK-İŞ topluluğunda derin bir üzüntü yaratmıştır. Kazada yaşamını yitirenlere Allah'tan rahmet, yaralılara acil şifalar dileriz.

Bu kaza göstermiştir ki, kamuyu küçültme, kamuda yatırımsızlığı teşvik etme politikaları bir kez daha iflas etmiştir.

Ne yazık ki, bunun bedelini de halkımız canıyla ödemektedir.

Özellikle demiryollarında, tüm bilimsel gerçeklerin göz ardı edilmesi, nitelikli bakım ve onarım hizmetlerinin yapılmaması, yol çalışmalarının aksatılması, taşeronlaşma, tasarruf genelgeleri ve hepsinden de önemlisi, bütün bu hizmetleri yerine getirecek olan kamu işçisinin ve memurunun fazlalık olarak görülmesi Sakarya'daki kazanın temel nedenleridir.

Bu kazada ortaya çıkan temel unsurlar bellidir. Yönetim eksikliği, teknik donanım yetersizliği ve işgörenlerin ihmali kazanın temel nedenleridir. Kazada tren hızının o bölgede olması gerekenden fazla olması da önemli bir etken olarak görülmektedir ancak bu kazanın faturası, yalnızca bedelini canlarıyla ödeyen işçisiyle, memuruyla kamu çalışanlarına kesilemez.

Yönetim ve denetim eksikliğini yaratanlar, bilimsel çalışmaları kulak arkası edenler de hesap vermelidir.

Tüm kamu kuruluşlarına ve bu kaza nedeniyle de görüldü ki, demiryolları gibi doğrudan insanların yaşamıyla ilgili sektörlerle daha fazla yatırım yapılmalı, tasarruf genelgeleri rafa kaldırılmalı, işçi ve memur alınmalıdır.

Bu kaza, özellikle bu tür sosyal hizmet üreten sektörlerde insan unsurunu ve bilimsel gerçekleri göz ardı eden, yetersiz altyapı hizmetleriyle politik sonuçlar almaya çalışan anlayışın sona ermesi için bir fırsat olarak görülmelidir.

Tüm halkımızın başı sağolsun."

ECEVİT'İ ZİYARET

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, 30 Temmuz 2004 günü eski Başbakan ve eski DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i evinde ziyaret etti. Ecevit'in siyaseti bırakması nedeniyle yapılan ziyarette, Genel Başkan Kılıç, Ecevit'in işçi hareketine yaptığı katkıları anlatarak kendisine teşekkür etti.

METAL ÇOCUK

Türk Metal Sendikamız bünyesinde kurulan Metal Çocuk Klubü 6. toplantısı 3 Ağustos 2004 günü yapıldı. Yurtdışı ve içinden toplam 350 çocuğun yer aldığı toplantıya Genel Başkan Kılıç da katıldı ve bir konuşma yaptı.

BULUNÇ VEDA ETTİ

KKTC Ankara Büyükelçisi Ahmet Zeki Bulunç, başka bir göreve atanması nedeniyle 10 Ağustos 2004 günü TÜRK-İŞ'e bir veda ziyaretinde bulundu. Ziyarette konuşan Kılıç, Bulunç'un Kıbrıs davasını büyük bir başarıyla savunduğunu söyleyerek yeni görevinde başarılar diledi.

PERİNÇEK ZİYARETİ

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek 23 Ağustos 2004 günü TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ı ziyaret etti. Ziyarette ülkenin ve çalışma yaşamının sorunları ele alındı.

SURİYELİ SENDİKACILAR

Suriye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkan Yardımcısı İzzet Al King, Yönetim Kurulu üyeleri Burhan Abdul Wahab ve Gazi Duayır, 6-12 Eylül tarihleri arasında TÜRK-İŞ'in davetlisi olarak Türkiye'yi ziyaret ettiler.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Genel Sekreter Mustafa Kumlu, Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Çetin Altun ile Suriye heyeti arasında yapılan görüşmeler sonucunda, iki komşu örgüt arasındaki dostane ilişkilerin geliştirilmesi, karşılıklı fikir alışverişinde bulunulması, tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme olgusu ve çokuluslu şirketler karşısında çalışanların çıkarlarının korunması, sendikal deneyimlerin paylaşılması amaçlandı.

MEGEP TOPLANTISI

Avrupa Birliği tarafından desteklenen ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) tanıtım toplantısı 1 Eylül 2004 günü İstanbul'da yapıldı. Toplantıya Genel Başkan Salih Kılıç da katılarak bir konuşma yaptı.

MEMUR-SEN ZİYARETİ

Memur-Sen Genel Başkanı Ahmet Aksu ve yönetim kurulu üyeleri 6 Eylül 2004 günü TÜRK-İŞ'i ziyaret ederek Genel Başkan Kılıç ile görüştüler. Ziyarette memurların sorunları ve yaklaşan toplu görüşme hakkında görüş alışverişinde bulunuldu.

KÖSTEKLİ'Yİ KAYBETTİK

Türk sendikal hareketine uzman olarak uzun yıllar hizmet eden, TÜRK-İŞ örgütlenme danışmanı İlyas Köstekli'yi 19 Ağustos 2004 günü kaybettik. Yaşamı boyunca emekten ve emekçilerden yana olan, uzun yıllar Petrol-İş Sendikamızın eğitim ve araştırma çalışmalarını yürüten, Petrol-İş Yıllığı'nın mimarı ve işçilerin "İlyas Hoca"sı yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayarak aramızdan ayrıldı.

İlyas Köstekli 20 Ağustos 2004 günü memleketi Konya'da toprağa verildi. TÜRK-İŞ Dergisi olarak İlyas ağabeye Allah'tan rahmet, ailesine ve tüm TÜRK-İŞ topluluğuna başsağlığı diliyoruz.

Türk işçi sınıfı İlyas Hoca'yı unutmayacak.

Çalışma Yaşamında Temmuz - Ağustos 2004

1 Temmuz 2004, Perşembe

- ✓ DIE, GSYİH içinde 2001'de ücretlere ayrılan yüzde 28.3 olan payın 2001 yılından bu yana yüzde 2 oranında gerileyerek yüzde 26.1 düzeyine kadar düştüğünü açıkladı.
- ✓ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Genel Başkanı Kazım Ergün, Emekliler Haftası'nı buruk kutladıklarını belirterek, "İçimiz buruk, hak etmediğimiz bir hayat yaşıyoruz" dedi.
- ✓ Asgari ücret 1 Temmuz 2004'den itibaren 16 yaşından büyükler için brüt 444 milyon 150 bin, net 318 milyon 233 bin lira olarak yürürlüğe girdi.
- ✓ En yüksek devlet memuruna her yıl için ödenen ikramiyesinin katsayı ve gösterge sistemiyle yükselmesi sonucu kıdem tazminatı tavanı da yeniden belirlendi. Buna göre kıdem tazminatı tavanı 1 milyar 574 milyon 740 bin liraya yükseldi.

2 Temmuz 2004, Cuma

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, 6 milyon 700 bin emeklinin olduğu Türkiye'de emeklilik sisteminde değişiklik yapılması gerektiğini söyledi.

3 Temmuz 2004, Cumartesi

- ✓ "Emeklilerin Tüfe alacakları varsa ödenecektir" diyen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, bir hak varsa bunun ne kadar olduğunun ortaya çıkmasını beklediklerini bildirdi.
- ✓ 2040 yılını gözeterek hazırlanan Sosyal Güvenlik Reformu'nun ikinci aşaması Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu tarafından açıklandı. Tüm emeklilik kurumlarının tek çatı altında toplanmasının hedeflendiği reformla, sigortalıların emeklilik maaşı ve prim ödeme gün sayısı açısından emeklilik hak etme koşullarından etkilenmeyecek.

4 Temmuz 2004, Pazar

- ✓ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TISK) Genel Başkanı Refik Baydur, her hükümet döneminde yapıldığı gibi açıkların zamlarla kapatılmaya çalışıldığını, bunun dar gelirliye, çalışana ve sanayiye zarar verdiğini kaydetti.
- ✓ Türk Metal Sendikası Genel Başkanı Mustafa Özbek, asgari ücrete yapılan yüzde 5 oranındaki artışa tepki göstererek, "Yüzde 5 asgari ücret sendikalara yapılmış bir hakarettir" dedi.
- ✓ Genel Sağlık Sigortası (GSS) ile hayata geçecek olan sistemle, 147'si yataklı 574 SSK Hastanesi'nin belediyelere devredileceği ve bu hastanelere özelleştirme yolunun açılacağı bildirildi.

5 Temmuz 2004, Pazartesi

- ✓ Türkiye İş Kurumu (İŞ-KUR) Genel Müdürlüğü'ne bağlı ilk özel istihdam bürosu DETAM faaliyete başladı.
- ✓ Kocaeli Sanayi Odası Genel Sekreteri Hamdi Doğan, "Marmara depremi ve ekonomik krizler sonucu işini kaybedenlere iş imkanı yaratmak amacıyla, TISK ve TÜRK-İŞ ile bir araya gelerek, proje hazırladık" dedi.

6 Temmuz 2004, Salı

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, sosyal güvenlik sistemini sil baştan değiştirecek yeni sosyal güvenlik reformu hazırlarken, kayıt dışı istihdamı da tüm açıklığıyla ortaya koydu. Bakanlığın resmi tespitlerine göre, Türkiye'nin 69 milyon 884 bin kişilik nüfusundan ancak 23 milyon 206 bini işgücü piyasasında yer alıyor.
- ✓ Sosyal Sigortalar Kurumu'nun aylık ödediği kişi sayısı 4 milyonu aştı. Kurum'dan aylık alanların sayısındaki artışa karşın prim gelirlerinin emekli ödemelerini karşılama oranı ise yüzde 97 olarak gerçekleşti.

7 Temmuz 2004, Çarşamba

- ✓ Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) sendikal haklara ilişkin hazırladığı raporda, Türkiye'de 24 milyon meslek sahibinden sadece yüzde 16'sının sendikalarda örgütlendiğini bildirdi.
- ✓ "Özürlü ve Eski Hükümlülerin Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İşçi Olarak İstihdamlarına İlişkin Tebliğ" 07.07.2004 tarih ve 25515 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

8 Temmuz 2004, Perşembe

- ✓ Belediye-İş Sendikası, AKP Hükümeti'nce, yerel yönetim yasa tasarılarında sendikaların ve ilgili çevrelerin görüşlerini dikkate alınmadığını bildirdi.

9 Temmuz 2004, Cuma

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu tarafından kamuoyuna açıklanan "Sosyal Güvenlik Reformu Yasa Taslağı" hakkındaki görüşlerini açıklayan Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası Genel Başkanı Mustafa Başoğlu, yapılması gerekenin yeni kurumlar kurmak değil, mevcut kurumları daha iyi işler hale getirmek olduğunu söyledi.

10 Temmuz 2004, Cumartesi

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Halk Bankası'nın esnafı, Ziraat Bankası'nın ise çiftçiye desteklemek üzere kurulduklarını belirterek, "O nedenle özel bankalar gibi değerlendirilemezler. Sosyal işlevleri vardır" dedi.

- ✓ Sağlık-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Başoğlu, 2004 yılından itibaren emeklilik yaş sınırının kademeli olarak yükseltilmesiyle yaş sınırının 68'e yükseleceğini, bunun da "ölümlere emekli maaşı bağlamak" gibi bir durumu ortaya çıkaracağını kaydetti.

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, çalışan ve sokakta yaşayan çocukların ailelerinin istihdamına yönelik olarak başlatılan proje kapsamında 91 aileye sürekli gelir sağlandığını bildirdi.

11 Temmuz 2004, Pazar

- ✓ Hava-İş Sendikası, Türk Hava Yolları'nda (THY) yaşanan iptaller ve gecikmelerin sorumlusunun çalışanlar değil, beceriksiz ve sivil havacılık kültüründen ve ehlinde yoksun THY yönetimi olduğunu belirtti.
- ✓ Yeni hedefin işsizliğin azaltılması olduğunu belirten Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener, "İşsizliğin nedeni bazı sektörlerdeki küçülmedir" dedi.

13 Temmuz 2004, Salı

- ✓ Belediye-İş Sendikası hükümetin; İl Özel İdaresi Kanunu ve Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nu çoğunluğuna dayanarak çıkarmasına tepki gösterdi.
- ✓ Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, Samsun Gübre Sanayii A.Ş.'nin özelleştirme ihalesini kazanan Erkan İnşaat Madencilik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'nin ihale bedelini Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na (ÖİB) ödeyemediğini ve üretimin durması nedeniyle de çiftçinin mağdur edildiğini savunarak, söz konusu ihalenin iptalini istedi.

14 Temmuz 2004, Çarşamba

- ✓ Tez Koop-İş Sendikası Genel Başkanı Sadık Özben, Fiskobirlik'te işçi çıkarma konusunda yaşanan sorunun Fiskobirlik yönetimini aştığını, sorunun çözümünün Ankara'daki siyasilere olduğunu söyledi.
- ✓ Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına İlişkin Yönetmelik 14 Temmuz 2004 tarih ve 25522 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Tes-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Kumlu, "Kamuda çalışanların sayısının azaltılması, işsizlik sorununu artırdı" dedi.
- ✓ Yargıtay, SSK emeklilerinin aylık gelirlerinin TüFE oranında artırılması konusunda yaşanan tartışmalara açıklık getiren yeni bir karar verdi. Yargıtay, TüFE artış oranının tespitinde ayın birinci günü yerine ödeme tarihlerinin dikkate alınmasını doğru buldu.

17 Temmuz 2004, Cumartesi

- ✓ Kamu-Sen Genel Başkanı Bircan Akyıldız, memur zammının 30 milyon liraya tekabül ettiğini belirterek, bu zamla günde ancak bir simit yenmesi durumunda açlık sınırında yaşanabileceğini söyledi.

18 Temmuz 2004, Pazar

- ✓ DIE'nin verilerine göre, Türkiye'de 19 milyon 902 bin

çalışandan sadece 9 milyon 840 bininin SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı'na kayıtlı bulunduğu, geriye kalan 10 milyon 62 bin kişinin ise herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı bulunmadığı bildirildi.

19 Temmuz 2004, Pazartesi

- ✓ Petrol-İş Aliğa Şubesi Yöneticisi Salih Mehmet Aydın, TÜPRAŞ tesislerinde 10 yıl önce bin 700 kişinin çalışmasına karşın bugün bu sayının 800'e düştüğünü söyledi.
- ✓ İŞ-KUR, 20 il ve ilçede oluşturacağı model ofislerle, iş ve işçi arayanlara daha nitelikli hizmet vermeyi planladığını bildirdi.
- ✓ Türkiye Maden-İş Sendikası, Eti Gümüş ihalesine katılan Söğütsen Seramik'in BOTAS'a 1 trilyon liralık doğalgaz borcu olduğunu belirterek, satış işleminde yürütmeyi durdurulmasını istedi.

20 Temmuz 2004, Salı

- ✓ 2821 sayılı Sendikalar Kanunu gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2004 Temmuz Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ 20 Temmuz 2004 tarih ve 25528 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- ✓ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanvekili Tuncak Teksöz, kayıtdışı istihdam edilenlerin büyük bir kısmının ücretsiz aile işçisi olduğuna dikkat çekerek, kayıtdışı çalışanların yüzde 13'ünün de yevmiyeli olduğunu söyledi.
- ✓ Türkiye Kamu-Sen Başkanı Bircan Akyıldız, AKP'nin göreve geldiğinden beri ülkede devletin yapısını temelden değiştirmek için birtakım yasaları uygulamaya koymaya çalıştığını söyledi.

24 Temmuz 2004, Cumartesi

- ✓ TÜRK-İŞ Başkanlar Kurulu, HAK-İŞ'in orman işkolunda başlattığı sendikal rekabete eylemle yanıt verme kararı aldı.
- ✓ Sosyal Sigortalar Kurumu'nun 2003 Faaliyet Raporu'nda, 2003 yılında yaklaşık 65 milyon kişinin viziteye çıktığı belirtildi.

27 Temmuz 2004, Salı

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, "HAK-İŞ Konfederasyonu, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarımızda, örgütlü işçilerimizi, her türlü etik dışı yollara başvurarak sendikalarından koparma girişiminde bulunmaktadır" dedi.
- ✓ Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre, Ocak-Haziran döneminde konsolide bütçeden, açıklarını kapatması için Emekli Sandığı'na 4 katrilyon 252 trilyon, Bağ-Kur'a 2 katrilyon 484 trilyon, SSK'ya da 2 katrilyon 385 trilyon transfer edildi. Böylece üç sosyal güvenlik kuruluşuna yapılan toplam aktarmanın 9 katrilyon 121 trilyona ulaştığı bildirildi.
- ✓ İşsizlik Sigortası Fonu'nun Haziran sonu itibarıyla toplam gelirinin 11 katrilyon 436 trilyon olduğu belirtildi.

28 Temmuz 2004, Çarşamba

- ✓ TÜRK-İŞ Antalya Temsilcisi Mehmet Ustali Orman-İş

Sendikası üyesi işçilerin, işveren tarafından yeni kurulan bir sendikaya üye olmaya zorlandığını ifade etti.

29 Temmuz 2004, Perşembe

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, orman işçilerine sendika değiştirmesi yönünde baskı yapıldığı iddialarıyla ilgili olarak, "Devletten maaş alıp işçiye baskı yapanlar bunun hesabını mutlaka verecektir" dedi.
- ✓ Şeker-İş Sendikası Genel Başkanı Ömer Çelik, HAK-İŞ Konfederasyonunun, sendikalarına "zorla üye kaydetme girişimlerinde bulunduğunu" belirterek, bu hareketleri, "sendikal hayata sürülen kara bir leke olarak değerlendirdiklerini" söyledi.
- ✓ TÜRK-İŞ İl Temsilcisi ve Belediye-İş Sendikası Çorum Şube Başkanı Mehmet Şen, "Hiçbir işçinin sendikadan talimat gelmediği sürece sigortasız, sendikasız işbaşı yapmayacağını" bildirdi.

30 Temmuz 2004, Cuma

- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, sosyal güvenlik sisteminin 1994 yılından bu yana sürekli açık verdiğini belirterek, "1999 yılında yapılan reforma rağmen, yeni bir düzenleme yapılması gerekmektedir" dedi.

31 Temmuz 2004, Cumartesi

- ✓ TÜRK-İŞ Mali Sekreteri Ergün Atalay, orman işçilerinin sendika değiştirmeye zorlandığı iddialarıyla ilgili olarak, "TÜRK-İŞ bu girişimlere taviz vermeyecek" dedi.
- ✓ IMF'nin 7. gözden geçirme kapsamında Türkiye'ye ilişkin ülke raporu yayımlandı. Raporda, ekonomide kaydedilen "etkileyici" performansa işaret edilirken, asgari ücret artışı, sosyal güvenlik, bankacılık, kamu borçlarının sürdürülebilirliği gibi konularda hükümete uyarılar yapıldı.
- ✓ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) sendikal hayatında 52 yılını doldurdu. 31 Temmuz 1952 yılında kurulan TÜRK-İŞ'in çatısı altında 35 işçi sendikası bulunuyor.

1 Ağustos 2004, Pazar

- ✓ Temmuz ayında yapılan yasal değişiklikle memurlarla hükümetin başlatacağı 2005 yılı toplu görüşme dönemi 1 ay ileriye alındı. Yasaya göre 15 Ağustos tarihinde yapılması gereken toplu görüşmeler sendikaların isteği üzerine sadece bu yıl için 15 Eylül'e alındı.
- ✓ Asgari Ücret Yönetmeliği 01.08.2004 tarih ve 25540 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı. Yönetmeliğe göre Asgari ücret en geç iki yılda bir olmak üzere işçilerin 16 yaşını doldurmuş olup olmadıklarına bakılarak ayrı ayrı belirlenecek.

2 Ağustos 2004, Pazartesi

- ✓ Özel İstihdam Büroları Hakkında Tebliğ 02.08.2004 tarih ve 25541 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı. Tebliğ

göre, İnternet üzerinden iş ve işçi bulma aracılığı faaliyetinde bulunacak kişi ve kurumlar, Türkiye İş Kurumu'ndan (İŞKUR) özel istihdam bürosu izin belgesi alacak.

10 Ağustos 2004, Salı

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, orman işkolunda çalışan işçilerin HAK-İŞ'e bağlı sendikaya geçmeleri olayının "asıl failleri"nin, Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe ile bürokratları olduğunu ileri sürdü.
- ✓ TPAO'da çalışan geçici işçiler, iş akitlerinin feshedilmesinin ardından TPAO Bölge Müdürlüğü'nün tazminatlarını ödeyerek işten çıkarma isteğini protesto ettiler.
- ✓ TEKSİF Sendikası Genel Başkanı Zeki Polat, yaptığı açıklamada hükümetin bugüne kadar verdiği sözlerin hiçbirini tutmadığını belirterek, IMF'yle imzalanması düşünülen yeni bir stand-by anlaşmasını da yadırgamadıklarını söyledi.

12 Ağustos 2004, Perşembe

- ✓ TÜRK-İŞ uluslararası kuruluşlara bir yazı göndererek, HAK-İŞ'i üyeleri üzerinde baskı oluşturmakla suçladı.

13 Ağustos 2004, Cuma

- ✓ Kıdem tazminatının çalışanlara ödenmeyip fona devredilmesi 15-16 Eylül'de Çalışma Meclisi'nde gündeme gelecek. İşçi temsilcileri kıdem tazminatı hakkını vermek için mücadele edecek.
- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Türkiye Otel, Lokanta Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası (TOLEYİS) üyesi işçiler, İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah'in talimatıyla, Beylerbeyi Polis Konukevi'nde çalışan sendika üyesi 9 kişinin işten çıkarılmasını, İstanbul Valiliği önünde basın açıklaması yaparak protesto ettiler.

14 Ağustos 2004, Cumartesi

- ✓ SSK'ya fahiş fiyatla ilaç alındığı iddiasına ilişkin başlatılan soruşturma kapsamında Roche'nin muhasebe kayıtları incelemeye alındı.

18 Ağustos 2004, Çarşamba

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, yoksulluk ve açlık sınırının altında kalan rakamlarla insan onuruna yaraşır bir hayat sürmenin mümkün olmadığını belirterek, "Asgari ücret kadar bir tutar neredeyse ilkokul çocuklarına harçlık olarak veriliyor" dedi.
- ✓ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Genel Başkanı Kazım Ergün, ömrünü ülkesine adayan emeklilerin son günlerinde yüzünün gülmesi gerektiğini söyledi. Kazım Ergün TüFE farkları konusunda yargı kararlarına uyulmasını istedi.
- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Belediye-İş Sendikası'nda örgütlü 480 Uşak Belediyesi çalışanlarının Belediye Başkan Yardımcısı Muhammed Bakır Mutlu tarafından HAK-İŞ'e üye yapılması girişimlerine tepki gösterildi.

19 Ağustos 2004, Perşembe

- ✓ Kayıtdışı işçilikle mücadele için harekete geçen Çalışma Bakanlığı'nın hazırlattığı raporda, sosyal yükümlülüklerini yerine getiren işyerlerine "Sosyal Sorumluluk Standardı Belgesi" verilmesi öngörüldü.

21 Ağustos 2004, Cumartesi

- ✓ Şeker-İş Genel Başkanı Ömer Çelik, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi'nin yurdun birçok şehrindeki şeker fabrikalarının kapatılması kararının ülke ekonomisine zarar vereceğini bildirdi.
- ✓ TÜRK-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sekreteri ve Genel Maden İşçileri Sendikası Genel Başkanı Çetin Altun, "Türkiye Taşkömürü Kurumu'nda (TTK) üretimi artırma hedefine yönelik hiçbir adım atılmazken, üretimi engelleyici uygulamalara gidiliyor" dedi.

22 Ağustos 2004, Pazar

- ✓ TÜFE farklarının ödenmesinde belirsizliğin devam ettiği belirtilen Tüm İşçi Emeklileri Derneği Başkanlar Kurulu bildirisinde, emekli aylıklarında norm ve standart birliğini sağlayacak düzenlemelerin yapılması istendi.
- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç, Türkiye'nin iş kazalarında "başta koşan ülkelerden biri" olduğunu ifade ederek, iş kazalarına ilişkin rakamların çok rahatsız edici olduğunu söyledi.
- ✓ Sağlık-İş Genel Başkanı Mustafa Başoğlu, yabancıların Türkiye'nin her bölgesinden toprak satın aldığına ilişkin basında çıkan haberleri hatırlatarak, Türkiye'nin küçülerek güçlenemeyeceğini ifade etti.

23 Ağustos 2004, Pazartesi

- ✓ TÜRK-İŞ Genel Başkanı Salih Kılıç'ı ziyaret eden İP Genel Başkanı Doğu Perinçek, bu yıl dış ticaret açığının 36-38 milyar dolar arasında olacağını tahmin edildiğini anımsatarak, bu rakamın petrol fiyatlarındaki artışla 40 milyar dolara yükseleceğini söyledi.
- ✓ İŞKUR verilerine göre, Ocak 2002-Aralık 2003 döneminde işsizlik ödeneği alanların yüzde 75'i kırk yaşın altında, yüzde 44'ü ise ilkökul mezunu.

24 Ağustos 2004, Salı

- ✓ Sendikalaşma mücadelesi verdikleri için işten çıkartılan toprak ve kiremit fabrikası işçileri işe iade talebiyle mahkemeye başvurdu.
- ✓ SSK verilerine göre, geçen yıl sonu itibarıyla 6 milyon olan SSK'ya kayıtlı işçilerin 4.2 milyona yakını asgari ücretle çalışıyor. İşçilerin 759 bini 1 milyarın, 235 bini 2 milyarın üzerinde brüt ücret alıyor.

25 Ağustos 2004, Çarşamba

- ✓ Çorlu Organize Deri Sanayii Bölgesi'nde ağır çalışma koşulları ve işverenlerin "masraf olmasın" diye gerekli ted-

birleri almaması nedeniyle onlarca iş kazası meydana geldi.

- ✓ Maaş ve ücret ödemeleri Hazine Müsteşarlığı ya da Özelleştirme İdaresi tarafından karşılanmayan ve atıl istihdamı azalmış kuruluşlara, geçici personel alma izni verildi.

26 Ağustos 2004, Perşembe

- ✓ TÜRK-İŞ'e bağlı Petrol-İş Sendikası Kocaeli Şube Başkanı Ali Ufuk Yaşar, "Kıdem Tazminatı Fonu Yasa Taslağı"yla kazanılmış hakların yok edilmesinin amaçlandığını söyledi.
- ✓ Tekgıda-İş Genel Yönetim Kurulu, TEKEL'in özelleştirilmesinin Türkiye açısından vahim bir yanlış olacağını söyledi.

27 Ağustos 2004, Cuma

- ✓ SSK istatistiklerine göre, 1994-2003 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönemde ortalama her 82.4 iş kazasının biri ölüme sonlandı. Buna göre Türkiye'de meydana gelen 831 bin 248 iş kazasında, 10 bin 84 kişi öldü.

28 Ağustos 2004, Cumartesi

- ✓ Türkiye Yol-İş Sendikası, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in bir daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderdiği, "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanunun"un veto gerekçesini Yol-İş Yönetim Kurulu'nun sunuş yazısıyla, broşür haline getirerek yayınladı.
- ✓ Şeker-İş Sendikası Başkanı Ömer Çelik, Erzincan Makine Fabrikası'nın kapatılması durumunda tepki için Ankara'ya gideceklerini söyledi.

29 Ağustos 2004, Pazar

- ✓ Teksif Sendikası, Denizli'de bir süre önce işten çıkartılan üyelerine erzak yardımında bulundu. Teksif Sendikası Denizli Şubesi'nde yapılan erzak dağıtımına katılan Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Metin Kır, Denizli Sanayi Odası Başkanı Abdülkadir Uslu'nun sahibi olduğu Boyasan, Kutsal ve Tümteks'ten çıkarılan işçilerle ilgili davanın devam ettiğini söyledi.
- ✓ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Murat Başesgioğlu, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun'un yürürlüğe girdiği 6 Eylül 2003 ile 22 Haziran 2004 tarihleri arasında 4313 yabancıya çalışma izni verildiğini, bunlardan 1389'unun daha önce verilmiş bulunan çalışma izinlerinin uzatılması işlemi olduğunu bildirdi.
- ✓ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) tarafından verilen bilgiye göre, 2004 Ocak-Haziran döneminde imzalanan toplu iş sözleşmelerine 2 bin 627 işyerinin katıldığı ve 99 bin 203 işçiyi kapsadığı kaydedildi.

30 Ağustos 2004, Pazartesi

- ✓ Türkiye Deri-İş Sendikası 28. Olağan Genel Kurulu'nda, Yener Kaya yeniden genel başkanlığa seçildi.

TEKELCİ MEDYADA ÖRGÜTSÜZ GAZETECİ

Atilla ÖZSEVER

İmge Kitabevi Yayınları

Mayıs 2004

Basında ya da günümüzdeki daha geniş tanımıyla medyada meydana gelen olaylar toplumu yakından ilgilendirmektedir. Basın toplumun günlük yaşamıyla doğrudan ilgili olduğu gibi, demokrasinin geliştirilmesine katkı yapması açısından da önemli bir işleve sahiptir. Medyanın, bu işlevini yerine getirirken basın ve demokrasi arasındaki doğrusal ilişkiye ne kadar önem verdiği, 1980 sonrası oluşan tekelci yapısıyla ne gibi sorunlara yol açtığı ve bu sorunların basın çalışanları üzerinde nasıl bir etki yarattığı araştırılması gerekli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda emekten yana kimliği ile tanıdığımız usta gazeteci Atilla Özsever tarafından kaleme alınan *Tekelci Medyada Örgütsüz Gazeteci*'nin amacı, medya sektöründe yoğun işten çıkarmalara yol açan 2001 kriziyle birlikte; basın çalışanlarının sorunlarını incelemek, tarihsel bir perspektifle bu sorunların çözümüne katkıda bulunmaktır. Kitap, bu amacın yanı sıra tüm çalışanlar ve toplumsal sorunlara ilgi duyan herkes için bir başvuru kaynağı niteliğini taşımaktadır.

1980 ve esas itibarıyla 1990 sonrasında medyadaki tekelleşme ve sendikanın tasfiyesi, basın çalışanlarının sorunlarını daha da artırmıştır. Kitapta basın

çalışanlarının sorunlarının çözümünde yasal korumanın ve iş güvencesinin birinci önceliğe sahip olduğu belirtilmekte, bu süreç yaşanırken gazeteci örgütleri kanahyla da belli bir mücadele verilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Medya çalışanlarının sorunlarının çözümünde, basının demokrasiyle olan bağlantısı dikkate alınarak somut bir model önerilmektedir.

MİLLETVEKİLİ SIRLARI

Deniz GÜÇER

Alfa Yayınları

Temmuz 2004

Bu kitabın konusu "Türkiye'de milletvekili olmak."

Yazar, önce vekil olmak isteyenlere "TBMM'ye giriş tüyoları" veriyor... Hem de yaşanmış örneklerle, adım adım açıklayarak.

Sonra da Ankara'nın "lacivert sırlar"ını çok cesurca yazıyor. Dumanaltı

kulisleri, çapkın milletvekilleri, şaşkın seçmenleriyle, meclisin fonda kalan "insani" ve komik yüzünü gösteriyor.

Deniz Güçer 13 yıllık gazeteci ve meclis muhabiri.

"TBMM de sonuçta bir işyeri ben-ce. Meclisin de malzemesi insan. Her tür(k)lü komikliğe, farklı kişiliğe rastlamanız mümkün. Burada da işler Türk usulü yürüyor," diyor.

Meclisin dilindekiler, kitabın "içindekiler" kısmında. Türkiye'yi yönetenleri hiç bu kadar "yakından" görmemiştiniz. Ankara'da işlerin nasıl yürüdüğünü hiç bu kadar "içeriden" duymamıştınız.

TÜRK-İŞ 52 YAŞINDA

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU:

**"TÜRKİYE CUMHURİYETİ VAR OLDUKÇA
TÜRK-İŞ DE VAR OLACAKTIR."**

TÜRK-İŞ, 52 yıl önce bugün, 31 Temmuz 1952 günü kuruldu. Fabrikalarda, şantiyelerde, tezgahları başında, o yılların zor koşullarında bu yüce kuruluşu kuranlara ve yaşatanlara karşı şükran doluyuz. Hayatta olmayanlara Allah'tan rahmet, yaşayanlara uzun ömürler diliyoruz.

TÜRK-İŞ, 52 yıllık onurlu geçmişinde kendisine rehber edindiği temel ilkeler doğrultusunda mücadele etmiştir.

TÜRK-İŞ tarihi boyunca yalnızca ülkemizin birliği ve bütünlüğü, halkımızın mutluluğu ve refahı, temsil ettiği kitlenin ve bütün çalışanların hak ve çıkarlarının korunması için çabalamıştır. TÜRK-İŞ, siyasal partilerden, hükümetlerden ve işverenlerden bağımsızlığını daima korumuş, çeşitli siyasal görüşlerden işçilerimizi aynı çatı altında ve ortak hedefte birleştirmiş büyük bir emek ocağıdır.

TÜRK-İŞ ülkemizde huzurun ve güvenin de teminatı olmuştur. Ancak çalışanların hak ve çıkarlarını korumak adına yasal ve demokratik tepkilerini ortaya koymaktan da hiçbir zaman çekinmemiştir. TÜRK-İŞ'in tarihi şanlı eylemlerle, büyük zaferlerle doludur. TÜRK-İŞ, demokrasi mücadelesiyle ekmek mücadelesini bir bütün olarak görmüştür.

52 yıllık onurlu mazisiyle işçi sınıfının tek ve gerçek örgütü olan TÜRK-İŞ, tarihi boyunca birçok saldırıyla, baskıyla karşı karşıya kalmıştır. Ancak TÜRK-İŞ, gücünü başka yerlerden alan ve sendikal mücadeleyi çirkinleştirenlerle, tabandan gelen gücüyle her zaman mücadele etmiştir ve bundan sonra da edecektir. Baskılarla, saldırılarla başa çıkmıştır ve hala dimdik ayakta.

TÜRK-İŞ, uluslararası ve ulusal düzeydeki her türlü gelişmeye açık olacak ve temel ilkelerini gözardı etmeden, yeni gelişmelere ayak uyduracak, kendisini her zaman yenileyecektir. TÜRK-İŞ bundan böyle de demokrasi için, ekmek için, barış ve özgürlük için mücadele edecektir.

Çünkü TÜRK-İŞ'in kavgası daha güzel bir Türkiye içindir... Türkiye Cumhuriyeti var oldukça TÜRK-İŞ de var olacaktır.

Yönetim Kurulumuz, kuruluş yıldönümümüzün TÜRK-İŞ çatısı altındaki tüm işçilerimize, ülkemizin örgütlü-örgütsüz tüm çalışanlarına ve ülkemize daha demokratik, refah içinde ve mutlu bir gelecek getirmesini dilemektedir.

TÜRK-İŞ ve BAĞLI SENDİKALAR

TÜRK-İŞ Genel Başkan: SALİH KILIÇ Bayındır Sokak No. 10 ANKARA Tel: (312) 433 31 25 (4 Hat) Fax: (312) 433 68 09 - 433 85 80		18	DOKGEMİ-İŞ 14 Genel Başkan: NAZIM TUR Küçükpiyalı Paşa Mah. Kızılay Meydanı No. 24/26 Tel: (212) 237 25 90 (5 Hat) • Fax: 237 39 89 Kasımpaşa / İST.
1	TARIM-İŞ 01 Genel Başkan: BEDRETTİN KAYKAÇ Bankacı Sokak No. 10 Kocatepe / ANKARA Tel: (312) 419 04 56 (6 Hat) • Fax: (312) 419 38 47	19	TÜRKİYE YOL-İŞ 15 Genel Başkan: FIKRET BARIN Sümer 1 Sok. No. 18 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 46 87-95 • Fax: (312) 232 48 10
2	ORMAN-İŞ 01 Genel Başkan: MEHMET KAFES Özveren Sokak No. 19 Maltepe / ANKARA Tel: (312) 229 10 56-57-58-59 • Fax: (312) 229 21 15	20	TES-İŞ 16 Genel Başkan: MUSTAFA KUMLU Meriç Sok. No. 23 Beştepe / ANKARA Tel: (312) 212 65 10 (20 Hat) • Fax: (312) 212 65 52
3	TÜRKİYE MADEN-İŞ 02 Genel Başkan: H. HÜSEYİN KAYABAŞI Strasbourg Cad. 7/4-5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 73 55-56-57 • Fax: (312) 229 89 31	21	TEZKOOP-İŞ 17 Genel Başkan: SADIK ÖZBEN Üçyıldız Cad. No. 29 Subayevleri / ANKARA Tel: (312) 318 39 79-86 • Fax: (312) 318 39 88
4	GENEL MADEN-İŞ 02 Genel Başkan: ÇETİN ALTUN Mithatpaşa Mah. Nizam Cad. Şemsi Denizler Sk. No. 18 Tel: (372) 251 44 77 • Fax: (372) 253 66 35 ZONGULDAK	22	TÜRK KOOP-İŞ 17 Genel Başkan: EYÜP ALEMDAR İzmir Cad. Fevzi Çakmak Sokak 15/11 Yenışehir / ANKARA Tel: (312) 230 08 55 - 229 44 80 • Fax: (312) 229 58 36
5	PETROL-İŞ 03 Genel Başkan: MUSTAFA ÖZTAŞKIN Altunizade Mah. Kuşbaşı Sok. No. 25 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat) • Fax: (216) 474 98 67 - 474 92 38	23	TÜMTİS 18 Genel Başkan: SABRİ TOPÇU İnkılâp Cad. No. 35/1-2 Aksaray / İSTANBUL Tel: (212) 530 07 43 • Fax: (212) 588 26 20
6	TEKGIDA-İŞ 04 Genel Başkan: KORKUT GÜLER 4. Levent Konaklar Sokak Levent / İSTANBUL Tel: (212) 264 49 96-97-98 • Fax: (212) 278 95 34	24	DEMİRYOL-İŞ 19 Genel Başkan: ERGÜN ATALAY Necatibey Cad. Sezenler Sok. 5/4 ANKARA Tel: (312) 231 80 30-31 • Fax: (312) 231 80 32
7	ŞEKER-İŞ 05 Genel Başkan: ÖMER ÇELİK Karanfil Sokak No. 59 Bakanlıklar / ANKARA Tel: (312) 418 42 73-74 • Fax: (312) 425 92 58	25	TÜRKİYE DENİZCİLER 20 Genel Başkan: TURAN UZUN Rıhtım Cad. Denizciler Sok. No. 7 Tophane / İSTANBUL Tel: (212) 292 90 81 (7 Hat) • Fax: (212) 244 52 21
8	TEKSİF 06 Genel Başkan: ZEKİ POLAT Ziya Gökalp Cad. Aydoğmuş Sok. No. 1 ANKARA Tel: (312) 431 21 70-71-72-73 • Fax: (312) 435 78 26	26	HAVA-İŞ 21 Genel Başkan: ATILAY AYÇİN İncirli Cad. Volkan Apt. 66/1 Bakırköy / İSTANBUL Tel: (212) 660 20 95 (5 Hat) • Fax: (212) 571 90 51
9	DERİ-İŞ 07 Genel Başkan: YENER KAYA Ali Nihat Tarlan Cad. Ertaş Sok. No. 4 (Ardıl İş Merkezi) Kat: 3 Tel: (216) 572 90 50-51-52 • Fax: (216) 572 90 53 Bostancı/İST.	27	LİMAN-İŞ 22 Genel Başkan: RAİF KILIÇ Necatibey Cad. Sezenler Sok. 4/5 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 231 74 18 • Fax: (312) 230 24 84
10	AĞAÇ-İŞ 08 Genel Başkan: MÜRSEL TAŞCI Necatibey Cad. No. 20/22-23 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 229 53 95 - 229 08 27 • Fax: (312) 231 52 19	28	TÜRKİYE HABER-İŞ 23 Genel Başkan: CENGİZ TEKE Kültür Mah. Yüksel Cad. No. 38 Yenışehir / ANKARA Tel: (312) 444 1992 • Fax: (312) 434 57 04
11	SELÜLOZ-İŞ 09 Genel Başkan: ERGİN ALŞAN Ankara Cad. İpek Apt. No. 87 İZMİT Tel: (262) 321 18 99 • Fax: (262) 321 34 51	29	SAĞLIK-İŞ 24 Genel Başkan: MUSTAFA BAŞOĞLU Hedef Sok. No. 5 Anıttepe / ANKARA Tel: (312) 231 80 45 • Fax: (312) 230 23 96
12	BASIN-İŞ 10 Genel Başkan: ALİ EKBER GÜVENÇ Hanımeli Sokak No. 26/6-7 Sıhhiye / ANKARA Tel: (312) 230 29 08 - 229 85 65 • Fax: (312) 229 43 15	30	TOLEYİS 25 Genel Başkan: CEMAIL BAKINDI İnebey Mah. Küçük Langa Cad. No. 16/18 Kat: 1 Bilir İş Merkezi Tel: (212) 530 73 82-585 52 07 • Fax: 530 72 99 Aksaray / İST.
13	BASİSEN 11 Genel Başkan: METİN TIRYAKIOĞLU Altunizade Mah. Kuşbaşı Cad. No. 15 Üsküdar / İSTANBUL Tel: (216) 651 48 60 (8 hat) • Fax: (216) 651 48 38	31	TÜRK HARB-İŞ 26 Genel Başkan: OSMAN CİMEN İnkılâp Sokak No. 20 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 417 50 97-98-99 • Fax: (312) 417 13 64
14	BASS 11 Genel Başkan: TURGUT YILMAZ Sümer 2 Sok. No. 29 Kat: 3 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 232 50 09-11 • Fax: (312) 231 67 30	32	TGS 27 Genel Başkan: BEHZAT ERKOÇ Basın Sarayı Kat: 2 Çağaloğlu / İSTANBUL Tel: (212) 514 06 94-96 • Fax: (212) 511 48 17
15	TÜRKİYE ÇİMSE-İŞ 12 Genel Başkan: ESAT CAD. NO. 43 Esat Cad. No. 43 Küçükesat / ANKARA Tel: (312) 419 58 30-34 • Fax: (312) 425 13 35	33	TÜRKİYE BELEDİYE-İŞ 28 Genel Başkan: NIHAT YURDAKUL Necatibey Cad. No. 59 Kızılay / ANKARA Tel: (312) 231 83 43-45 • Fax: (312) 232 08 74
16	KRİSTAL-İŞ 12 Genel Başkan: BİLAL ÇETİNTAŞ Kazancı Yokuşu, Ağaçağı Sok. No. 3 D. 10 Taksim / İSTANBUL Tel: (212) 251 95 77 (3 Hat) • Fax: (212) 251 95 79	34	TÜRK-SEN Genel Başkan: ARSLAN BIÇAKLI A. Şehit Mehmet R. Hüseyin Sok. No. 7 Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 227 24 44 • Fax: (0.392) 228 78 31
17	TÜRK-METAL 13 Genel Başkan: MUSTAFA ÖZBEK Kızılırmak Mah. Eskişehir Yolu 1. km. Söğütözü / ANKARA Tel: (312) 292 64 00 (30 hat) • Fax: (312) 284 40 18	35	HÜR-İŞ Genel Başkan: ÖZAY ANDIÇ Şehit Şener Enver Sok. No. 23 Yenışehir - Lefkoşe / KKTC Tel: (0.392) 228 24 56 • Fax: (0.392) 228 64 31